

Müctəba Sadət

MƏHDƏVİYYƏT HAQQINDA NƏZƏRLƏR
Məhdəviyyət məsələsi barədə fikir inciləri

Tərcüməçi: Fərid Abdullah

Rəhman, Rəhim Allahın adı ilə

HƏSR EDİLMƏ

Salam olsun sənə, ey xatunum və xanımım, ey Fatimə Zəhra... Salam olsun sənə, ey tövhid dürrü, nübuvvət meyvəsi, vilayət bərzəxi, sədaqət baxımından xalis salam sənə məxsusdur... Xanımım, mən sən, atan, ərin və iki oğluna aid əhdlə beyəti bu gün və axşamladığım günlər yenidən təzələyir... Xanımım, ey müqəddəslik parıltısı və mələkut qadınlarının xatunu, hamımız oğluna Muhəmməd (*sallallahu əleyhi və alihi*) ümmətinin əmiri, ilahi vilayəti sonlandırana şövq duyuruq.

Salam olsun sənə, ey Fatimə, ey özü və şüaları Oddan (*Cəhənnəmdən*) xilas olan kəs.

Salam olsun sənə, ey Zəhra, ey nuru səmaları işıqlandıran kəs.

Salam olsun sənə, ey Siddiqə, ey anasının bətnində ikən vəhdaniyyət, nübuvvət və vilayəti təsdiq edən kəs.

Salam olsun sənə, ey Tahirə, ey aşkar-gizli pisliklərdən tər-təmiz pak olan kəs.

Salam olsun sənə, ey Mərziyyə, ey Allahın razı, məmnun qaldığı və razılığı Allahın razılığı ilə bir olan kəs.

Salam olsun sənə, ey Həvra, ey nütfəsi Cənnət meyvələrindən təşəkkül tapmış kəs.

Salam olsun sənə, ey Muhəddəsə, ey mələklərin söhbət edib danışdırdığı kəs.

Salam olsun sənə, ey Bətul, bənzərlikdən kəsilib ayrılan kəs.

Salam olsun sənə, ey adı Quranda “Kövsər”, Tövratda “Həlyun”, İncildə “Mutəsərbilə” olan kəs.

Salam olsun sənə, ey nurlar, nəciblər, paklar, iki sibət (*oğlan nəvəsi*), iki nur, iki reyhanə, yaxşılar, təqva, xeyirsevərlər, mərhəmət, ucalıq, fəzilətlər, elmlər anası və atasının anası.

Salam olsun sənə, ey Mustafanın (*cisminin*) bir parçası, Firdovs meyvəsi, müqəddəslik yeri, Kisa əhlinin beşincisi, günəş və ayın üçüncüsü, Allahın bürünən örtüyü, dürr ulduzu, insan (*cinsindən olan*) huri, yüksək zirvə, ən böyük sirrin əmanət qoyulduğu yer.

Ey xatunum və xanımım, ey aləmlərdəki qadınların seyyidəsi, bu sətir və səhifələr nəvən Zəhranın Yusifi haqqındadır.. Ey nübuvvətin davamçısı, bu nəzər və fikirlər Bəqiyyətullah barədədir... Ey şəfqətli, incə və mehriban qəlbin sahibi, bu it-hafı məndən qəbul et və mənə qayğı göstərməklə mərhəmət göstər... Allahdan mənə sənin şəfaətini və axirətdə səni görməyi bəxş etməsini diləyirəm. Salam, Allahın rəhmət və bərəkətləri olsun sənə!

MÜQƏDDİMƏ

Həmd aləmlərin Rəbbinə məxsusdur. Salavat və salam olsun Allahın bütün məxluqlarının ən şərəflisi Muhəmmədə və onun pak, tərtəmiz ailəsinə.

Sonraya gəlincə, xilaskarın zühurunun və böyük ümumdünya dövləti qurmasının qətiliyinə iman bütün səmavi dinlər arasında müştərək və bariz ittifaq nöqtələrdəndir. Bəşəriyyətin əksər fərdləri səbirsizliklə xilaskarın intizarını çəkirlər. Məhdəviyyət məsələsi ilahi sünnə və qanunlardandır. O, rəbbani hədəflər peyğəmbərlər və rəsulların göndərilməsi tərəfindən gerçəkləşib. Belə ki, o, Allahın kərim kitabındakı ilahi vəddir. Bu, bütün xalq, qəbilə və dünya sakinlərinin məsələsidir. Həmin məsələ insani zəruriyyətdir. O, həqiqi və tək misdaq dünya xilaskarı və qurtarıcısına aiddir.

Əsl Məhdəviyyət İslam dininin ideoloji sütunlarından sayılır. İslam firqələrinin əksəriyyəti Mehдинin axır zamanda zühur edəcəyi barədə yekdil fikirdədirlər. Peyğəmbərlər, rəsullar, imamlar və vəsilərin göstərdikləri bütün səy və fədakarlıqlar, habelə qəhrəmanca etmiş olduqları hər bir mövqelərinin nəticə və səmərəsi tezliklə onun iki mübarək əli əsasında öz meyvlərini verəcək. Habelə onun vasitəsilə İslamın səmərəsi tezliklə ortaya çıxacaq. İndiki dövrdə bizdən tələb olunan əsr və zamanın sahibi olan İmamın uca, ali məqamına işarə etməyimizdir. Bilmək gərəkdir ki, İmam Bəqiiyyətullahın əzəmətini dərk etmək və ona toxunmaq qeyri mümkündür. Lakin onun əzəmətli məqamından bir şey tanımış olsaq, onun məqamı bizim gözlərimizdə ucalıb böyüyəcək. Həmçinin bizim ona əlaqə və məhəbbətimizi artıracaq. Biz onun müqəddəs dərgahına bir az daha çox yaxınlaşacağıq. İntizarı çəkilən Mehдинin izzət və cəlal sahibi Allahın, həmçinin Allah Rəsulunun (*sallallahu əley-*

hi və alih) yanında xüsusi yeri və uca məqamı var. Çünki Allah onun fərəcini Cənnət əhli seyidlərinin böyükləri tərəfindən tezləşdirib (*Yaxud Allah onun xoş aqibətini Cənnət əhlinin böyük seyidlərindən olmaqla nəticələndirəcək – müt.*). Həqiqətən də Cənnət onun müştəqindədir. O, Cənnət tovuzquşusudur (*yəni tovuzquşu xüsusi seçkinliyi ilə fərqləndiyi kimi, onun da mövqeyi digərlərindən fərqli və xüsusidir – müt.*). Onun üzərində Allah nurundan örtük vardır ki, par-par yanır. O, peyğəmbər olmasa da Allah-təala tərəfindən yol göstərilərək ilham ediləndir. Allah onun əli ilə çox sayda kəramət, nişanə və möcüzələr göstərəcək. O, Bəqiyyətullah və Allahın vədidir ki, yer üzünü onun əli ilə abad olacaq. Mehдинin şərəfli olması, həmçinin yerinin uca olmasına bu kifayət edər ki, İsa ibn Məryəm arxasında namaz qılıb ondan imam olaraq razı olacaq.

İmam Mehdi (*əleyhissəlam*) barədə danışmaq saflıq və səfası ilə İslam barədə danışmaqdır. Mehdi məsələsinin bir çox ideoloji, əxlaqi, mədəni və mənəvi tərəfləri var. Bu haqda söhbət genişdir. O, ideoloji sferada İslam dininə davamlı fayda və əbədi mənə töhfə verir. Əsl məhdəviyyət mədəniyyətini qaldırmaq və İslam aləmində tərbiyəvi hədəfləri gücləndirmək naminə bu kitab yazılıb. Təəssüflər olsun ki, bəziləri Mehdi (*əleyhissəlam*) inancını imamiyyə məktəbi və məzhəbiylə məhdudlaşdırmağa çalışmış, təəssüfdoğurucu solu-sağı bəlli olmayan bir təşəbbüs içində daxil etmişlər. Belə ki, nə elmi əsasdan çıxır, nə düşüncə həqiqətinə, nə də müxtəlif İslam məktəblərinin mədəni irsinə əsaslanır. Bizim bu kitabdakı bəhsimiz açıq həqiqətə əsaslanır ki, məhdəviyyət əqidəsi İslam düşüncəsi dəhlizlərində köklü və əsaslı düşüncədir. Məhdəviyyət məsələsiylə əlaqədar zidd möqvedə duran məktəblərə və müxtəlif düşüncələrə işıq tutmaq düşüncəni, həmçinin məzmunu zənginləşdirir, üfüq dairəsini genişləndirir. Müqayisə aparmaq istər akademik sahədə olsun, istər intellektual cərəyan və məktəblətin ixtilafında

eynidir. Orada obyektivliyə riayət olunduqda və elmi meyarlar göz önündə tutulduqda biz yaxşı nəticələr əldə edəcək, ixtilaf və ittifaq cəhətlərini, yaxud bir araya gəlmə və ayrılma nöqtələrini tanıyacağıq. Bilmək gərəkdir ki, məhdəviyyət tezisində anlaşılmazlıq dini düşüncə (anlayış) mexanizmlərinin dərinliyində olan əsas barədədir. Bununla yanaşı bütün dinlərin həmfikir olduğu məsələdir. Odur ki, problem dinlərin növündə, yaxud düşüncə ziddiyyətində deyil. Sadəcə (*bu problem*) təəssübkeşlikdə, fikirlərin fanatizmləşməsində və üfüq darlığında gizlənir. Şübhə yoxdur ki, birlik və salamatçılıq tərəfindən danışmaq, digərini qəbul etmək, tolerantlıq mədəniyyəti yalnız mərifət vasitəsilə tamamlanır. Bu da məndə nəyin olduğunu bilməyin, mənim də səndə nə olduğunu bilməyimdir. Kitabımızın üstün tutduğu şey bir sıra tayfaların mədəniyyətini toplamaqla əlaqədar araşdırma aparmaq və bəhlərdən ibarətdir. Həmçinin məhdəviyyət məsələsinin çoxtərəfli və növbənöv cəhətlərini gözdən keçirir. Biz müxtəlif məhdəviyyət araşdırmalarına müvəffəq olmuş, əqidəvi əsaslarının anlamaq və nəzəriyyələrinin əqli bacarıqlarını detallı incələmək üçün cəhd göstərmişik. Habelə qələmimiz müxtəsərlik göstərməyə, həmçinin intizarı çəkilən Mehdi mövzusu ətrafında bəzi İslam firqələrinin ən mühüm ümumi rəy və düşüncələrini açıqlamağa çalışıb. Biz onların araşdırmalarının özəlliklərini (*yaxud eyni məqamların*) izah etmiş, ən əhəmiyyətli təsəvvürlərini, nəzəriyyələrinin cövhərini vurğulamışıq. O həddə qədər ki, oxucu obyektiv, insafli və bitərəf şəkildə araşdırmanı qiymətləndirib hansı birinin Quran və nəbəvi metoduna daha yaxın nəzər olduğuna dair nəticə çıxara bilsin. Qeyd etmək istəyirəm ki, birinci babda bəhs etdiyim mövzu kitabın onurğa sütunudur. Belə ki, həssasiyyət və əhəmiyyət artırılıb. Ancaq mövzunun haqqının bəhs və detallı araşdırma baxımından ödənildiyini iddia etmirəm. Orada digər məktəblər vardır ki, biz onların məhdəviyyət nəzəriyyə-

yəsini araşdırmamışıq və buna toxunmamışıq. Məsələn, Zeydiyyə kimi. Burada hər bir təqdim edib gözdən keçirtdiyim ilk təşəbbüs İslam məktəbinin və bizim akademik tədqiqatımızın araşdırdığını müqayisəli məhdəviyyə axtarırları olub. Ümid edirəm ki, bu obyektiv və faydaverici bəhslər digərləri üçün bir açılış olacaqdır.

Bu kitabın bəhslərindən biri məhdəviyyət məsələsində bəzi strateji fikir barədə qısa baxış təqdim etməkdir. (*İkinci bab*): Məhdəviyyət əqidəsi ümumi bir məsələdir ki, bütün bəşəriyyətə aiddir. O, həmçinin İslam prespektivində mərkəzi bir məsələdir. Gərək möminlər Məhdəviyyət məsələsinin ölçüləri üçün dərin və ümumi nəzərə, onu hər bir anlayan və əksini kəsən mərifətə malik olsunlar. Bu kitabın fikir və düşüncələri əslində məhdəviyyət mədəniyyəti ətrafında, tərbiyəvi hədəflərə malik sabiq bəhs və araşdırmaların məcmuəsindən ibarətdir. Bu, ümumi təhlil və baxış ilə yazılıb. Habelə bu kitabın ehtiva etdiklərindən biri (*Üçüncü bab*) yeni nəzər ilə zühur əlamətlərini qiraət etməkdir. İndiki zamanda camaatın vəd olunan günün fəvqəl hadisələrini daha çox araşdırmağa marağı artıb. Ola bilər ki, onlar fərəcin yaxınlaşması üçün ümid işığı hiss edirlər. Odur ki, zühur əlamətləriylə işləyən zaman idrak və riayət olunması vacib olan parametrlərdən ibarət məcmuə əldə etməyə çalışmışıq. Əlavə olaraq, Mehdi xəbərləriylə əlaqədar kəskin, əhatəli nəzər və təhliledici bəsirətdən faydalanmaq üçün yol tapmağa səy göstərmişik.

Ümid edirəm ki, bu kitab məhdəviyyət məsələsi barədə yeni fikir formasına malik olacaq. Belə ki, mədəniyyət və düşüncə müsəlmanların ən əhəmiyyətli güc mənbələridir. Habelə dialoq və araşdırmalar üzərindən fikri tezis və nəzəriyyələrin rəqabət aparması onların qalıcılıq və zənginlik zərurətini canlandırır. Sağlam və açıq düşüncə əlamətlərinin daha diqqət çəkəni zənginlik və həqiqətə çatmaq üçün orada müzakirənin

mümkün olmasıdır. Bu kitabımız bu dəstəyə aiddir. O səbəbdən ki, onun məzmunu ideoloji müqayisə araşdırmalarından ibarətdir, İslam məktəbində boşluğu doldurmağı hədəf seçib elmi hərəkətə dəstək olmağa çalışır. Həmçinin sağlam məhdəviyyət mədəniyyətinə xas yoldan istifadə edir.

Bu müqəddiməni bitirməmişdən öncə, düşünürəm ki, qeyd edəcəyim məsələni izah verərək söyləməyə ehtiyac yoxdur. Belə ki, bu kitab böyük, ilham edilən İmamın məsələsi barədə qısa nəzərləri, həmçinin Əhli-beytin (ə) tarixi sayəsində keçən ideal dövlət qurmaq üçün hazırlıqları tamamlayacaq Bəqiyyət-tullaha məxsus bilgiləri (*və məlumatları*) hekayət edir.

Sonda Allah sübhan və təaladan istəyirəm ki, forma və məzmun baxımından tam, müxtəsər ayrıntılı, önəmli məsələləri barədə İmamıyyəyə məxsus məhdəviyyət tədqiqatı içərisində müvəffəqiyyətə çatmış olum. Həmçinin bütün müsəlmanlar, xüsusilə möminlər bu bəhslərdən fayda görsünlər. Allahdan qəbul etməsini diləyirik.

Hörmətli oxucu üçün fikri ekskursiya və faydalandırıcı mədəni səfər təmənna edirik.

BİRİNCİ BAB

BƏZİ İSLAM FİRQƏLƏRİNİN DÜŞÜNCƏSİNDƏ MƏHDƏVİYYƏT NƏZƏRLƏRİ

GİRİŞ

Müxtəlif Məhdəviyyət tezislərini araşdırmağın əhəmiyyəti

İntizarı çəkilən Mehdi bəşəriyyət həyatının son dönəmində, yaxud islami terminologiya ilə “Axirəzzaman” – deyə tanıtılan vaxtda müsəlmanların zühurunu istədikləri şəxsdir. Bu şəxs hakim, adil və əzəmətli şəxs olacaq. O, yer üzərində zülm və haqsızlığın qarşısını alacaq, ədalət və sağlam İslamı yayacaq. Həmin İslamı ki, onu Allah Rəsulu (*sallallahu əleyhi və alih*) gətirmişdir. O vuruşaraq İslam düşmənləri üzərində qələbə çalacaq. İslam mənbələri az qala onun zühuru üzərində icma edib. Ancaq şəxsiyyətinin kimliyi barədə fikir ayrılığına düşüb.

Müxtəlif müsəlman məzhəbləri arasında fikri və ideoloji fikir ayrılıqları yeni bir məsələ deyil. Əksinə, bu, tarix boyunca İslam ümməti arasında baş verib. Belə ki, bu, tarixi və siyasi çəkişmələr nəticəsində parçalanmağa gətirib çıxarmış, onu müxtəlif sayılı məzhəb və məktəblər halına salmışdır. İslam anlayışında və onun yolunda mədəniyyət və şəri qanunları barədə qarşılıqlı müdaxilələr qərribə bir şey deyil. Belə ki, ümmətin bu fikir ayrılıqları vəd olunan Mehdi əqidəsini anlamaq barədədir. Lakin bu fikir ayrılıqları məzhəb sərhədlərində olsa da, Məhdəviyyətlə əlaqədar imanın əsasına, habelə islami orijinallığına zərər yetirmir.

Din və məzhəblərin müqayisəli bilgisi İslam mədəniyyəti üçün ali müvəffəqiyyətlərdən biridir. Bu elm İslamdan öncə

ortaya çıxmayıb. Çünki İslamdan öncəki müasir dinlərin biri digərini tanımırdı. Hər bir din özündən savayı digər dinləri biddətçi və azğın hesab edirdi. Buna ən yaxşı misal yəhudilərin nəsrənilərə, nəsrənilərin də yəhudilərə qarşı tutduğu mövqedir. Müsəlmanlara gəlincə, Qurani-kərim dinlərin müqayisə sahəsi barədə metodoloji incələmə və ilk obyektivlik irəli sürüb. Belə ki, bir çox ayələr qarşılaşdırmaya işarə etmişdir. İstər səmavi olsun, istər düzəldilmə orada bir çox dinlərdən söz açılıb: Yəhudi və məsihilərdən söz açarkən, bütlərə və tağuta ibadətdən də söz açıb. Quran batil olsalar da, onları din adlandırır. Allah-təala buyurub: “Sizin öz dininiz var, mənim öz dinim”.¹

İslam fırqələrində müxtəlif Məhdəviyyət tezislərinin araşdırılmasının əhəmiyyəti

1 – Tədqiqatçılar və ümumi müsəlmanlara təqdim olunan araşdırma sağlam İslamın məhdəviyyət əqidəsini müdafiə etmək üçün ən əhəmiyyətli ünsürüdür və buna yönələn qarşıdurmanın ziddinədir. O qarşıçıxmalar ki, yalnız səhv təsəvvürlərə uymaq deyil. Əksinə, İslam aləmində yayılan şübhəli və sapqın cərəyanların meydan oxuması da buna aiddir.

2 – Şüurlu, intellektual və müvəffəq araşdırmaçı kəs Məhdəviyyət məsələsində cumhur (*müxtəlif tezislərin məsul şəxsləri*) ilə ən gözəl şəkildə mübahisə apara bilməz. Bir halda ki, onların nəzərindəki Məhdəviyyət barədə fikir və təsəvvürləri tədqiq edib inandıqları ixtilaflara son qoysun.

3 – Məhdəviyyət əqidəsi üçün müqayisəli araşdırma möminlər üçün sağlam İslam əqidəsi barədə qiymətli bilgi, qüvvətli dəlil, açıq bürhan, möhkəm höccət təqdim edir. Onun yeri İslam və insani düşüncə fəzasında füsunkar və əzəmətlidir.

4 – Məhdəviyyət əqidəsinin müqayisəli şəkildə araşdırılması alim və tədqiqatçıların üzərinə düşən elmi zəruriyyətdir

¹ “Kafirun” surəsi, ayə 6.

ki, nəfsi istək və məzhəbi mənfəətlərdən uzaq olaraq sağlam elmi yolla haqq insanlara izah olunsun.

5 – Qarşılaşdırıcı araşdırma möminlərin Məhdəviyyət əqidəsi, məzhəbinin əsasları, habelə əqidəsini qurmaq baxımından etimadını möhkəmləndirir. Bu, üstünlük və imtiyaz ünsürlərindəndir.

6 – Müxtəlif Məhdəviyyət tezisləri barədə məlumatın hal-hazırkı zamanda möminlər üçün təchizatdır. Necə ki, keçmişdə də sağlam Məhdəviyyət əqidəsini müdafiə etmək üçün onlar üçün təchizat olub.

7 – Müxtəlif Məhdəviyyət tezislərini araşdırmaq məzhəbin dayanıqlılığını və insanların hidayətinə səbəb olacaq amilləri əldə etməyimizə səbəb olacaq. Habelə mömin və araşdırmaçı kəs (*mücadilə aparan və təəssübkeş kəslərlə*) uzunömürlülük, erkən imamlıq, qeyb dövrü, sərdabə və s. kimi məzhəbin zəif nöqtələrindən hesab etdikləri yollardan hücumla keçdikləri vaxt qarşılaşma üçün bundan yararlana biləcək. Habelə araşdırmaçı, şüurlu möminin təkcə müdafiə mövqeyində durması keçərli deyil. Əksinə, bəzən necə hücum etməli olduğunu da bilməyi vacibdir. Buna isə müxtəlif tezis və təsəvvürlərlə tanış olmadan, onları araşdırmadan, uğradığı dəyişiklik və illər keçdikcə üzləşdiyi təhrifləri dərk etmədən nail ola bilməz.

Məhdəviyyət əqidəsi bizi bir yerə cəm edib birləşdirir

Dinlərin müqayisəli elmi İslamdan öncə tanınmırdı. Çünki “müqarinə” (*qarşılaşdırma*) digərini hesaba almaq və etiraf etməkdir. Bu İslamdan öncə yox idi. Belə ki, hər bir din və məzhəb digərini etiraf etmirdi. İslam düşüncəsi və mədəniyyətinin çoxaldığı din azadlığı və çoxluğu düşüncə tolerantlığı mühitinə yaranmasına gətirib çıxartdı. Bu isə dost kimi davranmağa, bir-birilə əlaqə saxlamağa, cəm şəkildə yaşamağa səbəb oldu. Hansı ki, bundan dialoq və münaqişə yarandı. Sonra çox keçmədən dərk, vəsf, təhlil və müqarinə baxımından din

və s. məzhəbin tədqiqatı istiqamətinə aid olacaq qədər məsələ genişləndi. Belə ki, nəticə etibarilə elmin bir qolu yarandı ki, dinlərin müqarınəsi elmi adlandı. Yəni dinlər və məzhəblər tədqiqatının əsası oldu. Beləcə müqarınə elminin kökləri bitdi. İslam gəldiyi yerlərdə özündən öncə gələn dinləri nəzəri və praktiki olaraq tanıdı:

Nəzəriyyə baxımından bildirilir ki, səmavi risalət silsiləsindəki sonuncu mərhələ nəticə olaraq dinlərdə əhəmiyyətli olanı irs aparıb. Buna həm də bəşəriyyətin Qiyamət gününədək öz yolunda ehtiyac duyduğu şeyləri əlavə edib. Məhdəviyyət əqidəsi islami ideologiyası olaraq, səma risalətlərinin xülasəsi sayılır.

Aktuallıq baxımından isə İslam müsəlman olmayan cəmiyyətinin həqiqi varlığını tanıyır. O, əhli-kitab, zimmə əhli haqqında söz açır, onların hüquq və vacib məsələlərini nizama salır. Bəşər tarixinin son dövründə isə Məhdəviyyət məsələsinin praktiki tətbiqi gəlir. Beləliklə, tövhid, haqq-ədalət bütün yer üzünə yayılır. Habelə bütün peyğəmbər və rəsulların hədəfləri tətbiq olunaraq gerçəkləşmiş olur.

Məhdəviyyət məsələsi və xilaskarın həqiqəti – adı hallanmadan – bütün din və fəlsəfi məzhəblərin nəzərində birləşən müştərək qaydadır. Onlar bu düşüncənin əsasında yekdil fikirdədirlər. Təkcə adlandırılmada fikir ayrılığındadırlar.. Habelə müxtəlif İslam firqə və məzhəbləri də bu cürdür. Məhdəviyyət müsəlmanları bir-birinə yaxın edə qaydadır, nəzəri və əməli baxımdan ümidverici formada onların gələcək vəhdətini bəxş edir. Əksər firqələr Mehдинin doğruluğuna iman bəsləyir. Axırzamanda onun zühur edəcəyini gözləyirlər ki, ona tabe olub bayrağının altında yığılsınlar.

Məhdəviyyət əqidəsi bir yerə cəm edib bəşəriyyətin hamısını birləşdirir. O, elə həqiqətlərdəndir ki, səmavi dinlərin etiqad bəslədiyi ideologiyada müştərək xüsusiyyət daşıyır. Həmçinin

pozitiv fəlsəfə əhli ona sarı yönəlir. Bu, sonuncu həqiqətdir ki, onunla Allahın vədi gerçəkləşəcək, tövhid yayılacaq, bəşəriyyətin tanıyacağı ən böyük islahedici risalət yerinə yetiriləcək. Ədalətli, fəzilətli dövlət hakimlik edərək dünyanı haqq-ədalətlə dolduracaq.

Məhdəviyyət əqidəsinin ziddinə sövdələşmə

Fəsad çıxarmamışıq. Biz bu bəhsləri yazırıq ki, orada qədim və müasir formada Məhdəviyyət əqidəsinin ziddinə sövdələşmiş xəbis hərəkət var. Bəzən siyasi, bəzən isə fikri xarakter alır. İslam ümmətinin inancı barədə onun əleyhinə iş görməyi hədəfə alıb. Habelə İslam cəmiyyəti içərisində pozitiv, optimist ruhiyyəni, iman şöləsini məhv edib öldürməyə çalışır.

Məhdəviyyət məsələsinin əleyhinə əlbir olmuş xəbis mərhələlərdən biri xüsusi məzhəbi çərçivədə hücumla keçməyə təşəbbüs göstərmək və onu şüələrin xurafat əqidəsindən saymaqdır... İnanırıq ki, bu sövdələşmə öz-özünə baş verməyib. Əksinə, bu, eyni vaxtda olan siyasi və ideoloji sövdələşmədir. Bunun arxasında İslamla düşmənçilik edən beynəlxalq kəşfiyyət durub. Habelə muzdlu və şübhəli əllə nüfuz etməyə çalışır.

Çox inanırıq ki, Məhdəviyyət əqidəsində qarşılaşdırılan elmi bəhs onun həqiqətini ortaya çıxarıb İslamın əsaslarından olmasını isbat etmək, yalnız bir məzhəbə aid edilməsini rədd etmək naminə qüdrəti çatan tək elmi metoddur. Bu səbəbdən qarşılaşdırma bəhsini xüsusi diqqət üçün göz önündə tutulub. Qarşımızdakı bu bəhslər Məhdəviyyətin orijinallığını, ona iman bəsləməyin İslam firqələri arasında əsaslı olmasını dəstəkləyir. O həddədir ki, Məhdəviyyətin əsası barədə şübhəyə düşmək aksiom və ana qanunlar barədə şübhəyə düşmək halına çevrilib. Belə ki, bunu nə ağıl təsdiqləyir, nə də ürf. Məsələ barədə fikri sapqınlıqlar və ifratın isə heç bir elmi çəkisi yoxdur... Allaha həmd olsun ki, intizarı çəkilən Mehdi (əleyhissəlam) barədə əqidənin əsası üzərində İslam firqələrinin yanında dəlillər çox,

sübutlar genişdir. Odur ki, Məhdəviyyətə İslamda önəmli bir şəhən olaraq hörmət edin. Onu yüngül saymaq və ya inkar etmək caiz deyil.

Müqarinedəki metodumuz

Müxtəlif İslam fırqələri yanında Məhdəviyyət barədə araşdırmanın tarixi incələmək üzrə tədqiqatı, elmi təhlil obyektiv şəkildə özündə əhatə edir. Hansı ki, dəqiq müasir mənalara ilə yaxın dinlərin elmi həqiqət və əsasından sayılır. Bizim tədqiqatımız təqlid baxımından tutuşdurmaq metoduna əsaslanmır.² Əksinə, biz tənqidi təhlil metoduna etimad bəsləmişik. Hansı ki, İslam düşüncəsində dinlərin tədqiqat metodlarından biri hesab olunur. Həmçinin öz tədqiqatımızda intizarı çəkilən Mehdi barədə təsəvvürlərində hər bir fırqəni aydın şəkildə ayıraraq işıqlandırmışıq. Biz onların əsas qaynaqlarından məlumatlar əldə etmişik (Bu qaynaqlar fırqə alimlərinin əsərləri və onların fikri miraslarıdır). Bu məlumatlar başqalarından nəql olunmayıb. Sonra isə məlumat və təsəvvürləri müqarinə, müzakirə, bəhs və elmi aydınlatmaya çıxarıyıq (bu metoda tabe edirik). Biz düşüncənin mənşəyi, onun inkişafı, hər bir nəzəriyyənin məziyyət və xüsusiyyətlərini araşdırırıq. Həmçinin müxtəlif tezislərin təmərküzləşdiyi əsaslar, aralarında ən başlıca ittifaq və ixtilafların yönlərini tədqiq edirik.

Biz məzhəbin əsas sütunlarından sayılan, tam nəzər olmuş hər bir tezisə ümumi şəkildə nəzər salmışıq. Belə ki, bu nəzərimiz tezis tarixi nəticələrinə əsaslanmayıb. Biz məktəblər və müxtəlif metodlar arasında müqayisə metodunu seçmişik.³ İki

² Şeyx Mehdi Həmd əl-Fətlavinin "İslama aid şiə və sünni düşüncəsi arasında qarşılaşdırma metoduna uyğun tədqiqatda intizarı çəkilən Mehdi ilə birlikdə" adı altında bəhsləri ehtiva edən kitablar. Hicti tarixilə 21/6/1416. Burada intizarı çəkilən Mehdi mövzusu haqqında şiə və sünni arasında ideoloji və tarixi yekdillik, ixtilaf mövqelərini ehtiva edən bəhsləri əhatə edir.

³ Müqarinənin iki məktəbi var:

Qərb məktəbi: Dinlər arasında müqayisə baxımından qərb düşüncə və me-

və ya daha artıq tezis arasında müqayisə, ya həmin tezislərlə birbaşa tanışlıq və xarakterizə məqsədi daşıyır, ya bunu aşaraq daha düz və doğru tezis seçməyə imkan yaradır, ya da onların əsası barədə iman və doğruluğu artırır. Məhdəviyyə bəhsləri və müxtəlif tezislərin tədqiqatında hədəfimiz müsəlmanları bir-birinə yaxınlaşdırmaq, müxtəlif nəzəriyyələr arasında bənzərlik və fərqliliyi seçmək, təsəvvürlərin doğruluğu və yoxluğunu tanımaq, yəqinedici dəlillərlə Məhdəviyyənin əsas həqiqətini üzə çıxarmaqdır. Habelə fərqləndirmə və müqarinə yolu ilə biz İslam əqidəsinin əsasının doğruluğunu, həqiqətini və höccətinin qüvvəsini tanıya bilərik. Bundan əlavə, digər zəif tezis və nəzəriyyələri, onların təsəvvürünün zəifliyini, möhtəviyyətinin axsaqlıqlarını və əsaslarının qeyri-stabilliyini ayırd edə bilərik.

Tədqiqatdakı hədəf

Öncədən etiraf edirəm ki, bu bəhslər – İslam firqələrinin düşüncəsində intizarı çəkilən Mehdi – son dərəcə müxtəsərdir. O, belə bir sadə tədqiqat yazısına səbəb olub arxasındakı ali hədəfi üzə çıxarmağa çalışır. Müqayisəli tədqiqatlardan ümid bəslənilən fayda elə budur. Habelə İslam məzhəblərini bir-birinə yaxınlaşdırmaq üçün ən böyük amillərdən biri sayılır. Xüsusilə, iltifat ruhu daşıyan qələmlərlə yazdıqda, ehtiram baxışı ilə başqa firqələrin nəzərlərinə nəzər saldıqda, müxtəlif məktəblər və firqələri alçaldıb təkfir etməkdən uzaq durduqda bu aydın görünür. Müsəlmanları birləşdirməyə şiddətli istək, İslam və müsəlmanların məsləhətlərinə yönəlik dərin nəzər sal-

todu yalnız müxtəlif dinləri, onların xarakterizəsini tanımaq istəyir. Bunda hədəf isə bütün dinlər arasında bərabərlik yaratmaqdır. Burada isə pislik və təhlükə vardır.

İslam məktəbi: Din və məzhəblər arasındakı müqayisədə İslam düşüncəsi və metodu müqarinənin nəticələrindən biri kimi, bir dinin başqası, yaxud bir düşüncənin digərindən üstün etməyə çalışır.

maq yazı əsnasındakı qarşımızda olan hədəfdir. Mən dialoqda təvazökar olmağa, hücumedici və yüngül yanaşmaq üslubundan uzaq durmağa cəhd göstəmişəm. Bu barədə müvəffəq olacağımıza ümid bəsləyirəm.

Tədqiqat və tənqid üçün dörd müxtəlif Məhdəviyyət tezisi seçmişəm. Həmişə zeydiyyə, sufilik və s. İslam firqələri barədə də bəhs və yazı hazırlaya bilmək üçün böyük bir fürsət və daha geniş imkanımın olmasını istəyirəm. Habelə istəyirəm ki, məhdəviyyət nəzəriyyələrində gizli qalmış həqiqətləri üzə çıxarım, bəhs və tənqid əsnasında onu açıqlaya bilim.

Allah-təaladan diləyirəm ki, bu sadə tədqiqatda, habelə Məhdəviyyət əqidəsindəki fikir ayrılıqları və təqdimatla əlaqədar müsəlmanların nəzərləri arasında yaxınlıq yaratmaqda məni müvəffəq etsin. Habelə ümid edirəm ki, tarix və məzhəb baxımından aparılan mübarizələr nəticəsində Əhli-beyt (əleyhimussəlam) məktəbinə aid edilən batil şübhələrin aradan götürülməsində bu tədqiqatın payı olar. Bilmək lazımdır ki, Allah kitabının əsərlərini izləmək, Allah Rəsulunun (sallallahu əleyhi və alih) yol göstərməyi ilə işıqlanmaq, Əhli-beyt (əleyhimussəlam) vilayətinin nuru ilə yol tapmağa çalışmışam. Habelə bəhs əsnasında Məhdəviyyət məsələsi barədə fikri və tarixi əsaslara riayət etməyə cəhd göstərmişəm. Həmd aləmlərin Rəbbi Allaha məxsusdur.

BİRİNCİ FƏSİL:

İNTİZARI ÇƏKİLƏN MEHDİ İBAZİ DÜŞÜNCƏSİNDƏ

Şübhə yoxdur ki, intizarı çəkilən xilasediciyə əqidə bəsləmək qədim zamandan mövcuddur. Bu, təkcə İslam dininin xüsusiyyətlərindən biri deyil. Zaman boyunca İslamdan öncə mövcud olmuş səmavi dinlərin hər biri bu düşüncə ilə müjdə verib. Baxmayaraq ki, adlandırma məsələsində fikir ayrılığı olub. Hətta səmavi olmayan din və məzhəblərə də bu düşüncə yetişmiş, bununla müjdə verməyə başlamışlar.

İslam müsəlmanlar arasında Qurani-kərim və şərəfətli sünnəyə əsaslanan iki qaynaq və mənbədir, hamılıqla bu düşüncəyə iman və etiqad bəsləyirlər. Xilasedici şəxs ilkin şəriət əhlinin əksəriyyətinin yanında mütəvatirdir. Habelə intizarı çəkilən Mehdi barədə İslam Peyğəmbərindən (s) nəql olunan hədislər mütəvatirdir. Çox az və nadir kəslər istisna olmaqla, bütün müsəlmanların dilində dolaşır. Bilmək lazımdır ki, mütəvatir hədislərdə sənədin səhih olması şərt sayılmır. Çünki əsrlər keçməsinə baxmayaraq, müsəlmanlar arasında məşhur fikri həddə çatıb. Bu sətirlərdə İbazi məzhəbi ardıcılarının intizarı çəkilən Mehdi barədə düşüncələrinə işıq salmağa çalışacağıq. Habelə Oman səltənətində rəsmi məzhəb hesab edilən və xəvaricdən formalaşan firqə arasında bəhsdən ibarət olan düşüncələri haqqında araşdırma aparmağa çalışacağıq.

İbaziyyə: yaranması və ideologiyası

İbaziyyə İslam tayfalarından biridir. Abdullah ibn İbaz Təmmimiyə nisbət verilərək belə adlanıb. Ancaq məzhəbin həqiqi qurucusu Cabir ibn Zeyd Əzdidir ki, tabeirlərdən biri olub. O, İbn Abbasın tələbələrindən idi. Habelə Aişə xanımdan və bir neçə səhabədən hədis rəvayət edib. O, fiqhə özünəməxsus

məzhəbə malik olub. Siyasi baxımdan İbazi məzhəbi Əməvi xəlifəsi Əbdülməlik ibn Mərvanın (h. 65-85) müasiri olan Abdullah ibn İbaz Murri Təməmiyə nisbət verilir.

Dini baxımdan İbaziyyə qeyd edir ki, məzhəbi təsis edən ilk başçıları Cabir ibn Zeyd Əzdi Omani olub. Odur ki, məzhəb alimlərinin ən çox nəql etdikləri nəbəvi hədislər Cabirdəndir.

İbazi məzhəbi hicrətin birinci əsrində Bəsrədə ortaya çıxıb. O, qədim İslam məzhəblərindən hesab olunur və indiyədək də davam etməkdədir. İbazilər deyirlər ki, onların məzhəbləri birinci dərəcədə dini və siyasi amilə qayıdır. Hansı ki, Əli ibn Əbu Talibin (əleyhissəlam) hakim təyin edilməsini inkar edən bəzi səhabə və təbəinlər tərəfindən Abdullah ibn Vəhb Rasibi ilə anlaşma şəklində ortaya çıxmışdı. Onlar siyasi bir cərəyan formalaşdırdılar. Həmin cərəyanın başında üç şəxs dururdu ki, hərəkətin yaranması, düşüncə və əsaslarının şəffaflığı onlara qayıdır. O kəslər bunlar idi: Əbu Bilal Mirdas ibn Hədir Təməmi, Cabir ibn Zeyd Əzdi, Abdullah ibn İbaz.

Bu yaranış hicrətin 37-ci ili Şəvval ayında olmuşdur. Əbu Bilal hicrətin 38-ci ilində xəvaric ilə birlikdə Nəhrəvan hadisəsində iştirak edib. İmam Əli (əleyhissəlam) onları məğlubiyyətə düşürəndən sonra hicrətin 64-cü ilində xəvaric dörd böyük firqəyə bölündü:⁴

1 – Əzariqə: Onlar Nafe ibn Əzrəq Hənzəliyə (Bəsrə) nisbət verilir. O, hicrətin 65-ci ilində öldürülüb. Firqə aradan gedib, artıq ondan heç bir əsər-əlamət qalmayıb.

2 – Nəcdat: Onlar Nəcdət ibn Amir Hənəfiyə (Yəməmə) nisbət verilir. Firqə aradan gedib.

3 – Safriyyə: Onlar Abdullah ibn Saffar Sə'diyə nisbət verilir. Firqə aradan gedib.

⁴ Əl-Xəvaric vəl-həqiqətul-ğəibətu, s.172. İbazi yazar: Nasir ibn Süleyman Sabei.

4 – İbaziyyə: Onlar Abdullah ibn İbaz Təməmiyə nisbət verilir. Hicrətin 86-cı ilində vəfat edib. O, Nəhrəvan əhlinin yeritdiyi siyasətdə sabitqədəm olan kəslərdən biridir. Daha sonra İbaziyyə ona tabe olub.⁵

Təkcə həmin firqə indiyədək davam etməkdədir.

Təəccüblü odur ki, bu firqələr eyni zamanda üzə çıxıb. Sonra isə camaatın dörd imamı oldu və onların hər biri özünə tərəf dəvət edirdi. İbazi məzhəbinin ardıcılalarına, hal-hazırda da onlara “xəvariclik” aid edildikdə, yaxud belə adlandırıldıqda bunu rədd edərək, deyirlər: Xəvaric sözündən insan diksinib ürəyi sıxılır. Eynilə hal-hazırda “terrorçu” sözü kimi. “İslamdan yayınmaq və çıxmaq” hədisinin isə onlara heç bir aidiyyəti yoxdur. Hansı ki, Peyğəmbərin (sallallahu əleyhi və alih) hədisində belə ifadə olunub: “Onlar ox yaydan çıxan kimi İslamdan çıxacaqlar”. Onlar deyir ki, xəvaricə belə bir ad qoyulmasına səbəb olan əlamətlər mütləq şəkildə heç biri İbaziyyədə yoxdur. “Xəvaric” sözünün yalnız dindən xaric olan və İslamdan çıxan kəslərə tətbiq olunması vacibdir.

Təqib edən kəs görər ki, İbaziyyə Xəvariclə iki əsas məsələdə düşüncə baxımından qarşılaşır:

Birinci: Hakimliyi rədd etmək. İbaziyyə və Xəvaric hakimliyi qəbul etməyi tənqid edir, İmam Əlini (əleyhissəlam) hakimliyi qəbul etməkdə xətakar hesab edirlər. Çünki öz xilafətdəki haqqını Müaviyə ilə çəkişmə mövqeyi qərar vermişdi. Habelə həkəməyn hakimliyini qəbul etməkdə də xəta edərək, beləcə, Nəhrəvan əhli ilə vuruşmaqda da səhvə yol verib.

İkinci: İmamda qureysli olmağın zəruri olmasını rədd etmək. Bunun əsası Allahın Rəsulundan (sallallahu əleyhi və alih) nəql olunan hədisdir ki, belə buyurub: “Xilafət Qureysdədir”, yaxud “Onların hamısı Qureysdəndir”... İbaziyyə, habelə

⁵ Həmin mənbə, s.177.

Xəvaric belə düşünür ki, İslam xilafəti bir qəbilə, yaxud ailə, ya da tayfa ilə məhdudlaşa bilməz. Müsəlmanların işini yalnız xidmət və işlərinin irəliləməsinə görə daha bacarıqlı və qüdrətli olan kəslər öz öhdəsinə götürə bilər.

Xəvaricə gəlincə, İbaziyyənin nəzərində onlar qədim bir tayfadır. Tabeinlərin zamanından mövcuddur. Başçıları Nafe ibn Əzraq, Nəcdət ibn Amir, Abdullah ibn Səffar və onları dəstəkləyənlərdir. Ona görə "xəvaric" adlanıblar ki, onlar həqiqətdən və ümmətdən xaric olublar. Şirk etməklə günaha mürtəkeb olmaq hökmə görədir. Onların savaşıqları müşrikdirlər. Bununla belə müşriklə vuruşmaqda lazım olan şeylərə ehtiyac var. Onlar üsyankarlıqla qan və əmlak kimi Allahın haram (möhtərəm hesab etdiyi) buyurduğu şeyləri halal edib. Bunu təvil barədə xəyata düşdükləri zaman etdilər. Sadəcə sözlə məhdudlaşmadılar, əksinə əməldə göstərməklə həddi aşdılar. Onlar öz etiqadları və əməlləri ilə İslamdan, haqdan çıxdılar. Belə ki, dindən çıxmaq hədisini onlara tətbiq etmək mümkündür.

İbaziyyə hakimliyi rədd edən tayfalardan biridir. Onlar İmam Əlini (əleyhissəlam) bundan uzaqlaşdırdı. Odur ki, əksər tarixçilər İbaziyyəni ümumi baxımdan xəvaricə nisbət verib. Bəzisi deyib: İbaziyyə xəvaricdən daha ədalətlidir. Başqaları deyib: İbaziyyə xəvaric firqələri arasında əhli-sünnəyə daha yaxın olanıdır. Öncədən deyildiyi kimi bizə aydın oldu ki, İbaziyyə (mötədil) məzhəbi xəvaric firqələrindən biridir.⁶ İlk

⁶ Şeyx Cəfər Sübhani "Əl-Miləlu və-n-nihəl" adlı ensiklopediyasında (c.5, s.233) xəvaric firqələrindən olmadıqlarına dair İbaziyyənin dəlil və inkarlarına çatdıqda təkidlə qeyd edir ki, onların qeyd etdiyi hər bir şey xitabəyə bənzəyir. Çünki xəvaric adının Əzariqə, Nəcdat kimi radikallara aid edilməsi və heç bir xüsusiyyət olmadan xüsusiləşdirməyə gəlincə, bu ləfz İmam Əlinin (əleyhissəlam) dövründə ona qarşı çıxan kəslərə qarşı işlədilib. Onların bu adla adlandırılması isə Müaviyənin dövründə yayılıb. Yəni hicri ili ilə iki il öncə Əzariqə və Nəcdat başçılıq kürsüsünə çatmazdan qabaq. Bundan belə nəticə çıxarmaq mümkündür ki, xəvaric bu gün Əmirəlmömininin

məsələsi siyasi cərəyan kimi olub. Günlər keçdikcə isə digər İslam məzhəbləri kimi fiqhi bir məzhəbə çevrilib.

İbaziyyənin nəzərində şəriət qaynaqları Quran, sünnə, icma və rəydir. Nəbəvi hədislərə gəlincə isə, onlar Rəbi ibn Həbib Fərahidinin müsnədinə etimad bəsləyir və onu İbaziyyəyə salırlar (əl-Came`us-səhih). Habelə onu sənəd baxımdan hədis kitablarının ən səhihi hesab edirlər. Çünki hədislərin çoxunu Rəbi öz Şeyxi Əbu Ubeydə Müslim ibn Əbu Kərimədən, o da Cabir ibn Zeyddən, o isə səhabələrin birindən rəvayət edib. Rəbi ibn Həbib ibn Əmr Əzdi hicrətin 180 və 181-ci illərində vəfat edib və Omada dəfn olunub.

Tarixi və müasir yayılması

Tarixin⁷ bizə dediyi kimi İbaziyyə nə siyasi, nə də dini baxımdan Əməviyyə dövlətinin əleyhinə çıxmayıb. Lakin onlar əməvi siyasətindən də razı olmayıblar. İbaziyyənin nisbət verildiyi Abdullah ibn İbaz Əməviyyə dövlətinə qarşı qılinc qaldırmayıb. Sadəcə yazışma yolu ilə onların siyasətini tənqid etməklə kifayətlənib. Əbu Bilal Mirdas da həmçinin. O, əməvilərin siyasətini dili ilə tənqid edər, ancaq qılinc qaldırmazdı.⁸

* Hicrətin 132-ci ilində Omada Əbül-Abbas Səffahın dövründə İbaziyyə adlı dövlət qurulub.

* Hicrətin 129-cu ilində Yəməndə, Afrikanın şimalı Trablusda isə hicrətin 142-ci ilində imamət elan ediblər.⁹

* Afrikanın şimalında Rüstəmiyyə dövləti adı ilə İbaziyyə dövləti qurulub ki, onu Əbdürrəhman ibn Rüstəm Farsi hic-

(əleyhissəlam) itaətindən çıxan, hakimliyini inkar edən kəslərə aid edilir. Onların əvvəl, yaxud sonradan gələnləri arasında heç bir fərq yoxdur.

⁷ Doktor Əmr xəlifə Nami "Əcvibətu İbn Xəldun" kitabını təhqiq edərkən, müqəddiməsində.

⁸ Lakin İmam Əlinin (əleyhissəlam) dövründə Nəhrəvan döyüşündə iştirak edib.

⁹ Əl-İmamətu fil-fiqhil-islami, s.22. Ustad Əli ibn Hilal İbri. Magistr traktatı, m.1991.

rətin 160-cı ilində təsis edib. O, Tahirət şəhərini paytaxt edir (Hal-hazırda Tiyarətdir və Əlcəzair şəhəridir). Hansı ki, 120 ilə yaxın müddətdə davam etmişdir. İbaziyyə dövləti süqut etdikdən sonra Tahirətdə İbaziyyə əhalisinin topluluqları qorunub. Hətta indiki dövrdə müstəqil dini və siyasi dəstə kimi mövcuddur. Məsələlərini bərqərar etmək naminə İbaziyyə terminologiyasında “Əzabə məclisləri” adlanan alimlər məclisi təşkil olunur.

Hər fürsət düşdükdə ibazilər Omanda imamət qurmaqda davam edirlər. Nə zaman zəif olsalar, krallıq onu dağıtmağa çalışır. Beləcə, ard-arda baş verir. Sonuncu imaməti ibazilər hicrətin 1331-ci ilində qura bildilər. Bu, hicrətin 1375-ci ilinədək davam edə bilib.¹⁰

İndiki zamanda ibaziyyələr əsasən Oman sultanlığında yayılıb. Belə ki, omanlıların təqribən 75%-ni təşkil edir (təqribən 1.8 milyon). Habelə bu məzhəbə Əlcəzairdə Mizab vadisində də rast gəlinir (təqribən 350 min). Nəfusə dağı və Liviyadakı Züvarədə təqribən 70 min, Tunisin Cərbə adasında təqribən 10 min nəfərdir. Bundan başqa Yəmən, Afrikanın şimalı, Misir, Zəncibar (Uqanda), Mali, Qana, Səudiyyə kimi müxtəlif ölkələrdə və xarici dövlətlərdə qaçqın kimi yaşayanlarına da rast gəlinir. İbazi məzhəbinin ardıcılıarı və qəbul edənlər hal-hazırda dünyada 2.5 milyon nəfərdir. Oman və Şimali Afrikanın hər yerində yayılmaqlarının və İbazi məzhəbinin ardıcılarının indiki durumda belə, mövcudluğu həmin məntəqələrdə İbaziyyə dövlətlərinin qiyamı olub.

İbaziyyənin intizarı çəkilən Mehdi barədə rəyi

İbazi düşüncəsində intizarı çəkilən Mehdi səhihliyi olmayan əsassız bir xurafatdan ibarətdir. Onlar bu düşüncəni qəti dəlillər olmadan iman bəslənilməsi layiq görülməyən qeybi

¹⁰ Əvvəlki mənbə, s.23.

məsələlərdən hesab edirlər. Onların nəzərində intizarı çəkilən Mehdi barədə heç bir qəti dəlil mövcud deyil. Bu səbəbdən onlar təkidlə qeyd edirlər ki, İslam düşüncəsinə Mehdi barədə xəbərlər hələ qədimdən İslamın birinci əsrinin başlanğıcında müsəlman olmuş əhli-kitab, xüsusilə, yəhudilər tərəfindən daxil olub. Onlar təhrif olunmuş dini irslərindən intizarı çəkilən xilasedici barədə xəbərlər rəvayət edirdilər.

İbaziyyə intizarı çəkilən Mehdi düşüncəsinin xürafat olduğunu açıqlayır. Necə ki, onların alimlərindən biri belə demişdir: “Müsəlmanlar arasında qərribə bir adamın zühur edəcəyi düşüncəsi yayılıb. O, Axirəzzamanda zühur edərək dünyanı zülm və haqsızlıqla dolduqdan sonra haqq-ədalətlə dolduracaq. Elə bir zamanda ki, bir neçə gündən artıq keçməyəcək. O, intizarı çəkilən Mehdidir... İbaziyyə Qurani-kərim metodu ilə ziddiyyət təşkil edən bu cür düşüncələri qəbul etmir. Hansı ki, Quranda müsəlmanlara Allahın üslub və qanununu bərqərar edəcəkləri təqdirdə hansı zaman və məkanda olmasından asılı olmayaraq, möhkəmlik və qələbə vəd edib. Habelə bu düşüncələr ümmət arasında zəiflik, biveclik, səy və çalışqanlıq göstərmədən məchulun intizarında olmağı yayır. Məhdəviyyət düşüncəsi Tövrata müvafiq əsaslara malikdir və o, həqiqətdə sonuncu Peyğəmbər Muhəmmədi (sallallahu əleyhi və alih) müjdə verməkdir”.¹¹

İbaziyyənin intizarı çəkilən Mehdiyə aid nəzərinin tarixi və əqidəvi köklərinə müraciət etdikdə görürük ki, bu məktəbdə intizarı çəkilən Mehdi, yaxud Qiyamətin şərtləri barədə nəql olunan çoxlu sayda rəvayətlər mövcud deyil. Habelə bu məsələlərə diqqət göstərməklə əlaqədar ibazi düşüncəsində tarix boyunca əqidəvi və fiqhi qarşılaşdırma (müqayisə etmək, yaxud bərabərləşdirmək) olmayıb. Zaman keçdikcə İbaziyyəylə başqa islami məktəblər arasında assimilyasiya və qarışma

¹¹ Əl-İbaziyyətu tarix və mənhəc və məbadi

cərəyanı baş verdikdə bu məsələlərin bəzisi olduqca bəsit formada ibazi düşüncəsinə sirayət etmiş, lakin məsələ - ona etiqad edəcək formaya gəlib çıxmayıb. Biz bu məsələni hicrətin altıncı əsrində bəzi ibazilərə aid kitablarda görə bilərik. Məsələn, Əbu Yəqub Varicəlaninin (h. 570-də vəfat edib) dəlil və bürhanlarını misal çəkmək olar. O, 2-ci cild, səhifə 35-də qeyd edir: "Allahın Rəsulundan (sallallahu əleyhi və alih) bir sıra xəbərlər daxil olub. Belə ki, Axirəzzamanda yer üzünü zülm və haqsızlıqla dolmuş olduqdan sonra haqq-ədalətlə doldurmağı üçün Mehdi zəruri hesab edir". İkinci cild, 24-cü səhifədə qeyd edir ki, məsum tərəfindən olsa həqiqətdir. Məsum isə yalnız Mehdi və İsa ibn Məryəmdən başqası ola bilməz". Habelə Şeyx Qutb "Vəfa`uz-zəmanəti bi-əda`il-əmanəti" kitabının 5-ci cild, 6-cı səhifəsində intizarı çəkilən Mehdi, Dəccal, Məsihin qayıtması barədə önəm verilməsi lazım olan rəvayətlərin mövcud olduğunu, lakin hələ açıqlanmadığını qeyd edir (yaxud heç bir şey şərt qoşulmamışdır)... Şeyx Cəytali "Qənatirul-xəyrat" kitabının 3-cü cild, 546 və 547-ci səhifələrində Qiyamətin bir neçə başvermə şərtini qeyd edib: Məsələn, günəşin məğribdən çıxması, İsanın enməsi, dəccal və s. Ancaq ibaziyyə tərəfi hicrətin keçən əsrinin sonları, müasir əsrin başlanğıcında intizarı çəkilən Mehdi düşüncəsinə ehtiyac olduğunu təsdiqlədi. Habelə bir sıra qeybi məsələlərə şahidlik etmişdir ki, etinasız yanaşılaraq ümumi, ibazi xətti olmadan üstüörtülü şəkildə bildirilib. Müasirlərdən Mehdi düşüncəsinə sayğı göstərən ibazi alimlərindən bəzisini qeyd edirik.

* Şeyx Əhməd ibn Həmd Xəlili (Oman sultanlığında ümumi müfti) ibaziyyənin intizarı çəkilən Mehdi barədə rəyini açıqlayarkən belə deyib: "Biz əməl etməli, hər birimiz Allah sübhən və təalanın istəyi yolunda hadi, mehdi olmalıyıq. Biz bir müddət sonra kiminsə zühur edəcəyini gözləməməliyik. Təkcə Mehdi barədə bir sıra rəvayətlər var ki, orada çox sayda düzensizlik

mövcuddur. Bunu Əllamə Rəşid Rza şərh edib, Mehdi barədə bir sıra rəvayətlər uydurulub və çox insan iddia etmişdir ki, o, intizarı çəkilən Mehdidir. İnsanların bəzisi deyir ki, Mehdi Hüseyin ibn Əlinin, bəziləri Həsən ibn Əlinin, başqa bir dəstə isə Abbas ibn Əbdülmüttəlibin nəslindəndir. Bu ona dəlalət edir ki, siyasi təmayül belə rəvayətlər düzəltməkdə maraqlıdır”.

* Şeyx Səid ibn Məbruk Qənubi (müasir dövrdə şərəfli nəbəvi hədisləri barədə İbaziyyənin mərcəsidir) öz mühazirəsində¹² deyib: “Mehdi barədə hədislər təkzib olunan və quraşdırılmadır. Allah Rəsulu (sallallahu əleyhi və alihi) tərəfindən təsbit olunmayıb”.

* Şeyx Bəkli Əbdürrəhman Ömər fətvalarda deyib: “Mehdiyə gəlincə Dəccal barədə nə deyilibsə, bənzər rəvayətlər də onun barəsində düzəldilmişdir. Bunlar ixtilafli rəvayətlərdir, problemli əsərlərdir. Belə ki, onları bir yerə yığmaq çətindir. Mehdi bir meydan olaraq seçilmişdir ki, ora çox sayda arzu - istəyi olan padşah və sultan atılmağa çalışmışdır. Onların biri öldükdə, bəslənilən ümidlər gerçəkləşmədikdə, onun oyun kartını başqasında sınaıyblar. Qara və sarı bayraqlar əshabı, ondan öncə Süfyaninin çağırışı da bunun kimidir. Mənə belə görünür, ancaq Allah bunların gizli təşkilatların hiylələri olduğunu daha yaxşı bilir. Belə ki, bu təşkilatlar İslamı dağıtmaq, təlim və əsaslarına xurafat daxil etməklə onu pis günə qoymaq üçün təsis edilib. Bunun arxasında oğlanlarını əməldən soyutmaq, Mehdi və onun xüroc etməsinə güvənərək qüvvə vasitələri götürmək durur. Bu isə onları müdafiədən və himayəsini qorumaqdan saxlayır”.

* Şeyx Əli Yəhya Müəmmər “İbaziyyə tarix boyunca” ensiklopediyasının birinci nəşri, 5-ci səhifədə, intizarı çəkilən Meh-

¹² “Qiyamətin şərtləri” adlı mühazirə. Vühebinin “Qiyamətin şərtləri” kitabından nəqlən.

dinin məsələsini müsəlmanlar arasına sızdırılan xurafatlardan hesab edib.

* Şeyx Nasir ibn Əbu Nəhban Xurusi deyib: “Qövmümüzün xəbərlərində var ki, Allah Mehdini göndərəcək, Dəccal çıxacaq, İsa səmadan enəcək. Bunların hamısı mənə görə həqiqətdən uzaqdır. Mənə görə Xızır da, İsa da ölüb”.

* Şeyx Əhməd ibn Səud Siyabi öz mühazirəsində¹³ deyib: “İntizarı çəkilən Mehdi, Məsih İsanın (əleyhissəlam) enməsi barədə fikir nübuvvətin son olması, bu ümmətin zəlalət üzərində bir yerə cəm olmayacaqları isməti barədə etibarını zədləyir. Bu, Allah-təalanın sözünü rədd etməkdir: “Bu gün sizin üçün dininizi kamil etdim, sizə nemətimi tamamladım və sizin üçün din olaraq İslamı bəyənib seçdim”¹⁴

Bəzən ibazi qardaşlar arasından kimsə deyir ki, ibaziyyə alimlərinin bəzi kitablarında (buna dair) məsələ qarşıya çıxır. Biz ona məsələnin düz olduğunu deyirik, lakin diqqətlə baxdıqda görürük ki, digərlərinin kitablarında olanlardan təsirlənməkdir”.

İntizarı çəkilən Mehdi mövzusu ətrafında yerdə qalan İbaziyyə alimlərinin rəyi barəsində daha geniş məlumat əldə etmək üçün İbazi yazar Ustad Xalid ibn Mübarək Vüheybinin – İbaziyyənin müxtəlif kitab, yazılı əsər və mühazirələrindən topladığı “Əşratus-sa`əti - ən-nəssut-tarixi” kitabına, 203-cü səhifədən 211-ci səhifəyə qədər, müraciət etmək olar.

İmamiyyə şiasinin intizarı çəkilən Mehdi məsələsindəki rəyini münaqişə etmək naminə ibaziyyəli Ustad Əli ibn Hilal İbri “İslam fiqhində imamət” adlı magistr traktatında yazılıb: “Fərz edək ki, İmam (intizarı çəkilən Mehdi) gözdən qeyb olmayıb, zalım və qəsbkarları məğlub edib. Səncə Qiyamətədek yaşayır, ümməti idarə edir, Kitabı ayaqda tutur, insanları geniş

¹³ “İbaziyyənin nəzərində dəvət və təlim” – mühazirəsi.

¹⁴ Maidə, 3.

yola daşıyır, yoxsa atası daha öncə öldüyü kimi yaşadıqdan sonra o da ölüb? Həmin vaxt onun xələfi kim olacaq? Baxmayaraq ki, imamların sayları müəyyəndir. Əgər naib onun xələfi olacaqsə, deməli naib İmamda şərt bilinən şeylər onda da şərt bilinir? Əgər məsələ belədirsə, o zaman say müəyyənləşdirməyin nə anlamı var? İmam Qiyamətədek qalacaqsə, ondan öncəki imamların nail ola bilmədiyi fəzilət və kəramətdən yararlanmış sayılır”.

İntizarı çəkilən Mehdi məsələsi haqqında ibaziyyənin mövqeyinə nəzər saldıqda görürük ki, onlar qeybin bir çox məsələlərini, döyüşlər, fitnələr, Qiyamətin daha qüvvətli əlamət və şərtləriylə əlaqədar xəbərləri, hətta bu barədə Qurani-kərimdən aydın dəlillər olsa belə inkar edirlər.

* İntizarı çəkilən Mehdi əqidəsini kökdən inkar edib, onu müsəlmanlara yəhudilər tərəfindən sızdırılan düşüncələr hesab edərək xurafat sayırlar.

* Məsihin Axirəzzamanda qayıdacağını inkar edib ısrarla onun ölmüş olduğunu söyləyirlər.

* Günəşin məğribdən doğmasını Qiyamət əlamətlərindən biri olduğunu inkar edib bunu təbiətin qanun və qaydaları ilə ziddiyyət təşkil etdiyini hesab edirlər.

* Dəccalın axirəzzamanda çıxacağını inkar edib bunu mövcud olmayan xurafi əfsanə hesab edirlər, “Səhihi-Müslim” də İbn Səyyad və Cəsasənin rəvayətlərinə etiraz üzündən bu mövqeni seçirlər.

* Yəcuc və məcucun Axirəzzamanda çıxmasını inkar edirlər. Səbəbi isə, bunun qədim bir tarixi hekayə hesab etmələridir ki, Allah-təala onu Quranda yalnız ibrət naminə qeyd edib.

* Axirəzzamanda “Dabbətul-ərz”-in çıxmasını inkar edərək bunu Qiyamətin əlamətlərindən biri kimi qəbul etmirlər. Onun xürocunu yalnız deyilən söz baş verdikdə, yəni əzab və qəzəbin vacib olma əsnasında hesab edirlər..

* Döyüş və sınaqlarla əlaqədar xəbərləri, həmçinin Xızır, gözlənilən Süfyani, Qəhtani, Kanstantinopolun fəthinə dair xəbərləri inkar edirlər. Onlar hesab edirlər ki, bu barədə rəvayətləri Peyğəmbərə (sallallahu əleyhi və alih) nisbət vermək doğru deyil.

Bu hadisə və məsələlər barədə ibazilərin rəyini daha geniş şəkildə öyrənmək üçün aşağıdakı kitablara müraciət edə bilərsiniz:

1 – “Əl-İbaziyyətu, tarix, mənhəc və məbadi”, Doktor Zəkəriyyə Muhərrəmi. Xüsusi fəsilə müraciət edib: “Fitnələr, döyüşlər, mizan və sirat barədə xəbərlərə dair ibaziyyənin mövqeyi”.

2 – “Əşratus-sa’əti - ən-nəssu vət-tarix”, Şeyx Xalid ibn Mübarək ibn Muhəmməd Vüheybi. Xüsusi fəsilə müraciət edib: Qiyamətin baş vermə şərtlərinin tədqiqatı barədə tətbiqlər. Səhifə 319-da qeyd edib: “Bəhs ərzində aydın oldu ki, bu məsələlər barədə İbazi məzhəbinin ümumi yönü ifadə edən ən böyük hissə tamamilə inkar, yaxud yerində durmaq və sükut etmək deyilən təşkil (şübhə) arasındakı dövrə olub”. Gəlib bu yerə çatır: “Biz Allahın Kitabında həmin baş verəcək şərtlər üçün hansısa bir qeyd görmürük. Məsələn, Dəccal, Məsihin geri dönməsi, Mehdi kimi. Yaxud Qiyamətlə əlaqədar şərtlər, öndə baş verəcək Yəcuc və Məcuc, “Dabbətul-ərz”in çıxması kimi şeylərlə əlaqədar olan məsələlər görmürük. Bu əsnada belə şeylərdən bəhs edən sünni və şiə rəvayətlərini cild-cild kitablar cəm edib. Niyə Allah-təalanın Kitabında qeyd olunmayıb və bütün bu nəhəng sıxlıq rəvayətlərdə gəlmişdir?”.

İntizarı çəkilən Mehdi və Qiyamətin şərtlətinə dair İbaziyyənin mövqeyinə arqumentlər

İbaziyyə əksər İslam məktəblərindəki hədis məcmuəsində gəlib çatan döyüş və fitnələrlə əlaqədar çox sayda rəvayətləri rədd edib. Çünki o, belə təsəvvür yaradıb ki, Peyğəmbər (sallallahu əleyhi və alih) qeybi bilirdi və Qiyamətdən öncə baş verə-

cək bir sıra hadisə və əlamətləri xəbər verib. Onlar bunu məzhəbləri tərəfindən ilham alınan üsul və qaydalara qarşı çıxmaq hesab edirlər. Bu isə aşağıdakı nəzərlərindən doğan səbəblər üzündəndir:

1 – Qurani-kərim metoduna müxalifdir. Belə ki, Muhəmməd peyğəmbər (sallallahu əleyhi və alih) sonuncu peyğəmbər və elçidir. Odur ki, Məsihin qayıdışı bu əqidədə aydın boşluq yaradır.

2 – Mifologiya və əfsanəyə uyğun xarakterin ortaya çıxması. Bu isə təbiətin qayda-qanun və adətlərin fəvqündə olan şeylərdən ibarətdir. Məsələn, intizarı çəkilən xilaskar, İsanın dönüşü və Dəccalın zühuru kimi rəvayətlər.

3 – Axirəzzaman rəvayətlərinin öz yazılma zamanının hadisələrinə uyğun gəlməsi. Məsələn, öncəki silahlardan danışılır (qılınc, nizə, süngü...). Bu isə Axirəzzaman inkişafı ilə ziddiyyət təşkil edir.

4 – İntizarı çəkilən xilaskar düşüncəsi müsəlmanlar arasında müsəlman olmuş Kitab əhli tərəfindən sızıb. Belə ki, o, yəhudilərə uyğun üsul və xarakterə malikdir. Xüsusən, Kəbul-əhbar onları rəvayət edənlərdən biridir.

5 – Axirəzzaman rəvayətləri, xüsusilə, intizarı çəkilən Mehdi barədə rəvayətlər taqətləri süstləşdirir, istibdad dəyərlərini və canlara zülmü möhkəmlədir. Çünki davamlı olaraq insanlarda neqativ intizar yaranır, habelə mütəmadi olaraq islahat məqsədilə mütləq (Superman kimi) bir fərdin qiyamını gözləməyi zəruri edir.

İntizarı çəkilən Mehdi və Qiyamətin şərtləriylə əlaqədar ibaziyyənin qeyd etdiyi arqumentləri səbirlə oxuduqda bizə aydın olur ki, bu təhlükəli məsələ (imamət) ilə maraqlanmaq metodları nə qədər zəifdir. Həmçinin bizə onların düşüncəsinin nə qədər bəsitolma yönləri aydın görünür. Onların rəylərini və inkarlarını dəstəkləyəcək heç bir möhkəm dəlil və yapışacaq

şeyləri yoxdur. Əksinə, onların düşüdüklərinin əleyhinə güclü dəlil mövcuddur. Habelə Mehdi barədə əqidənin doğruluğuna kəskin və aydın bürhan da var. Bunu isə sübut edəcək dəlil Qurani-kərim ayələri və şərəfətli hədislərin təvatür olmasıdır. İrəli sürdükləri arqumentlər isə yalnız onların Quran elmləri və hədis əsaslarında nə dərəcə zəif olmalarına dəlildir. Necə olmasın ki, onların əllərindəki ən əhəmiyyətli hədis kitabı olan birinci səhih müsəndləri, habelə nəbəvi hədislər barədə müraciət etdikləri, onların nəzərinə əsasən, Rəbi ibn Həbibin müsənididir. O da yalnız 754 hədisi əhatə edir. Habelə Əbu Cənim Xorasanin qeydləridir ki, yalnız 140 hədisi əhatə edir.¹⁵ Bu, bütün İslam firqələri nəzərində ümumi qəbul olunan məntiq, hesab, tarix və hədis elmi ilə ziddiyyət təşkil edir. Odur ki, onların öz yollarıyla (az olduğu üçün) rəvayət etdikləri hədis məcmuələrində bu xüsusiyyətli rəvayətlərin olmamasına heç də təəccüb etmərik. Hər bir şeydən öncə onların birinci səhihləri (Musnədur-Rəbi) aydın şəkildə Dəccalı qeyd edən iki rəvayətdən (55 və 495-ci hədis) məhrum deyil. Buradan təkidlə qeyd edirik ki, elmi bəhs kriteriyaları baxımından bu arqumentlərin hər birinin heç bir elmi dəyəri yoxdur.

Yekun nəticə

İbaziyyət alimlərinin sözlərini araşdırmaq, ibazi məzhəbinin yaranma köklərindən, onların intizarı çəkilən Mehdi barədə onlarla dövr edən bəzi yazı, dialoq və müzakirələri tərəfindən bizə aşağıdakılar aydın olur:

İbaziyyənin şüuru çıxılmaz bir vəziyyətdədir ki, xilafət (imamət) barədə əqidələri onları ora daxil edib. Həm də onlar Elçinin (sallallahu əleyhi və alih) “Onların hamısı Qureyşdəndir” hədisini inkar ediblər. Baxmayaraq ki, bu nəzəriyyə əllə-

¹⁵ İbaziyyət yanında hədis rəvayəti, s.111. Saleh ibn Əhməd Buvər Səidi; Əş-ratus-sa’əti, Vüheybi, s.108.

rindəki birinci səhih cəməsindəki 45-ci hədislə ziddiyyət təşkil edir.¹⁶

Sonra onların böyük alimləri intizarı çəkilən Mehdi düşüncəsi və xilafət məsələsinə müraciət etməyə başladılar. Onlar intizarı çəkilən Mehdi nəzəriyyəsini kökdən inkar etməyə başladılar. Bu nəzəriyyə onları Məsihin qayıdışını, Dəccalın xürcünü, “Dabbətul-ərzini”, Yəcuc və Məcucun ortaya çıxmasını və bir çox Qiyamət şərtlərini inkar etməyə də çəkib gətirdi. Beləliklə, ibaziyyə düşüncəsi öz nəzərlərində düşdükləri dalandan çıxdı, həmçinin siyasətdə birinci nəzəriyyələrinin, xilafət barədə əqidələrinin onlara töhfə verdiyi hərəktsizlikdən xaric etdi.

Bu səbəbdən qədim ibazi alimlərinin intizarı çəkilən Mehdi mövzusunda öz məsələlərini ayrı tutmadığını görürsən. Əksinə onların müasir alimləri inkar üzərində yekdil fikirdədirlər. İntizarı çəkilən Mehdi barədə ibazi məzhəbinin alimlərinin yönəldiyi, bu məsələ və bənzərlərini ötürmək üçün susduqları ümumi xətt budur.¹⁷ Baxmayaraq ki, bəzi yazılar¹⁸ intizarı çəkilən Mehdi mövzusunə aydın şəkildə toxunub. Məsələn, Əbu Yəqub Varcəlaninin “Əd-Dəlil vəl-bürhan”, Qutbun “Vəfa’uz-zəmanəti” kitabını buna misal göstərə bilərik. Lakin ümumi şəkildə mülahizə olunur ki, ibaziyyə məktəbində Mehdi ilə əlaqədar çoxsaylı rəvayətlər yoxdur. Habelə tarix boyunca ibaziyyə fiqhi və əqidəvi müqayisə baxımdan bu məsələyə diqqət göstərməyib. Döyüş və fitnələr haqqında hədislər barədə ibazi məzhəbinin alimlərinin rəylərini araşdıran kəs orada belə oxuyur. Sünə hafizləri, siyah kəsləri və hədis cəmiyyətləri cürətlə ittihat

¹⁶ Rəbi ibn Həbib öz müsənədində 45-ci hədisə belə rəvayət etmişdir: Əbu Ubeydə Cabir ibn Zeyddən, o, İbn Abbasdan, o da Peyğəmbərdən (sallallahu əleyhi və alihi) belə nəql edib: “Əmr, yəni vilayət nə qədər ki, onlar arasında iki nəfər var – iki barmağı ilə işarə etdi – Qureyş arasındadır. Ancaq mülkə vurulmuş kəsə vay olsun”.

¹⁷ Əşratus-sa’əti, Vüheybi, s.193.

¹⁸ Həmin, s.206.

etmiş, əlavə olaraq intizarı çəkilən Mehdiylə əlaqədar Qurani-kərim ayələrini doğru yer və təfsirinə uyğun təfsir etməyib. Onlar bunun arxasında inkar yolunu asanlaşdırmağa çalışırlar. Çünki məzhəbləri tələb edir ki, bəzi qəti həqiqətləri inkar edib özlərinin əsas və sütunlarını qorusunlar.

Buradan intizarı çəkilən Mehdi düşüncəsinin inkarı, rəvayətlərin zəif və uydurma olduğunu söyləmələrinin səbəbini anlamış oluruq. Təəccüblü olan, ibaziyyə alimlərinin bu rüsvay işə cürəti etmələridir. Hansı ki, intizarı çəkilən Mehdi barədə rəvayətləri İslam firqələri toplu şəkildə hər bir hədis külliyyatı, sihahlar, müsnədlər qeyd edib. Habelə bu rəvayətlər bir neçə yolla gəlib çıxmış, çoxları da onların təvatür olmasını demişdir.

Odur ki, Mehdi məsələsində bu cür arqumentlər, illuziyalar və inkaredici şişirtmələr kimi şübhəli metodları, üstəlik Qurana uyğun dəlillər, mütəvatir rəvayətlərdən ibarət İslamın mötəbər əsasları ilə ziddiyyət təşkil etməsi İslamın ümumi metodu ilə harmoniyada olmayan hədəf və səbəblərdən keçir. İslamın mühüm sütunları vardır. Onlardan biri qeybə iman bəsləməyin zəruriliyidir. Onlarla ayə (qeybə iman bəsləməyə) dəvəti dəfələrlə təkrarlamış, hətta mömini onunla mədh etmişdir.¹⁹ Burada sual veririk: Bu həyatda ibazi məzhəbinin ardıcılılarının iman bəslədiyi qeybi şeylər nədir? Habelə diqqəti çəkən sual budur: İntizarı çəkilən Mehdi mövzusu barədə ibaziyyənin araşdırdığı dəlillər nədir?.. Elə isə, burada bu kimi məsələlər yalnız mötəbər dəlillər vasitəsilə sübut oluna bilər. Qurani-kərim və ayələri söz söylədikdən sonra bizim başqa bir dəlilə ehtiyacımız qalır mı? Əlavə olaraq, Həbib Mustafadan (sallallahu əleyhi və alih) rəvayət olunan mütəvatir rəvayətlər və səhih xəbərlər mövcuddur. Şahidlərin təvatür olması, qərinələrin düzgünlü-

¹⁹ Məsələn, "Bəqərə", 2 və 3.

yü mövcuddur, ağıl və məntiq də bunu təsdiqləyir. Bütün bu cəhətlərdən intizarı çəkilən Mehdi məsələsi sübuta yetib.

Qəribəsi odur ki, ibaziyyə eyni vasitələrdən yardım alır, eyni höccət və arqumentləri çarə göstərirlər. Hansı ki, qeybi xəbərlərdən gələnləri inkar edən kəslər ondan yardım umurlar. Onların təfəkkürünün bəsit, rəylərinin zəif olmasının əlamətlərindən biri dəlillərini təkzib etməyin asan olmasıdır. Əgər Mehdi hədislərinin ağıla zidd olduğunu desələr, Quranı tənqid etmiş sayılırlar. Çünki ilahi vəd olaraq, onu müjdə verən və xarakterizə edən məhz odur. Əgər bir nəfər yüz illər boyu necə yaşaya bilər – desələr, yenə də Qurana tənqidlə yanaşıblar. Çünki Nuh peyğəmbərin, cənab Məsihin, İblisin ömrünün təbiətlə (yəni təbii qanunlarla) müxalif olduğunu xəbər verən Qurandır. Bu, Qurani-kərimin məntiqidir. Əlavə olaraq, yəhudilər, həmçinin çox sayda din və məzhəblər iman gətirib ümid bəslədikləri təqdirdə, Mehdi düşüncəsinə nə zərər verir ki? Əgər yəhudi və xaçpərəstlərin iman gətirdikləri hər bir düşüncə və haqqı batil saymaq istəsək, onda tövhid, doğruluq, əmanət, ribanın və donuz ətinin yeyilməsinin haramlığı və s. neçə-neçə həqiqətləri batil saymalıyıq...

Görürəm ki, mən yandırıcı bir həqiqət qarşısında yam. Məni ona doğru mövzu çəkir. Bunu ucadan deməyə məcburam ki, İbaziyyənin təşri (şəriətə müvafiq qanunlar) qaynaqları, onların dediyinə əsasən belədir: Quran, sünnə, icma və rəy. Ancaq intizarı çəkilən Mehdiyə baxışlarında və onun məsələsini inkar edərkən Qurani-kərimə (birinci təşri qaynağı) qarşı çıxıblar. Çünki onlar Mehdiyə dəlalət edib onu müjdələyən Quran ayələrini doğru sayılmayan tərz və yerlərdə təfsir ediblər. Onlar şərəfətli nəbəvi sünnəsinə (ikinci şəriət qaynağı) də qarşı çıxıblar. Belə ki, hər bir mütəvatir rəvayəti, səhih xəbərləri təkzib etmiş, onları düzəldilmə və uydurma hesab ediblər. Onlar müsəlmanların icmasına (üçüncü şəriət qaynağı) da

qarşı çıxıblar. Halbuki müsəlman icması məzhəb və camaatı ilə birlikdə intizarı çəkilən Mehdi düşüncəsinə iman bəsləməyi qəbul edirlər. İbaziyyə öz şazz rəylərindən yapışaraq Mehdi məsələsini inkar etmiş və məzhəblərinin – əsaslanmış olduğu ilk nəzəriyyələrini mühafizə etməyə çalışmışlar. Belə ki, bütün xəvaric firqələri bu fikir üzərində yekdil şəkildə dayanıblar ki, xilafət (imamət) onların nəzərində Qureyşdə məhdudlaşmır. Bu isə Allahın Rəsulunun (sallallahu əleyhi və alih) buyurduğu ilə ziddir.²⁰ Elə isə, Mehdiyə iman necə tamamlanır? Halbuki rəvayətlərdə Mehдинin Əhli-beytdən (əleyhimussəlam) olması təkid edilir. Onlar isə Bəni-Haşimdəndir. Onlar Fatimə (əleyhəssəlam) övladlarındandır. Deməli, Mehdi Qureyşdəndir. Bu isə onların məzhəbinin əsas və özülləri ilə ziddiyyət təşkil edir. Burada isə Mehdi məsələsini inkar etməkdən başqa heç bir çıxış yolu yoxdur. Baxmayaraq ki, bu, şəriətə müvafiq qaynaqlarla ziddiyyət təşkil edir. Nəzərləri yönündən Mehдинin məsələsinin inkarı məzhəblərinin əsasını məhv etməkdən daha asandır.

Onlar unudub, yaxud gözardı ediblər ki, Mehdi inancı hər dövrdə Kitabın qərini (həmtayı) və şəriəti qoruyan məsum imamın varlığının zərurətinə dair düşüncədən yaranan əqidədir. Muhəmməd peyğəmbər (sallallahu əleyhi və alih) iki ağır əmanət qoyub gedib ki, hovuz kənarında yanına gələnədək heç vaxt bir-birindən ayrılmazlar. Quran bu iki ağır əmanətin hər birinin ismət, doğruluq və qorunmasına şəhadət verib. Bu isə şiə və sünni nəzərində intizarı çəkilən Mehdi düşüncəsinin həqiqi prinsipinin özüdür. Dəlil onun varlığını və qalıcılığını

²⁰ “Səhihi Muslim” kitabında qeyd edilib ki, “Qiyamət qopanaqədək bu din daim ayaqda qalacaqdır. Onların üzərində on iki xəlifə olacaqdır.... Onların hamısı Qureyşdəndir”. Habelə “Səhihil-Buxari” kitabında qeyd edilməşdir ki, məndən sonra on iki əmir olacaqdır... Söylədi ki, onların hamısı Qureyşdəndir.

qəti edib, çünki o, Quranın yaxınlarının sonuncusudur. Qeybdə olsa belə, ilahi hikmət onun qeybə çəkilməsini vacib edib. Gizləndə olması işlərindən heç birinə zərər vurmur. Necə ki, buludlar arxasında gizlənmiş günəşə heç bir zərər dəymir... Xüsusilə, intizarı çəkilən Mehdiyə iman bəsləməyin bir əqidə və Allahın insanlara çatdırılmasını istədiyi bir mesaj olduğunu bilsək və Allah-təalanın sözünün misdaqı budur: "Biz Zikrdən (Lövh-i məhfuzdakı yazıdan) sonra (nazil etdiyimiz) kitablarda da yazmışdıq ki, yer üzünə Mənim əməlisaleh qullarım varis olacaqlar".²¹ Sonra Allah-təalanın buyurduğu kimi deyirik: "De: "(Allaha) qoşduğunuz şəriklər arasında haqqa yönəldən bir kimsə varmı?" De: "Allah (Öz qullarını) haqqa yönəldir. Elə isə (deyin görək) haqqa yönəldən kəs arxasınca gedilməyə daha çox layiqdir, yoxsa özünə doğru yol göstərilməyincə onu tapa bilməyən kəs? Sizə nə olub? Necə mühakimə edirsiniz?"²²

²¹ Ənbiya, 105.

²² Yunus, 35.

İKİNCİ FƏSİL:

İNTİZARI ÇƏKİLƏN MEHDİ İSMAILİ DÜŞÜNCƏSİNDƏ

Axirəzzaman xilaskarının zühurunun qətiliyi ümumdünya etiqadıdır. Bütün din və millətlər aləmi zülm və haqsızlıqdan xilas edib, haqq-ədaləti yayacaq bir kəsin zühurunu gözləyir... Müsəlmanlar bəşəriyyəti xilas edəcək kəsə etiqad bəsləyir və onu intizarı çəkilən Mehdi adlandırırlar. Onlar təkid edir ki, o, Fatimeyi-Zəhranın (əleyhəssəlam) nəslindəndir. Habelə Rəsuləllah (sallallahu əleyhi və alihi) onu müjdə verib. İslam Qurani-kərim və şərəfətli sünnə üzərində durub. Onlar müsəlmanların Mehdi düşüncəsinə iman və etiqad bəsləmələri üçün əllərindəki iki qaynaq və mənbədir. Buna görə də müsəlmanlar hamılıqla, məzhəbləriylə birlikdə bunun üzərində cəm olublar.. Bu sətirlərdə ismaili məzhəbinin ardıcılarının fərqli fikirlərlə Mehdi düşüncələrinə işıq salmağa çalışacağıq.

İsmailiyyə camaatı

Şüayönümlü İslam məzhəblərindən olan bir firqə olaraq hesab edilir. Onlar İmam Sadiqin (əleyhissəlam) oğlu İsmalin, atasının sağlığında ikən imamətinə etiqad bəsləyirlər. Odur ki, onun oğlu Muhəmməd ibn İsmailin ardıcılı olub onun imamətinə inanıblar. Belə ki, imamət yalnız atadan oğula keçir və geriye qayıtmır.

İsmailiyyə camaatı bir neçə firqəyə bölünüb. Bu firqələrdən bəzisi tarix boyunca sona çatmış və məhv olub. Məsələn, Qəramitə kimi.²³ Lakin hal-hazırda dörd əsas firqə var ki, dünyada ismailiyyə camaatının övladlarını təşkil edir.

²³ Onlar keçmişdə Bəhreyn məntəqələrində ortaya çıxmışdılar. Həsən ibn Bəhram (Əbu Səid Cənabi) Qəramitə dövlətinin əsasını quran hesab edilir. O iddia edirdi ki, intizarı çəkilən Mehdi. Ondan sonra oğlu Süleyman 30 il

Bu firqələr İmam Fatimi əl-Mustənsir billahdan (h.478/m.1094) sonra xilafət ətrafında baş verən çəkişmələrin ardınca yarandı. İsmailiyyəlilər daimi olaraq iki hissəyə bölündülər:

Nəzzariyyə firqəsi: Bunlar Nəzzar ibn əl-Mustənsir billahın imamlığına inanan və onun ardıcılı olan kəslərdir.

Müstəlliyyə (Tiybə) firqəsi: Bunlar isə Müstəli ibn əl-Mustənsir billahın imamlığına inanıb ardınca gedənlərdir.

Buradan isə hər bir firqə iki dəstəyə ayrılıb ki, nəticədə dörd müxtəlif firqənin formalaşmasına gətirib çıxarıb. Onlar aşağıdakılardır:

Nəzzariyyə ismailiyyəsi

Bu firqənin ardıcılları hal-hazırda Suriya, İraq, Orta Asiya və Avropada məskunlaşıblar. Onlar iki dəstəyə ayrılır:

1 – Möminiyyə firqəsi: Onlar İmam Şəmsüddinin böyük oğlu, “Mömin” adlanan kəsin imamlığına inanır və onun ardıcılıdılar. Bu firqənin imamları göz önündə İmam Sadiqə (əley-hissəlam) qədər davam edib. Sonradan isə onların imamları gizlilik dövrünə daxil olmuş və hazırkı vaxtda İmamın gizli olmasına inanırlar (onlar Pakistan və Orta Asiya ismailiyyəsidir).

2 – Qasimiyyə firqəsi (Ağaxiyyə): Onlar İmam Şəmsüddinin “Qasim” adlanan kiçik oğlunun imamlığına inanırlar. Bu firqənin imamları həmişə aşkarda olmuş və indiki dövrümüzə qədər tanınıblar (Onlar Suriya, Şam və Avropa ismailiyyəsidir). Axırncı aşkarda olan İmam “Kərim Şah Hüseyni”dir.²⁴ Onlar onun məsum

müddətinə hakimiyyətdə oldu. O, hicrətin 319-cu ilində Kəbəyə hücum etmiş, Qara daşı mənimsəmiş, onu apararaq öz yanında - Qətif məntəqəsində iyirmi ildən çox müddətinə saxlamışdır.

²⁴ Kərim Şah Hüseyni Nəzzariyyə İsmailiyyəsinin (Qasimiyyə firqəsi) qırx doqquzuncu imamıdır. O, imamət ləqəbinə vərəsəliklə yiyələnib. Belə ki, o, Əmir Əli Xanın oğludur. 1936-cı ildə Cüneyfdə doğulub. Erkən uşaqlığı Kenyada Neyrobidə keçib. Doqquz il müddətində İsveçrədə Li Ruzi məktəbində oxuyub. 1959-cu ildə İslam tarixi ixtisası ilə Harvard universitetini bitirib. İyirmi yaşı olarkən babası Sultan Muhəmməd Şah Ağaxanın xələfi olaraq

olmasına etiqad bəsləyirlər. O, hal-hazırda Londonda yaşayır. Bu firqənin qəribə etiqadından biri isə onların İmam Həsən Müctəbanın (əleyhissəlam) imamlığını qəbul etməmələridir. Onlar belə rəvayət edirlər ki, İmam Əlinin (əleyhissəlam) imamlığı birbaşa olaraq İmam Hüseyinə (əleyhissəlam) keçib.

Tiybə Müstəliyyə ismailiyyəsi

Bu firqənin ardıcilları hal-hazırda Hindistan, Misir, Yəmən və Səudiyyənin cənubunda məskunlaşıb. Bu firqə iman bəsləyir ki, imamlar aydınlıq və göz önündə olma dönməmindən sonra gizlilik dönməsinə daxil olublar. Ondan öncə isə örtülü qalmaq dönməində olub. Onların sonuncu imamı üzdə olan dönmədə Tiyb ibn Əmr bi-əhkamillah kimi tanınıb. Ondan sonra bu firqədə gizlilik dönməsi başlayıb və öz dəvətində tək mütləq dəvətçi gizlilik dövründə İmamı təmsil edən üzdə olan höccətdir. Sonuncu dəvətçi Davud Əcəb olub ki, bütün tiybiyyə müstəliyyə firqələri onun üzərində yekdil fikirdə olmuşlar. O vəfat etdikdən sonra müstəliyyə iki firqəyə bölündü:

3 – Davudiyyə firqəsi: Onlar inanır ki, dəvətçi Davud Əcəbdən sonrakı dəvətçi Davud ibn Qütbdür və onun ardıcıllarıdır. Onlar Hindistanda Buhərə tayfası olaraq adlanırlar.

4 – Süleymaniyyə firqəsi: Onlar deyir ki, birbaşa adı çəkilən dəvətçi Davud ibn Əcəbdən sonra Süleyman ibn Həsəndir. Bu firqənin ardıcilları hal-hazırda Səudiyyə Nəcranında və Yəməndə Məkrəmi ailəsinə başçılıq edirlər.

Bu dörd firqə indiki dövrdə dörd tanınmış ismailiyyə firqələrinin ən məşhuru. Onların ardıcilları dünyada 25-dən çox ölkədə yayılıb, sayları 15 milyondan çoxdur.

İsmaili ideologiyasında intizarı çəkilən Mehdi (Tarixi və ideoloji kökləri)

İmam ismaili məzhəbinin mehvəridir. Habelə əqidənin mehvəri onun şəxsiyyəti ətrafında dövr edir. İsmailiyyə tayfa-

sı inanır ki, imamət İmam Sadiqin (əleyhissəlam) zamanında ismailə məxsus olub. Lakin gözlənilmədən İsmail atasından (əleyhissəlam) öncə vəfat etdi. Odur ki, məsələ onlara şübhəli gəldi. Onlardan bəzisi İmamın qeybə çəkilməsi düşüncəsinə sığınıb dedilər ki, İsmail ölməyib. Əksinə, gizlənilib və tezliklə zühur edəcək. Lakin tayfanın əksəriyyəti (İsmailin qeybə çəkilməsi fikrini rədd etdi). Belə ki, gerçəklik və tarixi dəlillər onun vəfat etməsini təsdiqləyib. Ona görə də imamətinin övladlar vasitəsilə nəql olunması əqidəsinə inandılar. Onlar dedilər ki, İmam Sadiqdən (əleyhissəlam) sonrakı imam İsmailin böyük oğludur. O isə atasının qoyub getdiyi üç yaşlı Muhəmməd idi.

İmamət İsmaildən, sonra onun övladı Muhəmməddən düşdükdən sonra öncəki ismailiyyətilərin əksəriyyətində belə bir fikir formalaşdı. Onlar etiqad bəslədilər ki, Muhəmməd qeybə çəkilib və qayıdışı zamanı (ikinci zühurda) ümumdünya dövrü başlayacaq. Mehdi, yaxud Qaim xüsusiyyətilə hərəkətə başlayacaq, yer üzünü haqq-ədalətlə dolduracaq.

Hicrətin 296-cı ilində Afrikada (Tunis) Mehdiyyədə ilk ismailiyyə yönümlü Fatimiyyə dövlətini təsis edən Abdullah Mehdi ilk Fatimi xəlifəliyinə yiyələndikdən qısa müddət sonra ardıcılıqları üçün bir sıra ideoloji cəhətlərdə dəyişiklik apardı. O, dəvətin – adı ilə əsaslanıb, tərəfindən nümayəndəlik edilən Muhəmməd ibn İsmailinin məhdəviyyətinə yapışmağı dəyişərək, yeni rəhbər kimi (Abdullah Mehdi) imamət və mehdiliyi özünə nisbət verib iddia etdi. Həmçinin Muhəmməd ibn İsmaildən sonra ismailiyyətilərin rəhbərlik etdikləri sələflərinin imaməti də bu cür oldu. Abdullah ibn Mehдинin islahat və yeniliyindən öncə ismailiyyətilərin mərkəzi başçıları özlərinə (gizli dövrdə) qeybdə olan imamın höccəti rütbəsini seçirdilər. Əqidə bu cür idi ki, höccət üzərindən ardıcılar gizli Mehdi ilə əlaqə yarada bilərdilər.²⁵

²⁵ Cəfər ibn Mənsur Yəmənin “Əl-Kəşf” kitabına bax: s.97, 102.

Hər bir halda, Abdullah ibn Mehдинin islahatı Muhəmməd İsmailinin məhdəviyyətini inkar etməyi özündə ehtiva etdi. Həmin məhdəviyyət bundan öncə əksər ismailiyyəlilərin bəslədiyi etiqadın əsas nöqtəsi idi.

Abdullah Mehдинin öz imamətinə aşkar şəkildə dəvəti ismailiyə camaatını iki hissəyə ayırdı: Onun dəvətindən öncəki hissə və rəsmi əqidədən sonrakı vəziyyətə düşən hissə. Əksəriyyət imamətin davamlı olması mövqeyini qorudu. Onlar Abdullah Mehдинin bu açıqlamasını qəbul etdilər ki, ismailiyə imaməti İmam Sadiqin (əleyhissəlam) övladları arasında birbaşa olaraq davam edib. Ancaq ismailiyədən Abdullah Mehdidən ayrı düşmüş, habelə tək başçılığın təminatını bacarmayan azlıqda olan digər hissə onun imamət iddiasını rədd etdilər. Onlar əsas əqidələrini qorumağa çalışdılar. Onlar Mehdi xüsusiyyətinin Muhəmməd ibn İsmailə geri qaytarılması üçün israr edirdilər.

Müasir ismailiyə etiqad bəsləyir ki, yer üzü zahir olan aşkar, yaxud qorxan şəkildə gizli imamdan boş deyil. Əgər imam üzdə olsa, onun höccətinin gizli olması keçərlidir. Əgər imam gizli olsa, onun höccətinin (Dəvətçi adlanan naibi) aşkar olması labüddür. Buradan görürük ki, İsmailiyə hərəkatı tarix boyunca bir neçə dövr keçirib:

* Gizlilik dövrü: Hicrətin 143-cü ilində İsmail öldükdən hicrətin 296-cı ilində Abdullah Mehдинin zühuruna qədər olan dövr.

* Zühur dövrü: Abdullah əhdinin başçılığı ilə birinci dövlət qurduqdan sonra başlayır. Bundan sonra fikir ayrılığı yarandı və Qasimiyyə nəzzariyyəsi firqəsi zühur dövründən indiki zamanə qədər davam etməkdədir.

* Gizlilik dövrü: Müstəliyyə firqəsinin nəzərində Tiyb ibn Amir bi-əhkamillah hicrətin 525-ci ilində öldükdən sonra yəni-dən geri döndülər. Onlar etiqad bəslədilər ki, Tiybin nəslindən indiyədək gizli imamlar mövcud olur. Lakin onlar haqqında heç

bir məlumata malik deyillər. Hətta bu imamların adları belə, məlum deyil. Həmin şəxsin naibi və höccəti olan mütləq dəvətçi də onları tanımır.

Hal-hazırkı ismailiyyə məzhəbinin ardıcılıarı yanında intizarı çəkilən Mehдинin kimliyi

Biz bundan öncə dialoq qurarkən və İsmailiyyə tayfasının ardıcılılarından sayılan iki müxtəlif firqədən (Süleymaniyyə müstəliyyəsi və Qasimiyyə nəzzariyyəsi) olan fərdlərlə müzakirə aparmağa müvəffəq olmuşuq. Söhbətin mehvəri intizarı çəkilən Mehдинin kimliyi ətrafında dövr edirdi. Bununla biz müasir dövrdə ismailiyyə nəzərində məhdəviyyə düşüncəsi nəzəriyyəsinin inkişaf xüsusiyyətlərini ayırd etmək istəyirik. Habelə düşüncələrinin hansı istiqamətə çatdığını və onun ən geniş xətləri hansılar olduğunu bilmək istəyirdik.

Desəm sirr olmaz ki, mən bu məlumatları əldə etmək üçün çox çətinliklər çəkmişəm. Çünki onlar öz tayfalarından kənar olan, habelə öz qapalı dairələrinin xaricində olan kəslərə açılmırdılar. Bu o zaman alındı ki, mən onları tərcih haqqı ilə razı sala bildim. Onlara rəylə tanışlığın müxalifləri tərəfindən deyil, məzhəbin tərəfdarları tərəfindən tamamlandığını dedim. Xüsusilə, biz (on iki imamlı) şiə məzhəbinin ardıcılıarıq və intizarı çəkilən Mehdi onların zəmanəsinin imamı sayılır. Habelə o, dövrün qeybdə olan imamıdır. Biz ismailiyyə ideologiyası və təsəvvürü baxımından, habelə müxtəlif nəzəriyyələrə görə intizarı çəkilən Mehдинin kimliyini tanımaq istəyirik. Ona görə də geniş dialoq və nəzəriyyəyə daha çox vara bilmədim. Çünki ismailiyyə ideologiyası barəsində məlumat əldə etmək çətinliyi əqaidi məsələləriylə bağlı açıq danışmağın çətinliyində gizlənib. Həm də bu şəxs onların tayfalarından deyil. Əlavə olaraq, internetdə və kitabxanalarda geniş qaynaqlara malik deyillər: Əldə etdiyimiz məlumatlar bizə müasir dövrdə ismailiyyə firqələrində Mehдинin kimliyinin xüsusiyyətlərini aydınlaşdıracaq:

***Müstəliyyə Süleymaniyyə ismailiyyəsi firqəsində
Mehdinin kimliyi***

Bu xüsusi dialoq Səudiyyənin Nəcran şəhərindən həmin firqənin ardıcılardan olan din adamlarının biri ilə baş verib:

Sual: İsmaili məzhəbinin övladları Axirəzzamanda Mehdi-nin zühurunu gözləyirlərmi?

Cavab: İsmailiyyə süleymaniyyəsi və digər ismailiyyə firqələri iman bəsləyir ki, imamətə nə say, nə də rəqəm hədd qoya bilməz. Bu yalnız Allahın istəyinə bağlıdır. Onlar həmçinin iman bəsləyir ki, bu dünya imamsız qalmayacaq. Habelə Allah yer üzünü yaradandan ora varis edənə qədər də imamsız qalmayıb. Onun miras alınması Allah sübhan və təalanın əmri, ixtiyarı və tədbiri sayəsində atadan övlada keçməklə tamamlanır. Lakin bu imamlar rəqiblərin, kibr və inad əhlinin, həmçinin pozğunçuluqla məşğul olanların üstün olması üzündən gizli və bəlli olmayan şəkildədirlər. Ya da Allah əmr etmiş və qələbə onlara aid olduqda Allahın əmrini ucaltmaq naminə aşkardırlar. Məsələn, İmam əl-Mehdi billah Abdullah ibn Hüseyin Qərbdən zühur etməsi və Fatimiyyə dövlətinin qurulması zamanın baş verməsi. İsmailiyyə inanır ki, Qaim Allahın izniylə, Allah istədiyi zaman qiyam edəcək. Onlar səbirsizliklə onun qiyamını gözləyirlər. Lakin inanmırlar ki, o, yüz illər öncə doğulmuş və həmin dövrdən Qiyamət qopana qədər diri halda qalmaqdadır. Həmçinin inanırlar ki, o, gizli imamın nəslindən doğulub qiyam edərək ədaləti bərqərar edəcək, Allahın dinini ucaldaraq Muhəmməd ibn Abdullahın (sallallahu əleyhi və alih) şəriətini dirildəcək. Habelə iman bəsləyirik ki, o, Hüseyin ibn Əlinin (əleyhissəlam) nəslindəndir.

Sual: Mehdi (əleyhissəlam) kimdir və onun nəsəbi nədir? Atasının və babasının adı nədir?

Cavab: Onun kim olduğunu bilmirəm. Ancaq indiki vaxtda doğula bilər. Habelə atasının belində də ola bilər. Həmçinin

hal-hazırkı gizli imam da ola bilər. Yaxud atası və ya babası hal-hazırkı gizli imam ola bilər. Ancaq onu bilmirəm ki, hal-hazırkı gizli imam zühur vaxtı onun qarşısında olacaq, ya yox. Allah və istədiyi kəs bilir. Ancaq mən bilirəm ki, o, Hüseyn ibn Əlinin (əleyhissəlam) nəslindəndir.

Sual: Digər İsmailiyyə fırqələri də həmin şəxsi (Mehdini) gözləyir, yəni onun barədə yekdil fikirdədirlər? Yoxsa bu barədə onlar arasında fikir ayrılığı var?

Cavab: Etiqad bəsləyirəm ki, bütün şiələr İmam Qaimin (əleyhissəlam) qiyamını gözləyir və bu, təkcə ismailiyyəyə aid deyil. Ancaq şiələrlə ismailiyyə arasındakı aydın fikir ayrılığı bu imamın atalarının kimliyi barədədir. On ikiçilər inanır ki, o, Musa Kazimin nəslindəndir. İsmailiyyə inanır ki, o, İsmailin nəslindəndir. Nəzzariyyə ismailiyyəsi inanır ki, o, Nəzzarın nəslindəndir. Müstəliyyə ismailiyyəsi inanır ki, o, Müstəlinin nəslindən olacaq və s. Bu şəkildə, Qaim İmamın kimliyi barədə fikir ayrılığı onun nəşəbi, atalarının kimliyi və hansı nəşildən olacağı barədədir.

Sual: Burada zühurun əlamətləri varmı ki, Əhli-beyt (əleyhimussəlam) yolu ilə zikr olunsun və bizə Mehdinin zühur zamanını bildirsin?

Cavab: Əlimizdə bir sıra kitablar var ki, bizə bəzi əlamətləri izah edib. Ancaq hal-hazırda əlimdə çox deyil. Amma şiələr arasında məşhur budur ki, günəş qərbdən çıxacaq. Ancaq bizə aydın olan budur ki, günəşin qərbdən çıxacağı dövlət Fatimiyyə dövlətidir. Biz inanırıq ki, günəş heç vaxt qərbdən çıxmayacaq. Əksinə, şərq onun çıxdığı, qərb isə batdığı yerdir. Bu, belə olub, indi də belədir və belə də olacaqdır. Rəsulun (sallallahu əleyhi və alih) məqsədi həqiqətin zühuru olub ki, öz sözü ilə günəşi həqiqətə bənzədib. Bu isə bəsit misaldır. Rəsulun (sallallahu əleyhi və alih) "Onun adı mənim adımdır", – deyilən sözü odur ki, Mehdi billah Abdullah ibn Hüseynin adı Abdullahdır və

Peyğəmbərin də adlarından biri Abdullahtır. Belə ki, Allah-təala buyurub: “Allahın bəndəsi Ona ibadət etmək üçün qalxdıqda (cinlər) az qalmışdı ki, onun ətrafında keçə kimi bir-birinə keçsinlər (izdihamın çoxluğundan bir-birinin üstünə minsinlər)”.²⁶

Sual: Orada elə bir kitab, yaxud dəftər varmı ki, ismaili məzhəbinin etiqadına əsasən, Mehdi (əleyhissəlam) barədə məlumat əldə etmək üçün oxunmasını bizə məsləhət görəsiniz?

Cavab: Tutaq ki, sənə məsləhət gördük, yaxud kitabın adını çəkdik, sən onu tapa bilməyəcəksən. Çünki bizim yazılmış və çap olunmuş kitablarımız arasında onlardan azdır. Əgər “əl-fətərat vəl-qiranat”²⁷ kitabını əldə edə bilsən, orada axtardığını tapa bilərsən və bu, ismailiyyəyə aid kitabdır.

Sual: Hal-hazırda gizli bir imam varmı ki, onun çıxışını və zühurunu gözləyək? Kimdir o?

Cavab: Daha öncə dediyim kimi yer üzü heç zaman imam-sız qala bilməz. İstər bu imam zahir və məşhur olsun, istərsə də gizli. Biz iman bəsləyirik ki, hal-hazırda imam var. Ancaq biz ümumi kütlə bilmirik ki, o Qaim imamdır, yoxsa yox. Habelə onun zamanı zühur zamanıdır mı, yoxsa yox. İsmaili məzhəbinin övladlarından olan biz ümumi kəslərin bildiyi ən böyük şey budur. Habelə onun kimliyini də bilmirik. Digəri isə, imam bizə onun adını açıqlayıb: İmam Əhməd ibn Muhəmməd ibn Həşim ibn Nəzzar ibn Muədd ibn Hüseyn ibn Əli ibn Muhəmməd ibn Abdullah ibn Muhəmməd ibn Əhməd ibn Tiyb “Əbülqasim” ibn Amir bi-əhkamillah Əbu Əli Mənsur ibn Müstəli billah Əbülqasim Əhməd ibn Mustənsər billah Muədd Əbu Təməim ibn Zahir li-izazi dinillah Əli ibn Hüseyn ibn Hakim bi-əmrillah Mənsur

²⁶ Cinn, 19.

²⁷ Kitab Dəvətçi Cəfər ibn Həsən ibn Fərəc ibn Huşəbindir ki, “Cəfər ibn Mənsur Yəmən” adı ilə məşhurdur. Hicrətin 380-ci ilində vəfat edib. Kitab gizlilik dövründə dəvət tarixindən söhbət açır.

Əbu Əli ibn Əziz billah Nəzzar Əbu Mənsur ibn Muizz li-dinillah Muədd Əbu Təməim ibn Mənsur billah Əbut-Tahir İsmail ibn Qaim bi-əmrillahi Əbülqasim Muhəmməd ibn Mehdi billahi Abdullah ibn Hüseyn ibn Əhməd ibn Abdullah ibn Muhəmməd ibn İsmail ibn Cəfər Sadiq ibn Muhəmməd Baqir ibn Əli Zeynulanbidin ibn Hüseyn Əbu Abdullah ibn Heydərətul-Kərrar Əli ibn Əbu Talibdir. Onlara və atalarının hamısına ən üstün dua və salam olsun.

Sual: Mehдинin zühurunu bildirən vaxt varmı ki, onu müəyyənləşdirsən? Yaxud zühur vaxtı Allah sübhan və təalanın sirlərindən biridir?

Cavab: Mənim məlumatlarıma əsasən, əlimizdə bir bilgi yoxdur, Allah daha yaxşı bilir. Habelə Qaimin zühurunu müəyyən edən bəlirləyən bir tarix də bizdə mövcud deyil. Sadəcə bu, Allah sirlərindən biridir ki, onu bəndələrindən istədiyi və seçdiyi kəsə bildirər. Bu isə bir fəzilətdir ki, istədiyi kəsə onu verir.

Qasimiyyə Nəzzariyyə İsmailiyyəsi (Ağaxaniyyə) firqəsi nəzərində Mehдинin kimliyi

Bu firqənin intellektual kəslərindən biri ilə xüsusi dialoq:

Sual: İsmailiyyə məzhəbinin övladları (xüsusilə, nəzzariyyə firqəsi) Axirəzzamanda Mehдинin zühurunu gözləyirmi?

Cavab: İsmailiyyə müsəlmanları Axirəzzaman Mehdisini gözləmir. Biz ismailiyyə şiə müsəlmanları (Ağaxaniyyə) hesab edirik ki, İmam hər zaman mövcuddur. Bu vücud varlığın başlanğıcından sonunadək diridir. Hesab edirik ki, imam camaat qarşısında məlum, tanınmış olmalıdır. Coğrafi məkan baxımından məchul olmamalıdır. Bu isə diri ardıcılıqları üçün yoluna birbaşa hidayət etməsinin tamamlanması üçündür. Ona görə də bizim nəzərimizə görə yer üzünü imamsız boş qala bilməz. O, Allahın yer üzərində xəlifəsidir. Bu isə Allah-təalanın öz sözü əsasında: "Sənin Rəbbin mələklərə: "Mən yer üzündə bir xəlifə yaradacağam!", – dedikdə onlar: "Biz Səni həmd-səna ilə tə-

rifləyib müqəddəs tutduğumuz halda, Sən orada fəsad törədib qan salacaq bir kəsmi yerləşdirəcəksən?” – söylədilər. O dedi: “Şübhəsiz ki, Mən sizin bilmədiklərinizi bilirəm!”²⁸

Bu ayə aydın şəkildə göstərir ki, yer üzərində Allah xəlifəsinin xilafəti mövcuddur, davamlıdır və orada kəsilməzdir. İmam Cəfər Sadiqdən (əleyhissəlam) Allah rəsulu Muhəmmədin (sallallahu əleyhi və alih) “Kim zəmanəsinin imamını tanımayan halda ölsə, cahiliyyətə xas ölümətək ölüb” sözü barədə soruşdular. O “Kim Ali-Muhəmməddən, yoxsa başqalarından olan imamı tanımasa”, - dedi? İmam (əleyhissəlam) buyurdu: “Kim imamı inkar etsə, Ali-Muhəmməddən olsun, yaxud başqalarından cahiliyyət ölümünə uyğun şəkildə ölüb. (“Də`aimul-İslam”, Qazi Nöman ibn Həyyunun kitabı, s.31, birinci hissə) Bu hədis barəsində deyirik ki, İmamı tanımaq hər bir müsəlman kişi və qadınla mömin kişi və qadına aydın şəkildə vacib bir işdir. Bu isə Peyğəmbərin (sallallahu əleyhi və alih) sözünə əsasəndir. O, bu sözü öz dövrünün diri imamı barəsində buyurub. Əgər ölsə, onun ölümü cahiliyyət ölümünə xasdır.

İmamların tarixində bir neçə dövr keçib. Onlardan biri gizlilik dövrüdür. Qətlə yetirilməkdən qorxmaq üzündən, imam düşmənlərin gözündən gizlənilib. Ancaq burada dəvətçilər olub ki, həmin kəslər imamın yerini tanıyıb davamlı olaraq onunla əlaqə saxlayıblar. Onlar imamdan ardıcılara məlumatlar çatdırıblar. “Qeyb” sözünün mənasına baxmayaraq, imam varlıq aləmindən qeybdə olmayıb. Məsələn, İmam İsmail ibn Cəfər Sadiqin (əleyhissəlam) dövrünə yetişmiş, sonra onun övladı İmam Muhəmməd ibn İsmail, sonra övladı Abdullah “Vəfa” ləqəbli Əhməd, sonra övladı Əhməd “Təqi” ləqəbli Muhəmməd, sonra övladı Həsən “Rəziyuddin” ləqəbli Abdullah, sonra Ab-

²⁸ Bəqərə, 30.

dullah “Muhəmməd Mehdi” ləqəbli kəsə keçib ki, onun əli ilə ərəb qərbində, hicrətin 296-cı ildə Fatimiyyə dövləti qurulub.

Sual: Mehdi (əleyhissəlam) kimdir, onun nəşəbi nədir? Ata və babasının adı nədir? Ləqəbləri nədir?

Cavab: Qaim İmama aid edilənə gəlincə, biz diri imamı var olduğu zamanın qaimi hesab edirik. Hər bir diri imam öz zamanəsinin qaimidir. Zəmanənin sonunda Qaim, intizarı çəkilən Mehdi anlamlı bir imamımız yoxdur. Yer üzünü zülm ilə dolduqdan sonra ədalətlə doldurmaq üçün gələcək kəs, habelə hər bir zaman və əsrdə olan imamın nəşəbi İmam Əli ibn Əbu Talib və Muhəmməd Mustafanın (sallallahu əleyhi və alih) qızı Fatimə Zəhraya qayıdır. O kəslər ki, öz nəşəbləriylə İmam və Rəsul İsmailin zürriyyəindən İbrahim Peyğəmbərə yetişirlər. Biz hal-hazırda mövcud İmam Kərim Şah Hüseyninin ardıcılırlarıyıq. Həmin kəs ki, nəşəbi Əli ibn Əbu Talibə yetişir və o, bu ümmətin Peyğəmbərinin əmisi oğludur. Ona salavat və salam olsun. Peyğəmbər isə atamız İbrahimin nəslindəndir. Hər bir imam olduğu zamanın yol göstərəni və Mehdisidir. İmamət kəsilmir. Onlar biri digərindən olan bir zürriyyətdir. Allah sünnəsinin isə dəyişikliyi yoxdur.

Sual: Digər ismailiyyə firqələri də həmin şəxsi (Mehdini) gözləyirmi və onun barədə yekdil fikirədirlərmə? Yoxsa onlar arasında fikir ayrılığı vardır?

Cavab: Bu elə sualdır ki, ona digər ismailiyyə firqələri cavab verərlər.

Sual: Burada Əhli-beyt (əleyhissəlam) yolu ilə zühurun əlamətləri qeyd edilib ki, bizə Mehдинin zühur vaxtını bildirsin? Bu əlamətlərin ən bariz olanı nədir?

Sual: Elə bir kitab varmı ki, ismailiyyə məzhəbinin ideologiyasına əsasən, Mehдинi (əleyhissəlam) tanımaq üçün oxunmasını bizə məsləhət görəsiniz?

Sual: İndiki dövrdə zühurunu gözlədiyimiz gizli bir imam varmı? O kimdir? Bu barədə ismailiyə firqələri arasında olan fikir ayrılığı nədir?

Sual: Mehдинin (əleyhissəlam) zühuru üçün müəyyən bir vaxt varmı? Yoxsa onun zühuru Allah sübhan və təalanın sirlərindən biridir?

Cavab: Biz Axirəzzaman Mehdisini gözləmirik. O səbəbdən barəsində soruşduğunuz və danışdığınız şeylərə dair heç bir cavabımız yoxdur.

Sözün xülasəsi

Qısa tarixi parçadan, habelə müasir ismaili məzhəbinin ardıcılarının imamət əqidəsinin köklərindən intizarı çəkilən Mehдинin kimliyi barədə dövr edən dialoq və müzakirələrdən bizə aşağıdakılar aydın olur: Müasir ismaili məzhəbinin ardıcılarının intizarı çəkilən Mehdi düşüncəsi imamətlə əlaqədar tarixi, fəlsəfi kombinasiya, tarixi həqiqətlə nəzərlərindəki ardıcılıq, başqa bir cəhətdən isə etimad olunası dəlillər, tarixi sənədlərdən ibarətdir. Onların gözlənilən Mehdiylə bağlı nəzərləri imamətlə əlaqədar məfhumlarının yetişməyi, tarixi inkişafına əsaslanır. Baxmayaraq ki, bu düşüncə İslama müvafiq dəlil, Peyğəmbərin və Əhli-beytin şərəfətli rəvayətləriylə ziddiyyət təşkil edir. Onların nəzərində Mehdi düşüncəsi pərakəndə təqlidçilikdən ibarətdir. Habelə dəlil, üsul, dərin araşdırmaya əsaslanmayan gizli ideologiyaya əsaslanır. Onların nəzərində Mehdi nəzəriyyəsi süqut və tənəzzül ilə qarşı-qarşıya qalmış, xarici təsir və cərəyanlarla dəyişdirilib (məsələn, nəzərlərinə görə imamların tarixi silsiləsi). Onların nəzərində Mehдинin kimliyi şərq və qərb küləyinin hərəkət etdirdiyi bir buluddur. Sanki elə bir əqidədir ki, yerə çökülən binaya bənzəyir, yaxud yıxılmasına az qalıb. Praktiki olaraq, Ağaxaniyyə qasimiyyə nəzzariyyəsi firqəsi nəzdində tənəzzül edib. Belə ki, onlar məhdəviyyət əqidəsini layiqli şəkildə anlama bilməyiblər.

On iki imamçı şüələrin əqidəsində isə əksinədir. Bu, məntiqi dəlillər, əqli, Quran və Muhəmmədi sünnədən olan nəqli bürhanlara əsaslanır. Belə ki, Peyğəmbər (sallallahu əleyhi və alih) və onun əhli-beyti (əleyhimussəlam) Qaim Mehдинin və atalarının adlarını bizə bəyan ediblər. Buna müvafiq olaraq və həmin nəss, şəriət qaynaqları İslami dəlillərə əsasən, xarici dəyişiklərin təsirindən uzaqdır. Varlıq aləmi mövcud olduğu müddətdə imamiyyənin Məhdəviyyət əqidəsi əbədi qalacaq.

Biz əqidə bəsləyirik ki, ismailiyə hərəkəti yarandığından bəri sağlam siyasi hədəflərə malik bir hərəkət olub. Sonra tarix boyunca öz doğru xəttindən azmış, İsmail atası İmam Sadiqdən (əleyhissəlam) öncə öldükdə çəkişmə baş verdi. Buna görə də yolunu azdı, Axirəzzamanda gözlənilən Mehdi nəzəriyyəsində çaşdı. Bundan öncə isə geniş şəkildə imamətin ardıcılığında sapma baş verdi. Onlar Məhdəviyyət əqidəsinin ən bariz əlamətlərində fəsada düşdülər. Həmçinin Əhli-beytin (əleyhimussəlam) aydınlaşdırdığı geniş xətlərini də zay oldu. İndiki durumda ismailiyə firqələrinin hamısında gözlənilən Mehдинin kimliyinin əlamətləri aydın deyil. Onlar əvvəllər Muhəmməd ibn İsmailin Mehdi olmasına inanırdılar. Belə ki, az olan ismailiyə qaynaqları bunu dəstəkləyirdi.²⁹ Bu isə Fatimiyyə mərhələsindən öncəki zamana aiddir. Amma hal-hazırda bəzi firqələr etiqad bəsləyir ki, indiki imam (Ağaxaniyyə firqəsi) mövcud olduğu zamanın hidayət edicisi və Mehdi imamıdır. Odur ki, onlar Axirəzzaman Mehdisini gözləməirlər. Amma digər firqələr (Müstəliyyə) iman bəsləyir ki, vəd olunan Mehdi gələcəkdə gizli imamın nəslindən doğulacaq. Lakin onlar imamın adını, yaxud atasının (gizli İmamın) adını bilmirlər. Ardınca isə onlar da Mehдинin kimliyi sual altına düşür.

Onlar Peyğəmbərin (sallallahu əleyhi və alih) "Kim zamanəsinin imamını tanımadan ölərsə, cahiliyyət ölümü şəklində

²⁹ Bax: Cəfər ibn Mənsur Yəmənin "Əl-Kəşf" kitabı, s.62, 77, 103, 110, 135, 160, 190. Habelə İbn Huşəb Mənsur Yəmənin "Ər-Ruşd vəl-hidayət" kitabı, s.198.

ölüb” – hədisini dedikdə biz təəccüb edirik. Onlar daim bu hədisi Peyğəmbərin dövründən sonra, həmçinin İmam Əlinin xilafətə daha layiqli olmasına dair ümumi şəxslərin əleyhinə rəddiyyə olaraq şəhadət gətirirlər. Ancaq onlardan cahiliyyət ölümündən qaçmaq üçün indiki dövrün zamanə imamı barədə soruşsalar, cavab verməkdən yayınacaq, dilləri topuq vuracaq. Ona görə də biz Abdullah Mehдинin (Məhdəviyyətə) iddia olunmasını qərribə hesab etmirik. Həmçinin Qirmiti Əbu Səid Canibi də Məhdəviyyət iddiasında olub. Odur ki, adi bir şəxs (Amerika universiteti məzununu) zamanə imamı olduğunu, özünü İmam Baqir, İmam Sadiqlə bir cərgəyə qoyduğunu iddia etdikdə də bunu qərribə hesab etmirik. Bu Ağaxaniyyə nəzzariyyəsi firqəsinin indiki durumudur.

Allaha həmd olsun ki, biz on iki imamçı şiə olaraq zamanəmizin imamı gözlənilən Mehdi Höccət ibn Həsən Əskərini (əleyhissəlam) gözləyir və tanıyırıq. O, hicrətin 255-ci ili Şəban ayının 15-də doğulub. Biz onun və alicənab atalarının adlarını tanıyırıq. Onun fiziki, əxlaqi, mənəvi, psixoloji xüsusiyyətlərini, Allah yanındakı uca məqamını tanıyırıq. O, Əhli-beytin (əleyhimussəlam) xüsusi rəvayətlərinə əsasən, Cənnət əhlinin tovuzquşusudur. Biz onun zühurunun əlamətlərini, həmçinin şəxsiyyətini təyin edəcək əlamətləri tanıyırıq. Bundan da əlavə, biz doğulması, qeybi, zühuru barədə Məhdəviyyət məsələsini tam dəqiqliklə bilirik. Necə ki, bunları Əhli-beyt (əleyhimussəlam) imamları bizim üçün aydın edib. Hər bir şeydən öncə on iki imamçılar öz kitablarında, həyatı və ibadi icraatlarında təkid edir ki, məsələ Qurani-kərimdə xatırlanaraq yalnız möminlərə yönəlmiş ilahi bir vəddir. Ona görə də biz digər İslam firqələrindən gözlənilən Mehдинin (əleyhissəlam) şəxsiyyəti və kimliyinin müəyyən edilməsində ayrılırıq. Belə ki, hal-hazırda bəzi İslam firqələri belə onun hələ doğulmadığına etiqad bəsləyirlər. Allah-təala onun fərəcini tezləşdirsin və zühurunu asanlaşdırsın.

ÜÇÜNCÜ FƏSİL:

ƏHLİ-SÜNNƏ DÜŞÜNCƏSİNDƏ İNTİZARI ÇƏKİLƏN MEHDİ

Vəd olunan xilaskar Mehdi və onun Axirəzzamanda zühur edəcəyinə əqidə bəsləmək bütün İslam firqələrinin qəbul etdiyi mövzudur. Belə ki, bu barədə Peyğəmbər (sallallahu əleyhi və alih) xəbər verib, Əhli-beyt, səhabə və tabein də barəsində danışılıb. Habelə hər bir dövrə bu barədə alimlər yazıblar. Bu məntiqdən intizarı çəkilən imamın məsələsi qəti və yəqindir. İslam tarixində Mehdi düşüncəsi əksər İslam firqələrində yayılıb. Ona görə ki, düşüncə və əqidə qaynağı, mənbəyi Qurani-kərim və şərəfətli nəbəvi sünnənin çiyində olan islami şəriətdir.

Əhli-sünnə məzhəbləri

İslam ümməti arasında fikir ayrılığı və parçalanma Allahın Rəsulu (sallallahu əleyhi və alih) vəfat etdikdən sonra baş verdi. İmamət düşüncəsi müsəlmanlar arasında düşən ilk fikir ayrılığı toxumu oldu. Ümməti bir və ya iki firqəyə ayırdı. Bir firqə xəlifələrin ardıcılı oldu, digər firqə isə indiki zamana qədər Əli (əleyhissalam) və Əhli-beytin (əleyhimussalam) ardıcılı oldular. Əhlul-ammə (xəlifələrin ardıcılları) şəriət və üsul barədə çox sayda məzhəblərə parçalandılar. Məsələn, Məkkədə Süfyan ibn Uyəynənin, Mədinədə Malik ibn Ənəsin, Kufədə Əbu Hənifə və Süfyan Sövrinin, Bağdadda Əhməd ibn Hənbəl və Əbu Sövrün və sairələrin məzhəbləri... Həmin məzhəblərin əksəriyyəti camaat arasında davamlılığını itirdi və əhlüs-sünnənin kitablarında həmin məzhəb əşhabının fikirləri öz yerini tutdu.³⁰ Həmin məzhəblərdən yalnız dörd tanınmış məzhəb qaldı. Bu məzhəblərin yaranma səbəbinə və daha çox yayılmasına gəlin-

³⁰ Məsailü xilafiyətin harə fiyha Əhlüs-sünnə, Şeyx Əli Ali Muhsin, s.118.

cə, bu barədə yazılan xüsusi qaynaqlara müraciət etməklə məlumat əldə edə bilərsiniz. Bunlar geniş şəkildə izah olunub.³¹ Onlar meydana çıxma baxımından aşağıdakı ardıcılığa malikdirlər:

1 – Hənəfi məzhəbi. Bu məzhəb Əbu Hənifə Nöman ibn Sabitə (h.80-150) nisbət verilir. O, tabeirlərdən olub. Məzhəbi İraqda təsis edib. Hal-hazırda da müxtəlif İslam dövlətlərində yayılıb. Şimali Misir, Orta Asiya, Türkiyə, İraq, Əfqanıstan, Pakistan, Şimali Hindistan və Suriya bu ölkələrdəndir.

2 – Maliki məzhəbi. Bu məzhəb Malik ibn Ənəsə (h.93-179) nisbət verilir. O bu məzhəbi Hicazda (Mədinəyi-Münəvvərədə) hicrətin ikinci əsrinin əvvəllərində təsis edib. Ondan sonra şagirdlərinin əli ilə fikirləri yayılmağa başlamış, Abbasi səltənətinin göstərdiyi dəstək nəticəsində Bağdadda da yayılıb. Bəsrədə Hicazda yayılma tarixindən beş əsr keçdikdən sonra meydana çıxdı. İndiki zamanda Hicaz, Ərəb Qərbi ölkələrində, Sudan, Orta və Qərbi Afrikada mövcuddur.

3 – Şafei məzhəbi. Bu məzhəb Muhəmməd ibn İdris Şafeiyə nisbət verilir (h.150-204). O, bu məzhəbi İraqda təsis edib. Hal-hazırda əksər Şam ölkələrində, Fələstində - Çünki Şafeinin doğum yeridir, xüsusilə Qəzza - Misirdə, İndoneziyada, Malaziya, Şərqi Afrikada, Cənubi Hindistanda və s. İslam ölkələrində yayılıb.

4 – Hənbəli məzhəbi. Məzhəb Əhməd ibn Muhəmməd ibn Hənbələ (h.164-241) nisbət verilir. O, bu məzhəbi İraqda təsis edib. Hənbəlin oğlu bütün sünnənin hafizi olub və onu toplamağa çalışıb. Odur ki, nəticədə öz dövrünün böyük mühəddislərindən birinə çevrilib. Bu səbəbdən bəziləri (məsələn, Təbəri) onu fəqih deyil, mühəddis hesab edib. Onun məzhəbi

³¹ Məsələn, Şeyx Cəfər Sübhaninin “Əl-Miləlu və-nihəl” kitabındakı bəhslərdə tapa bilərsiniz.

hal-ahzırda Nəcdə, Körfəzdə, Misirdə və Şam şəhərlərində yayılıb.

Bu məzhəblər Əhlül-ammənin hər bir yerdə əsaslandığı məzhəblərdir ki, onlarda təqlid sərhədləşəndən indiki dövrümüzə qədər davam etməkdədir. Bu dörd alim o kəslərdir ki, tam cəhətlərilə bütün Əhli-sünnə onların imaməti üzərində cəm olub. Onlar fiqhi əsasların hamısında yekdil fikirdə olmuş, yalnız bir sıra təfərrüatlarda fikir ayrılığına düşüb. Həmçinin təfərrüat məsələlərdə yaranan bu ixtilaf dörd fiqhi məzhəbinin formalaşma məsələləridir. Əhlül-ammənin bütün məzhəb və fırqələr arasında ittifaqda olduqları məsələlərdən biri Məhdəviyyət tezisidir. Biz Məhdəviyyət əqidəsində düşüncə və nəzəriyyə, habelə vahid tezis olaraq hamılıqla onlara diqqət ayırmışıq.

Əhli-sünnə etiqadında intizarı çəkilən Mehdi

(Əhlül-ammədən olan) hər bir İslam fırqəsi Məhdəviyyət əqidəsinin səhihliyi ilə etiqadın əsası üzərində yekdil fikirdədir. Onlar bu əqidəni inkar etməyi cəhalət hesab edirlər. Müttəfiqdirlər ki, Mehdi Əhli-beytdəndir (əleyhimussəlam). Habelə onun dövləti baş verməsi qəti olan məsələdir. Bu dövlətin bəynəlxalq nüfuzu olacaq. Bu isə ilahi bir vəddir ki, Quran nəssinə əsasən sabit olub. Habelə müttəfiqdirlər ki, zühuru yaxınlaşan zaman birbaşa olaraq müxtəlif hadisələr vasitəsilə bir sıra əlamət və müqəddimələrin baş verməsi qaçılmazdır.

Əhli-sünnə təfəkküründə Mehdi çox və mühüm yer tutmur. Belə ki, bu, onların nəzərinə əsasən, böyük Qiyamət əlamətlərindən biridir və zühurun ardınca İsanın (əleyhissəlam) enməsi, Dəccalın çıxışı baş verəcək. Onların etiqadına əsasən, nəslərdən heç birində gəlməyib ki, Mehdi gözləməklə ibadət etmiş sayılırlar. Əksinə, onlar öz həyatlarını yaşayır, adi şəkildə ibadət və əməlləriylə məşğul olurlar. Onun varlığı barədə bundan artıq bir şeyə mükəlləf deyillər. Əgər belə bir saleh insan tapılsa və qəti dəlilləri üzə çıxsın, onlar tabe olacaqlar.

Əhli-sünnə iman bəsləyir ki, Mehdi Alul-Beytdən (əleyhi-mussəlam) olan saleh bir kişidir. O, Axirəzzamanda doğulacaq, adi insan ömrü yaşayacaq, camaat arasında təbii həyat sürəcək, onların məktəb və universitetlərində dərs oxuyacaq. Ancaq onun məsum olmasına, səma ilə əlaqəsinə inanmırlar. Əksinə, onu adi, bir sıra günah və üsyankarlıqlara bulaşan bir insan kimi qəbul edirlər. Necə ki, digər insanlar bu cürdür. Əgər Allah-təala Mehdi xilafətə seçmiş olsa, tövbəsini qəbul edib onu azgınlıq və günahdan xilas edərək hidayət edəcək. Allah onun məsələsini bir gecədə həll edəcək. Bu fikri əsaslandırmaq üçün aşağıdakı rəvayəti dəlil gətirirlər: “Mehdi biz Əhli-beytdəndir, Allah onun işini bir gecədə qaydasına salacaq”.³² Əhlül-ammə belə düşünür ki, Mehdi doğulacaq, təbii həyat sürəcəkdir. Onlar etiqad bəsləyir ki, Mehdi idarəciliyi öhdəsinə almamışdan, xilafətə yiyələnmişdən bir neçə il öncə dünyaya gələcək.³³ Onların alimlərinin ictihadına əsasən, hədislərdə qeyd edilməyib ki, hansısa bir şeyə görə Mehdi digər insanlar üzərində - istər bu imtiyaz uzunömürlülük olsun, yaxud uzun qeyb dövrü, ya da camaatdan gizlənmək – imtiyaza sahib olsun.

Əhli-sünnə nəzərində Mehdi kimliyi, xüsusiyyət və sirəsi

İmam Mehdi kimliyi. Onlar inanır ki, Mehdi (əleyhis-salam) Peyğəmbərin (sallallahu əleyhi və alih) ailəsindəndir. Həmçinin Qüreyş soyundan, Bəni-Haşimdən və Fatimə ilə Əlinin (əleyhiməssəlam) övladlarındandır. Onun adı Peyğəmbərin (sallallahu əleyhi və alih) adı Muhəmməd, yaxud Əhməd, atası-

³² Sunənu İbn Macə, c.2, 4085; Əl-Havi lil-fətava, 2:78. Ancaq “Onun işini bir gecədə qaydasına salacaq” ifadəsinin mənası onlardan gizli qalıb. Belə ki, bu ifadədə məqsəd odur ki, bir gecədə Hicaz ölkələrində dövlətin təchizatlarına idarəciliyi əlinə almaq imkanı qazanacaq.

³³ İyirmi ilə bərabər zaman.

nın adı isə Abdullahdır.³⁴ Burada Əhli-sünnədən onun Hüseyin ibn Əlinin sülaləsindən olmasını üstün bilənlər də var. Onun künyəsi Əbu Abdullahdır. O, Allah Rəsulunun (sallallahu əleyhi və alih) Buxarinin rəvayət etdiyi hədisdə qeyd etmiş olduğu on iki qüreyşli xəlifələrdən biridir.³⁵

Xüsusiyyətləri. Əhlül-ammənin sələflərinin kitablarında qeyd edilən bir sıra müxtəlif rəvayətlərdə onun xüsusiyyətləri belə qeyd olunub: Mehdi zahiri və əxlaqi baxımdan Peyğəmbərə bənzəyir, onun siması parlaq ulduz kimidir, alını açıq, burnu diki, ön dişləri daha fərqlidir (yaxud iridir). Xüsusiyyətlərindən digəri, budlarının geniş və bir-birindən aralı olmasıdır. Rəngi ərəblərə xas rəngdir, üzərində iki qətvani əba vardır. O zühur edərkən başı üzərində bir bulud olar. Həmid buludda bir mələk belə nida çəkər: Bu, Mehdi Allahın xəlifəsidir, ona tabe olun”.

Sirəsi: Məkkədə ona beyət olunar, sonra Şama, Xorasana və s. yerlərə doğru gedər. Sonra onun qərarlaşdığı yer Beytül-müqəddəs olar. Rükən və məqam arasında tələb etmədiyi halda ona beyət olunar. Məşriq tərəfdən qəlbləri dəmir parçasıtək olan qara bayraqlar arasında gələr, zaman (ümid) kəsildikdə və fitnələr üzə çıxdıqda zühur edər. Onun bəxşişi xoş olar, xəzinələri çıxarar, yer üzünü öz bitkilərini çıxarar və səma öz qətrələrini yağdırar. Allah leysan yağışla onu sirab edər. Heyvanlar çoxalar, yer və göy əhli, göydəki quşlar onun xilafətində razı qalar. Allah camaata bol yağış göndərər. Ümmət onun zamanında elə bir nemətə qərq olar ki, heç vaxt beləsi onlara

³⁴ Sünnəni-Əbu Davuda istinadən, “Onun adı mənim adım, atasını adı isə, atasının adıdır”.

³⁵ Cabir ibn Səmurədən nəql olunan hədisdə deyilir: “Allah Rəsulunun (sallallahu əleyhi və alih) belə buyurduğunu eşitdim: “On iki nəfər onlara hakimiyyət etməyəndək camaatın işi irəli getməz”. Buyurdu: “Onların hamısı Qüreyşdəndir”. Bunu Buxari öz Səhihində (3/311), Səhihi-Müslim (3/1452, 1453, 1454), Sünnəni-Əbi Davud (4/106), Cameut-Tirmizi (5/501), Musnədu Əhməd (5/86-108) qeyd etmişdir.

verilməyib. Malı tam verər, onu bəxşislə paylayar. Kimsə onu saya bilməz. Onları bərabər şəkildə bölüşdürər. İlk zühuru Məkkədə olar. Peyğəmbər edən ki, o da Axirəzzamanda dini bərqərar edəcək. Böyük hadisələr onun əli ilə baş verəcək, İslamı üzə çıxarıb yer üzünü ədalətlə dolduracaq. Beş, yeddi, yaxud doqquz il hakimiyyət edəcək, Zülqərneyn və Süleyman kimi dünyaya sahib olacaq. O, elə bir tayfanın əmiri olacaq ki, haqq üzərində daim müharibə aparacaq, nəhayət, Məsih İsa ibn Məryəm nazil olacaq, onun arxasında sübh namazını qılacaq, sonra Dəccalı öldürəcək.

Əhli-sünnədə Mehdi barədə hədis və rəvayətlər

Axirəzzamanda Mehдинin gəlişilə bağlı Mustafadan (salallahu əleyhi və alih) nəql olunan rəvayətlər çoxluq təşkil edir, xəbərlər də təvətürdür. Habelə buyurmuşdur ki, o, öz əhli-beytindəndir, yer üzünü ədalətlə dolduracaq. Mehdi barədə nəql olunan hədis və əsərlər əhli-sünnədə olduqca çoxdur. Belə ki, əhli-sünnədən olan hədis imamlarından bir dəstəsi Mehdi barədə hədisləri çıxarıb edib. Onlardan bəziləri bunlardır: Əbu Davud, Tirmizi, İbni Macə, Əhməd, Bəzzar, Hakim, Təbərani, Əbu Yə`la Mosuli. Həm də bu xəbərləri səhabələrdən olan bir dəstəyə istinad etmişlər. Hətta Hakim, Mehdi barədə iki şeyxə (Buxari və Müslim) görə bir sıra hədisləri tamamlamağa çalışıb. O deyib: İki şeyxin şərtinə əsasən, səhihdir, ancaq onu qeyd etməyib. Bunu Zəhəbi öz Təlxisində təsdiqləyib.³⁶ Bir çox alimlər düşünür ki, Mehdi barədə hədislər mənəvi təvətür həddinə yetişib.³⁷ Əbdüləlim Əbdüləzim Bəstəvi “Əl-Əhadisul-varidətu

³⁶ Gözlənilən Mehdi kitabı, İbrahim Məşuxi, s. 35.

³⁷ Mənəvi təvətür odur ki, hətta adətin qarşısını alan, yalanda sözü bir yerə qoyan kəslər tərəfindən rəvayətlər ixtilafı olsa belə, mənanın deyilməsi ilə qaneedicilə olur. Hədislər müxtəlif olur, lakin istədiyimiz məna üzərində itti-faq edir. Bunun misalı qarşımızdadır. O da Mehдинin axirəzzamanda zühuruna dair hədisdir.

fil-Mehdi fi mizanil-cərhi vət-tə'dil" adlı magistr traktatında bunu aydınlaşdıraraq deyib: "Mehdi barədə varid olan hədislərə nəzər saldıqdan, onu sənəd və mətn baxımından tədqiq etdikdən sonra bunlara gəlib çatır: Mehдинin Axirəzzamandakı xilafəti haqdır və bu səhih, yaxud həsən hədislər sübuta yetdiyi üçün onu inkar etmək mümkün deyil. Həmçinin bir sıra başqa hədislər də varid olub. Onlar təfsilatı barədə zəifdir. Lakin düşüncənin əsasında səhihlə müştərək xüsusiyyət daşıyır. Bu isə Mehдинin xilafətinin mövcud olmasıdır. Habelə bu cür şəkildə bu məsələ mənəvi təvatür olaraq, mütəvatir şəkil alır". Biz əhli-sünnə nəzərində səhih hədislərin bəzisini təqdim edirik və onlardan bir hissəsini seçir, say və qaynaq çoxluğuna görə isə bəhsi daha ağırlaşdırmaq istəmirik. Sadəcə onlardan bəzisini qeyd etməklə kifayətlənirik:

* Abdullah ibn Məsud deyib: "Allahın Rəsulu (sallallahu əleyhi və alih) buyurdu: "Mənim əhli-beytimdən olan, adı adımla eyni olan bir ərəb malik (hökmdar) olmayanadək dünya nə aradan gedər, nə də sona çatar".³⁸ Magistr araşdırmasının nəticəsi, Bəstəvi, isnadı səhihdir. Albani "Səhihdir" – deyib.

* Əbu Səid Xudri deyib: "Allahın Rəsulu (sallallahu əleyhi və alih) buyurdu: "Mehdi məndəndir, alını açıqdır, burnu dikdir, yer üzünü zülm və haqsızlıqla dolduğu kimi, haqq-ədalətlə dolduracaq. O, yeddi il hökmdarlıq edəcək".³⁹ Magistr araşdırmasının nəticəsi: Bəstəvi. Hədis şahidlərinə görə həsəndir. Albani deyib: "İsnadı həsəndir".

* Ümmü Sələmədən belə nəql olunub: "Allah Rəsulunun (sallallahu əleyhi və alih) belə buyurduğunu eşitdim: "Meh-

³⁸ Sunəni-Əbi Davud (4/106); Cameut-Tirmizi (4/505); Musnədu-Əhməd (1/447) və (1/376); Əl-Mu'cəmul-kəbir (10/164-167)

³⁹ Sunəni-Əbi Davud (4/106); Əl-Mustədrək (4/557); Əl-Fitən, İbn Həmməd (s.99 və 100)

di mənim itrətimdən, Fatimənin övladlarındandır”.⁴⁰ Magistr araşdırmasının nəticəsi: Bəstəvi. İsnadı həsəndir. Albani deyib: “Səhihdir”.

* Əli ibn Əbu Talibdən (əleyhissəlam), o da Allah Rəsulundan (sallallahu əleyhi və alih) belə nəql edib: “Əgər dövrədən yalnız bir gün qalmış olsa belə, Allah mənim əhli-beytimdən bir nəfəri, mütləq göndərəcək ki, yer üzünü haqsızlıq dolduğu kimi ədalətlə doldursun”.⁴¹ Magistr araşdırmasının nəticəsi: İsnadı səhihdir. Albani deyib: “Səhihdir”.

Əhli-sünnədən olan alim və mühəddislər Mehdiylə əlaqədar bütün hədislərə etina etmiş və öz kitablarında onları qeyd edib ki, nəbəvi irsi qorunub saxlansın. Qədim və müasir dövrdə Mehdi barədə ayrıca çoxlu əsərlər yazılıb. Orada ona aid hər bir şeyi qeyd ediblər. Həmin kitab və əsərlərdən bəziləri bunlardır:

1 – “Əl-Fitən” kitabı. Müəllif: Nəim ibn Həmməd Məruzi Xuzai. O, Buxarinin şeyxlərindəndir. Hicrətin 228-ci ilində vəfat edib.

2 – “Əl-Bəyan bi-əxbari Sahibəz-zəman” kitabı. Müəllif: Muhəmməd ibn Yusif Kənci Şafei. Hicrətin 258-ci ilində vəfat edib.

3 – “Əqdud-durər fi əxbaril-Muntəzər” kitabı. Müəllif: Yusif ibn Yəhya Şafei Silmi. Hicrətin 685-ci ilində vəfat edib.

4 – “Əl-Urful-vərdi fi əxbaril-Mehdi” kitabı. Müəllif: Cəlaluddin Əbdürrəhman ibn Əbubəkr Suyuti. Hicrətin 911-ci ilində vəfat edib.

5 – “Əl-Qəulul-muxtəsər fi əlamatil-Mehdi əl-muntəzər” kitabı. Müəllif: Əhməd ibn Muhəmməd ibn Həcər Məkki Hiyyəmi. Hicrətin 974-cü ilində vəfat edib.

⁴⁰ Sunəni-Əbi Davud (4/107); Sunəni-İbn Macə (2/1368, h.4086); Əl-Mustədrək (4/557)

⁴¹ Sunəni-Əbi Davud (4/107); Musnədi-Əhməd (1/99); Musənnəf İbn Əbi Şeybə (321/bə).

6 – “Əl-Burhan fi əlamati Mehdi axiriz-zəman” kitabı. Müəllif: Əli ibn Hisamuddin Muttəqi Hindi, “Kənzul-ummal” kitabının müəllifi. Hicrətin 975-ci ilində vəfat edib.

Əhli-sünnə nəzərində Mehдинin zühur əlamətləri

Xəlifələr məktəbinin nəzərində zühur əlamətləri çox saydadır. Biz “Əqdud-durər”, “Urdul-vərdi”, “Qəulul-muxtəsər”, “Əl-Burhan fil-əlamət” kimi bu babda olan məşhur tərtibat və məktəb böyüklərinin kitablarından gələcək xəbərlərlə əlaqədar bir hissə seçdik. Seçilmiş əlamətlərin hissələrə ayrılmasında zaman ardıcılığına riayət etməmişik. Həmçinin hər bir əlamət üçün rəvayət və dəlilə də işarə etməmişik⁴² ki, bununla tədqiqat və bəhs metoduna riayət etmiş olaq. Odur ki, az qisminə müxtəsər şəkildə diqqət edək:

Bu ümmətin başına gələcək bəla. O həddə qədər ki, kimsə zülmədən sığınacağı bir pənah yeri tapa bilməz.

Çoxlu fitnələr və can sıxıntısına səbəb olacaq hadisələr, Kufə və Hirə arasında faciəvi qətlə.

Altmış yalançı çıxar və onların hər biri iddia edər ki, Allah dərgahından göndəriliblər.

Xəzinənin yanında üç nəfər qətlə yetirilər ki, onların hamısı xəlifə oğludur. Sonra onlardan heç birinə yetişməz.

Şamda olacaq zəlzələ. Orada yüz min insandan çox adam həlak olacaq.

Kufə məscidinin divarının uçulması. (Abdullah ibn Məsudun evinin aşağısından)

Türklərin Cəzirəyə enməsi, Rumun Rəmləyə enməsi.

Dəməşq çevrəsinə nida: Yaxınlaşan şəərə görə vaxt olsun ərəblərə.

⁴² Daha əlavə məlumat, bəhs və tədqiqat üçün, habelə Əhlül-ammənin nəzərində zühur əlamətləriylə tanış olmaq üçün qeyd edilən dörd kitabı müra-ciət edə bilərsiniz. Habelə hər bir əlamət və buna dəlalət edən hədislə də tanış ola bilərsiniz. Ondan əlavə bu barədə hədis və rəvayətləri də gözdən keçirə bilərsiniz.

Şərqdə ulduzun çıxıb işıq saçması. Sonra iki tərəfinin az qalsın bir-birinə toqquşacaq həddə qədər yaxınlaşması.

“Hərəsta” adlanan Şam bölgələrinin birində yerə batma.

Şam əhlinin öz aralarında fikir ayrılığına düşmələri, Ramazan ayında təşvişə düşmək.

Şərq (Xorasan) istiqamətindən qara bayraqlıların üzə çıxması, sonra Allahın xəlifəsi Mehдинin gəlməsi.

Cəzirədən Əshəbin, Şamdan Cürhuminin, Yəmənin məntəqlərindən Qəhətaninin çıxması.

Şamda üç nəfərin çıxması, onların hamısı hakimiyyət sevdasında olar: Çilli (yaxud ləkəli) bir nəfər, kürən bir nəfər və Əbu Süfyanın evindən olan bir nəfər.

Quru vadidən ciyər yeyən qadının oğlu Süfyaninin çıxması.

Orucluğu ayının ortasında günəşin yaxınlaşması, tutulması. Ayın axırında isə Ay tutulması.

Ramazan ayının ortasında gecə ucalan səs. Bu səs yatanları oyadar, oyaqları isə qorxuya salar.

Yer əhlinə səmadan nida. Onu hər kəs öz dilində eşidir.

Süfyani və ordusunun beş məntəqəyə hakim kəsilməsi.

Qırqisiyada döyüş baş verməsi. Belə ki, onların cəsədlərindən səmanın quşları, yerin yırtıcıları doyar.

Şəvval ayında həngamə qopması, Zülqədə ayında döyüş baş verməsi, Zülhiccə ayında isə hacılara qarşı quldurluq edilməsi.

Fitnə və əlamətlərin sonunda Nəfsi-Zəkiyyənin öldürülməsi, yəni rükn və məqam arasında Həşimi bir nəfərin öldürülməsi.

Mehdiylə vuruşmaq üçün Məkkəyə yollanan Şam ordusunun Beydada yerə çökməsi.

Mehdi barədə Əhli-sünnə tezisinin müzakirəsi

Dörd məzhəb məktəbini, onların yaranma tarixini müxtəsər və sürətli təqdim etdik. Həmin məktəbin əsərləriylə tanış olub alimlərinin fikirlərini öyrəndik. Beləliklə, Məhdəviyyət məsələ-

siylə əlaqədar dövr edən müxtəlif tənqid və dialoqlardan bizə aydın olur ki, gözlənilən Mehdi barədə əqidə əhli-sünnə cəmiyyəti və alimlərinin yanında məqbul və sağlam möhkəm bir əqidədir. Onlar Məhdəviyyətin əsas və kökünü təsdiq edir, düşünlər ki, Mehdiyə əqidə bəsləmək ümmətə vacib olan əməlin təfərrüatlarındandır. Ancaq imanın qurulmuş olduğu əqidələrin əsaslarından deyil. Mehdi əqidələrdən biri deyilsə, riayət olunması vacib olan şeyrlərlə əlaqədardır. Etiqad kimi deyil, sadəcə onun barədə səhih xəbər gəlib çıxmasına görədir.

Biz əhli-sünnə nəzərində Məhdəviyyət tezisinin təfəsilat və cövhərini araşdırdığımız zaman, onların düşüncələrinin, onun tərkib hissələrinin dərinliklərinə daha çox vardiqdə görürük ki, Mehdi sünni təsəvvüründə belədir:

* Mehdi ümmətdən olan adi bir şəxsdir, o, Alul-beytə (əleyhimussəlam) nisbət verilir.

* Axirəzzamanda doğulacaq, o, təbii həyat sürüb adi insan ömrü yaşayacaq.

* Allah onu hidayət etmək mənsəbinə seçəcək. Onun özü Mehdi olduğunu bilmir.

* Onun digər insanlardan hər hansı bir məziyyəti yoxdur. Nə isməti var, nə də səma ilə bir əlaqəsi.

Bu təsəvvürün və tezis diskussiyası, düşüncələrinin tənqidi üçün bir sıra cövhəri sual və açıqlama əldə etməyə ehtiyac var. Ola bilər ki, ən bəsit suallar bunlardır: Bu şəxsiyyətin imkanları və bacarıqları (Əhlül-ammə nəzəriyyəsinə əsasən) nədir? Ona bu imkanlar hər bir peyğəmbər və rəsulların, ömür və bəşəriyyət tarixini boyunca gerçəkləşdirməkdə aciz olan kəslərin arzusunu gerçəkləşdirmək naminə əzəmətli nəaliyyətləri həyata keçirmək üçün lazımdır. Həm də bu, haqq-ədalət, tövhidi yer üzərinin hər bir yerinə yaymaq üçündür. Kim Məhdəviyyət tezisini, yaxud nəzəriyyənin tənqid və diskussiyasını istəyirsə, gərək əvvəlcə qaydalar və ideoloji əsaslarını tədqiq

etməkdən başlayıb düşüncələrinin cövhərini araşdırsın, həmçinin metod, görüşləriylə tanış olsun.⁴³ Sübut olunub ki, Məhdəviyyət tezi barədə xəlifələr məktəbinin tabe olduğu metod müsəlmanların siyasi və tarixi gerçəyin axını ilə birlikdə gəlib. Həm də onların xilafət nəzəriyyəsi və Səqifə qanunu qoruyub saxlaması təsir edir. Məhdəviyyət məsələsiylə əlaqədar bütün fikirlər məktəbin əsaslarına münasib şəkildə izah olunub. Bu da onlara görə Məhdəviyyət nəzəriyyəsinin fərqli dəlil və bürhanlara parçalanmasına gətirib çıxarıb. Habelə düşüncələrdən əksəriyyəti alimlərin sözlərinə və onların ictihadına əsaslanıb. Bunların nəss və əqlə zidd olmasına baxmayaraq.

Əhatəli strateji görüşdən, bir sıra təhlil və tənqiddən olan xırdalıqlara əsasən, Mehdi barədə xəlifələr məktəbinin ayırmış olduğu bəzi təsəvvürləri diskussiya edəcəyik. Bununla da biz İslam mədəniyyəti, rəbbani təlimlər fəzasında tezisimintiyaz verdiyi doğruluq və gerçəkliyin sərhədlərini, habelə Mehdi barədə olan nəzəriyyələrinin əsaslandığı prinsiplərin və qaydaların doğruluğunun əhatəsini görəcəyik.

Birinci: Axirəzzamanda (gələcəkdə) doğulacaq

Əksər Əhlüs-sünnə nümayəndələri Mehdiin doğulmasını inkar edir və söyləyirlər ki, o, Axirəzzamanda doğulacaq. Bu mövzuda onların alimlərinin sözlərini və adamlarının fikirlərini səhifələyən kəs bu iddialarının sübutu üçün onlara aid hansısa bir şəri, elmi və tarixi istinad mənbəyi tapa bilməz. Əksinə, hər bir dəlil, bürhan və rəvayətlər belə deyir: “Göndəriləcək, çıxacaq, zühur edəcək....” Biz Peyğəmbərin, yaxud sə-

⁴³ Əhlül-ammə cəmiyyəti ilə Məhdəviyyət mövzusu barədə dialoq və diskussiyaya əsasən, Məhdəviyyətlə bağlı on iki imam şiəsinin təsəvvürü üçün həmişə məsələnin tarixi köklərindən başlayırlar. Onların danışığı bu mehvərdə olur (Doğulma, atasının adı, sərdabə, uzunömürlük, qeyb dövrü, erkən yaşda imamlığa yetişmək və s.). Ancaq şiə tezisimin əsaslarının qaynaqlarına nəzər salmırırlar.

habəyə, hətta tabeirlərə də mənsub hansısa bir hədis və ya ən azı bir rəvayət (istər zəif, yaxud müxtəlif, ya da təkzib edilmiş) belə, tapmırıq ki, “Axirəzzamanda doğrulacaq” – söyləsin. Tələb olunan yalnız bircə şəri dəlildir ki, bunu sübut etsin, yaxud dəstəkləsin. O, ən aşağı olan həddir, bununla belə, tapılır. Biz bilmirik ki, xəlifələr məktəbi gələcəkdəki doğruluş və düşüncə barəsində nəyə əsaslanır?!!

Aydındır ki, məsələ arxasındakı düşüncə və əqidə imamət-lə əlaqədar mövqedən asılıdır. Dörd məzhəb məktəbini məzhəbi məsləhət, həmçinin Səqifə, xilafət və şuraya aid şəriət və doğruluqdan yapışmaq Məhdəviyyə məsələsini gələcək baxışı ilə qəbul etmək məcburiyyətinə salıb. Məsələn, Axirəzzamanda doğrulacaqdır. Onlar bu yolla Əhli-beytin (əleyhimussəlam) imamətini qəbul etməkdən qaçır, xilafət nizamı qanunlarının çökməsindən qorxurlar.

Qarşısında İmam Mehдинin (əleyhissəlam) doğrulması və varlığı ilə əlaqədar çoxlu dəlillər və həqiqətlər olan kəsin üz-rünü necə qəbul edə bilərik? Əhlül-ammə cümhuri inkarçı-lıq mövqelərində heç bir müəyyən şəri dəlilə istinad etmirlər. Heç bir dərin əqli təhlilə arxalanmırlar. Heç bir sağlam elmi həqiqətlərə söykənmirlər. Odur ki, onlar aşağıdakı xətalara mürtətib olurlar:⁴⁴

* Dəilsiz həqiqətlərdən üz döndərmək.

* Çoxlu şəriət dəlilləri ilə qəbul etməmək.

Sahibəzzəmanın (əccəlləhu fəracəh) doğrulması və varlı-ğının həqiqəti tarixi bir məsələ deyil. Əksinə, elə bir məsələdir ki, gələcəklə bağlılığı vardır. Gələcək nəticələr isə burada tarixi həqiqətləri qərarlaşdırır.

⁴⁴ Biz “Ən-Nurul-ğəib vəl-iddia`atul-kazibə” kitabında onlarla şəri, əqli və tarixi dəlillər qeyd etmişik ki, İmam Mehдинin (əleyhissəlam) doğrulmasını və varlığını sübut edir.

İkinci: Mehдинin xilafətə təyini

Gözlənilən Mehdi haqqında əhli-sünnə tezisi ətrafında müxtəlif çətinliklər və suallar var. Bəzən bu sual həmin çətinliklərin ümdə sütun və əsaslarından biri olur. Çünki məktəbin kök və cövhərinə toxunur, məzhəbin (dörd məzhəbin) üzərində durduğu düşüncə əsaslarını sarsıdır. Xəlifə ardıcılları məktəbinin Mehdisi şura vasitəsilə seçilirmi, yoxsa Allah sübhan və təalanın ixtiyar və müəyyən etməsi ilə olur? Sözlərinizə dəlil nədir? Mehdi məsələsi ümmət fərdlərinə tapşırılıb ki, onu şura vasitəsilə seçsinlər? Əgər cavab “bəli” olsa, həm də haqq və doğru sayılırsa, o zaman nə üçün elə indidən ittifaq edib onu seçmirik?! Zülm və haqsızlığın indidən daha çox artmasını gözləyirik, yoxsa İslam ümmətinin vəziyyəti bizi təəccübə salır?! Burada bir şəriət dəlili varmı ki, şura vasitəsilə seçilir? Məktəbin əlində olan səhih və aydın hədislərə əsasən, hər bir dəlil və bürhan təkid edir ki, Mehдинin işi Allah sübhan və təalanın əlindədir. Necə ki, səhih və mötəbər rəvayətlərdən ibarət bir neçə birbaşa bildirişdə qeyd edilib ki, onu Allah göndərəcəkdir.⁴⁵ Deməli, Mehдинin təyin olunması və seçilməsi Allah tərəfindən baş verir. Bu barədə ümmətin heç bir işi yoxdur. Ancaq bu, onların məzhəbinin əsasları ilə ziddiyyət təşkil edir, onların

⁴⁵ Buna misal: Bəhsin əvvəlində İmam Əli ibn Əbu Talib tərəfindən nəql olunan hədisə müraciət et. Orada qeyd edilib ki, Allah əhli beytimdən bir nəfər göndərəcəkdir.

Həmçinin İbn Məsud Peyğəmbərdən (sallallahu əleyhi və alih) belə nəql edib: “Əgər dünyanın sonuna bircə gün qalmış olsa belə, Allah həmin günü o qədər uzadar ki, əhli-beytimdən bir nəfəri məb’us edər. Onun adı adımla eyni olar”. “Sunənu-İbn Davud” (2:106, h.4282.) və “Mustədrəkul-Hakim” kitablarında deyilib ki, səhihdir, Zəhəbi də onu müvafiq bilib.

Habelə Əbu Səid Xudridən belə nəql edilib: “Allahın Rəsulu (sallallahu əleyhi və alih) buyurub: “Yer üzünü mütləq zülm və haqsızlıqla dolacaq. Elə ki zülm və haqsızlıqla doldu, Allah məndən və adı adımdan olan bir nəfər göndərəcəkdir”. Bunu Bəzzar, Hakim, İbn Udey, Əbu Nəim və Əhməd öz Məs-nədində qeyd edib.

siyasət baxımından ilk nəzərləriylə, xilafət barədə əqidələriylə müxalifdir.

Bunu olduqca qəribə hesab edirik!!! Yüz illər sonra Allah tərəfindən Mehдинin seçilməsi və təyin olunması necə baş verə bilər?! Axı o, imam və xəlifələrin sonuncusudur.⁴⁶ İslam yarandanda Axirəzzamana qədər, ondan əvvəlki on bir xəlifədən hər hansı biri təyin olunmayıb, ya da seçilməyib. Bu mövzu Əhlül-ammə məktəbini öz təfsirlərində, Məhdəviyyətin həqiqiliyinin ayırd edilməsində çətinliyə salıb. Əlavə olaraq bu hədis ona dəlalat edir ki, Allah Rəsulunun (sallallahu əleyhi və alih) işarə etmiş olduğu on iki nəfərin imamət və xilafət dövrü İslam tarixinin bütün və gələcək dövrlərini əhatə edir.

Xəlifələr məktəbi başlanğıcdan Səqifənin qanuniliyi, xilafət nizamına iman bəslədikləri, habelə təyin və seçilmənin Allah tərəfindən olmasını rədd etdikləri, məktəbin kəlamı və fiqhi mirasını bu əsasda qərarlaşdıqları, qarşı-qarşıya gələn hər bir şeyi yozma məcburiyyətində qaldıqlarına görə onların on iki xəlifənin kimlik və şəxsiyyətini müəyyənləşdirmək üçün öz rəylərində məşəqqətlə qarşılaşırlar. Elə çuxurlara düşüb ki, adları çəkilərkən ordan çıxmaq naminə bəhanələr axtarmağa çalışır. On iki xəlifə hədisi Məhdəviyyət məfhumunun cövhəridir. Mehдинin də bu hədislə bağlılığı var və sübut olunur. Ona görə də Əhli-beyt (əleyhimussəlam) məktəbinin bağlı olduğu Məh-

⁴⁶ "Məndən sonrakı xəlifələr on ikidir, onların hamısı Qureyşdəndir", həmçinin "Bu din – ona on iki nəfər vəli olduqca ayaq üstə olacaq. Onların hamısı Qureyşdəndir" – hədisi. Bu hədis mütəvatirdir. Onu fərqli yollarla Səhih və Müsnəd kitabları rəvayət edib. Aralarında mətn baxımından azca fərqlər olsa da müraciət edə bilərsiniz: Səhihil-Buxari, Kitabul-əhkam, Babul-istixlaf (9:101); Səhihi-Müslim, Kitabul-imarəti, Babul-istixlaf (4:6); Musnədu Əhməd (5:90, 93, 97); həmçinin Davud öz Sünənində (2:207), əl-Mehdi kitabında "Bu din sizin üzərinizdə on iki xəlifə olan müddət ərzində daim ayaq üstə olacaqdır..." – ləfzi ilə. Bəli, əhlül-ammə onun yozumunda fikir ayrılığına düşmüş və özlərini çətinə salmışlar

dəviyyət əqidəsinin əsillik və məfhumu barədə şəkk-şübhəyə heç bir yer qalmır. Baxmayaraq ki, dörd məzhəb məktəbi on iki imam və xəlifənin tarixi təfsirində müvəffəqiyyətsizliyə düçar olublar. Yəni nəticədə Məhdəviyyətə yönəlmiş bu təfsir də uğursuz olub.

Üçüncü: Mehdi olduğu kimi tanımaq

Allah sübhan və təala tərəfindən seçilən həqiqi Mehdi kimi özünü tanıtdıran adi bir şəxs üçün necə olacaq? Əhlül-ammənin təsəvvürünə əsasən, bu kəsin səma ilə əlaqəsi yoxdur, o zaman öz həqiqətini və mehdiliyini necə isbat edəcək? Ümmət və müsəlman cəmiyyəti həmin adamın dəvətinin düz olmasını necə təsdiq edə biləcək? Axı yalandan çoxlu Məhdəviyyət iddiası edən şəxslər olacaq. Əlavə olaraq, bu adi şəxs məsum olmadığı üçün bir sıra günah və üsyankarlığa da mürəkib olur. Həmin əsnada mehdiliyinin həqiqiliyini sübut edə bilmək üçün onun nə dəlil, nə də imkanları (möcüzə və kəramət kimi) olacaq. Çünki qeyblə əlaqəsi yoxdur... Sorğuya çəkmək və mühüm problem kimi irəli sürdüyümüz budur ki, ümmət onun həqiqi gözlənilən Mehdi olmasını ayırd etmək üçün hansı yolu tətbiq edəcək? Biz onu başqa iddia edənlərdən necə ayıra biləcəyik? Bundan daha betər və acı olan odur ki, özü öz həqiqətini tanımadığı halda biz onu necə tanıyıb təsdiq edə bilərik?!

(Tanımamaqla əlaqədar) tezis barədə qarışıqlıq və problem baxmayaraq ki, onun şərəfətli nəsəbini açıqlayan hədislər var, həqiqətdə xəlifələr məktəbində gözlənilən Mehdi kimi süquta yetirib. Ancaq gələcəkdə doğulacağı baxımından, onların rəvayətləri dəqiqliklə şəxsiyyətini açıqlamayıb. Bu da bəzi şəxslər tərəfindən mehdilik iddiasında olan kəslərdə cürət yaradır. Habelə fikri, mədəni baxımından yer üzünü, həmçinin fərdi və ictimai mühiti (yalan və zor baxımından) Mehdi şəxsiyyətinə bürünməyə hazırlayır. Bu isə şiə cəmiyyətindən daha çox sünni cəmiyyətində geniş yayılıb. Məhdəviyyət iddia-

sı ammə övladları arasında adət şəklində yayılıb. Məhdəviyyət öz sünni anlamları ilə bu cür iddialara fürsət yaradır. Son illərdə bu məsələ barədə çoxlu iddialar üzə çıxıb.⁴⁷ Mərifətsizlik bunun yayılmasına gətirib çıxaran səbəblərdəndir. Bu, bir sıra örtük və işkallardır ki, qeyd edirik. Dörd məzhəbin nəzdində tezisə alınanlar içərisində bunlar vardır: Bu, hansısa bir qeyri-adi qeybi mənalara xarakterizə edilmir. Məsələn, qeyb dövrü, uzunömürlük, yaxud erkən imamlıq, ya da səma ilə rəbitədə olmaq. Təəssüflər olsun ki, məlumatsızlıq və acizlik onları bu xüsusiyyətlərin təsəvvüründən uzaqlaşdırmış, Məhdəviyyət barədə belə bir məfhumu inkar etməyə sövq etmişdir. Buna iman bəsləyəni ifratçılıq və sadələşməyə ittiham etmək, həmin məfhumlardan uzaq olsun deyər, Məhdəviyyət üçün başqa məfhumla əvəz etmək kimi şeylərə gətirib çıxarıb. Həmçinin onları şəxsiyyət müəyyənləşdirmək və Mehdi kimliyi barədə çətinliyə salıb. Ümmət onu tanıya bilməmək vəziyyətinə gəlib çatıb. Məsələ camaatdan gizli qalıb, hətta həqiqi Mehdi zühur etsə belə, eyni vəziyyət olacaq. Onların bu əməli sayəsində kamaldan nöqsana doğru keçmişlər. Əlavə olaraq, dəlil və bürhana tabe olan etiqadi məsələdə mövcud olan məntiqi istiqamətdən üz çevirirlər. Bu isə nəfsi istəklərin səbəb olması və məzhəbə aid məsləhət üzündən belə bir səviyyəyə gəlib çıxsa da, təhrif olunması mümkün deyil.

Dördüncü: Məsihin Mehdi arxasında namaz qılması və şəxsiyyətinin tam dərk olunması (tanınması)

İsa ibn Məryəmin (əleyhissəlam) enməsi və onun Mehdi-nin (əccələllahu fəracəh) arxasında namaz qılması barədə va-

⁴⁷ Biz “Ən-nurul-ğəib vəl-iddia`atul-kazibə” kitabımızda 20-dən çox əhvalat qeyd etmişik ki, Məhdəviyyət üçün yalandan iddiaları ehtiva edir. Bunların hamısı yeni, müasir hadisələrdir.

rid olan hədislər şiə⁴⁸ və sünni⁴⁹ firqəsi nəzərində mütəvatir və sabitdir. Allah-təalanın bu barədə açıq-aydın bir hikməti var. O da Mehдини (əleyhissəlam) təsdiq etmək və onun mövqeyi-ni öncə müsəlmanlar, sonra isə digər xalqlar arasında, ikincisi xüsusilə də məsihilər arasında möhkəmlətmək, böyük həddə qədər ilahi ədalət dövlətinin qurulmasında onun zəruri işini asanlaşdırmaqdır. Məsihin Mehдинin (əleyhissəlam) arxasında məmun şəklində namaz qılması onun (əccəlləllahu fəracəh) daha çox haqqı çatmasını isbat edir. Həmçinin bunu sübut edir ki, o, hər bir risalətin şəriətə müvafiq varisidir. Onun şəriət rəhbərliyi altında toplaşmaq vacibdir. Ardınca isə Məhdəviyyət məsələsinin ümumdünya olmasını sübut edir.

Dörd məzhəb məktəbinə ünvanlanan sual budur: Nazil olduqdan sonra Məsihin (əleyhissəlam) şəxsiyyətini anlamaq necə mümkündür? Axı İsanın (əleyhissəlam) nazil olması Meh-di tərəfindən elmi, əməli və başçılıq baxımdan anlaşılməyə ehtiyaclıdır. Çünki ona və İslam risalətinə şahidlik etməlidir. Sual ünvanlanan zaman xəlifələr məktəbinin cəmiyyəti yayınmağa çalışır: Mümkündürmü ki, gələcəkdə adi bir şəxs doğulsun, möcüzələr, ismət, tam elm – yəni ilahi dəstək – olmadan Məsih (əleyhissəlam) kimi ulul-əzm rəsulu, onun əzəmətli şəxsiyyətini dərk etsin?

Axirəzzamanda Mehdiyə dəstək naminə İsa peyğəmbərin (əleyhissəlam) zühurunu qeyd edən Quranın yol göstərməsilə

⁴⁸ İmam Baqirdən (əleyhissəlam) nəql olunub ki, Qiyamət günündən öncə İsa yer üzünə enəcəkdir. Nə yəhudi, nə də başqa din əhlindən elə biri qalmayacaq ki, ona öz ölümlərindən öncə iman gətirməmiş olsunlar. İsa Mehдинin (əleyhiməssəlam) arxasında namaz qılacaq. "Muntəxəbul-əsər", s.479.

⁴⁹ Əbu Hüreyrədən belə nəql olunub: Allahın Rəsulu (sallallahu əleyhi və alih) buyurub: "Məryəmin oğlu sizin aranızda endikdə və imamınız sizdən olduqda necə olacaqsınız?" "Səhihil-Buxari, babu nuzulu İsa (s.158), Səhihi-Muslim, babu əl-imanu fi babi nuzuli İsa (c.2, s.500), Musnədi-Əhməd, (c.2, s.336)

tanışılıq belə hökm verir ki, Mehдинin xilafət və imaməti məsum, rəsul, ilahi dəstəyə malik İsa Peyğəmbər üçün dərk olunmasıdır. Məsum olmadığı halda isə bu Məhdəviyyəti (dəyərli tezi-si) qavraya bilməyəcək. Elə isə qəbul etməliyik ki, bunun sahibi ya peyğəmbər olacaq – hərçənd bu, peyğəmbərliyin sona çatdığına görə Quranla ziddiyyət təşkil edir –, yaxud da şüə təsəvvürü və izahına əsasən, digər tezislərdə aciz qaldığı şeyləri dərk edən Mehдинi qəbul etməliyik. Çünki Məsihin (əleyhissəlam) əlamətlərini dərk etməyə qadir odur. Həmçinin babasının (sallallahu əleyhi və alihi) ümmətini və bütün bəşəriyyəti anlamağa qüdrəti çatır.

Beşinci: Dəccalın qəribəliklərinə iman və Mehdi üçün eyni şeyləri inkar

Sünni təsəvvürünə görə Dəccal yəhudi millətindən olan bir nəfərdir. O nə cindir, nə də mələklərdəndir. İnsan başına gələnlər, onun üçün də keçərlidir. O yeyir, içir, ehtiyaclarını ödəyir, bazarlarda gəzişir. O, adi bir məxluq kimi bir ata və anadan əmələ gəlib ki, insanların nəzərində Allah, yaxud Rəbb olmadığı sübut olsun.⁵⁰ Xəlifələr məktəbi Dəccal hadisələrinə xüsusi olaraq diqqət göstərmiş, Mehdiylə əlaqədar hadisələrə isə maraq dairəsindən artıq diqqət göstərüb! Az qala Süfyaniylə əlaqədar hadisələr itib batmış, yaxud yox dərəcəsidədir! Hər bir səhih sünnədə, ona verilən şərhələrdə, yaxud başqa kitablarda Dəccalın taygöz olması barədə rəvayətlər xatırlanıb. Onun barəsində yığcam və təfərrüatlı hədislər mənəvi təvatür həddinə çatıb. Heç bir hədis alimi arasında Dəccalın avtobioqrafiyası, onun Axirəzzamanda çıxacağına iman bəsləmək, sonra İsa

⁵⁰ Bu tərifı Qurtubi “Ət-Təzkirə” kitabında Dəccal barədə qeyd edib. Həmçinin Nəcmuddin Muhəmməd Əmin Kürdi buna şərh vermiş, bu tərifı Mahmud Ğərbavi də “Xulasətul-məqal fil-Məsihid-Dəccal” kitabının 13-cü səhifəsində qeyd edib. Bu mətləb “Buşral-bəşər fi həqiqətil-Mehdil-muntəzər” kitabının 128-ci səhifəsində də qeyd olunub.

ibn Məryəmin (əleyhiməssəlam) enməsi və onu qətlə yetirməsi, habelə bunun Qiyamət günün əlamətlərindən olması, ona və xürucuna iman bəsləməyin haqq və vacib olması barədə heç bir fikir ayrılığı yoxdur. Bu, Əhlül-ammənin bəslədiyi etiqaddır.

Dəccal barədə əhli-sünnə rəvayətləri təkid edir ki, əsrlər əvvəl doğulmuşdur. Təميم Darinin qissəsidir (Səhih hədis kimidir).⁵¹ Hədis elmində Cəssasə qissəsi kimi məşhurdur.⁵²

Qeyd edir ki, Təميم Dari Dəccalı Allah Rəsulunun zamanında dəniz adalarının birində görür. Həmçinin bir canlı (Cəssasə) yemək, içmək və s. işlərini qaydasına salır. Habelə sübut edilib ki, dörd məzhəb məktəbində Dəccal yəhudi əsilli bir adamdır. Məşriq tərəfdən zahir olacaq. O, camaat arasında islahat, düzlük və dindarlıq iddiası edəcək, sonra peyğəmbərlik, daha sonra isə allahlıq iddiası edəcək.⁵³ Allah düşməninə başqa məxluqatdan seçilmə xüsusiyyətləri və qəribəliklərindən sayılan şeylər bunlardır (Xəlifələrin ardıcıllarının nəzərinə əsasən):

Min illərdən bəri doğulub. O qeybdədir, dəniz adalarının birində həbs olunub (Cəssasə hədisi).

Göyə yağış yağmasını əmr edər və yağar, yerə üzərində bitki bitməsinə əmr edər və bitər.

Günəşi camaatdan saxlayar, sonra bir daha onu hərəkət etdirər.

⁵¹ Albani deyib: Cəssasə hədisi səhihdir. Mütləq şəkildə onda səhih hədislərə zidd olan bir şey yoxdur. Sadəcə orada bir gün baş verəcək şeylərin təfsilatı qeyd olunub ki, bəzi səhih hədislərdə gəlməyib. Albaninin əqidə barədə ensiklopediyası, Cəssasə hədisi haqqında bab, 1593

⁵² Cəssasə hədisinin çıxarışı: Fatimə bint Qeys, Əbu Hüreyrə, Aişə və Cabir ibn Abdullahdan:

1 – Səhihi-Muslim, Babul-fitəni və əşratı-saəti, h.2942.

2 – Sunənun-Tirmizi, Babul-fitən, 2253.

3 – Sunənu Əbi Davud, Babul-məlahim, 4325.

4 – Musnədi Əhməd, Baqi musnədil-ənsari vəl-qəbail, c.6, s.373, 374, 411, 416, 418.

⁵³ Təbərani Fəthul-bari kitabı, c.13, s.19-da bunu sabit edən hədis qeyd etmişdir.

Onun ölülər və dirilər üzərindəki qüdrəti o həddədir ki, bir sıra insanı öldürər, mişarla iki yerə bölər, sonra iki parça arasında gəzər və ona deyər: “Ayağa dur”. O da düz durar.

Yanında iki çay olar. Bir çaya Cənnət deyər, digərinə isə Cəhənnəm. Kim Cənnət adlandırdığına girsə, Cəhənnəmə girmiş olar. Kim Cəhənnəm adlandırdığına girsə, Cənnətə daxil olub.

Xarabalığın yanından keçərək deyər: “Xəzinələrini çölə çıxart”. Onun xəzinələri bal arılaritək onun ardınca gələr.

Yer yavaş-yavaş onun üçün qoçun yununun bükülməsitək bükülər. Belə ki, qırx gün ərzində yer üzünün hər bir yerini gəzə biləcək.

Onun üç yüksək səslə nidası vardır ki, Şərq və Qərb əhli onu eşidəcək. Həmçinin göydən quş tutub, onu günəşdə qızardacaq.

Çaya gəlib, onun üçün axmasını əmr edəcək. O da axacaq. Sonra geri dönməsini əmr edəcək, o da geri dönəcək. Sonra qurumasını əmr edəcək, o da quruyacaq.

Tur və Zeyta dağlarına əmr edəcək və onlar ovulacaq.

Küləyə əmr edəcək və o, dənizdən buludları gətirəcək, yer üzünə yağıdıracaq.

Gözləri yatsa da, qəlbi yatmaz.

Yer üzünün bütün dillərində danışar.

Burada Dəccalın bir çox qəribəlikləri vardır ki, əhli-sünnənin siyah kitabları onları açıqlayıb. Həmçinin insanı yoldan çıxartmaq naminə, göstərəcəyi metodlar da həmin kitablarda əks olunub.⁵⁴

Çox təəssüflər olsun və dəfələrlə təkrar edirəm ki, əhli-sünnə Allah düşməninin əli ilə ortaya çıxacaq qəribəlikləri, qeyri-adilikləri təsdiqləyir və dəstəkləyirlər. Lakin onlar Meh-

⁵⁴ Əhlül-ammənin nəzərində Dəccalın qəribəlikləri barədə, həmçinin bu haqda qeyd olunan hədislərlə tanış olmaq üçün bu mənbələrə müraciət edin:

1 – “İqtərabə xurucul-Məsihi əd-Dəccal”, Hişam Kamal Əbdülhəmid;

2 – “Xülasətul-məqal fil-Məsihi əd-Dəccal”, Mahmud Gərbavi

dinin bəzi məziyyət və kəramətlərini inkar edib fərqliliyini şə-kildən-şəklə salırlar. Məsələn, uzunömürlülük, erkən imamlıq və qeyb dövrü, onun Allah övliyalarından biri olması... Mehdi onların nəzərlərində Dəccaldan daha yüngül biridirmi?! Alla-ha sığınırım, lakin təssəüflər olsun ki, məzhəbi məsləhət bura-da da belədir.

Həqiqətən də dəhşətdir ki, əhli-ammənin tezisində Dəcca-lın uzunömürlülük və qeyb dövrünün olmasına iman və təsdiq var. Halbuki, o, Axirəzzamanda şirk, küfr, zəlalət başçısı olacaq. Habelə onun həyatının qorunmasında və ömrünün uzun olma-sında Allahın lütf və inayəti ortaya çıxır ki, bundan sonra xüroc edərək insan cəmiyyətinin azdırılmasında rolu olsun... Ancaq bu sırada Allah-taala Allah Rəsulunun (sallallahu əleyhi və alih) oğlu, bəşəriyyəti zülm, haqsızlıq və zəlalətdən xilas edən, yer üzünü haqq-ədalətlə dolduran və tövhidi yayan kəsin həya-tının qorunmasını boş verir! Qeyb və uzunömürlük düşüncəsi möcüzə və qeybə iman əqidəsi üzərində dayanıb. Gözlənilən Mehдинin (əccəlləllahu fəracəh) ömrünün uzun olması isə ila-hi qüdrətin müdaxiləsi olmadan baş tuta bilməz. Əlavə olaraq bu iş həm də ağıla uyğundur və bunun imkansızlığına, imtina olunmasına hansısa bir şəri və elmi dəlil yoxdur.

Allah övliyalarından birinin məziyyət və kəramətlərini inkar etmək, ancaq Allah düşməninə qəribəlik və xariqüladə işlərinə iman bəsləmək qəribə deyilmi?! Onlara nə olub, necə hökm verirlər?! Habelə qəribədir ki, onlar gözlənilən Mehdi barədə şiə tezisini nöqsanlı sayır, məsələni istehza və məsxərə ilə qarşılayırlar. Ancaq eyni halda allahlıq iddiası edən azğın, sapqın birinin məziyyət və qəribəliklərini ciddi hesab edirlər.

Bir neçə elmi və fikri məqam və problemlər vardır ki, bəhs, tədqiqat və müzakirə, həmçinin nəzəriyyəni tənqid etmək mümkündür. Məsələn:

* Əhli-sünnə toplumu arasında həm müasir dövrdə, həm də tarix boyunca təkrarlanan yalançı Məhdəviyyət iddiaları üçün davamlı düşüncə genişliyi;

* Səhihi-Buxari və Səhihi-Muslim kitablarında Mehdi kəlməsinin aydın şəkildə işlənməməsi, Abbasi hökumətinin buna siyasi və əmniyyət basqısının olması;

* Məhdəviyyət məsələsi barədə bir sıra tarixi anlaşılmazlıqların yararlanması, Mehdi'nin nəşə və kimliyi barədə şəkə salmaq;

* Mehdi'nin isməti, zühur əsnasında bəşəriyyətin gələcəyinə təsir etməsi məsələlərində şübhəyə salmaq.

Müzakirə üçün başqa məqamlar da vardır ki, açıqlamaq olar. Lakin burada bu kimi məsələlərin münaqişə və irəli sürülməsi ilə sözdən-sözə keçmək bizi maraqlandırmır. Çünki sabiq məsələlərin bəyanından, onların araşdırılması və müxtəsər şəkildə tədqiqatından, habelə qüvvədə olmayan və tənqidolunan məqamlarla tanışlıqda məqsəd, sadəcə Mehdi barədə əhli-sünnə nəzəriyyəsinin əsaslandığı əsas və düşüncələrin izahı, həqiqətin görünməsi kontekstində gəlir.

Yekun nəticə

Məhdəviyyətlə bağlı sünni təsəvvür tərzı xəlifələr məktəbinin, elə əvvəlcədən durmuş olduğu əsas kökü əks etdirir. Çünki bu əsas Səqifənin qanuniliyinə, xilafət və şura nizamına əsaslanır. Habelə imam və xəlifənin Allah-təala tərəfindən seçilməsi və təyin edilməsini rədd edir. Hərçənd Mustafanın (sallallahu əleyhi və alihi) sülaləsindən olsa belə, əhlil-əmmə tezisində Məhdəviyyət adı, gizli bir şəxsiyyətdən ibarətdir. O, ictimai islahatçıdan artıq birisi deyil. Sadəcə, ədalətlə hökm edən siyasi başçı, öz ictimadına əsaslanaraq İslam təlimlərini tətbiq edən kəsdir. Onun üçün bir fürsət yaranacaq ki, dünyanın böyük ərazisinə rəhbərlik edəcək. O, şəxsi imkanları sayəsində peyğəmbərlərin xəyallarını, rəsulların istəklərini və salehlərin ümidlərini formalaşdıraraq icra edər.

cək. Çünki onun səma ilə heç bir əlaqəsi yoxdur. Bundan əlavə, iman, elm, ali dəyərli rəhbərlik məziyyətlərinə malik deyil!

Mehdinin şəxsiyyətini bəlli etmək barədə təsəvvür və tezis bəhs, tədqiqat və müzakirə əsnasında sabit, möhkəm qalmadı. Çünki bu rəyin əsaslarına biləcəyi dərin əqli məntiq və möhkəm şəri dəlil az idi. Həqiqətdə bu təsəvvür məktəb alimlərinin ictihad və rəylərinə əsaslanır. Bundan öncə isə məzhəbə müvafiq əsas qaydalara əsaslanır ki, onun üzərində inkişaf edib. Məsələn, bircə şəri dəlil (istər səhih, istər zəif bir hədis) belə, yoxdur ki, desin: Mehdi gələcəkdə, yaxud Axirəzzamanda doğulacaq. Təkcə bir sıra adamların söz və rəyləri mövcuddur. Həmçinin kimsə tapılmaz ki, belə desin: Mehdinin ixtiyarı (seçilməsi) ümmət tərəfindən tamamlanacaq. Habelə onların elə bir dəlili yoxdur ki, belə bəyan etsin: Mehdi özünü tanıyacaq, yoxsa onu ümmət tanıyacaq? Başqa təsəvvürlər də vardır ki, məktəbin təsəvvürləri onun üzərində dayanıb. Lakin bunu sübut edəcək hansısa bir dəlil, yaxud bürhanlardan yoxsuldur.

Gözlənilən Mehdi düşüncəsi xəlifələr məktəbinə mədəni və dini irs, həmçinin pay şəklində keçib. Əhli-sünnə məfhumunda Məhdəviyyətin tarix və müasirlik baxımından insanlıq həqiqətində heç bir təsiri yoxdur. Həmçinin sünni toplumuna, yaxud fərdə hər hansı bir nəfsi və ya ruhi təsir bağışlamır. Habelə dörd məzhəb məktəbinin fikri və mədəni həyatında qeyd ediləcək heç bir təsiri yoxdur. Onlar həmişə etiqad bəsləyib ki, Məhdəviyyət gələcəkdən xəbər vermək, yaxud gələcəklə bağlı məsələdən artıq bir şey deyil. Mehdi isə onların nəzərində xəlifədən artıq bir kəs deyil. Həmçinin bu, Qiyamət əlamətlərindən biridir. Daha əhatəli cəmiyyət təlimləri və nəzər, yaxud bəşər fərdlərinin qurtuluşu üçün strateji baxış sayılır. Odur ki, bu səbəbdən Məhdəviyyət həqiqətindən aşağı bir həddə la-yiq görülüb.

Əhlül-ammənin tezisində Məhdəviyyət məsələsinin cövhəri vacib əməlin təfərrüatındandır ki, ümmətə iman bəsləməsi vacibdir, lakin etiqad olunan məsələ kimi deyil, sadəcə barəsində səhih xəbər gəldiyinə görədir. O, diqqət olunası etiqadi mehvər deyil, nə də bunun üzərində duran müəyyən xüsusiyyətlərdən sayılır. Onun şəni, sadəcə Qiyamət gününün əlamətlərindən biri qədərdir. Belə ki, Mehdi bəşəriyyətin həyatının sonunda onlar üçün xoşbəxt gələcəkdən verilən bir xəbərdir. Əhlül-ammənin Mehdisi bu gün belə, mövcud deyil. O, yəhudilərin Məsihi kimidir. Yəni sadəcə düşüncə və ümiddir. Onun formalaşması mütləq şəkildə doğrulanmayandır. Həmçinin onun formalaşması əhli-sünnənin tarixinə bağlıdır.

Təəssüflər olsun ki, onlar Məhdəviyyətdən gələcək barədə su üzərində duran bir məsələ düzəldiblər. Halbuki bu, İslamın əsas məsələsi olub. Belə ki, İslam tarixinin dərinliklərindən qanaqlanıb. O, zamanənin imamı başlanğıcından hərəkət edib. Belə ki, Allahın Rəsulu (sallallahu əleyhi və alih) buyurub: “Kim zamanəsinin imamını tanımadan ölsə, cahiliyyət ölüsü kimi ötüb”.⁵⁵ Həqiqətən, üzücü odur ki, xəlifələr məktəbi özlərini cahiliyyət ölümündən qorumaq üçün hal-hazırkı zamanə imamlarını tanımır. İndiki dövrümüzdə burada bu hədis üçün gözlənilən Mehдинin varlığı, onun diri olub ruzilənməsi, idarəçi və imam olmasına, xürc edib yer üzünü haqq-ədalətlə dolduracağına etiqaddan savayı həqiqi bir misdaq, yaxud əməli bir tətbiq yoxdur. İsa peyğəmbərin (əleyhissəlam) diri olmasına, kafir Dəccalın yaşamasına iman bəsləyən, ən səhih kitablarında hətta Peyğəmbərin (sallallahu əleyhi və alih) dövründə diri olduğunu, Axirəzzamanda ortaya çıxacağını açıqlayan “Cəssasə hədisini” rəvayət edən müsəlman İmam Mehдинin (əleyhissəlam) doğrulduğunu və indiki zamana qədər qalmasını ifadə edən digər məktəblərin sözlərinə irad tutur. Onlar bu sözləri cəhalətə, ağılsızlı-

⁵⁵ Səhihi-Buxari, 5:13, Babul-fitən; Səhihi-Muslim, 6:21-22, əl-Mustədrək lil-Hakim əla şərti-şeyxeyn, 1-77.

ğa aid edirlər. Əhlül-ammə məktəbinin cürəti, İmam Mehdiyə (əleyhissəlam) iman bəslədiklərinə görə şiələrə təzyiq göstərmək qəribə deyilmi?! Sünni toplumunda yalançı Məhdəviyyət iddialarının çox olması aydın edir ki, bu iddialar onun (əleyhissəlam) doğulmasını və qalmasını inkar etməyin nəticələridir. Habelə Mehдинin (əleyhissəlam) zühurunun əlamətlərinə diqqət və önəm verməməkdən doğur. Onun nəşəbi, kimliyi, xüsusiyyətləri, imkanları, məziyyətləri şərəfətli hədislərdə qeyd olunub.⁵⁶ Höccətlərin yer üzərindən qaldırılması lütfədən sayılırmı?! İlahi ədalət və lütf sayılırmı ki, bəşəriyyəti özbaşına buraxsın?!

Allaha həmd olsun ki, on iki imam şiəsi “M-h-m-m-d”⁵⁷ ibn Həsən Əskərinin (əleyhissəlam) imamlığını iqrar edir və onu zəruri bilir. Həmçinin iman bəsləyir ki, o, Allah tərəfindən seçilib təyin olunub. İman bəsləyir ki, itaəti vacib olan imamdır. O, Allah Rəsulunun (sallallahu əleyhi və alih) qeyd etmiş olduğu on iki imam, xəlifə və vəsilərin sonuncusudur. Onun ismətinə, ali məqamını, ali kamal dərəcələrini etiraf edir. Kimliyi, nəşəbi, ata-babaları, xüsusiyyətləri, zühurunun əlamətlərini izahlı şəkildə açıqlayır. Onlar bu vasitə ilə oyunbazlıq, zor və böhtan yoluyla mehdilik və imamlıq iddiasında olan hər bir kəsə yolu bağlayırlar. Salam olsun sənə, ey zamanın sahibi, Quranın şəriki, insanların və cinlərin imamı! Allah-təala sənə fərəcini təzləşdirsin və zühurunu asanlaşdırsin.

DÖRDÜNCÜ FƏSİL:

⁵⁶ Biz “Ən-Nurul-ğəib vəl-iddia`atul-kazibə” kitabında yalançı Məhdəviyyət iddialarına aid iyirmidən çox əhvalat qeyd etmişik. Onların hamısı müasir dövrdə baş verənlərdir. Biz bunun səbəb və nəticələrini izah etmişik.

⁵⁷ İmamın əsl adı Peyğəmbərin adı ilə eynidir. Müəyyən səbəblərdən öncəki imamlar tərəfindən İmam Mehдинin həqiqi adı çəkilmirdi. Bu da bir növ adət halını almışdı. İndi də bir çox şəxslər İmamın həqiqi adını qeyd etmir, yalnız samit hərflərini yazırlar. Müəllif də həmin üsluba riayət etmişdir. Ona görə, biz də müəllifin üslubunu qorumağa çalışdıq – mütərcim.

İMAMİYYƏ ŞİƏSİ DÜŞÜNCƏSİNDƏ İNTİZARI ÇƏKİLƏN MEHDİ

Məhdəviyyətin (xilaskar) əsası bütün müsəlmanların itti-faq yeridir. O, İslam dinində zəruri bir düşüncədir. Habelə ila-hi qayda-qanunların və rəbbani təlimlərin həqiqətindəndir. Habelə o, digər dinlərin əqidindəndir. Xilaskar düşüncəsinin əsli xülasə şəklində bəşərin müəyyən qrupuna, yaxud yer üzün-nün hansısa bir məntəqəsinə aid deyil. Əksinə, bu, ümumi bir məsələdir ki, bütün yer üzünü bürüyüb hər bir bəşəri əhatə et-mişdir. O, xoşbəxt həyatın ümididir ki, gələcək nəsli gözləyir. O həddə qədər ki, öz dərəcəsinə inkişaf, yetkinlik, zirvə və ka-mala yetişəcək. Bu isə Quran ayələrinin və islami rəvayətlərin məzmunudur.

İmamıyyə şiələrinin əqidəsinin xüsusiyyətlərindəndir ki, bütün ümmət və dinlərin böyük əmniyyəti və əsrlər boyunca xilaskar tezisi mövcud reallıq durumuna yetişib. Bir nəfər insan-lar arasında yaşayır, onların acı və dərdlərini duyur, problem və yorğunluqları hiss edir. İntizarı çəkilən Mehdi məsələsi on iki imam şiəsi düşüncəsində böyük bir yer tutub. Çünki imamət əqidəsiylə əlaqəsi vardır. Digər tərəfdən, şiələrin nəzərində Məhdəviyyət tarix və gələcək baxımından önəmli dövrlərdə imamət silsiləsiylə bağlılıq şəklini alıb. Odur ki, Mehdi (əleyhis-səlam) imamıyyə düşüncəsində on ikinci və sonuncu imamdır. O, hal-hazırda zəmanənin imamıdır.

Şiəliyin meydana gəlməsi

İmamıyyə şiəsi: İslam dininə məxsus bir dəstədir. Onların kökü risalətin başlanğıc dövrünə, Allah Rəsulunun (sallallahu əleyhi və alih) zamanına gedib çıxır. Odur ki, şiələr İslam ta-rixində meydana çıxmış İslam firqələrinin ən birincisidir. İsti-lah və tanışlıq baxımından şiə ləfzi xüsusi deyil, mütləq şəkildə

ifadə olunur. Belə ki, zəhin on iki imam, yaxud Cəfəriyyəyə sarı gedir. Çünki onlar say baxımından digər şiə toplumlarından daha çoxdurlar. Bu cür ona görə adlanıblar ki, İsmailiyyə və Zeydiyyədən fərqləndirilsinlər. Həm də onlar belə etiqad edir ki, Peyğəmbər (sallallahu əleyhi və alih) özündən sonra on iki xəlifə imam təyin edib. Onlar İmam Əlidən (əleyhissəlam) başlayır və İmam Mehdi ilə sona çatır. İmamət əqidəsi başqa İslam toplumlarından əsas imtiyazlı əqidədir.

Lüğətdə şiə: Müşayiət, yoldaş və arxa çıxma anlamlarındadır. Yəni ardıcıl və köməkçi.

Terminoloji baxımdan şiə: İmam Əlinin (əleyhissəlam) ardıcıllarıdır. Yəni Əlinin ardınca gedənlər, onu sair səhabələrdən öndə tutanlar. Onlar etiqad bəsləyir ki, Əli Allahın Rəsulundan (sallallahu əleyhi və alih) sonra imamdır. Bu isə birbaşa olaraq onun buyuruğu və vəsiyyətinə, həmçinin ilahi iradəyə görədir.⁵⁸

Şiəliyin ortaya çıxması siyasi ayrışmışlıq, yaxud fikri çəkişmə, yaxud kəlamî cidal sayəsində olmayıb. Əksinə, o, İslam dininin əqaidi düşüncəsi üçün həqiqi üfüqdür. Habelə İslam risaleti üçün düzgün davamlılıqdır. Odur ki, şiəlik Allah Rəsulunun (sallallahu əleyhi və alih) zamanından başlayıb. Şərəfətli nəbəvi rəvayətlərində sabit olub ki, Peyğəmbər (sallallahu əleyhi və alih) şiə sözünü Əlini sevən və ardınca gedən kəs barəsində işlədən birinci şəxs olub. Bunu müxaliflər etiraf edib təsdiqləmişlər. İbn Həcərin Səvaiqində Peyğəmbərin belə buyurduğu qeyd edilib: “Ey Əli, sən və şiələrin Allah qarşısına razı qalan və razı olunan şəkildə gələcəksiniz”.⁵⁹

Süyutinin “Durrul-mənsur” kitabında Peyğəmbərin (sallallahu əleyhi və alih) Əliyə (əleyhissəlam) işarə edərək belə buyurduğu qeyd edilib: “Bu və şiələri Qiyamət günü nicat ta-

⁵⁸ Əş-Şiə fit-tarix, Seyid Əbdürrəsul Musəvi, s.12

⁵⁹ Əs-Səvaiqul-muhriqə, s.92

panlardır”.⁶⁰ Təbərinin təfsirində “Bəyyinə” surəsinin təfsiri barəsində Muhəmməd peyğəmbərin (sallallahu əleyhi və alih) belə buyurduğu qeyd edilmişdir: “İman gətirib yaxşı əməllər edənlər isə yaradılmışların ən yaxşılarıdır”⁶¹ ayəsinin təfsirini açıqlayarkən dedi: “Onlar sən və şiələrindir, ey Əli”.⁶² Habelə tarix boyu sabit olub ki, “şiə” adı Peyğəmbərin (sallallahu əleyhi və alih) dövründə işlədilib və tərəfdar, ardıcıl toplumuna dəlalət edirdi. Bu, islami dövətin başlanğıcında səhabələrin ləqəbi idi. Onlar Əbuzər Ğifari, Salman Farsi, Əmmar ibn Yasir, Miqdad ibn Əsvəd, Cabir ibn Abdullah Ənsari, Hüzeyfə Yəmani, Əbu Əyyub Ənsari, Səhl ibn Hünəyf, Əbülheysəm ibn Teyhan, Əbüttufeyl və s. kəslər, həmçinin Bəni-Haşimin hamısı idi.⁶³

Allah Rəsulunun dövründən sonra şiələr İmam Əlinin üslubu əsasında hərəkət edirdilər. Çünki o, Peyğəmbər və risalətinin təbii davamı idi. Odur ki, imamiyyə belə etiqad bəsləyir ki, şiəlik həqiqi İslamın özüdür. Onlar təkid edir ki, şiə məzhəbi Peyğəmbərin vəfatından sonra ortaya çıxmayıb, əksinə şiə tarixi Muhəmmədi risalət dövrünə qayıdır. Bu isə İslamın özüdür. Həmçinin Peyğəmbər (sallallahu əleyhi və alih) özü sağlığında bunun əsasını qoyub. Habelə ölümündən öncə Ğədir-xumda özündən sonra Əlinin vilayətini elan edərkən öz uca tapşırığı ilə bunu möhkəmlədi. Habelə belə rəvayət edirlər ki, digər İslam firqələri və cəmiyyəti daha sonra yaradılmış, əsası hakim, sultan və s. kəslərin əli ilə daha sonralar qoyulub. Belə ki, bəzi alim və fəqihlərin camaat yanında uca məqamı olsun. Yəni onlar dində imamdırlar və bununla da nəzərləri Əhli-beyt imamlarından kənara çəksinlər.

⁶⁰ Əd-Durrul-mənsur, 8:589

⁶¹ Bəyyinə, 7

⁶² Təbəri öz təfsirində, Hakim Həskani “Şəvəhidut-tənzil”, c.2, s.256-da qeyd edib.

⁶³ Əş-Şiə ruvvadul-ədli vəs-səlam, Şeyx Məcid Saiğ, s.32, s.81

Burada bir sıra başqa dəlillər də vardır ki, şiəliyin Peyğəmbər zamanında nəşət tapmasına dəlalət edir. Buna Əllamə Qərəşi⁶⁴ işarə etmişdir ki, biz bir hissəsini qeyd edirik:

1 – Dəvətinin və risalətinin kamal xüsusiyyətlərindən biri də odur ki, özündən sonra məsələni qarışıq şəkildə buraxıb getməsin, xilafət işlərini yüngül saymasın.

2 – Ümmətə başçılıq etməyin tələb olunan xüsusiyyətlərindən biri Peyğəmbərin onlar üçün özündən sonra başçı və imam seçməsidir.

3 – Allah Rəsulundan çox sayda xəbər və səhih hədislər nəql olunub. Mənzilət və Gədir hədisi buna aiddir. Peyğəmbər bununla İmam Əlinin özündən sonra ümmətə rəhbərlik etmək üçün başçı olduğuna işarə etmişdir.

4 – Seçkin səhabələr birinci xəlifəyə beyət etməkdə fikir ayrılığında olublar. Onlar dəlil gətiriblər ki, Allah Rəsulunun məqamına Əli digərlərindən daha ləyaqətlidir.

5 – Peyğəmbər Əliyə vəsiyyət edib ki, özündən sonra xəlifə odur və bu, birinci əsrdə İslamın yayıldığı yerlərdə yayılmışdı.

Bunların hər biri dəlalət edir ki, şiəliyin yaranması Peyğəmbərin sağlığında ikən olub və özündən sonra xəlifə olaraq İmam Əlini seçməklə onun əsasını qoyub.

Şiələr hansısa bir şəxsi müəyyən bir ailədən olduğuna görə imam hesab etmirlər. Şiələr Quran və Peyğəmbərin “Əhli-beyt” adlandırılan kəslərin ardınca gedir, onları vəli hesab edirlər. Buna əmr edən şəriət qanunları vardır. Şiələrin Əhli-beytdən yapışma səbəbinə gəlincə isə, Seyid Əbdülhüseyn Şərəfüddin belə deyib: “Şəriət dəlilləri bizim boynumuzdan tutaraq nübuvvət Əhli-beytindən olan imamların məzhəbinin yapışmağa səbəb olub. Belə ki, onlar risalətin qoyulduğu, mələklərin gəlgəl etdiyi, vəhyin və tənziln nazil olduğu yerdir. Biz dinin prak-

⁶⁴ Həyatul-İmam əl-Baqir (əleyhissəlam), Şeyx Baqir Şərif Qərəşinin tədqiqatı və təhlili, c.2, s.96–102

tiki göstəricilərində və əqidə əsaslarında, fiqh üsulu və onun qaydalarında, sünnə və kitab maarifində, əxlaq, süluk və ədəb elmlərində onlarla kifayətlənirik. Səbəbi isə dəlil və bürhanlara görədir. Həmçinin peyğəmbər və rəsulların ağasının sünnəsinə boyun əyməkdir. Hətta əgər dəlillər bizə Ali-Mühəmmədən olan imamlarla müxalifətçiliyə icazə versəydi, yaxud başqa məzhəblər əsasında əməl edərək Allaha yaxınlaşmaq niyyətini bizə fürsət versəydi, biz cəmiyyətə təsirini çatdırar, yollarına müvafiq olar, səmimi tərəfdaşlığa təkid edər, açıq qardaşlığı etibarlı sayardıq. Ancaq qəti dəlillər möminin qarşısını kəsir və onunla istədiyi arasında maneə yaradır”.⁶⁵ Şiəlik əslincə Allah Rəsulunun çəkmiş olduğu bir metoddur. Əsaslıq baxımından İslamın hamısıdır. Ona görə də Peyğəmbər buyurub: “Mən sizin aranızda iki ağır əmanət qoyub gedirəm: “Allahın Kitabı və itratim Əhli-beytim. Siz onlardan yapışdığınız halda məndən sonra heç vaxt yolunuzu azmayacaqsınız”.⁶⁶

Müasir dövrdə şiələrin sayı

Şiə camaatı digər firqə və toplumlar kimi bu gün yer üzərində yayılıb. Onlar böyük firqələrdən hesab olunur, geniş ərazilərə yayıldığına görə bu gün saylarını dəqiq söyləmək çətin-dir. Lakin dəlillər şahidlik edir ki, şiələr – öz üç camaatı ilə, yəni imamiyyə, zeydiyyə və ismailiyyə ilə birlikdə müsəlmanların 5, yaxud dördə birini təşkil edirlər.⁶⁷ İmamiyyə daha böyük toplum olaraq xarakterizə edir ki, ardınca ismailiyyə, onun ardınca isə say kiçikliyinə görə zeydiyyə gəlir. Dünyada şiələrin sayı 250-300 milyon nəfər arasında dəyişir. Onlar arasında sayı daha çox olan on iki imamçı kimi məşhur olan imamiyyədir.

⁶⁵ Əl-Muraciət, dördüncü müraciət

⁶⁶ Səhihi-Muslim, 4425, Biharul-ənvār, c.2, s.99. Albani “Silsilətul-əhadi-sis-səhihə” kitabında bunu səhih hesab edib, 4/355, hədis 1761. Həmçinin təriqlərinin məcmuəsini qeyd etmişdir

⁶⁷ Şeyx Cəfər Sübhani, “Buhus fil-miləli və n-nihəl”, c.6, s.753

Onlar İran, İraq, Azərbaycan, Bəhreyn və s. ölkələrdə əhalinin çox hissəsini təşkil edir. Livan, Küveyt kimi ölkələrdə böyük hissəsini, Körfəz ölkələri, Pakistan, Əfqanıstan, Hindistan və s. ölkələrin əhalisinin az hissəsini təşkil edir. Lakin bu azlıq özü də böyükdür. Son illərdə şialik ümumiyyətlə şialik olmayan, yaxud çox az olan yerlərdə yayılmağa başlayıb.

İmamıyyə şiasinin ideologiyasının xülasəsi

Şeyx Səduq Fəzl ibn Şazana istinad edərək deyir: “Məmun (Abbasi xəlifəsi) İmam Əli ibn Musa Rzadan (əleyhissalam) xahiş etdi ki, ona müxtəsər şəkildə İslamın məğzini yazsın. O da Məmunu belə yazdı: “İslamın məğzi Allahdan başqa heç bir məbud olmadığına, onun şərikinin olmamasına, tək ilah olmasına, vahid, yeganə, ehtiyacsız, qüvvətli, eşidən, görən, qüdrətli, qədim, icraçı, qalıcı, qəflətə düşməyən alim, aciz olmayan qadirdir, möhtaclıq duymayan zəngin, zülm etməyən ədalətli, hər bir şeyin yaradıcısı olmasına, onun kimi heç bir şey, bənzərinin olmadığına, habelə ziddinin, tayının, bərabərinin olmadığına, ibadət, dua, rəğbət və dindarlıqla istənilən olmasına şəhadət gətirməkdir.

Habelə şəhadət gətirməkdir ki, Muhəmməd Allahın bəndəsi, rəsulu, əmanətdarı, seçkini, məxluqatı arasından ən təmizi, rəsulların ağası, peyğəmbərlərin sonuncusu, aləmlərdə ən üstün olanıdır. Ondən sonra heç bir peyğəmbər yoxdur, onun dinin dəyişdirilməsi, şəriətinin əvəz olunması mümkün deyil. Muhəmməd ibn Abdullahın gətirdiyi aydın həqiqətin özüdür. Onu və öncəki Allah rəsullarını, peyğəmbərlərini, höccətlərini təsdiq etmək gərəkdir. Habelə “Nə önündən, nə də arxasından batil ona girişə bilməz. O, Müdrik, Tərifəlayiq (Allah) tərəfindən nazil edib” – olan izzətli, doğru olan kitabını təsdiq etmək lazımdır”.⁶⁸ Həmçinin o, bütün kitablar üzərində nəzarətçidir.

⁶⁸ Fussilət, 42

Açılışından sonuna qədər həqqətdir. Biz onun möhkəm və mütəşəbihliyinə, xüsusi və ümumisinə, vədə və təhdidinə, naxis və mənsuxuna, hekayət və xəbərlərinə iman gətiririk, məxluqlar arasından kimsə onun bənzərini gətirə bilməz.

Habelə şəhadət gətirmək lazımdır ki, ondan sonra dəlil, möminlər üzərində höccət, müsəlmanların işlərinin icraçısı, Quran tərəfindən danışan, əhkamını bilən onun qardaşı, xəlifəsi, vəsisi və vəlisidir. Həmin kəsdir ki, onun Peyğəmbərə olan nisbəti Harunun Musaya olan nisbəti kimidir. Əli ibn Əbu Talib möminlərin əmiri, müttəqilərin imamı, alını parlaq olanların rəhbəri, vəsilərin üstünü, peyğəmbərlərin və rəsulların elminin varisidir. Ondən sonra Həsən və Hüseyn dir ki, Cənnət gəncələrinin ağalarıdır. Sonra Əli ibn Hüseyn Zeynəlabidin, sonra Muhəmməd ibn Əli – peyğəmbərlərin elmini yaran, sonra Cəfər ibn Muhəmməd Sadiq – vəsilərin elminin varisi, sonra Musa ibn Cəfər Kazim, sonra Əli ibn Musa Rza, sonra Muhəmməd ibn Əli, sonra Əli ibn Muhəmməd, sonra Həsən ibn Əli, sonra isə intizarı çəkilən Höccət Qaimdir (Allahın salavatı olsun onların hamısına).

Onların vəsi və imamlığına şəhadət verirəm. Şəhadət verirəm ki, yer üzü Allahın hər bir dövr və zamanda məxluqatı üzərində höccəti olmadan boş qalmaz. Onlar möhkəm dəstək, hidayət imamları, dünya əhlinə höccətdirlər, Allah onları yer üzünə və üzərindəkilərə varis edənə qədər. Onlarla hər bir müxalifətçilik edən azğın, azdırıcı və batildir, həqiqəti və hidayəti tərək edəndir. Onlar Quranı izah edənlərdir, Allah Rəsulu tərəfindən bəyanla danışanlardır. Kim onları tanımadan ölsə, cahiliyyət ölüsü kimi ölüb. Habelə pəhrizkarlıq, fiqh, doğruluq, namaz, düzgünlük, ictihad, əmanəti yaxşı və ya pis adama çatdırmaq, səcdələri uzatmaq, gündüz oruc tutub, gecələri ibadətə durmaq, haramlardan çəkinmək, fərəci səbirlə gözləmək,

təsəllisi gözəl, danışığı alicənab olmaq onların dinindəndir”.⁶⁹ Sonra İmam müxtəlif təfərrüatlar qeyd etdi ki, fiqhin müxtəlif bablarından. Lakin biz burada onları qeyd etmirik.

On iki imam şiasinin nəzərində imamət məqamı

İmamət məsələsinin Əhli-beyt məktəbinin ardıcılıqları arasında xüsusi əhəmiyyəti var. Bu, imamiyyənin seçilmiş olduğu əsasdır.⁷⁰ Habelə bununla əlaqədar başqa müsəlman firqələri arasından ayrılmışlar. Şiə etiqad bəsləyir ki, nübuvvətdən sonra imamətdir. İmamət dinin əsaslarından biridir. Peyğəmbər dünyasını dəyişməmişdən öncə imamət və vilayəti on iki imama vəsiyyət edib. Onların birincisi Əli ibn Əbu Talib, sonuncuları isə intizarı çəkilən Mehdidir.

Bu, şielərin nəzərində əsas etiqaddır ki, istinad, dəlil və əsası vardır. Əqli dəlil buna aiddir. Ağıl məsum imamın⁷¹ var-

⁶⁹ Uyunu xəbər-Rza, 2:121-122

⁷⁰ İmamət imamiyə şielərinin nəzərində üçüncü əsasdır. İmamətə etiqad bəsləyən kəs imamiyyə şiasinin nəzərində xüsusi anlamını ifadə edən mömindir. Əgər dörd rüknə kifayətlənsə və imamətə iman bəsləməsə, müsəlmandır və ümumi mənə daşıyan mömindir. Lakin tövhid, nübuvvət, məaddan birini inkar edən kəs nə müsəlmandır, nə də mömin. Əgər Allahın təkliyinə, Muhəmmədin peyğəmbərliyinə, cəza gününə dindar olsa, həqiqi müsəlmandır. Müsəlmanların lehinə və boyunlarında olanlar ona da aiddir: qanı, malı, şərafəti möhtərəmdir. Qaynaq: Əsluş-şiə və usuliha, Şeyx Muhəmməd Hüseyn Ali-Kaşiful-ğita, s.133 və 134

⁷¹ Allah-təala buyurub: “Mənim əhdim zalımlara yetişməz”. Fəxr Razinin təfsiri, dördüncü cüz, s.46. Beşinci məsələ: Fəqih və mütəkəllimlər deyib: Fasiq öz fışqını nümayiş etdirdikdə, imamət əqdi ona caiz deyil. Lakin fikir ayrılığındadırlar ki, gözlənilməz fışq imaməti batil edirmi, ya yox? Onlar belə dəlil gətirir ki, fasiqin imamətinə etiqad bəsləmək düz deyil. Dəlil olaraq bu ayəni gətirirlər: İstidlal cəhəti iki xüsusiyyətdəndir. Birincisi odur ki, Allahın kəlamından bizə aydın olur: “Mənim əhdim zalımlara yetişməz”. Bu isə İbrahimin “Bəs mənim zürriyyətimdən?” – ifadəsinə cavabdır. Onun “Bəs mənim imamətimdən” sözü Allah-təalanın zikr etmiş olduğu imaməti istəmək idi. Beləcə, vacib olur ki, bu əhddə məqsəd imamətin özüdür. Bu isə, suala uyğun gələn cavab olması üçündür. Ayə sanki belə deyir: İmamət zalımlara yetişməz. Hər bir üsyankar özünə zülm edəndir. Ayə elə bizim dediyimizə

lığının zəruri olmasına hökm verir. Hər bir dövr və zamanda belə bir imam olmalıdır ki, ilahi lütf qaydası⁷² bunu tələb edir. İmamət Allah tərəfindən nübuvvət kimi, vacib bir lütfdür.⁷³ İmam – Allah tərəfindən olan və Peyğəmbər vasitəsilə, həmçinin özündən öncəki imamın, barəsində nəss (birbaşa buyruq) söylənilən kəsidir.

dələlət edir. Əgər “Ayənin zahiri aşkar və daxil baxımından zalımların mövcud olmamasına hökm verir. Bu, imam və qazilərdə düz sayılır” – desə, biz deyərik: “Şiələr bu ayəni zahir və batin baxımdan ismətin vacib olmasına dair sözlərinə istidlal edir. Ayə elə buna hökm edir”.

⁷² Lütf dəlili daha çox asanlıq və aydınlıq şəklində şərh olunub: Hər hansı bir ölkə böyük və çətin bir alət düzəltməyə çalışdıqda, onun satışı, yaxud istehsalı üçün alət düzəltməyin necəliyini bilən, izah edən xəbərdar mütəxəssisə, qorunması üçün etimadlı kəslərə müraciət etməsi labüddür. Bəsit və kiçik şeylərə gəlincə isə, bizim bundan başı çıxan adama müraciət etməyimizə gerek yoxdur. İslam dini də belədir. Onun hökm və təlimlərindən xəbərdar olan kəsin varlığı labüddür. Həmin kəsin xətaya düşməsi mümkün deyil (məsum olmalıdır). O, bu dinin bəyanı, insanlara açıqlamasının mühümlüyünü öhdəsinə alır. Bu isə (hər bir əsr və dövrdə) imamın özüdür. Əhli-beyt (əleyhimussəlam) məktəbinin etiqadı bu cürdür.

⁷³ Ağıl lütfü Allaha vacib bilir. Bu, itaətə yaxınlaşdıran və məsiyyətdən uzaqlaşdıran feildir. Məcburiyyətə çatmayacaq həddə olan üzrü kəsən və illəti aradan götürməyi vacib edir ki, insanların Allah əleyhinə bir bəhanəsi olmasın, Allahın aydın bir höccəti olsun. Ağıl rəsulların göndərilməsi, peyğəmbərlərin məbus olunmasının vacib olmasına hökm verir. Belə ki, Allahın insanlardan yaxşılığa yaxınlaşdıran və pisləklərdən çəkindirən öhdəçiliklərlə bağlı istədiklərini onlara bəyan etsinlər. Həmçinin onlar arasında ədalətlə hökm etsinlər. Rəsullar isə günahlardan məsum olmalı, qəbahət və eyibli şeylərdən təmiz olmalıdırlar. Belə ki, insanlar onların sözlərini qəbul edib yalan və təhrifdən uzaq olmalarına arxayınçılıq olsun. Rəsulların Allah-təala tərəfindən göndərilmələri vacib olduğu kimi, onlar üçün vəsilərin seçilməsi də vacib olur. Bu vəsilər onların şəriətin qorunması, camaata çatdırılaraq icra olunması, təhrif və dəyişikliyin qarşısını almaqla bağlı mövqelərini icra edirlər. Həmçinin insanlar arasında ədalətlə hökm edir, məzlumu zalımdan ayırırlar. Odur ki, peyğəmbərlərin məsum olduqları şeylərdən onların da məsum olması vacibdir. (Tərcumətul-İmamil-Mehdi fi əyaniş-şie, Seyid Muhsin Əmin, s.50)

İmamət məfhumu bu şəkildə izah olunur. Belə ki, imam peyğəmbərdən sonra dinin məsuliyyətini öz üzərinə götürən kəsdir. Başqa ifadə ilə desək, vəhy daşımaq istisna olmaqla, nübuvvətin vəzifələrinin davamlı olmasını qarşılayır: ilahi (nübuvvət) hökmlərini bəyan edir, ilahi (imamət) hökmlərin təbliğ vəzifəsi və kamala çatdırması sayılır. Əhli-beyt məktəbinin ardıcılıarı etiqad bəsləyir ki, imamət kamil bir vilayətdir. İmam kamil insan, əsrin höccəti, zamanın imamıdır. Bu insanın varlığı hər bir dövr və zamanda olmalıdır. Əgər olmasa yer öz əhlini udar. Bu şəxsin (imamın) məqam və uca dərəcələri var. Bu mərtəbə Peyğəmbər və ondan sonrakı on iki imam üçün sabit olub. Bu imamların seçilməsi təyin və nəss yolu ilə tamamlanır. Belə ki, imamət Allaha bağlıdır. “Sənin Rəbbin mələklərə: “Mən yer üzündə bir canişin bərqərar edəcəyəm!”, – dedikdə”.⁷⁴ Bu ilahi bir xilafətdir ki, kəsilmir. Başqa bir ayədə Allah-təala buyurur: “Rəbbi İbrahimi (bəzi) kəlmələrlə sınadığı zaman o, bunları tamamilə yerinə yetirdi. (Allah:) “Mən səni insanlara imam edəcəyəm!” –, dedi. (İbrahim:) “Nəslimdən də (imam et)!” –, dedi. (Allah:) “Zalımlar Mənim (onlarla) əhd (bağlamağım) nail olmazlar!” –, dedi”.⁷⁵ Aydın olduğu kimi imamət nübuvvət və risalət deyil. O, nübuvvət kimi ilahi qərar və rəbbani seçimdir. İnsanların, həmçinin ümmətin ona müdaxiləsi ola bilməz. İnsan ona layiq görülmədikdə bu uca və ali mərtəbəyə ümmətin seçimi, yaxud nüfuzlu kəslərin seçimi, ya da şura və bənzər yollarla nail olmağa çalışır.

İmamət İslamın davamlı, həmçinin yolundan sapmamasına zəmin olmasında fundamental məsələlərdən biridir. Buna dair əqli, Quran və sünnə tərəfindən sabit edilən dəlillər söylənilib. İmamət nübuvvətdən sonrakı məqamdır, müsəlmanların və bəşərin ehtiyac duyduğu zərurətdir ki, nübuvvət sona çatdıq-

⁷⁴ Bəqərə, 30⁷⁵ Bəqərə, 124

dan sonra Allahın hökmlərini izah etsin. Quran bir neçə ayədə imamət məqamını, onun əhəmiyyətini qeyd edib. Məsələn, vilayət ayəsində buyurub: “Sizin himayədarınız yalnız Allah, Onun Elçisi və iman gətirənlərdir. O kəslər ki, (Allaha) namaz qılar və rüku halında ikən zəkat verərlər”.⁷⁶ İtaət ayəsində buyurur: “Ey iman gətirənlər! Allaha, Peyğəmbərə və özünüzdən olan ixtiyar (əmr) sahiblərinə itaət edin!”⁷⁷ Həmçinin təthir, mübahilə, inzar, təbliğ və digər ayələr buna aiddir. Peyğəmbər imamət məsələsinə böyük önəm vermiş, bir çox hədislərdə onun əhəmiyyətini və yerini bildirib. Məsələn, səqəleyn (Kitab və itrət), dövrün imamı (cahiliyyət ölüsü), mənzilət, teyr, gədir, səfinə və s. çoxlu şərəfətli nəbəvi hədisləri bura aid etmək olar. Bu nəslər imamiyyə ilə məhdudlaşmır, əksinə əhlül-ammə bu kimi hədisləri və ayələrin təfsirlərini öz qaynaqlarında qeyd etmiş, hökmün səhihliyini vacib etməsi şəklində imamiyyə ilə birlikdə ittifaq etmişlər. Habelə Allahın Rəsulundan çoxlu sayda rəvayətlər nəql olunub ki, on iki imamların adları bir-bir çəkilib. Bu rəvayətlərdən biri Cabir ibn Abdullaha nəql etdiyidir ki, “Ey iman gətirənlər! Allaha, Peyğəmbərə və özünüzdən olan ixtiyar (əmr) sahiblərinə itaət edin!” ayəsində - itaət edilməsi vacib sayılan kəslər barədə Peyğəmbərə sual verdi. Peyğəmbər buyurdu: “Onlar mənim xəlifələrimdir. Ey Cabir, onlar məndən sonra müsəlmanların imamlarıdır. Onların birincisi Əli ibn Əbu Talib, sonra Həsən, sonra Hüseyin, sonra Əli ibn Hüseyin, sonra Muhəmməd ibn Əli – Tövratda Baqir kimi məşhur olan və sən onu tezliklə görəcəksən. Ey Cabir, gördükdə ona məndən salam deyərsən. Sonra Sadiq Cəfər ibn Muhəmməd, sonra Musa ibn Cəfər, sonra Əli ibn Musa, sonra Muhəmməd ibn Əli, sonra Əli ibn Muhəmməd, sonra Həsən ibn Əli, sonra isə adı adımdan,

⁷⁶ Maidə, 55

⁷⁷ Nisa, 59

künyəsi künyəm olan, Allahın yer üzərində höccəti, bəndələri arasında saxladığı Əlinin oğlu Həsənin oğludur".⁷⁸

Yığcam şəkildə qeyd olunanlardan anlaşılır ki, Əhli-beyt məktəbində imamətin dəyəri ucadır və İmamın ali bir məqamı vardır (Ümumi başçılıq, dini mərcəiyyət, kamil vilayət).⁷⁹ İmamda gərək üç xüsusiyyət olsun. Bu da onu itaət edilməsi vacib olan imam edir. Onlar aşağıdakılardır:

1 – Allah tərəfindən təyin olunmalıdır, Peyğəmbər və özündən əvvəlki imam tərəfindən barəsində nəss söylənilməlidir.

2 – İlahi elmlə dəstəklənməlidir. Belə ki, daha insanların elminə ehtiyac duymamalı və insanlar onun elminə möhtac olmalıdırlar.

3 – Məsum olmalıdır.⁸⁰ Belə ki, nə xəta etməlidir, nə də məsiyyət. Belə ki, bu, eynilə peyğəmbərlərin vəziyyəti kimidir.

Kimdə bu şərtlər bir yerdə cəm olsa, imam sayılır. Əgər şərtlərdən biri onda olmasa, o zaman imamlıqdan çıxmış sayılır.

Müxtəlif İslam məktəbləri⁸¹ arasında fikir ayrılığı bu məsələnin kimə aid olması barəsində deyil. Bu şəxsin varlığı-

⁷⁸ *Ğayətul-məram*, s.267, c.10, *İsbatul-hudat*, c.3, s.123; *Yənabiul-məvəddət*, s.494

⁷⁹ İmamın məqamlarından biri əməllərə şahidlik etmək (orta ummət), hi-dayət (bizim əmrimizlə yol göstərirlər), feyz vasitəsi (Qədr gecəsində), xilafət (yer üzündə xəlifə edirəm)

⁸⁰ *İsmət*: Nəfsdə kök atan psixoloji bir vərdiştir. İnsanı mütləq surətdə günaha mürtəkib olmaqdan saxlayır, beləcə heç bir məsiyyətə bulaşmır. Hətta onun haqqında düşünür və ətrafında gəzmir (halını da dəyişmir). Başqa bir mənada isə təqvadən yüksək dərəcədir

⁸¹ Sosioloq və tarixçi İbn Xəldun imamət barədə iki – şiə və sünni nəzəriyyələrinin həqiqətini aydın etməyə çalışıb. İbn Xəldunun müqəddiməsinə bax, c.1, fəsil 27, s.373. Müxtəsər şəkildə desək, xəlifələr məktəbinin yanında imamət ümumi məsləhətlərdəndir ki, ümmətin nəzərinə buraxılıb və oraya idarəçi onların təyini ilə qərarlaşır. Sonra deyir ki, şiələrin arasında imamət dinin rüknü və İslamın əsasıdır. Peyğəmbərə bundan qafil olmaq,

nın əsası barədədir. Əhli-beyt məktəbi dinin mərcəiyyətinin (imamətin bir hissəsi) İmam Əli və ondan sonrakı imamlar üçün sabit edib. Onun hökmləri bir zaman Peyğəmbərdən əldə olduğu kimi onlardan alınır. Belə ifadə olunur ki, imamlar Peyğəmbərdən sonra hər bir hökmü bəyan ediblər. Onların əlində ortaya çıxan yeni məsələlərin hamısının kifayət qədər həll yolu vardır. İstər bu, Kitab və nəbəvi sünnəyə birbaşa müraciət etmək yolu ilə olsun, istərsə də imamlar yolu ilə. Allah-təala naqis bir din nazil etməyib. Əksinə, kamil, tam və nümünəvi bir din nazil edib. Belə ki, buyurmuşdur: “Bu gün dininizi sizin üçün kamil etdim, sizə olan nemətimi tamamladım və bir din olaraq sizin üçün İslamı bəyanib seçdim”.⁸² Habelə Peyğəmbər bunu kamil şəkildə çatdırıb. Lakin hökmlərin kamil formasını Peyğəmbər ümumi camaata təbliğ etməyib. Bunun üçün İmam Əlini və özündən sonrakı imamları aid edib. Buna ehtiyac duyduqları zaman bəyan etmələrini onlara tapşırıb. Bu o deməkdir ki, peyğəmbər Allah tərəfindən, imam isə peyğəmbər tərəfindən çatdırandır. Dini mərcəiyyəti izah etmək üçün bu istiqamətdə bir neçə əsas məqam vardır:

* Quranın ehtiva etdiyi hökmlər, yalnız çox müxtəsər hökmlər sayılır. Bununla yanaşı həm də olması külliyyatdır (ümumi xarakter daşıyır).

* Nəbəvi sünnəsi yolu ilə gələn hökmlər də müxtəsər və yığcamdır. Həmçinin ehtiyac duyulan dərəcədə məhdud və yenilənəndir və vaxtından öncə olan deyil.

onu ümmətə tapşırmaq caiz deyil. Əksinə, ona ümmət üçün imam təyin etmək vacibdir. Bu imam isə böyük və kiçik günahlardan məsum olmalıdır. Müxtəsər ifadə ilə izah edək ki, şiələrin nəzərində imamət risalətin bərqərar olması və vəzifələrinin davamlı olmasıdır. O, ilahi bir mənəbdir. İmam rəsulun bütün vəzifələrini öz öhdəsinə alır. Sünnilərdə isə imamət yalnız səltənət və siyasət mövqeyiylə inhisarlaşıb və ümmətə tapşırılıb.

⁸² Maidə, 3

* İslam elə bir dindir ki, bəşərin bütün işləri üzərində hakimlik edir. Peyğəmbərin yaşadığı dönəmə nəzər saldıqda məlum olur ki, çatdırmış olduğu İslamın hamısını bəyan etmək üçün kifayət qədər zaman olmayıb.

* Allah Rəsulundan nəql olunan çox sayda hədislər aradan gedib. Bu isə hədisin qeydə alınmasının qarşısının alınmasına görə baş verib. Bu isə tarix baxımından sübuta yetmiş bir məsələdir.

Bu mülahizələrə diqqət etdikdə aydın olur ki, sonlanan nübuvvətdən sonra imamətə zəruri ehtiyac duyulur. Yəni dini mərcəiyyətə ehtiyac var. (Bu isə imamət məfhumundan olan bir hissədir). Səbəbi isə həyatda yenilənən məsələlər barədə Allahın hökmlərini izah etmək, bəşəriyyətin getdiyi yolu inkişaf etdirmək xarakteri daşıyır. Bu bab və girişdən sonra imamiyyə şüaları görür ki, İmam Mehdi barədə bəhs və danışmaq olmalıdır. Bu baxış bucağından və konsepsiyaya əsasən, o elə bir şəxsdir ki, bütün müsəlmanlar Axirəzzamanda onun zühur edəcəyinin qəti olması barədə bir yerə toplaşırlar. O, hal-hazırda bəşəriyyətin rəbbani rəhbəridir. Onun varlığının məsələsi hər bir məntiqi əqli, və səhih nəqli dəlillərlə sübuta yetib. Buna görə imamiyyə etiqad bəsləyib təkid edir ki, İmamın varlığı din və həqiqətlərinin bəyanı, insanlara yol göstərən hidayət etməsi üçün hər bir dövr və zamanda zəruridir. Bu, Məhdəviyyət əqidəsinin əsasıdır və on iki imam şüaları arasında olan həqiqətidir. Düşüncə və suallar ortaya çıxır ki, müsəlmanlar Əhli-beyt imamlarının ardınca getsəydi, onların təlim və ideologiyalarını tətbiq etsəydi,⁸³ nələr baş verəcəkdə? Yəni İslamın dünya qarşısındakı görkəmi nə cür olacaqdı?

⁸³ Nəticə zəlalətdən uzaq olmaqdır... Verin mənə sizin üçün bir yazı yazım ki, məndən sonra yolunuzu azmayasınız – zəlalət olmasın, yəni hidayət... Kitab və itrətdən yapışmaq – hidayətdir.

İmamıyyə ideologiyasında intizarı çəkilən Mehdi

İmamıyyə şüaları Məhdəviyyəti imamət etiqadından hesab edirlər. O, qalıcı imamətdir. Həmçinin nübuvvətdən şəxslənir. Biz görürük ki, imamın vəzifələrindən – indiki zamanın imamı gözlənilən Mehdi – ümmət üzərində kamil vilayət, ona təlim və tərbiyə verməkdir. Onun üzərində imamın hakimiyyət haqqı vardır, həmçinin işlərini idarə etmək, getdiyi yolda nəzarət etməsinə layiqdir. İmam o kəsdir ki, sağdır, cəmiyyət toplumları içərisində İslamın hərəkətinə nəzarət edəndir. Habelə insanlara İslama reaksiya və dəvətini qəbul etmək baxımından şahidlik edir.

Bu onu təsdiq edir ki, İmamın hər bir dövrdə mövcud olması ilahi hədəflərin reallaşması üçün labüddür. Bu isə vadar etmək, möcüzə üslubları deyil, (kənüllülük və ixtiyarlı olmaq) təbii yolla, baş verən ilahi sünnələr (adətlər) dairəsində olur.

Bu anlama əsasən, imamətin zərurəti, hər bir dövrdə imamın var olmasının vacibliyi, imamın ümmət haqqında əməlinin təbii olması normal ilahi adətlərə daxildir. Bu kontekstdə habelə gəlir ki, ilahi iradə, rəbbani istək pak imamların sayının on ikidən çox olmamasını qəzavət edib. Həmçinin bundan da az olmasın. Bu say zamana görə təyin edilməyib. Yəni açıqdır, məhdud deyil ki, insanların zehmində xaos yaranmasın, onları heyrat və azgınlığa salmasın. Buna görə də ilahi hikmət belə hökm verir ki, on ikinci imamın ömrü uzun olsun. Belə ki, dünyə müstəvisində əhatəli, islahedici hərəkəti icra etmək fürsəti əldə etsin.

Qeyd olunanların hamısına nəzər saldıqda aydın olur ki, İmamın qeybi, yaxud başqa bir mövqe seçməsi ümmətlə əlaqə saxlaması və onlarla birlikdə iş görməsi özü tərəfindən mümkündür. İstər bu əlaqə xüsusi və ümumi səfirlər, vəkilləri vasitəsilə olsun, istərsə də ixtiyarında olan başqa vasitələrlə.⁸⁴

⁸⁴ Bəhs: Məhdəviyyət fi məuqı'ihat-taliy'i vət-tabiy'i, Seyid Cəfər Murtəza Amuli

Qeybi hikmətli olan bir qərar olur ki, düzgünlük və islah yolunu təqdim edir. Bu, daha çox fəaliyyət və davamlı qüvvəyə səbəb olur. Əgər bu qeyb olmasaydı, o zaman bəşər tarixi boyunca peyğəmbərlərin cəhdlərinin səmərəsi olan səmavi risalətin qorunub saxlanılma fürsəti tezliklə azalar və sıfır dərəcəsinə çatıb dağılar və Məhdəviyyət teziisi tamamilə sona çatardı. Bu isə mehvərin, onun üçün döyünən ürəyin və İmam barədə formalaşan teziisin bitməsinə səbəb olardı.

Bu, böyük hədəfin qorunmasına kömək edir, habelə ümmətdə pozitiv ruhiyyənin, optimistliyin, həyati qüvvənin qorunmasını dəstəkləyir və camaata zühur əlamətlərini çatdırır. Tarix səhifələrində bir-birinin ardınca gerçəkləşmiş əlamətləri görməklə əzmlər möhləmlənir, diqqətlər mərkəzə köklənir. Beləcə, fərəcin intizarında olmaq fəaliyyət və çevikliklə ümmətin qidalandığı həyat suyu kimidir. Habelə problem, çətinlik və yorğunluğa təsiredici əlacdır.

İmamıyyə nəzərində Məhdəviyyət teziisinin əsası və kökü

İmamıyyə şiələrinə görə Məhdəviyyət teziisi İslamın iki rüknü olan Kitab və itrətdən qaynaqlanır. Etiqadın yolu asan şəkildə qurulur. Çünki məsələnin əsli və düşüncənin mənbəyi İslam şəriətinin əsas qaynaqlarıdır.⁸⁵

Qurani-kərim

Gözlənilən Mehdiyə işarə edən ayələri araşdırmağımız mümkündür. Allahın Kitabı Məhdəviyyət mövzusuna müxtəlif yol və üslublarla toxunub. Quranın metodunu aşağıdakılarla xülasə etmək mümkündür:

Birinci: Qurani-kərim hər bir zamanda imamın varlığından söz açıb. Bunu ümumi mənada (imamət) edib, bir sıra ayələr hər dövr və zamanda imamın varlığının əhəmiyyətli, zəruri olduğu-

⁸⁵ Kim bu mövzuda geniş məlumat əldə etmək istəyirsə, bizim “ən-Nurul-Ğaib” kitabımıza, birinci bab, ikinci hissə “Mehdi (əleyhissəlam) İslam qaynaqlarında”ya müraciət etsin

na toxunub. Bu da İmam Mehдинin varlığına iltizami dəlillə aydın şəkildə dəlalət edir. Həmin ayələrdən bəzilərini seçirik:

Allah-təala buyurub: “O gün bütün insanları öz imamları ilə birlikdə çağıracağıq”.⁸⁶

Həmçinin buyurub: “Sən yalnız xəbərdarlıq edənsən, hər bir qövmün hidayeticisi vardır”.⁸⁷

Həmçinin buyurub: “Ey iman gətirən kəslər, Allaha itaət edin, Elçiyə və sizdən olan əmr sahiblərinə itaət edin”.⁸⁸

Sabiq ayələr imamət əqidəsinə işarə edir, Məhdəviyyət qalıcı və hazırkı (hal-hazırda olan) imamətin özüdür.

İkinci: Qurani-kərim haqq-ədalətin bütün yer üzərinə yayılmasına müjdə verib. Dünyanın bəşəriyyətin xilaskarı İmam Mehдинin əli ilə şafəq saçan dövrlə bəhrələncəyi, iman, haqq-ədalətlə dolacağı barədə ilahi vədə və səmavi müjdə vardır. Biz bu ayələrdən əsaslarını seçirik:

Allah-təala buyurub: “Allah sizlərdən iman gətirib yaxşı işlər görənlərə vədə etmişdir ki, özlərindən əvvəlkiləri varislər etdiyi kimi onları da yer üzünün varisləri edəcək”.⁸⁹

Həmçinin buyurub: “Biz Zikrdən sonra (nazil etdiyimiz) kitablarda da yazmışdıq ki, yer üzünə Mənim əməlisaleh qullarım varis olacaqlar”.⁹⁰

Həmçinin buyurub: “Biz istəyirik ki, həmin yerdə aciz qalanlara mərhəmət göstərək, onları öndə gedənlər və varislər edək”.⁹¹

İlahi vədə gerçəkləşməmiş və İslamın yer üzərində başçılıq edəcəyi həmmün gün baş verməyib. Biz gözlənilən Mehдинin zühuru ilə bunun gerçəkləşməsinin intizarındayıq.

⁸⁶ İsra, 71

⁸⁷ Rəd, 7

⁸⁸ Nisa, 59

⁸⁹ Nur, 55

⁹⁰ Ənbiya, 105

⁹¹ Qasas, 5

Üçüncü: Qurani-kərim zühur əsrinin bəzi əlamətlərini qeyd edib. Bununla əlaqədar bir neçə Quran işarə və dəlalətləri vardır ki, dünyaya və möminlərə gözlənilən Mehдинin qiyamıyla yanaşı baş verəcək hadisələri xəbər verir. Biz həmin ayələrdən bəzisini qeyd edirik.

Allah-təala buyurub: “Dinlə! O gün carçı yaxın bir yerdən çağıracaqdır. O gün onlar bu səsi həqiqətən eşidəcəklər. Bu, çıxış günüdür”.⁹² Səməvi nidanın əlamətinin misdaqı (bu qəti əlamətlərdəndir) budur ki, səmədan Ramazan ayında, Qədr gecəsində səs və nida gələcək, onu yer əhalisinin hamısı, öz dillərində eşidəcəkdir.

Allah-təala buyurub: “Biz istəsəydik, göydən onlara elə bir əlamət göndərərik ki, onun önündə başları itaətkarlıqla əyilərdi”.⁹³ Günəşin yerində durma əlamətinin misdaqıdır (qəti olmayan əlamətlərdəndir). O da budur ki, günəş zöhrdən əsrə qədər olan müddətdə hərəkətsiz olaraq öz yerində qalacaq. Bu, Rəcəb ayında baş verəcəkdir.

Allah-təala buyurub: “Ey Kitab verilmiş şəxslər! Üzləri sıyı-rıb arxalarına çevirməmişdən, yaxud şənbə əhlini lənətlədiyimiz kimi onları da lənətləməmişdən öncə yanınızda olanı təsdiqləyici (kimi) nazil etdiyimizə iman gətirin!”⁹⁴ Beyda çölündə çökmək əlaməti üçün nümunədir (qəti əlamətlərdəndir). O da Süfyaninin döyüş qoşunu sayılan, Mehдинin Məkkədə zühur etdiyi əsnada həmin qoşundan olan kəslərin simalarının arxaya çevrilməsidir.

Bu misallar vəd olunan günün əlamətlərindən bəzilərinin nümunələridir, habelə zühur nişanələrindəndir ki, Qurani-kərim açıqlayıb. Habelə bir sıra şərəfətli rəvayətlər gözlənilən Mehдинin zühur əlamətlərini təfsir etmişdir.

⁹² Qaf, 41-42

⁹³ Şuəra, 4

⁹⁴ Nisa, 47

Bunu qeyd edək ki, gözlənilən Mehdi ifadəsi Quranda açıq-aydın qeyd olunmayıb. Lakin bəzi ayələr vardır ki, gözlənilən Mehdi barədə təfsir olunub. İmamıyyə məktəbinin malik olduğu çox sayda kitabları və bəhsləri vardır ki, “İmam Mehdi Quranda” mövzusu barədə söz açıb. Başqa İslam fırqələri isə əksinə, onlar bu cür kitablardan yoxsuldurlar.

Misal olaraq imamıyyənin bu barədə olan kitablarından qeyd edək:

* Seyid Həşim Bəhrani, “əl-Muhəccətu fiyma nəzələ fil-Qa-imil-Huccət”.

* “Əl-Mehdi fil-Qurani vəs-sunnə”.

* Möcəmu əhadiysil-İmamil-Mehdi (təfsir olunan ayələr), beşinci cild, İslam maarifi müəssisəsində elmi heyət.

Bu qaynaqlar Peyğəmbər və Əhli-beytdən nəql olunan hədis və rəvayətləri qeyd edib ki, ayələrin təfsiri, onların təvili, yaxud tətbiqi, ya da Məhdəviyyət məsələsi barədə şahidlik etməsi haqqında gəlib.

Şərəfətli Sünnə:

İslamda Məhdəviyyət məsələsinin dərin kökləri, hədis cəhətindən səhih və əsaslı olan ali dərəcələri vardır. Belə ki, İslamda Məhdəviyyət məsələsini ilk açıqlayan Peyğəmbərin özü olub. O, ümmət üçün hər bir yığıncaq və toplantıda onun zühuruna işarə edirdi. Fürsət düşən kimi bunu xəbər verirdi. Belə ki, Mehdi, onun xəbərləri, zühur əlamətləri barədə şərəfətli nəss və rəvayətlər təvatür həddindədir. Demək olar ki, Mehdi mövzusu hədis və rəvayətlərdə geniş bir yer tutub.

Nübuvvət Əhli-beytinin sütunları, pak imamlar, o kəslər ki, nübuvvət və Kitab elminin varisləridir. O kəslər ki, Allah onları seçmiş, ümmətə başçılıq etmək, nübuvvətdən sonra uzun zaman boyu müraciət olunmaları üçün onları hazırlamış və layiq görmüşdür. O kəslər ki, Allahın Rəsulu – onlar arasında doqquzu hələ dünyaya gəlməmişdən öncə adlarını çəkmişdir

eyni fikirdə olmuşlar ki, Allah rəsulunun gözlənilən Mehdiyi müjdə vermiş və onun adını çəkmişdir. Onlar “M-h-m-m-d” ibn Həsən ibn Əli ibn Muhəmməd ibn Əli ibn Musa ibn Cəfər ibn Muhəmməd ibn Əli ibn Hüseyin ibn Əli ibn Əbu Talib. Peyğəmbərin nəvəsi, qızı Fatimə Zəhranın nəvəsidir və ona Əbülqasim künyəsi verilib. Həmçinin həmin şəxslər Allah Rəsulunun onun dəqiq xüsusiyyətlərini vəsf etmiş olduğunu eşidiblər. Həmçinin zühurunun qəti olduğunu vurğuladığını bu Mehdiyin Əhli-beyt imamlarının on ikinci olmasını eşitmişlər. Beləcə, nübuvvət Əhli-beyti gözlənilən Mehdiyin adını, atasının, babasının adını və künsəyini qeyd ediblər.

Biz bir neçə səhih, mütəvatir nəbəvi hədislərindən bəzilərinə qeyd edirik ki, İmam Mehdiyin doğulması və hal-hazırda varlığına dəlalət edir. Bu rəvayətlər onun ünvanında gəlməməsinə baxmayaraq, dəlaləti aydındır:

Allahın Rəsulunu buyurub: “Mən sizin aranızda iki ağır əmanət qoyub gedirəm: Allahın kitabını və itratim əhli-beytim. Onlardan biri digərindən böyükdür. Hovuz kənarında yanıma gələnədək bir-birindən ayrılmayacaqlar”.⁹⁵

Cabir ibn Səmurə deyib: “Mən Peyğəmbərin yanına daxil oldum. Onun belə dediyini eşitdim: “Bu, aralarından on iki xəlifə keçməyənədək sona çatmayacaqdır”. Sonra elə bir söz danışdı ki, mənə gizli qaldı. Mən atamdan onun nə dediyini soruşdum. Atam “Onların hamısı Qureyşdəndir” dediyini söylədi”.⁹⁶

Allahın Rəsulu buyurub: “Kim zamanəsinin imamını tanımadan ölsə, cahiliyyət ölüsü kimi ölüb”.⁹⁷

Təqdim edilən bu hədislərin üçü müsəlmanlar arasında mütəvatirdir: Səqəleyn, on iki imam, zamanənin imamı. Həmçinin onun Allah Rəsulu tərəfindən söylənilməsinin doğru və

⁹⁵ Öncəki mənbə.

⁹⁶ Öncəki mənbə.

⁹⁷ Öncəki mənbə.

səhih olması dəlili daşıyır. Bütün hədis alimləri tərəfindən istinadının səhih olmasına hökm verilib. Bu da nübuvvətin şahidliklərindəndir. Çünki Əhli-beytdən olan imamların sayı on ikiyə tamamlanmamışdan öncə səhih və müsnəd kitablarında qeyd olunub. Həm də iltizami dəlalətlə onu göstərir ki, İmam doğulmuş, onun viladəti gerçəkləşib. O indi sağdır və aramızda yaşayır. Qətidir ki, yer üzəri bəndələrə höccət olmadan boş ola bilməz.

Şərəfətli hədislər: Mehdiylə əlaqədar hədislər ətrafında bəzi əsas mülahizələri qeyd edək:

Gözlənilən Mehdi dini həqiqətdir. Peyğəmbər onu müjdə verib. Onun varlığı Peyğəmbər tərəfindən bu barədə nəql olunan yüzrlərlə hədis vasitəsilə sübuta yetib.

Mehdi hədisləri böyük səhabələr tərəfindən rəvayət olunub. Məsələn, Nübuvvət əhli-beyti və Ali-Mühəmməd, Peyğəmbərin zövcələri və böyük səhabələr.

Mehdiylə bağlı hədisləri böyük hədis alimləri qeyd etmiş, bunu öz kitablarında, müsnədlərində yazmışlar. Habelə yekdil fikirdə olmuşlar ki, bunlar əməli surətdə Allah Rəsulu tərəfindən deyilib.

Hədis elmi mütəxəssisləri Mehdiylə əlaqədar hədislərin səhih və mütvətir olmasını bildiriblər. Məsələn, Yusif Kənci Şafei, Süleyman Qunduzi Hənəfi, Albani, İbn Baz.

İslam ümməti gözlənilən Mehдинin varlığı barəsində onun Peyğəmbər ailəsindən olması fikrində yekdil rəydedirlər. Hər biri ittifaq etmişdir ki, İmam Əli ibn Əbu Talibin sülbündəndir və Fatimeyi-Zəhranın nəvələrindəndir.

İmam Mehdidən bəhs edən kitablar, bu barədə toplanılan rəvayət və hədislər var ki, düşüncə formalaşmamışdan və hələ doğulmamışdan öncə qeyd edilib.⁹⁸

⁹⁸ Daha çox alimlərin adı və kitabları ilə tanışlıq barədə məlumat əldə etmək üçün “Əsalətul-Məhdəviyyə fil-İslam” kitabına, s.57-68 – müraciət edin

Statistik göstərici: Mehdi ilə əlaqədar İslam irsində olan hədislərin sayı olduqca çoxdur. İslam maarifi müəssisəsinin tərtib etdiyi və beş cilddən ibarət olan “Mucəmu əhadiysil-imamil-Mehdi” ensiklopediyasına müraciət etsək görərik ki, bu rəvayətlərin sayı olduqca böyükdür:

1 – Birinci və ikinci cilddə şiə və əhlül-ammə təriqləriylə Peyğəmbərdən rəvayət olunan 560 hədis qeyd edilib.

2 – Üç və dördüncü cildə Əhli-beyt imamlarına istinad olunan və bu rəvayətlərdən çoxunda imamiyyə şiələriylə əhlü-ammənin müştərək olduğu 876 hədis qeyd edilib.

3 – Beşinci cildə Quran ayələrini təfsir edən hədislər yığılmışdır ki, bunlar 505 hədisdir. Bu hədislər şiə və əhlül-ammədən olan təfsir alimlərinin gətirdiklərindən üstünlük daşıyır.

4 – Nəbəvi hədislər və Əhli-beyt rəvayətlərinin toplusunun 1436 hədis olduğu qeyd olunur. Əgər biz ona beşinci cildin əhatə etdiklərini də əlavə etsək, Mehdiylə əlaqədar hədislərin toplusu 1941 hədis olacaq.

5 – Şeyx Lütfullah Safi Gülpayqaninin “Muntəxəbul-əsər fil-imamis-sani əşər” kitabı 5303 hədis sayıb ki, müsəlmanlar Məhdəviyyət məsələsi barədə bu hədisləri rəvayət ediblər.

Müsəlmanlar ümumi şəkildə Axirəzzamanda Mehдинin zühuru fikrinə iman bəsləyirlər. Onların etiqadının qaynağı isə Quran ayələri və şərəfətli hədislərdir. Onlar gerçəkləşəcək ilahi vədə və nəbəvi müjdəyə təslim olmuşlar. Məhdəviyyət fikrinin əsası nadir və özünü kənar tutan şəxslər istisna olmaqla, ümumi müsəlmanlar tərəfindən qəti olaraq qəbul edilib.

İmamiyyə təfəkküründə İmam Mehдинin kimliyi və xüsusiyyətləri

Müsəlmanlar ümumi mənası və Axirəzzamanda zühuruna dair Məhdəviyyət düşüncəsinin əsasında yekdil fikirdədirlər. Onlar arasında fikir ayrılığı sadəcə onun alicənab şəxsiyyəti-

ni bəlirləmək bərəsindədir. İmam Mehdi imamiyyə şiasinin təsəvvürünə görə mühüm xüsusiyyətlərə malikdir.

Kimliyi:

Adı: M-h-m-m-d.

Ləqəbi: Mehdi.

Künyəsi: Əbülqasim.

Atasının adı: İmam Həsən Əskəri (əleyhissalam).

Anasının adı: Nərcis (Məleykə) xanım. O, nəsəbi Rum padşahı Qeysərə yetişən Yəşunun qızıdır. Habelə anasının nəsəbi Seyid Məsihin canişinlərindən və həvarilərindən biri olan Şəmunə çatır.

Doğum tarixi: Miladi təqviminə uyğun olaraq, 869-cı il, hicrətin isə 255-ci ili Şəban ayının 15-i, cümə günü.

Şərafətli nəsəbi: Qureysli, Haşimi, Peyğəmbər ailəsindən, İmam Əli ibn Əbu Talibin sülbündən, Fatimeyi-Zəhranın nəvələrindən, şəhid sibt olan İmam Hüseynin nəslindəndir.

İmamlığı:

O, hidayət imamlarının on ikincisidir. Onun imamlığı atası İmam Əskərinin vəfatı ilə başlayır. Bu, hicrətin 260-cı ilində baş vermiş və Axirəzzamana qədər davam edəcək. Qısamüddətli qeyb dövrü hicrətin 260-cı, uzunmüddətli qeyb dövrü isə hicrətin 329-cu ilində baş verib. Zühur günü isə (vəd olunan gün) Məhərrəm ayının 10-u, şənbə günü baş verəcək. Lakin ili insanlara məchuldur. Onun şəxsi xüsusiyyət və məziyyətləri: İsmət, tam elm, qeyblə rabitədə olmaq və s. Onun bütün xüsusiyyətləri tam olaraq atalarına – pak imamlara bənzəyir. Əlavə olaraq erkən imamlığa çatmaq kimi məziyyətə malikdir. Beş yaşında ikən imam olub. Həmçinin uzunömürlüdür (onun yaşı 1190-dan çoxdur), qeyb (qısamüddətli, uzunmüddətli). O, dünyanın hamısı üzərində hakimiyyət qazanacaq, tövhid və ədaləti yayacaqdır.

Doğulduğu zaman haqqında qısa tarix:

Allah Rəsulu, habelə Əhli-beyt imamları tərəfindən olan doğru müjdələrə əsasən, İmam Həsən Əskərinin oğlu, habelə on iki imam və xəlifənin sonuncusudur. O, haqq-ədaləti yaya-
caq, zülm və haqsızlığın kökünü kəsəcək böyük islahatçıdır. Odur ki, bundan Abbasilər qorxmış, zülm və haqsızlıq üzə-
rində durmuş dövlətlərini aradan aparacağına, varlıqlarına son qoyacağına, onları yerlə bir edəcəyinə inanırdılar. Güclü şayiələr yayılmış və dillərə düşmüşdü ki, Bəni-Abbas xəlifəsi Ali-Muhəmməddən olan bir nəfərin əli ilə aradan gedəcəkdir və ona Mehdi deyiləcək. Onun doğulması yaxındır və o, İmam Həsən Əskərinin oğludur.

Beləcə, görürük ki, tarix təkrarlanır. Firon bilirdi ki, onun tüğyankarlığı Musa peyğəmbərin əli ilə sona çatacaq. O, təd-
bir tökür və səy göstərirdi ki, Musanı aradan götürsün, doğu-
larkən qətlə yetirsin. Abbasi səltənəti də eyni icraat və ehtiyatı tətbiq etdi, İmam Əskərini zindana saldı, onu təzyiq altında saxladı. Samərra şəhərində ona zor tətbiq etdi. Şiələrinə onun-
la əlaqə qurmağı qadağan etdi. Bir neçə dəfə İmam Əskəriyə qarşı sui-qəsd hazırladılar ki, oğlu doğulmamışdan öncə onu aradan götürsünlər. Dövlət öz cəsuslarını və məxfi hazırlıqla-
rını bu uşağı (Mehdini) axtarıb tapmaq üçün səfərbər etmişdi. O uşaq ki, tezliklə doğulmalı idi. Cəsuslar hər bir yerdə imamı əhatə etmişdi, hətta evinin daxilində də mövcud idi. Hakimiyyət tərəfindən edilən bu cür zalım həmlə valideyn olan İmam Əskərini oğlunun imamətinə hazırlıq üçün bir sıra işlər gör-
mək məcburiyyətində qoydu. Onlardan bəzisi bunlardır: Hic-
rətin 255-ci ilində oğlunun doğulma xəbəri gizlədildi ki, mə-
badə kimsə bundan xəbərdar olmasın, yalnız xüsusi və xalis şiələri istisna idi. İmam Əskəri həyatdan ayrılacağını bildikdə yeganə oğlu “M-h-m-m-d”in imamətinə nəss söylədi. Onu öz xüsusi səhabələrinə, xüsusi tərəfdarlarına tanıtdırdı. Mötəmid

Abbasi İmam Əskəriyə tez sui-qəsd hazırladı və onu zəhərlədi. On birinci imam hicrətin 260-cı ilində dünyasını dəyişdi. Onun 28 yaşı vardı. İmamət onun oğlu “M-h-m-m-d”ə yetişdi. Bu əsnada onun beş yaşı vardı. İmam Əskərinin vəfat xəbəri ətrafa yayıldı. Bəni-Haşimin adamları tələsdı. Samərrada olan hər kəs İmamın evinə toplaşdı ki, onun cənazəsinə hazırlıq işləri görsün, pak cəsədi cənazə namazına hazırlasınlar. İmam Əskərinin qardaşı Cəfər ona namaz qılmağa çalışdı. Ancaq uşaq olan İmam “M-h-m-m-d” irəli keçərək ona dedi: Mən atama namaz qılmaqda daha layiqəm. Sonra müqəddəs cənazəyə namaz qıldı. Kimsənin etirazı olmadan cəmiyyətə imamlıq etdi, hamı çaşqınlıq içərisində idi (çünkü Peyğəmbərin müjdəsi baş vermişdi). Onlar qəbul etdilər ki, bu uşaq atasının imamətdə məqamını icra edən kəsdır, gözlənilən imamın özüdür. Namaz mərasimi bitdikdən sonra oğlan uşağı olan İmam yoxa çıxdı.

Abbasi hökuməti oğlan barəsində olduqca ağır çətinliyə düşdü. Bir-birlərindən onun nə zaman doğulduğu haqqında soruşurdular?! Aydın oldu ki, o, gözlənilən Mehdidir. Sarsıntı keçirərək ayıldılar və onun doğulmasından necə xəbərsiz olmaqlarına təəccüb etdilər. Camaat arasında yayılan şayiələr öz təsdiqini tapdı. Hakimiyyət təhlükəsizlik tədbirləri görməyə, onun qarşısını almağa və sonuna çıxmağa çalışdı. Onlar İmam Əskərinin evinə basqın etdilər, evlərə, yaxın mənzillərə hücum çəkildilər, dəqiqliklə təftiş apardılar. Beləcə, Abbasilər İmam Mehdini axtarmaq yolunda bütün ölümcül icraatları apardılar ki, onu ələ keçirsinlər və fiziki aradan götürsünlər. Allahın böyük lütf və inayəti oldu. Gözlənilən İmamı Bəni-Abbasın zülmkar gözlərindən gizlətdi, Allah onu zalımların gözlərindən qeybə çəkdi. Necə ki, babası Allah Rəsulunu Qureyşin gözlərindən gizlətmışdi. Bu, Qureyşin onu öldürmək istədikləri zaman baş vermişdi.

Qeybə çəkilməsi:

İmam Əskərinin oğlunun doğulması xəbərini və adi insanlardan gizlətmə işi uğurlu oldu. İmamın öz oğlunu qorumaq yolunda göstərmiş olduğu cəhdləri səmərə verdi. Habelə Abbasi hökumətinin yəqinə çatdıqdan sonra oğlanı ələ keçirib aradan götürmək planı uğursuzluqla nəticələndi. Onlar hər bir qüvvət işlətməklə imamın yerini və vücudunu tapmaqda aciz qaldılar. Heyrət içində düşdülər ki, kiçik imam haraya gedə, necə gizlənə bilər? Heç kəs onun ölməsini isbat edə bilməmişdi, hətta kim-sə onun öldüyünü deməmişdi. Bu, onu göstərir ki, Əhli-beyt imamlarının on ikincisi Quranın şərikidir və onlar bir-birindən ayrılmayacaqlar.⁹⁹ O yaşamaqdadır, ruzilənir, lakin qeybdədir, yaxud Allah ona vəd olunan gündə zühur etməsinə icazə verənədək insanlardan ilahi səbəbdən görünməzdir.

İmamıyyə şiiələri İmam Mehdiyə gizlənmə və görünməməsini iki mərhələyə bölmüş, ona qeyb termini veriblər:

Birincisi – qısamüddətli qeybdir (h.260-329).¹⁰⁰ Atası İmam Həsən Əskəri vəfat etdikdən sonra Rəbiul-əvvəl ayının səkkizi, hicrətin 260-cı ilində baş verib. İmam Mehdi imamət və vilayəti öz üzərinə götürmüşdü. Bu zaman ərzində İmam camaatdan gizli olmuşdur. Bircə mömin və saleh seçilmiş kəslərlə görüşürdü. Beləcə, Mehdiyə imamət dövrü və topluma başçılığının tərtibatı başladı. O, naiblər təyin etdi. Naib məsələsi ardıcılığın (şiiələrin) zəhinlərinə qərribə gəlmirdi. Çünki iki imam – İmam Hadi və Əskərinin nizamı da bu şəkildə təbii və normal şəkildə icra olunurdu:

Birinci naib: Osman ibn Səid Əmri – hicrətin 260-cı ili başlanıb və 5 il davam edib.

⁹⁹ Allah Rəsulunun (sallallahu əleyhi və alih) mütəvatir və Səqəleyn adı ilə məşhur hədisinin misdaqı – öncəki mənbə.

¹⁰⁰ Bəzi alimlər deyir: Qısamüddətli qeyb dövrü o (əccəlləllahu fərəcəh) doğulduqdan sonra h.329-cu ilə qədər baş verib.

İkinci naib: Onun oğlu Muhəmməd ibn Osman Əmri, 40 il müddətinə davam edib.

Üçüncü naib: Əbülqasim Hüseyn ibn Ruh Nobəxti, 21 il müddətində.

Dördüncü naib: Əli ibn Muhəmməd Səmuri, 3 il müddətində və bu, hicrətin 329-cu ilinə qədər davam edib.

Qısamüddətli qeyb dövrü altmış doqquz il, altı ay və on beş gün davam edib. Dördüncü və sonuncu səfir, İmam Mehdiinin xüsusi naibinin ölümü ilə sona çatıb.

Qısamüddətli qeyb dövrü, məqamının naib və vəkilləri olaraq naiblərin təyin edilməsinin arxasında əsas hədəflər var.

1 – İmam Mehdi ilə xas tərəfdarları arasında əlaqə qurulması zərurət idi. İmamın varlığı və camaat yanında qeyb mədəniyyətinin köklənməsi üçün 70 il kifayət idi.

2 – Ümməti, xüsusilə, imamların ardıcılıklarının toplum qaydalarının uzunmüddətli qeyb məfhumunu dərk etməyə, tədricən buna hazır olmalarına, onun ani olmamasına öyrəşdirmək.

3 – Naiblərin cəmiyyətin xeyrinə olan işləri və ümmətin tədbirlərini icra etmək, İmam qeybdə olarkən və insanların gözündən gizlənərkən camaatı alimlərlə əlaqə qurmağa hazırlaşdırmaq.

İkinci: Uzunmüddətli qeyb: (hicrətin 329-cu ilindən vəd olunan günə qədər) Dördüncü naib şəban ayının on beşi, hicrətin 329-cu ilində vəfat etdikdən sonra uzunmüddətli qeyb dövrü başladı. İmam tərəfindən Səmuriyə belə bir tövqi (imzalı yazı) gəldi ki, ölümündən altı gün öncə baş vermişdi. Orada qısamüddətli qeyb dövrünün sona çatacağı, səfirlik və xüsusi naibliyin yekunlaşdığı bildirilmişdi.¹⁰¹ Beləcə, uzunmüddətli qeyb dövrü başladı. Yeni bir mərhələ başladı ki, ümumi naiblik mərhələsi idi. Ümumi naib adı ilə müəyyən edilməmişdi. Xü-

¹⁰¹ Qısamüddətli qeyb dövrü bitdikdən səmada nida baş verənədək xüsusi naib yoxdur.

susiyyətiylə (fəqahət vərdişi) müəyyənləşmişdi.¹⁰² Bu isə barəsində varid olan rəvayətlər əsasında. İmam Əskəridən belə nəql olunub: “Fəqihlər arasında kim özünü qoruyan, dini mühafizə edən, nəfsi istəklərinə müxalif olan, mövlasının əmrinə itaətkar olan olsa, avamlar ona təqlid etməlidir”. Bu dövrdə fəqihlər və böyük mərcələrə təqlid edilir. Bu zaman ərzində və qeybin həmin mərhələsində İmam tam və kamil şəkildə camaatdan gizli qalıb. Baxmayaraq ki, onun şiənin seçilmiş kəslərindən olan müttəqilər və görkəmli alimləriylə görüşü və məktublaşması olub.

İmamın camaatdan gizlənmə yolları: Uzunmüddətli qeyb dövründə imamın gizlənmə yolu ilə hərəkət və fəaliyyətini bu iki şəkildən biri kimi təsəvvür etmək olar:

1 – Şəxsiyyətinin gizli olması: İmam cismi ilə gözlərdən gizlidir. O, camaatı görsə də insanlar imamı görmürlər. Bu da ilahi möcüzə sayəsində baş verir. Məsələn, Allah Rəsulunun başına gələnlər buna misaldır. Qureys müşrikləri onu öldürmək üçün əlbir olduqda baş vermişdi. Yoxa çıxması lazım olan zaman, bəzən belə şey baş verir.

2 – Ünvan baxımından gizli olmaq: Bu isə camaatın İmam Mehdini şəxsən görməsi, lakin onu tanımaması, Mehdi olması ilə bağlı həqiqətini bilməməsidir. Uzunmüddətli qeyb dövründə bu geniş yayılıb. İmamın həyatı, yaxud işinin üstünün açılması ilə əlaqədar təhlükə baş verdikdə bu gizlilik birinci şəkli almaqla dəyişir. Qeyb dövründə tələb olunan öhdəçiliklərdən, imamiyyə şiəsi məktəbində aydın ideoloji zəruriyyət-

¹⁰² Bir vərdiştir ki, fiqh, üsul, lüğət, məntiq, təfsir və s. elmlərdə uzun və dərin araşdırmalardan sonra insanda əmələ gəlir. Belə ki, buna davamlı və tam çalışqanlıqla 40 il ömür sərf edir. Bu vərdişi aldıqdan sonra, ədalət və s. öz yerində qeyd edilən xüsusiyyətlər qalır. Beləcə, bacarıqlı olur. Çünki din qanunlarının bəyanına başlayır. Həmçinin İmam (əccəlləhu fərəcəh) tərəfindən ümumi naib olması üçün təşəbbüs göstərir. Mənbə: Səhifətu sədən əl-Mehdi, say 79

dən biri İmam Mehдинin varlığına imandır (M-h-m-m-d ibn İmam Həsən Əskəri). Həmçinin onun – itaət edilməsi vacib olan İmam, ümmətin həqiqi başçısı, buna bağlı olması etiraf etməkdir. Baxmayaraq ki onun əməli aşkarda görünmür. Həmçinin camaat arasında şəxsiyyəti tanınmır. Ancaq o, on ikinci imamdır. Onu tanımaq (haqqında məlumatlı olmaq) insanı cahiliyyət ölümündən xilas edir.¹⁰³ Bu da məntiqi əqli və səhih nəqli dəlillərə əsaslanır.

Fiziki quruluşu:

İmam Mehдинin fiziki quruluşu, şərəfətli rəvayətlərdə gəldiyi, həmçinin babası Əmirəlmöminin vəsf etdiyi kimi belədir: “Axırzamanda övladlarımdan ağ bənizli, geniş qarınlı, enli budlu, iri, çiyinləri zərif, kürəyində iki xal – dərisinin rəngində bir xal və Peyğəmbərin (sallallahu əleyhi və alihi və səlləm) xalına bənzər bir xal var”.¹⁰⁴ İmam Baqirin bildirdiyinə görə onun xüsusiyyətləri belədir: “O gənkdir, qara gözləri var, qaşları qələmdir, burnu sivridir, saqqalı gurdur, sağ yanağında xal var. Həmçinin sağ əlində də xal var”.¹⁰⁵ Habelə İmam Baqirdən belə nəql olunub: “Ey Əbu Muhəmməd, Qaimdə iki əlamət var: başında bir xal, başında kəpək xəstəliyi var, iki çiyininin (kürəyinin) arasında sol tərəfdə bir xal var. Sağ çiyininin altında “as” ağacının yarpağına oxşar bir şey var”.¹⁰⁶ Əmirəlmöminindən belə nəql olunub: “O, geniş alınlı, nazik və bir qədər çıxıntılı burunlu, iri qarınlı və böyük budlu bir şəxsdir. Sağ budunda xal var. Dişləri bir qədər aralıdır”.¹⁰⁷

¹⁰³ Allah Rəsulunun (sallallahu əleyhi və alihi) “Kim ölsə və zamanəsinin imamını tanımasa, cahiliyyət ölüsü kimi ölmüşdür” kimi tanınan mütəvatir hədisin misdaqı – öncəki mənbə

¹⁰⁴ Kəmalud-din, s.592; Muntəxəbul-əsər, s.186; İlzamun-nasib, c.1, s.475; Biharul-ənvar, c.51, s.35

¹⁰⁵ Muntəxəbul-əsər, s.187; İlzamun-nasib, c.1, s.475

¹⁰⁶ Ceybətun-Numani, s.145; Biharul-ənvar, c.51, s.41

¹⁰⁷ Ceybətun-Numani, s.144

Buradan İmam Mehдинin xüsusiyyətlərinin, şəxsiyyətini təyin etməyin əlamətlərinin hikməti aydın olur. Əlavə olaraq, zühurunun əlamətlərini bəyan etmək yalan və böhtan üzündən Məhdəviyyət iddiası edənin üzünə yolu bağlamaq üçündür.

Bəzi Məhdəviyyət özəlliklərini müxtəsər şəkildə qeyd edək:

Adı: M-h-m-m-d (indiki zamanın və əsrin İmamı), onu tanımadan ölən qəti surətdə cahiliyyət əsasında ölüb.

Atası: İmam Həsən Əskəri. Müsəlmanların on birinci imamı.

Anası: Nərcis (Məleykə) xanım, rum əsillidir.

Doğulması: Hicrətin 255-ci ili, Şəban ayının 15-i cümə günü, onun hazırkı yaşı min ildən çoxdur.

O, müsəlmanların on ikinci imamıdır. Allah Rəsulunun ona nəss söylədiyi kəsdir. O, hazırkı dünyanın yeganə qanuni lideridir.

O, ismət, tam elm, təkvini və təşrii vilayət, qeyblə əlaqə kimi imamət özəlliklərindən faydalanır.

Sağdır, ruzilənir, yer üzərində yaşayır, zühur üçün ilahi əmri gözləyir.

Uzunmüddətli qeyb dövründə yaşayır, camaat onu görsə də tanımır. Səbəb isə olduğu ünvanın (tanımaq) qeybi olmasıdır.

Onun aləm üzərində aliliyi və hörməti vardır, həmçinin bəndələr, ölkələr, dünyada Allahın izni ilə baş verən xəbərlərdən xəbərdardır.

Allah yanında məlum, bizə isə məchul olan gündə zühur edəcək. Onun zühurundan öncə qəti əlamətlər baş verəcək.¹⁰⁸

Zühur etdikdə yer kürresinin hamısına hökm edəcək. Bütün dövlətlər, xalqlar ona boyun əyəcək.

O, Allah Rəsulunun bir zaman gətirmiş olduğu səhih İslamı tətbiq edəcək, bütün din və millətin hamısı itaət edəcəkdir.

¹⁰⁸ İmamın camaat arasında məchul şəkildə zühur edəcəyi il

İsa peyğəmbər səmadan enəcək və onun arxasında namaz qılacaq.

Onun çıxışı böyük Qiyamət gününün əlamətlərindən biridir.

İblis lənətlik onun dövründə öldürüləcək.

Tövhidin, ədalətin tamamilə yer üzərinə yayılması barədə bütün peyğəmbərlərin arzuları gerçəkləşəcək.

İmamıyyənin nəzərində Mehdiinin zühurunun əlamət və şərtləri

Zühur əlamətləri:¹⁰⁹

Bir çox kitablarda, imamıyyə əsərlərində, qaynaqlarında Allah Rəsulu və Əhli-beyt tərəfindən nəql olunan zühur əlamətləri və xəbərləri var. Öz hədislərinin gedişatında İmam Mehdidən söz açıblar və onlar tərəfindən buna xüsusi diqqət göstərilibdir. Dəfələrlə təkrar edərək Məhdəviyyət əqidəsinin güclənməsi, onun əsrlər boyunca müsəlmanların zəhinlərində kök salmasına çalışmışlar. Belə ki, onlar savab olduğunu bildirdikləri intizarı öndə gələn böyük qayda ediblər ki, bunun işığında İslam cəmiyyətində Məhdəviyyət məsələsi möhkəmlənsin. Odur ki, biz əlamətləri müxtəlif zamanlarda bölünmüş hadisələr formasında görürük ki, qeyb tarixi boyunca yayılıb. İmamıyyə nəzərində onun zühur əlamətləri iki hissəyə ayrılır:

Ümumi əlamətlər: Din və əxlaq üçün bir sıra ziddiyyətli məsələlərin ortaya çıxması, yaxud zamanla məkan baxımından burada və orada təsir buraxan hadisələrin baş verməsi toptunun durumu kimi vəsf olunub. Lakin bizimlə digər əlamətlər arasında bağlılıq bildirilməyib. Burada müəyyən zaman və ya zühur əsrinə yaxınlıq barədə əlaqə yoxdur. Odur ki, ardıcılıq, düşüncə və təhlil olaraq əhəmiyyət verilməyib. Biz onlardan bəzilərini seçir və zühura yaxın ümumi əlamətlərin bəzisini müxtəsər şəkildə yerləşdiririk:

¹⁰⁹ Kim bu mövzu barədə daha geniş məlumat əldə etmək istəyirsə, bizim "əl-Fəcrul-muqəddəs" kitabımıza, üçüncü fəsilə müraciət etsin

Mehdinin çıxışı tək illərdə olacaq.
Zühur ilində çoxlu yağış yağacaq.
Zühur ilində çoxlu zəlzələlər, qorxu və fitnələr baş verəcək.
Camaata məlum olmayan bir ildə, məhərrəm ayının onunda, altıncı gün Məkkədə zühur edəcək.

Xorasaninin (qara bayraqlıların) məşriq tərəfdən çıxması;
Günəşdə insan simasının və sinəsinin görünməsi
İnsan əli şəklində səmada bir cismin görünməsi, o işarə edəcək.

Günəşin hərəkətsiz yerində durması. Bu, bir neçə saat olacaq və rəcəb ayında baş verəcəkdir.

Günəşin, ayın ramazan aylarında öz vaxtlarında olmayan şəkildə tutulması;

Suriyanın şimalında Qırqisiya döyüşünün baş verməsi və nəticədə yüz min insanın qətlə yetirilməsi;

Şamda üç bayrağın çıxması (Əshəb – Əbqə - Süfyani) və onların bir-birilə vuruşması.

Şamın beş bölgəyə (ayrı bölgələrə) bölünməsi;

Hərəsta adlanan Şam kəndlərindən(şəhərlərindən) birinin batması;

Dəməşqin böyük məscidinin (Əməvi məscidi) sağ divarının uçması;

Hicazda hərbi və siyasi boşluq, məntəqədə əmniyyət intizamı.

Xüsusi əlamətlər (qəti): Bu isə aşkar görünənlərdən, mövcud, kütləvi, hərbi hadisələrdən ibarətdir. Bir sıra rəvayətlər onları təfsilatı ilə açıqlayıb bunu böyük və gözəçarpan edib. O, birbaşa olaraq zühur əsriylə bağlıdır. Habelə mirvari ardıcılığı kimi, bir-birilə əlaqədardır. Rəvayətlərdə qəti və dəqiq şəkildə yer və zamanlar bildirilib. Lakin il söylənilməyib və ya İmamın zühur edəcəyi il kimi bildirilib. Yəni bizə məchul olan vəd olu-

nan günün mövcud olduğu ildə baş verəcək. Bu xüsusi əlamətlər müntəzir möminləri vəd olunan günə hazırlıq görmək üçün ayıldır. Həmçinin onu diqqətlə izləsinlər və zühur gününün əlamətlərini incələməyə diqqət göstərsinlər.

Beş məhtum (qəti baş verəcək hadisələr): Bu xüsusi əlamətlər rəvayətlərdə qeyd olunmuş və qəti baş verəcək əlamətlər kimi xarakterizə olunub. Onların baş verməsi qaçılmazdır. İmam Sadiqdən nəql olunub: “Qaimin beş əlaməti var: Süfyani, Yəmani, səmavi nida, Nəfsi-Zəkiyyənin öldürülməsi, Beyda çölündə batma”.¹¹⁰

Birinci - Süfyani: Süfyani adlı bir nəfərin çıxması (Osman ibn Ənbəsədir ki, Əbu Süfyan ailəsindən və Yezid ibn Müaviyənin nəslindəndir). O, Şam tərəfdən, quru vadidən çıxacaq. Mehdiyə qarşı olan müsəlmanların zalım hakimlərinin rəmzi kimi təmsil olunacaq. O, Rum tərəfindən dəstəklənəcək. Beş Şam məntəqəsini ələ keçirəcək. Qırqisiya döyüşündə iştirak edəcək. Sonra İraqa döyüşəcək, İraq xalqının əleyhinə iyrənc qətliama mürtəkb olacaq, habelə Hicazla döyüşəcək. Beyda çölündə qoşunu ilə birlikdə yerə batacaq. O, zühur ilindən öncə cüt ildə, rəcəb ayında xüroc edəcək. Onunla Mehdiyin Məkkədə zühuru arasında altı ay fasilə olacaq. Bu hadisə və əlamət şiələrle sünnilər arasında yekdilliklə qəbul olunub.

İkinci – Yəmani: Seyid Hüseyni Zeyd ibn Əli ibn Hüseynin nəslindəndir və Yəməndəndir. Odur ki, ona yəmani deyilir. Hədislər onun hərəkətini hidayət bayrağı adlandırmışdır və o, İmam üçün dəvətçi olacaq. Rəcəb ayında Süfyani və Xorasani çıxan həmin ay xüroc edəcək. O, İraq və Şama sarı hərəkət edəcək. Xorasani ilə birlikdə Süfyaniylə döyüşdə iştirak edəcək. O, məntəqədə rəqabət aparanlardan biri olar (yarış atları kimi).

¹¹⁰ Əl-İrşadu lil-Mufid, c.2, s.379; Kəmalud-din, s.590; Ğeybətun-Numani, s.169; Ğeybətut-Tusi, s.267; Elamul-vəra, s.426.

Üçüncü - Səməvi nida: Qərinə bir hadisədir və mələkut aləmindən baş verəcək. O, səmadan çəkilən nida olacaq (Cəbrailin səsi). Onu yer əhalisinin hamısı, hər bir qövmlər öz dillərində eşidəcək. Bu səs ramazan ayında baş verəcək. O, belə xəbər verəcəkdir: “Bilin, haqq Mehdi və tərəfdarları ilədir”. O Allah-təala tərəfindən insanlara aydın bir dəlildir ki, Mehдинin zühuru yaxındır. Bu əlamət ilahi möcüzədir və olduqca əhəmiyyətli. Belə ki, ona qarşı hiylə işlətmək mümkün olmaz. O, İmamın zühuruna dair ən aydın və doğru əlamətdir. Hətta Qurani-kərim Allahın sözündə buna işarə edib: “Dinlə! O gün carçı yaxın bir yerdən çağıracaqdır. O gün onlar bu səsi gerçəkdən eşidəcəklər. Bu, çıxış günüdür”.¹¹¹ Sonra bunun ardınca geniş şəkildə dünya səviyyəsində (lənətlik İblisin başçılığı altında) buna təkzib veriləcək. Səbəbi isə bu elanı susdurmaq, ləkələmək olacaq. Deyəcəklər ki, bu səs şüaların sehidridir. Nida ilə vəd olunan gün arasında üç ay yarım fasilə olar.

Dördüncü – Nəfsi-Zəkiyyənin qətlə yetirilməsi: O, Hüseyini bir gənccdir ki, İmam Mehdi mübarək hərəkət üçün şərait yaratmaq naminə onu Məkkə əhlinə göndərər. O, zülhiccə ayının iyirmi beşinci günündə, yəni İmam Mehдинin zühurundan on beş gecə öncə hərəkət edər. O, İmam tərəfindən Allah evində hacılara şifahi xitab edəcək. Sözünü qurtarmamış cinayət törədilər, onu Məkkə hələməndə rükn ilə məqam arasında qətlə yetirirlər. Bu hadisə əlamətlərin axırıncısıdır. Onun barəsində şiə və sünnilər yekdil fikirdədirlər.

Beşinci – Beydə çölündə yerə batma: Şamdan Hicaza hərəkət edən Süfyani qoşunu yerə batar. Onlar zühurunun başlanğıcında İmam Mehдинin hərəkətinə son qoymaq naminə Məkkəyə hərəkət edəcəklər. Batmanın yeri Beydə çölündədir ki, Məkkə ilə Mədinə arasında yerləşir. Bu batma ilahi möcüzə

¹¹¹ Qaf, 41-42

kimidir, doğru Məhdəviyyətin qeyblə əlaqəsinin həqiqilik və düzlüyünə güclü dəlillərdən sayılır.

Bu beş əlamət xüsusi və qəti əlamətlərdir. Onlar barəsində Peyğəmbər və imamlar hələ İmam Mehdi doğulmamışdan öncə xəbər verib ki, iki əsrdən çoxdur. Bu əlamətləri öyrənərək bir neçə nəticə əldə edə bilərik:

Birinci – Yolun əlamətləri: Bununla öncədən xəbərdarlıq və təhdid planı cızılır, yolda hidayət mayakları qoyulur. Hidayət bayraqlarının forma və əlamətləri, habelə zəlalət bayraqlarının forma və nişanələri izah olunur.

İkinci – Əməl metodları: Əməli nəzərlər və hərəkət planları bizə zühur hərəkətini anlatmaq üçün yol göstərir. Həmçinin uzunmüddətli qeyb dövründə risalət hərəkətinin getdiyi yolun istiqamət və rəsmi dövrün bu əlamətləri müəyyənləşdirir.

Zühur əlamətləri müntəzirlər üçün zaman və məkan baxımından qrafikdən ibarətdir. Möminlərə zamanələrinin imamını göstərir ki, yalançı mehdilik iddiası edənlərə aldanmasınlar. Buna ən yaxşı misal səmavi nida və Beyda çökməsidir. Həmçinin bu bəla və zülmün gözlənilən İmamın zühuru yaxınlaşdıqda sonu çatacaq. Buna ən yaxşı misal Süfyanidir. Zühurun əhəmiyyətli əlamətlərindən bir vəd olunan bu vaxtın seçilməsidir (zühur günü). Həmin vaxt çətinliklər və möhnətlər qarşısında möminlərin daxillərində ümid və optimistlik cücərəcəkdir. Bizə düşün də bu qrafiki izləməkdir.

Zühurun şərtləri:

Şiələrin İmam Mehdi barədə əqidəsi buna əsaslanır ki, o, lider, dünyanın zülm və haqsızlıqdan xilaskarı, qurtarıcısı, haqq - ədaləti bərqərar edən, tövhidi yer üzərinin bölgələrinə yayandır. Odur ki, (beynəlxalq Məhdəvi fəthi) hərəkətin başlanğıcında, olması əsas və başlıca sayılan bəzi zəruri strateji məsələlərin təmin olunması gərəkdir ki, bu ümumdünya inqilabı, əhatəli dəyişiklik müvəffəqiyyətlə nəticələnsin. Habelə

tələb olunan hədəflərin yaxın və uzaq bölgələrdə gerçəkləşməsi baş tutsun, köklü dəyişiklik olaraq bəşəriyyətin getdiyi yolda və hərəkətində hadisələrlə uyğunluq təşkil etsin. Bu məsələ, yaxud şərtlərin¹¹² əhəmiyyətli bunlardır:

Birinci. Liderlik: hikmətli lider, bu əhatəli dəyişikliyin idarəçiliyi və üstün dövlətin təsisi üçün xəbərdar, kifayət olan. Bu liderlik isə gözlənilən Mehdidə mücəssəmdir. (Məsum İmam)

İkinci. İdeoloji tərəf: Bu dövlətin işlərini nizamlayan, habelə hər bir zaman və məkan üçün şərait yaradan qanunlar, yaxud şəriət, ya da əqidə səmavi dinlərin sonuncusunda (İslam dinində) görünür.

Üçüncü. Gələcək strateji tərəf: Əhatəli dəyişiklik üçün parlaq bəsirət, aydın nəzər, həmçinin insan cəmiyyətinin inkişafı üçün gələcək baxış tövhid və ədalətin yayılmasında mövcuddur (Ali-Mühəmməd dövləti).

Dördüncü. Çevrə yönü: Qurtuluşa yardım edən ümumi çevrə durumunu hazırlamaqda əlaqəsi olan bir neçə istiqamətdə ortaya çıxır. Hərəkətin başlanğıcında böyük liderin qarşısında fədakar, nüfuzlu kadr və fərdlərin kifayət sayda olması (313 nəfər yardımçı).

Dünya xalqları qanunlardan, qoyulan strukturlardan, sabiq inqilabların təcrübələrindən, bu xalqların müxtəlif siyasət və nəzərlərin müdafiə etdiyi həll yollarının müvəffəqiyyətsizliyə uğramasına görə ümitsizliyə qapılması (xalq qaydalarının hazırlıq görməsi).

Dünya idarəçiliyində liderə yardım edən vasitələrin çox olması üçün elmi, texnoloji irəliləməsi, həmçinin əhatə və həcmi-nin geniş olması, bunun asan və rahat olması, gələcək bəşəriyyət üçün ideal rifah və səadətin bol olmasına zəmanət.

¹¹² Bəzi alimlər şərtlərə bunu əlavə edirlər: İlahi icazə və digər şərt: möcüzə şəklində deyil, təbii yolla düşmənlərlə üz-üzə gəlmək.

Başqa sözlə desək, bu strateji sahələr üstün, hikmətli lideriliyin, kamil ideologiyanın, parlaq gələcəyin strateji nəzərin, belə bir dəyişiklik üçün bol vasitələr və dünya xalqlarının qəbul etməsi üzərində duran dövlətin əsaslarına zəruridir ki, dövlət üçün müvəffəqiyyət yaratsın və hər bir peyğəmbərlərin arzusunu gerçəkləşdirsinsin.

İdeal Məhdəvi dövlətinin əlamətləri

İmamıyyənin Məhdəviyyət tezisinin özəlliyi budur ki, o, bəşəriyyətin parlaq və xoşbəxt sonluğunun rəsmiini çəkib. Belə ki, gələcək yolunda insanın yetişəcəyi son dayanacaq ən üstün mərhələ və ən gözəl son mənzildir. Xoşbəxtlik, rifah, xeyir, haqq-ədalət, zülm, haqsızlıq, döyüşlər, qət, fəsadın yox edilməsiylə parlaq bir dövrdür. Elə bir əsrdir ki, yer üzü Rəbbinin nuru ilə işıqlanacaq. Pozitiv, optimist nəzər özündə böyük ümid ruhu daşıyır ki, nə dura, nə də sönə bilər. Elə bir nəzərdir ki, canlılıq və fəaliyyətə təşviq edir, irəliləyiş və əmələ şövq verir. Belə ki, o, yer üzərinin varisliyi barədə Qurani-kərimlə uyğun gəlir. Habelə Qərb fəlsəfəsi tezis və nəzəriyyələrin əksinədir. Onlar təkid edərək belə deyir: İnsan batmaqdadır, aləm isə geri qalmaqdadır və daha da pisə doğru irəliləyir. Bəşəriyyət öz qəbrini özü qazır”.¹¹³ Bu elə bir nəzərdir ki, hamısı pessimizm və müvəffəqiyyətsizlikdir.

Məhdəviyyət dövlətinin əlamət və nişanələrindən, seçkin xüsusiyyətlərindən xəbərdar olmaq üçün gərək şüələrin nəzərində bəzi təsəvvürləri və gələcək amalı, yer üzərində səmavi dövləti – Ali-Mühəmməd dövlətindən söz açan şərəfətli rəvayətlərə istinad edərək təsvir edək.

¹¹³ Aşağıdakı kitablara müraciət et: Amerikalı filosof Fransis Fukuyama “Tarixin və axıncı insanın sonu”. Bu barədə digər qərb müəlliflərinin də kitabları var. “Nəhzətul-Mehdi fi dau’i fəlsəfəti-tarix”, Murtəza Mütəhhəri; “ən-Nəzəriyyətul-Məhdəviyyətu fi fəlsəfəti-tarix”, Əsəd Qeydarət

1 – İslami olmaq: Peyğəmbər və rəsulların göndərilməsi-nin hədəf və qayəsi ümmətlər, xalqlar arasında tövhidlə ilahi təlimləri yaymaq olub. İslam dini isə hər bir səmavi dinin xülasəsi və sonuncusudur. Məhdəviyyət dövlətinin əsas düsturu Qurani-kərim, şərəfətli sünnə, onun tətbiqinə əməl və hökmlərinin keçərli olmasıdır. Fəzilətli dövlətdəki düzgün İslam eynilə Peyğəmbərin gətirdiyi kimidir. O, nəzəri, elmi, söz və praktiki baxımından din, ideologiya, nizam və düsturdur.

2 – Dünyəvilik: İmamın hökuməti dünyanın bütün nəhiyələrinə nəzarət və hökmranlıq edəcəkdir. Bu isə yer kürəsinin bütün ərəzilərini fəth etməklə olacaq. İnsan cəmiyyətinin açarları saleh kəslərin əlində olacaq. Dünyəvi hökumət vahid forma alacaqdır ki, orada milliyyətçilik ünsürləri aradan götürüləcək. Hər bir kəs vahid rəhbərlik altında birləşəcək. O (əley-hissəlam), yer üzünün həqiqi varisidir və mütləq hakimiyyəti vardır, necə ki, Allah-təala yer üzündə canişinliyi vəd verib.

3 – Ədalət: Məhdəviyyət dövlətində bariz əlamətdir. O, ideoloji və siyasi bir məramdır ki, dövlətin hədəfləri, metodları və üstünlükləriylə əlaqədardır. Dövlətin quruluşunda haqq-ədalət tətbiq olunur, həqiqi əməl və davranışlara yansıdır, zülm və haqsızlığın təsirlərini aradan aparır. Beləcə, insaniyyətin ədalət və bərabərlik barədə arzuları gerçəkləşir, eynilə səmavi şəriət qanunlarının dəvət edib həvəsləndirdiyi kimi ədalətli cəmiyyət formalaşır.

4 – Əmniyyət və hakimlik: Məhdəviyyət dövlətinin qurulmasının başlanğıcında geniş saflaşdırma işləri aparılacaq. Zülm və haqsızlıq əleyhinə birbaşa müharibə elan olunacaq. Fitnə, müharibə və cinayətin kökləri – təməldən sökülüb atılacaq. Qorxu itib gedəcək, əmniyyət sabitləşəcək. Onun (əley-hissəlam) dövlətinin kölgəsində insan cəmiyyəti arasında arxayınçılıq bərqərar olacaq. Bu barədə üstünlük qəzavət və məhkəmələrə böyük mövqe və əhəmiyyət verməyə qayıdacaq.

Hansı ki, orada qərar həqiqət və gerçəklər üzərində olacaq. Zənn və üzdə olan məsələlərə dair icraçının iddialarını sübut edən dəlillər əsasında olmayacaq. Ədalət yayılacaq, əmin-amanlıq olacaq.

5 – İqtisadi çiçəklənmə: İqtisadi inkişaf artacaq və aktiv iqtisadi siyasət tətbiq olunacaq. Dünya bazarları aktiv və yetkinliklə idarə olunacaq, mal, sərvət ədalətli şəkildə paylaşdırılacaq. Təbii yeraltı sərvətlər ehtiyacı ödəyən şəkildə çıxarılacaq. Buna əlavə olaraq, dövlətdə yemək, məskən, təlim, dərman kimi şeylər bol olacaq. Belə ki, bir şəxs ömrünün sonuna qədər rahat şəkildə yaşaya biləcək. Bütün mallara ehtiyac və ondan çox istəmək yox olacaqdır. Qiymətlər onun zamanında dəyişəcək. Mal üçün qeyd ediləcək dəyər sayılmaz, əksinə, təqva və əxlaq (səlim qəlb) dəyərli olar. İqtisadi rifah, fərahlıq və asayiş hər bir cəmiyyəti əhatə edir. O dərəcəyə çatır ki, bir nəfər sədəqə verməyə yer tapmaz.

6 – Elmi və mədəni inkişaf: Yer üzərində insan həyatının irəliləməsi üçün sıçrayış baş verəcək. Toplumun mənəvi sahəsi elmin irəliləməsi qədər inkişaf edəcək. Sənaye və mədəniyyətin inkişafı büruzə verəcək ki, bu da İmamın dövründə ağillərin kamilləşməsi nəticəsində baş tutacaq. Tanışlıq, təlim vasitələri inkişaf edəcək, yeni elmlər meydana gələcək (Rəvayətlərin qeyd etdiklərinə əsasən, 25 hərf). Elm və tanışlıq nahiyyəsinə elmi hərəkət, iri mədəni sıçrayış, bəşəriyyətin hərəkətində mədəni keyfiyyətli modeli yaranacaq. Belə ki, dünyadan həqiqi cənnət düzəldiləcək.

7 – Sağlamlığın təkamülü: Onun xeyirli dövründə elmin irəliləməsi, ağillərin kamilləşməsiylə yanaşı kəşflərin başlanğıcı da tamamlanacaq, hər bir (fiziki, daxili, psixoloji) xəstəlik üçün uğurlu əlaclar bol olacaq. Məhdəviyyətin vilayət nurları hər yerdə, hər bir şəxs üzərinə saçdıqdan sonra insani araşdırmalar tibb və müalicə sahəsində yüksək dərəcəyə çatacaq. Şəfa

üçün yeni üslub və yollar kəşf olunacaq. Tədricən xəstəliklər insanlar arasından yox olacaq. Həmin dövrdə dil lüğətlərindən xəstəlik və ağrı kimi sözlər çıxarılacaq. Cəmiyyət salamatlıq və kamil sağlamlığa nail olacaq. Həmin dövrün övladları uzunömürlülük ilə seçiləcəklər.

8 – Başqa aləmlərin açılışı: Hal-hazırkı dövrümüzdə kosmik səyahətlər kosmos və varlıq aləmini açmaq üçün ilkin addımlardır. Bu parlaq əsrdə bizim müasir vasitə və metodlarımızla güləcəklər (nə qədər biz işıq sürətinə çatmışıq). Bəşəriyyət kamilliyə və mütləq gerçək sivilizasiyaya yetişdikdə texnologiya və fəzadakı buludlardan yararlanma, kainatın səbəbləriylə tanışlıq, maddə arxasındakı potensial qüvvələrdən istifadə əsri olacaq. Habelə maddi və mənəvi inkişaf dövrü ən yüksək mərtəbəyə qalxacaq. Bəşəriyyət üçün fürsət yaranacaq ki, əhalini uzaq ulduzlara aparsın, habelə ölüm və bərzəx həyatında açılış etsin. Həmçinin bəşəriyyət yeni bir dövrə, mərhələyə qədəm qoyacaq ki, ondan öncə xəbərsiz idi.

Bu əlamət və nişanələr onun (əleyhissəlam) zühurunda parlaq cəhət olacaq. Bu, insaniyyətin onun müqəddəs əli ilə gözlədiyi şeylərdir. Bu, şianin nəzəridir və həmin parlaq və aydın nəzərini müsəlman və başqa nəsillər üçün təsis edib. Meh-dinin dövlətinin geniş xətləri, gözəl dövrü, əhatə edəcəyi inkişaf və hadisələr pak qəlbləri cəzb edəcək, habelə onu şövq və tutqu ilə döyündürəcək ki, həmin parlaq dövrə yetişsin və bu dövr gerçəkləşsin.

İmamıyyə tezisində barəsində olan şübhə və iradların izahı

Bəzi kəslərə imamıyyə tezisinə uyğun olaraq Məhdəviyyət əqidəsini qavramaq çətindir. Onlar bu tezisə tarixi səhifələrdən və bununla əlaqədar kontekstdən baxırlar. Həmin şəxslər bu tezisə ideoloji metod və əsaslarını tədqiq etmək üçün ağıl və düşüncələrini işlətmirlər. Bu da onların nəzərlərinin səthi, yüngül, hər bir həqiqətdən uzaq olmasına gətirib çıxarır. Odur

ki, Məhdəviyyə düşüncəsi və mədəniyyəti barəsində bir çox bilgilərdən qafil olan kəsləri görürük. Bu onların irsində örtülü və qarışıq halda qalıb. Ona görə də Məhdəviyyət iddiası edən çoxlu fenomen, məntəqələrində özünü həmin ünvana aid etməyi görürük. Əlavə olaraq, bəzilərinin şübhəli hədəfləri var və ağır gəldikdən sonra həqiqətini saxtalaşdırmaq, formasını ləkələmək üçün şübhələr yaymağa çalışırlar.

Məhdəviyyət əqidəsi əqli, nəqli baxımdan yəqin və doğru olması səhih və mütəvatir dəlillərlə sübuta yetsə də, şübhə oxları, üzərinə atılan anlaşılmazlıqdan sığortalanmayıb. Habelə bir az irəli gedərək məsələnin əsası barədə də şübhə yaradılır. Bəzi qərəzli qələmlər çalışır ki, Məhdəviyyət məsələsini hekayə və şiələrin uydurduğu xürafat kimi xarakterizə etsin. Lakin imamiyyənin Məhdəviyyət tezisində iman gətirməzdən, qeyb, uzunömürlük və s. əlaqədar şeyləri təsdiq etməzdən öncə dərk olunması vacib olan həqiqət budur ki, imamiyyənin həqiqəti, mənsəbi, məqamı və əqidəsini tanımaq lazımdır. Çünki burada şiə Məhdəviyyətiylə rəbbani imamət həqiqətinin dərkı arasında möhkəm əlaqələr var. On iki imamçı məzhəbi Qurani-kərim, səqəleyn hədisi, on iki imam rəvayəti, kisa hədisi və s. vasitələrin işığında buna qailidir. Bu həqiqət barədə nəbəvi nəslərini və Quran ayələrini dərinliklə mənimsədikdə şübhələrin heç bir yeri olmayacaq. Habelə asanlıqla qəbul və təsdiq ediləcək, ağıl və elm məntiqiylə həqiqəti dərk olunacaq.

Bəziləri İmam M-h-m-m-d ibn Həsən Əskəri barəsində problem və suallar yaratmağa çalışırlar. Adətən bu şübhələr bəzi saxtakarların dilində dolaşır ki, onlar bunu İslam mədəniyyətinin irsinə qarşı qoyurlar. Həm də görərsən ki, onlar əsassız dəlillərdən istifadə edirlər. Bu, araşdırma və müzakirə yolu ilə aydınlaşacaq. Onların bu məqamda yapışmış olduqları qeyri-ciddi bəhanələr aşağıdakılardır:

1 – Doğulmasını inkar etmək.

- 2 – Erkən imamlığını münasib bilməmək.
- 3 – Uzunömürlülüynü şübhə altına salmaq.
- 4 – Qeyb dövründə onun nə kimi faydası var?
- 5 – Sərdabə iftirası.

Bunlar imamiyyə tezisində yönləndirdikləri və bu məqamda irəli sürdükləri ən əhəmiyyətli işkallardır.¹¹⁴ Biz tezliklə imkan qədərində onların üzərində duracağıq ki, həmin batil şübhələr aydınlığa çıxsın və ağıl məntiqi, elmi metodla zidd, İslam əqidəsi və mədəniyyətindən uzaq olması görünsün. İslam metodu ağıl və məntiq üzərində durur. Fitrətə etimad edir və qeybə istinad edir. İmamiyyənin Məhdəviyyəti bunların hamısı ilə zəngindir. Həqiqət isə Quran və nəbəvi metodla uyğun gəlir.

Birinci: Doğulmasının inkarı

Qeyd edilən şübhələrdən biri budur: İmam Mehdi doğulubmu və hal-hazırda mövcuddurmu? Yoxsa gələcəkdə doğulacaq? Nə üçün biz etiqad bəsləyirik ki, Mehdi həqiqətən doğulub, zühurundan bir az öncə doğulmasında nə maneə var? Bu işkal şiə ilə əhlül-ammə arasında Mehdi mövzusu barədə ən ümdə fikir ayrılığıdır.

İmamiyyə etiqad bəsləyir ki, vəd olunan Mehdi on ikinci imamdır. O, Samərrada (İraqda) hicrətin 255-ci ili, Şəban ayının 15-i doğulub. Allah onu, hikmətini bizim üçün açmadığı və Allahın sirlərindən biri kimi ifadə olunduğuna görə qeybə çəkib. Lakin əhlül-ammənin böyük dəstəsi belə hesab edir ki, o, hələ doğulmayıb və axirəzzamanda doğulacaq.

Məhdəviyyət imaməti ideoloji bir məsələdir. İdeoloji məsələyə istidlal etmək üçün biz üç dəlilə ehtiyac duyuruq:

¹¹⁴ İmamiyyə alimləri bu şübhələri rədd etmiş və onlara müstəqil yazılarda cavab vermişlər. Kim daha geniş məlumat əldə etmək istəyirsə, Seyid Abdullah Cərifinin “Məusuətul-İmamil-Muntəzər (əleyhissəlam) qiraətu fil-ışkaliyyat” (5 cild) kitabına, Seyid Əhməd İşkurinin “əl-Əqidətul-Məhdəviyyətu işkaliyyat və mualicat” kitabına və s. bu barədə kitablara müraciət edə bilər.

1 – Əqli dəlil: Bürhana əsaslanmalıdır. Yəni müğalətə və cə-dələ deyil, əqli aksioma əsaslanmalıdır.

2 – Nəqli dəlil (Qurani-kərim): Mütəşabih deyil, möhkəm ayə.

3 – Nəqli dəlil (Şərafətli sünnə): sadir olması, habelə də-lalət baxımından qəti olan hədis və ya rəvayət.

Sadir olması qəti olan o deməkdir ki, yəqin ifadə edəcək tərzdə mütəvatir rəvayətdir.

Dəlalat baxımından qəti olan isə mənanın zahirinə deyilir, təvil (yozum) qəbul edilmir.

İmam Mehдинin doğulma məsələsi, onun varlığı, həyatı və qeyb dövrü (ideoloji – qeybi – varolma məsələsi) barəsində təkcə tarixi araşdırma aparma ilə kifayətlənmək olmaz. Əksinə, ideoloji və tarixi bəhs eyni anda aparılmalıdır. Belə ki, əqidə əsas, tarixi tədqiqat isə tamamlanma rolunu oynayır. Biz bütün sahələrində hiss olunan maddi məsələdən danışmırıq ki, isbat və inkarında təkcə tarixçilərə etimad edək. Biz Allahın varlıq içərisində adətləriylə əlaqədar olan qeybi məsələnin əsas yerindən danışırıq. Yəni tarixi olmamışdan öncə buna ideoloji dəlil olmalıdır.

İmamıyyə şüələri İmam Mehdi “M-h-m-m-d” ibn Həsən Əs-kərinin doğulması, onun varlığı və qeybi, Allah ona vəd olunan gün zühur etməyə icazə verənə qədər qalacağını doğrulamaq üçün çoxlu əqli və nəqli, habelə ideoloji, tarixi dəlil və bürhan-ları dəlil gətirmək imkanına malikdirlər.

Birinci: Əqli dəlil və ideoloji nahiyyə

Şüələr deyir ki, Mehдинin doğulması və varlığı ağılla yəqin etmək əsasında sabitdir. Bundan əlavə nəql vasitəsilə də sübu-ta yetib. Bu, imamiyyə təfəkküründə ideoloji əsasdır və təkcə nəqli dəlillərə istinad olunmur. Əksinə, burada əsas əql hakim-dir ki, hər bir əsrdə hidayət imamının varlığı zərurətdir. O kəs ki, Allah tərəfindən Peyğəmbər dili ilə nəss söylənilib. İmam

Mehdinin doğulması və varlığına əqli istidlal və metodu imamiyyətlər iki hissəyə ayırır:

1 – İmamın varlığı, onun Allah tərəfindən təyin olunub seçilməsinin zəruri olmasına əqli dəlil.

2 – İntizarı çəkilən Mehдинin imamətinə çatmaq üçün bu imamətin davamlı olmasına əqli dəlil.

Buradan aydın olur ki, nə üçün imamət şiələrin düşüncəsində əqaidi əsas kimi təqdim edilib və o, fiqhi sahə hökmündə deyil. Bu, sona çatan nübuvvətdən sonra imamətin zərurətinə bəslənən etiqadlarında şiələrin təməlidir. Allah-təala Peyğəmbərin xüsusiyyətlərini daşıyan, bəşəriyyətə hidayətədirici və xəbərdarlıq edən olaraq göndərilən, ilahi vəzifənin yerinə yetirilməsində davamlı olan məsum imam olmadan yer üzünü boş, başlı-başına buraxmamış və buraxmayacaq. “M-h-m-m-d” ibn Həsən Əskərinin imamətinin xüsusi olmasını isbat etməyə gəlincə, imamətin zərurətinə əqli dəlilin əsası sübut olunduqdan sonra əql nəqlə istinad edir.

Həmin dəlillər və əqli işarələrə əlavə olaraq, burada çox sayda rəvayətlər var ki, yer üzünün höccətsiz olmamasına, olacağı təqdirdə yerin öz əhlini batıracağına işarə edir. Çünki məsum imam rəhmətin nazilolma, ümmət üzərindən əzabın qaldırılma səbəbidir.

Allah-təala buyurub: “Sən aralarında olduğun halda Allah onlara əzab verməyəcək”.¹¹⁵ Burada bir sıra rəvayətlər vardır ki, hər zamanda imamın varlığının zəruri olmasını vurğulayır. Habelə qeyd edir ki, yer üzərində höccət olmadan insanın var olma imkanı yoxdur. İmam Rza (əleyhissəlam) buyurub: “Əgər bir göz qırpmı olsa belə, yer üzü höccətsiz boş qalsaydı, sözsüz ki, öz əhlini batırdı”.¹¹⁶ Əhli-beytin imaməti nübuvvət və hidayət xəttini uzadır. İmamətinin yayılmasına ən böyük nümunə

¹¹⁵ Ənfal, 33

¹¹⁶ Muxtəsəru Bəsairid-dərəcat, s.228

İmam Mehдинin (əleyhissəlam) varlığıdır. Bu hərəkət nöqtəsindən hər bir zamanda imamı tanımağın zəruriliyinə önəm verilir. Necə ki, nəbəvi hədisdə qeyd edilib: “Kim zəmanəsinin imamını tanımadan ölsə, cahiliyyət ölüsü kimi ölüb”.

İkinci: Nəqli dəlil və tarixi tərəfi

Tarix baxımdan böyük sayda şiə kitablarında İmam Mehдинin doğrulması əhvalatı qeyd olunub. Onların ən əhəmiyyətli Əllamə Məclisinin “Biharul-ənvār” ensiklopediyasıdır.¹¹⁷ Onun doğrulmasının tarixi təsdiq yönümündən gerçək olması sübut edilib. Buna əlavə olaraq, müsəlmanların onun nəsəbini müəyyənləşdirməkdə yekdil fikirdə olduqlarını bilirik. Hamı ittifaq edib ki, o, Əhli-beyt-dəndir və zühuru axirəzzamanda baş verəcək.

Nəqli, tarixi dəlil və bürhanlarla tanış olmaq üçün bu bəhsin başlanğıcında həmin dəlillərdən bəzisini qeyd etmişik. Siz “İmamiiyyənin nəzərində tezis kök və əsasları” bölümünə müraciət edə bilərsiniz. Əlavə olaraq, biz “Mehдинin varlığına yəqin” adlı uzun biz bəhs yazmışıq.¹¹⁸ Orada geniş şəkildə tarixi və nəqli dəlillərə toxunmuşuq. Burada örnək üçün həmin dəlillərə və bəzi şahidliklərə müxtəsər şəkildə işarə edirik:

1 – Quran ayələri (Nəqli dəlil): Hansı ki, hər bir əsr və zamanda imamın varlığının zəruri olmasını göstərir. İmamət mövzusuna dəlalət edən ayələrə əlavə olaraq,¹¹⁹ Peyğəmbərdən sonra imamətin davamlı olmasına işarə edən ayələr də

¹¹⁷ Məusuətu Biharil-ənvār, c.51, birinci bab, Babu viladəti və əhvali ummihi, s.2-28.

¹¹⁸ “Ən-Nurul-Ğaib” kitabımız, birinci bab, ikinci fəsil, s.65-125.

¹¹⁹ Bir sıra ayələr hər bir zamanda imamın var olmasını təkid edir. Məsələn, Rəd, 7; Qasas, 51. İkinci ayədəki sözün çatdırılmasında məqsəd onlara Allahın ayələrinin və əhkamının təbliğidir ki, bu da yalnız rəbbani imam vasitəsilə mümkündür. Bizim zəmanəmizdə həmin şəxs İmam Mehdidir. Bəqərə, 30; Saff, 8; Qədr surəsi. Bunlar isə baş verməmişdən əvvəlki, yəni Mehdi doğrulmamışdan öncə olan Quran ayələridir.

vardır. Hansı ki, alimlər onların yüzdən artıq ayə olduğunu hesab edib.¹²⁰

2 – Şərafətli nəbəvi hədislər (Nəqli dəlil): Hansı ki, ümumi anlamda İmam Mehdiyə (imamətə) toxunur. Dəlalat və işarə baxımından mütəvatiridir ki, imamət davamlıdır, kəsilməzdir. Buna dair mütəvatir hədislər var. Məsələn, səqəleyn, on iki xəlifə, zamanın imamı kimi hədislər. Habelə İmamın doğulması və hazırkı varlığı iltizami dəlil ilə ifadə olunur.¹²¹

3 – Peyğəmbər və imamların xəbər verməsi (Nəqli dəlil): Onlar xəbər verib ki, İmam Əskərinin övladı doğulub sonra qeybə çəkiləcək. Allah ona zühur etməsi və yer üzünü ədalətlə doldurması üçün icazə verənədək uzun ömür yaşayacaq. Bunu təsdiq etmək hər bir müsəlmana lazımdır.¹²²

4 – Valideyni və mamaçanın şahidliyi (Tarixi dəlil): Atası İmam Əskəri (əleyhissəlam) oğlu – vəd olunan Mehdiyin doğulmasına şəhadət verib etiraf etmişdir. Həmçinin İmam Cavadın (əleyhissəlam) qızı Həkimə xanım da buna şahidlik etmiş və doğulmasında qabilə (doğuş etdirən) kimi iştirak edib.

5 – İmamı gördüyünə şahidlik edən onlarla insan (Tarixi dəlil): Onların adı uzundur. Həmin kəslər İmamı görmüş, həyatının müəyyən dövrlərində onunla əlaqə saxlamışlar. İstər atasının yanında görsünlər, istər qısamüddətli qeyb dövründə, istərsə də uzunmüddətli qeyb dövründə. Onlar həmçinin buna şəhadət veriblər. Bunları tarix qaynaqları qeyd edib.

¹²⁰ Bu barədə imamiyyənin Məhdəviyyət tezisinin kökü barəsində yazdığı kitablara müraciət edə bilərsiniz.

¹²¹ İmam Mehdi hədislərinin toplusu Peyğəmbərdən onun barəsində rəvayət olunan 560 hədis qeyd edib.

¹²² Şeyx Lütfullah Safinin “Muntəxəbul-əsər” kitabında qeyd etmiş olduğu statistik göstəriciyə müraciət edə bilərsiniz. Həmçinin şiə və sünnilərin İmam Mehdi barədə nəql etdikləri rəvayət toplusunun saylarını əhatə edən statistik göstəricilərə baxa bilərsiniz.

6 – Abbasi hakimiyyətinin hadisəyə reaksiya verməsi (Tarixi qərinə): İmam Əskəri vəfat etdikdən sonra hakimiyyət İmam Mehдинin ailəsinə təzyiq göstərdi. Bunu elə bir yolla etdi ki, gizli olan təhlükəli körpədən qorxduğunu göstərirdi. Tarix bunu qeyd edib. Bu durum eynilə Fironun Musa əleyhinə etdiklərinə bənzəyir.

7 – Bəzi sünni alimlərin İmam Mehдинin doğulması barədə etirafları (Tarixi qərinə): Kitablar və qaynaqlarda yüzdən çox Əhli-sünnə alimlərinin, həmçinin müxtəlif dəstələrdən olan kəslərin İmam Mehдинin doğulmasını aydın şəkildə etiraf etdikləri yazılıb. Həmin şəxslərin bəziləri Axirəzzamanda zühur edəcəyi vəd olunan həmin imamın Həsən Əskərinin oğlu olduğunu deyib.

8 – Naiblik məsələsi və müqəddəs nahiyyədən tövqilərin çıxması (Tarixi qərinə): Dörd naib vasitəsilə İmamın məsələlərə cavabları və onun tərəfindən tövqilər çıxıb. Bunlar İmamın öz xəttiylə, dəyişikliyə məruz qalmadan 70 il ərzində baş vermiş, şəxsi üslub və məzmununda olmuşdur. Bu məsələ şiə tarixində aydındır.

9 – Nəsəb alimləri İmam Mehдинin (əleyhissəlam) doğulmasını etiraf etmişlər (Tarixi qərinə): Hər bir fənnin əshabına müraciət etmək zəruri bir məsələdir. Xüsusilə, haqqında danışdığımız məsələ ilə bağlı nəsəb alimləri İmamın adını nəsəb kitablarında yazmışlar. Bunun özü onların İmamın doğulmasına iman bəsləyib təsdiq etmələrini göstərir. Xüsusilə, onların müxtəlif məzhəblərdən olması məsələni daha da aktual edir. Görürük ki, onlar arasında əhlül-ammədən, şiəyə tərəf olan Zeydilərdən olan kəslər vardır. Məkkə əhli onun şöbələrini daha yaxşı tanıyır.

10 – Bir sıra tarixi qərinələr: Məsələn, İmam Əskərinin evində Mehдинi görən xidmətçi və kənizlərin şahidliyi.

255-ci ildən indiki günümüzə qədər tarixin uzun mərhələləri boyunca şiələr arasında İmamın doğrulması və qeybə çəkilməsi düşüncəsi aydındır. Əsərlər onun varlığına dəlalət edir: Məsələn, sözləri, danışqları, təlimləri, vəsiyyətləri, duaları, salavatlari, yazıları, təlimatları. Bundan əlavə də tarixi qərinələr və şahidliklər vardır ki, onun varlığına dair şübhə etməyə heç bir əsas qalmır.

Bir sıra dəlillər, bürhanlar, şahiliklər, qərinələr, mütəvatir, səhih, dəlaləti aydın olan hədis və rəvayətlər İmam Mehdiyənin doğrulmasına dəlalət edir. Bütün bu dəlillərdən, ona yardımçı olan əlavə qərinə və amillərdən sonra bizdə doğrulmasına, varlığına ən az şübhə yarana bilərmi?! Sual veririk, bu bürhanlardan və elmi məntiqdən sonra nə deyir?

İkinci: Erkən imamətə yetişməsinin inkar etmək

İmam Mehdi həyatının erkən çağında müsəlmanlara imamlıqda atasının xələfi olub. Həmin vaxt onun beş yaxşı var. Bu, müxaliflərin hələ az yaşı olduğu halda, imamlığını qəbul edib, ona iman bəslədiklərinə görə şiələrə eyib tutduqları məsələdir. Çünki şiələrin nəzərində camaat namazının şərtlərindən biri həddi-bülüğa çatmaqdır. Elə isə həyatın bütün sahələrində müsəlmanların hamısına necə imamlıq, şəriəti təbliğ etmək məsuliyyəti daşımaq və onu qorumaq olar? Bu, İmam Mehdi barədə gətirilən və təqdim olunan şübhələrdən biridir.

İmam Mehdiyənin (əleyhissəlam) erkən imamlığı xüsusiyyəti fikri və ruhi məramdan imamətdə olan hər bir kifayətedici özəllikləri daşıyan gerçək, həqiqi imamətin özüdür. Bu, gərəkli olan, yaxud şəri cəhətdən fərz sayılan imamət deyil. Buna iki tərəfdən baxmaq olar:

1 – İdeoloji nahiyyə.

İmamyyəyə şiəsi iman bəsləyir ki, imamət dinin əsaslarındanır. Hansı ki, aləmlərin Rəbbinin işlərindən sayılır və mükəlləflərin xüsusiyyətlərindən deyil. Yəni o, dəlil və bürhan-

la ayaqda duran nübuvvət kimi ideoloji bir məsələdir. İnsanları, yaxud (həddi-büluğ, uşaqlara qadağan kimi) fiqhi məsələləri müqayisə etməyə uymur. Azyaşlının imamətinə dəlil gətirmək üçün gerek azyaşlının nübuvvətinə boyun əymiş olduğumuz kimi, bunu da qəbul edək. Çünki biz Qurani-kərimdə azyaşlı uşağın peyğəmbərliyini sabit edərək açıqladığını görürük. Buna dair bizim iki misalımız var:

* İsa ibn Məryəm (əleyhissalam) ulul-əzm peyğəmbərlərdən olub. O, hələ südəmər körpə olarkən peyğəmbər seçilib. Allah-təala buyurub: "(Məryəm) ona işarə etdi. Onlar dedilər: "Beşikdə olan körpə ilə necə danışaq?" (Körpə) (dil açıb) dedi: "Həqiqətən də mən Allahın quluyam! O mənə Kitab verdi və mənə peyğəmbər etdi".¹²³

* Yəhya ibn Zəkəriyyə (əleyhissalam) doqquz yaşı olarkən peyğəmbər seçilib. Allah-təala buyurub: "Ey Yəhya! Kitabdan möhkəm yapış (-deyə vəhy etdik). Biz uşaq ikən ona hikmət bəxş etik".¹²⁴

Nübuvvət elə bir uca məqam və böyük özəllikdir ki, bu yerə yalnız qabiliyyəti çatan və Allahın bunun üçün seçdiyi kəs onu öz üzərinə ala bilər. Bu, imamətə də aiddir. Bu, uca məqam, ali dərəcədir ki, seçilməsi Allah tərəfindən baş verir. İmamət nübuvvətin yayılmasıdır. İmam Mehdi peyğəmbər deyil, lakin onda peyğəmbərlərə bənzər xüsusiyyətlər var. Bu şəxslər rəbbani vəzifəyə bağlıdır, onunçün seçiliblər. Allah-təaladır onları elm və hikmətlə artırır. Odur ki, İmam Mehdi barədə irəli sürülən erkən imamlıq işkalı və şübhəsi ondan öncəki peyğəmbərlərin əleyhinə də təqdim edilə bilər. Buradakı cavab, elə oradakı cavabdır.

2 – Tarixi tərəfi.

Erkən imamlıq İslam tarixində sübuta yetmiş bir məslədir və illuziya deyil. Çünki az yaşı olmasına baxmayaraq bir şəxs

¹²³ Məryəm, 29-30.

¹²⁴ Məryəm, 12.

ictimai və dini sferaya çıxır və müsəlmanların ruhi və fikri baxımından imamı olduğunu elan edir. Cəmiyyətdən olan geniş kütlə, həmçinin şiələrdən olan xalq ona boyun əyir. Gərək əhali elm və tanışlığa malik olub fiqh, təfsir və əqaidə bacarıq sahibi olsun. Çünki belə olmasa, xalq kütləsini imamlığı ilə qane etmək imkanına sahib olmaz. Buna əlavə olaraq, düşmən mövqeyində olsa belə, nə üçün Abbasi hakimiyyəti səssiz qalıb? Halbuki bu hakimiyyət İmamı öz varlıqlarını təhdid edən böyük bir təhlükə hesab edirdilər. Necə ola bilər ki, öz xeyrinə olduğu halda, həqiqətin üzərinin açılması üçün heç bir iş görmədi? Həmçinin azyaşlı imamət öz qüsurluğunu ortaya çıxarar, ümmətə ruhi və fikri rəhbərlik, imamlıq üçün kifayətsizliyi təsdiqləyirdi.

Erkən imamlıq əlamətləri Əhli-beytin həyatında həqiqi əlamət olub. Bu, bir fərziyyə deyil. Bunun üçün İslam tarixində iki imamı misal çəkmək olar:

* İmam Muhəmməd Cavad, şiələrin doqquzuncu imamı, altı yaşı olarkən imamlığa çatıb.

* İmam Əli Hadi, şiələrin onuncu imamı, səkkiz yaşı olarkən imamlığa çatıb.

Abbasi hökumətinin bu imkandan istifadə etmədən susmasına yeganə izah budur ki, onlar erkən imamətin həqiqət olub saxta olmadığını bildirdilər. Abbasilər Məmunun zamanında Cavadın (əleyhissəlam) imamətini uğursuz etməyə çalışdılar. Uşaq olduğuna görə onu çaşqınlığa salmaq istəyirdilər. Odur ki, doqquz yaşı olan vaxt onunla qazilər qazisi Yəhya ibn Əksəm arasında debat qurdular.¹²⁵ Yəhya hakimiyyəti yanında ən böyük elmi dəstək idi. Lakin İmam Cavadın (əleyhissəlam) elmindən olan bir qarış suda boğuldu. Həqiqətdə imamlar (əley-

¹²⁵ Tarixdə "Ov etməyin haram olması" adı altında məşhur münazirəni Təbərsi "əl-İhticac" kitabı, c.2, s.444-də nəql edib ki, burada başqa münazirələr də var.

himussələm) hər bir yaşda öz qabiliyyətlərini isbat ediblər. Onlar İslam aləmində elmi bacarığa malik hər bir şəxs üzərində öz elm və fəzilətləriylə üstünlük qazanmışlar. Buradan Əhli-beytin əzəmətini tanımış oluruq.

Biz məsum imamdan bol elmi, böyük əxlaqı, bəşəri hidayətdən başqa nə gözləyə bilərik? Əlbəttə, biz ondan kreativ idmançı, güclü boksçu, yaxud cüssəli güləşçi olmasını gözləmirik ki, yaş və çəkinin burada rolu olsun. Biz bəzi zamanlarda və tarix səhidələrində kəskin zəkali uşaqların yetkin insanlardan üstün olmasının şahidi oluruq. Onlarla dahi şəxslər var ki, uşaq çağlarında ikən diqqəti özlərinə çəkiblər. Öz dövrlərinin nadir, zamanlarının yeganə şəxslərindən olsunlar deyə, bu azyaşlı dahilərə ağıl və seçkinlik nemətiylə mükafatlandıran Allahı, xəlifəsi, höccəti və zəmanənin imamı, bəşər övladları üçün misal və örnək, şəriəti üzərində məsuliyyət daşıyan olması üçün bir insan seçməkdə aciz görmək olarmı?!

Əhli-beyt məktəbi imaməti ilahi mənşəb görür. Bundan yalnız elm, ismət və kamal xüsusiyyət toplusunu özündə cəm edən əsas xarakterləri kamala çatmış kəs faydalana bilər. Rəbbani liderin gərək bununla xarakterizə olunsun. Bu xüsusiyyətlər insanda cəm olduqda, yaşından asılı olmayaraq onu seçkin və ləyaqətli edir. Odur ki, həddi-bülüğa çatmayan uşaqda bunların cəm olmasının heç bir maneəsi yoxdur. Sübut olunubdur ki, nübuvvət və erkən imamlıq həqiqətdir, İslam və tarix baxımından baş verib. Elə isə Mehdiinin imamlığı barədə etiraz etmək nəyə görədir? Bir halda ki, həmin rəbbani ləyaqətə beş yaşı olarkən nail olub.

Üçüncü: Uzunömürlü olması barədə şübhəyə düşmək

İmam Mehdi barədə imamiyyə tezisi ətrafında irəli sürülən şübhələrdən digəri qeyb dövründə uzunömürlü olmasıdır: Hicrətin 255-ci ilində doğulduğu halda İmam necə sağ olub, hal-hazırda ruzilənə bilər? Elmi və əqli məntiqdə insanın bu

qədər uzun yaşaması mümkün sayıla bilərmə? Bu uzun müddət ərzində imam necə yaşaya bilər, halbuki bu müddət min yüz səksən ili keçib. Bu isə qocalıq xüsusiyyətlərinə uyğun gəlmir. İnsanın qocalıq və fəsililiyinə hökm verən təbiət qanunları keçərli deyilmi?

İnsan ömrün yüz illər və bir neçə əsr uzanması, normal həddindən olduqca çox olması insan həyatında qəribəlik sayılır və belə bir iş müşahidə edilən və öyrəncəli hal deyil. Lakin bu da qeyri-mümkün deyil. Biz gərək mövzunu dindən öncə əqli və elmi məntiqlə müzakirə edək, görək ki, bu məsələdə doğru və uyğun rəy nədir.

Birinci: İnsan ömrünün uzun olması əqli baxımdan qeyri mümkün bir məsələ deyil. İnsanın əsrlərlə yaşaması məntiq baxımından mümkün bir işdir və ağılla heç bir ziddiyyət təşkil etmir. Həmçinin elmi baxımdan mümkündür (Elmi nəzər cəhətdən və nəzəriyyə tərəfindən). Lakin hələ mümkün olmasa da, elm buna nail olmaq yolunda addım atır.

İkinci: Uzun və ya qısa ömür yaşamaq Yaradanın əlində olan bir məsələdir. Dediymiz məsələ də bu cürdür. Allahın inayəti təbiət qanunlarının dondurulmasına, sabitləşdirilməsinə də daxildir. Məsələn, Allah İbrahimə odu sərini və salamat edib, dənizi Musa üçün bölüb. Peyğəmbəri Qureyşin gözündən gizlədib. Qocalıq qanunları Allahın vəlisi Mehdi üçün bunun kimidir. Əgər Allah ona uzun həyat bəxş edibse, onu qocalıq əlamətlərindən qorunan və gənc saxlayırsa, bunda nə maneə var? Bir halda ki, o, vəd olunan gününə hazırlanan intizarı çəkən liderdir. Ondən tələb olunan dövr istisna və yeganədir. Bununla da vəziyyət rəbbani bir möcüzəyə çevrilir ki, təbii qanun qüvvədən düşür.

İmam Mehdiyin ömrünün uzun olması inkar və ya şəkk edilməsi mümkün olmayan həqiqətlərdəndir. Bu elə bir məsələdir ki, ona heç bir təbiət qanunlarının təsir edə bilmədiyi ilahi

istək və qüdrət çərçivəsi olmadan, adi təbii müqayisələr aparılmadan baxılsa, heç bir işkal ortaya çıxmaz. Bu həqiqəti isbat etmək üçün bəzi dəlil, şahidlik və bürhanlara nəzər salmalı, ordan-burdan nümunələr gətirməli, İslamın yol göstərməsi və əsas qaynaqları vasitəsilə işıqlanmalıyıq.

1 – Qurani-kərim: Allah-təalanın kitabında sabit olmuşdur ki, bəzi kəslər uzunömürlü olub. Məsələn, peyğəmbərlər şeyxi Nuh: “Biz Nuhu öz qövmünə (peyğəmbər) göndərdik. O, min ildən əlli il az bir müddət ərzində onların arasında qaldı. Tufan onları zülm etdikləri zaman yaxaladı”.¹²⁶

Yunis peyğəmbər: “Balığın qarnında Qiyamət gününə qədər qalardı”.¹²⁷

İsa peyğəmbər: “Xeyr, Allah onu Öz dərgahına qaldırıb. Şübhəsiz, Allah yenilməz qüvvət sahibi, hikmət sahibidir!”.¹²⁸

Mağara əhli: “Onlar mağarada üç yüz il, üstəlik doqquz (il də) qaldılar”.¹²⁹

Lənətlik İblis: “(İblis) dedi: “Ey Rəbbim! Onların dirildiləcəkləri günə qədər mənə möhlət ver”. (Allah) dedi: “Sən möhlət verilənlərdənsən. Ancaq məlum vaxtın gününə qədər”.¹³⁰

Məgər Allah öz vəlisi Mehdini qoruyub saxlamağa qadir deyilmi? O kəs ki, Allah onun əli ilə İslamı bütün dinlər üzərinə zahir edib yer üzündə onu möhkəmlədəciyi, onu varislərdən qərar verəcəyini vəd edib.

2 – Şərafətli sünnə: Mübarək ömrünün uzun olmasına dair xüsusi hədislər və Peyğəmbərdən nəql olunan rəvayətlərə əlavə olaraq demək lazımdır ki, İslam dininin Qiyamət gününə qədər əbədi olacağına heç bir şübhə yoxdur. İmam Mehdinin

¹²⁶ Ənkəbut, 14

¹²⁷ Saffat, 144

¹²⁸ Nisa, 158

¹²⁹ Kəhf, 25

¹³⁰ Hicr, 36-38

ata-babaları olmuş on bir imam şəhid olaraq dünyalarını dəyişiblər. Odur ki, ömrünün uzun olması və qalması üçün gərək on iki xəlifə hədisi öz təsdiqini tapsın.

İmam diridir, ruzilənir və onun qalması labüddür, çünki bu din qalıcıdır. Çünki Quran qalıcıdır. Peyğəmbər buyurub: “Onlar Qiyamət günü hovuz kənarında yanıma gələndək bir-birindən ayrılmayacaq. (Quran və itrət). Nə qədər ki, bu, varlıqda davam edir, onunla birlikdədir və ondan ayrılmaz. Bu da Səqəleyn hədisinin təsdiqidir.

Əgər onun varlığı və uzunömürlülüüyü olmasaydı, müsəlmanlar arasında rəbbani imamın mövcud olmaması gərəkli olardı. Bu isə onların cahiliyyət ölüsü kimi ölmələrinə səbəb olardı, habelə məxluqat üzərində Allahın höccətinin olmamasına gətirib çıxarardı. Sözsüz ki, bu fərziyyələrin batil olmasında heç bir şəkk-şübhə yoxdur. Bu isə zəmanənin imamı hədisinin misdaqıdır.

İmam Mehдинin varlığının qalıcı, ömrünün uzun olması, Allahın onu qoruması və idarə etməsi şəriət baxımından sabit olur.

3 – Tarixdən bürhan: Bəşəriyyət tarixi uzunömürlü kəslərə nümunələrini toplayıb.¹³¹ Məsələn:

Adəm peyğəmbər 930 il yaşayıb.

Adəmin oğlu Şis peyğəmbər 912 il yaşayıb.

Nuh peyğəmbər 2500 il yaşayıb.

Zülqərneyn 3000 il yaşayıb.

Loğman ibn Ad Zünnusur 3500 il yaşayıb.

Xızır Bəni-Adəm arasında ən uzunömürlü şəxsdir.

Bunlar sübut edir ki, İmam Mehдинin uzunömürlü olması nəinki mümkün deyil, hətta təbiidir. Müqayisə üçün bəşəriy-

¹³¹ Hatəm Sicistaninin “əl-Muəmmərun” kitabı, habelə Məsudinin bir sıra uzunömürlüləri qeyd etdiyi “Murucuz-zəhəb” kitabı. Həmçinin tarix kitablarında onlarla uzunömürlü insanlar qeyd olunub.

yət tarixində uzunömürlüləri buna misal çəkmək olar. Odur ki, intizarı çəkilən liderin ömrünü inkar edənlərin iddiaları qüvvədən düşür. İmamın ömrü qarışıq və bənzərsiz bir şey deyil.

4 – Çoxlu kəslər tərəfindən müşahidə olunması: Çox sayda möminlər İmam Mehdiylə təkrar-təkrar görüşmüş və onu görmüşlər. Bunlar həm onun atasının sağlığında, həm qısamüddətli, həm də uzunmüddətli qeyb dövründə baş verib. Onu görüb ziyarət etməklə şəreflənən kələrin sayı olduqca çoxdur.¹³² Onları saymaq mümkün deyil. Bizim alimlərimiz bu mövzu barədə çox sayda kitablar yazıblar. Onu görmək həqiqətdir və tarix səhifələri boyunca sabit olub, habelə təvatür həddinə çatıb. Belə nəticə hasil oldu ki, intizarı çəkilən İmamın ömrünün uzun olması mübahisəsiz bir həqiqətdir. Görmək dəlildən ehtiyacsız edir və onun varlığı vicdanla hiss olunur.

Buna əsasən, onun ömrünün uzun olmasının mümkün-süz, yaxud ehtimaldan xarici olması barədə şübhə Qurani-kərim, nəbəvi hədisləri əsasında dəf olunur. Sonra isə tarix şahidlərinin və görmə həddinin çoxluq təşkil etməsidir. Bundan öncə unutmamalıyıq ki, Yaradanın qüdrəti İmam Mehdi üçün möcüzə və kəramət sayılır. Burada belə bir sual ortaya çıxır: Bu təsadüfdür mü ki, bəşəriyyətin həyat tənzimlənməsini yeniləmək, insanlıq mədəniyyətini pozğunluqdan qurtarmaq və onu yenidən inşa etmək üçün iki şəxs müəyyən işlər aparır. Onların hər birinin ömrü uzun olur. Biri bəşəriyyətin keçmişində rol oynayır və bu, Nuh peyğəmbərdir. Digəri isə bəşəriyyətin gələcəyində rol oynayacaq və o, Mehdidir. Bəs onda nə üçün ən azı min ilə çatan Nuhu qəbul edirik, ancaq Mehdiyi yox?

¹³² Bir neçə əhvalat vardır ki, Biharul-ənvar, c.52, Şeyx Nurinin “Cənnətul-mə’va”, Bəhraninin “Təbsiratul-vəli fiymən rəa əl-Qaiməl-Mehdi” kitablarında qeyd olunub.

Dördüncü: Qeybə çəkilməsinin nə faydası vardır?

İmamıyyə alimləri İmam Mehдинin qeybə çəkilməsi üzərində ittifaq etmişlər. Onlar etiqad bəlsəyir ki, Allah ona zühur etmək icazəsi verənədək yaşayacaqdır. Bu mövzu barədə bir sıra sual və iradlar gətirmişlər. Onlardan bəzisi bunlardır: Bu gün o, qeybdədirsə, sizə nə faydası var? Əgər imamın varlığı əqli, dini zərurətdirsə, o zaman onun camaatdan qeybdə olmasına necə izah verə bilərsiniz? Qeyb zamanı ondan fayda əldə etmək mümkündürmü? Habelə sair bu qəbildən suallar mövcuddur.

Əvvəlcə biz qeybin təkcə İmama məxsus olması deyil, ümumi xarakter daşdığını izah etməliyik. Belə ki, Qurani-kərim qeybin tarxidə təkrarlandığını sabit edir. Söhbət açır ki, bir sıra peyğəmbərlər öz qövlərindən qeybdə olublar, müddətləri arasında fərqlilik olsa da bu, zamanın müəyyən kəsirlərində baş vermişdir. Məsələn, Allahın peyğəmbəri olan Musanın qeyb dövrü qısa olmuşdur. Lakin Allahın peyğəmbəri İsanın öz qövmündən qeybi uzun çəkmişdir. Hətta bəşəriyyətin hamısından qeybə çəkilmişdir. Onun qeybə çəkilməsindən indiyədək minlərlə il keçmişdir. Habelə Allahın peyğəmbəri İbrahimin iki qeybi vardır ki, Mehдинin qeybinə bənzəyir. Quran mağara əhlinin qeybindən də söhbət açmışdır (309 il). Bundan əlavə, Yunis, Yusif peyğəmbərlərin də qeyb dövrü olmuşdur. Odur ki, Mehдинin qeybi sabiq ümmətlərə bənzəyir. Deməli, qeyb ümumi xarakter daşıyır. Qeybə çəkilməyin səbəbi və faydalarına gəlincə, burada da sual ümumdür. Nə üçün İsa qeybə çəkildi? Bir peyğəmbərin öz qövmündən uzaq yaşamasının faydası nədir? Nə üçün mağara əhli qeybə çəkildi? Nə üçün İmam Mehdi də qeybə çəkildi?

Öncə izah etdiyimiz kimi, Mehдинin qeybi iki ünvanlı qeybdir. İmam bizimlə birlikdədir, məsələnin qayəsi odur ki, biz onu əsla tanımırıq. O isə ümmət və onun işlərindən uzaq deyil. Əksinə, camaatla birlikdə yaşayır, onların həyatında iştirak edir,

onlara qulaq asır, onları görür və onlar da onu görürlər. Onların problem və acılarını hiss edir, bircə odur ki, camaat onu həqiqi ünvanı ilə (Mehdi olaraq) tanımır. Buna ən yaxşı misal Allahın peyğəmbəri Yusifdir. O, Misirdə qardaşları ilə qarşılıqlı iş görürdü, ancaq qardaşları onu tanımırdılar. Qeyb hökmlərinə əsasən, İmamla bağlılığımızın kəsilməsi onun bizimlə bağlantısının kəsilməsi anlamını daşımır. Quran bizə öyrədir ki, vəli bəzən qeybdə ola bilər, ancaq ümmətindən qəflətdə yaşaya bilməz. Əksinə, onların mənfəətləri üzərində çalışar və işlərini idarə edər. Lakin camaat onu tanımaz, necə ki, bu məsələ Xızır tərəfindən sabit olmuşdur: "Onlar (orada) Öz dərgahımızdan mərhəmət bəxş etdiyimiz və Öz tərəfimizdən elm öyrətdiyimiz qullarımızdan birinə rast gəldilər".¹³³

İmamıyyə iman və etiqad bəsləyir ki, İmam Mehdi mövcuddur və qeybdədir. Bu isə, əqli dəlillərə əsaslanır. Necə ki, şüəların nəzərində hər hansı bir etiqadi əsas bu cürdür. Burada əsas olan, hər bir dövrdə Allah tərəfindən, Peyğəmbərin dili əsasında məsum imamın varlığının zərurət olmasına aqlın hökm verməsidir. Əlavə olaraq, imamətin və xilafətin davamlı olmasını, onun kəsilməməsini vurğulayan Qurani-kərim və şərəfətli sünnədən olan nəqli dəlillər də vardır. Allah-taala buyurmuşdur: "Sənin Rəbbin mələklərə: "Mən yer üzündə bir canişin bərqərar edirəm!" – dedikdə..."¹³⁴ Həmçinin Peyğəmbərin və əhli-beytinin hədislərinə istinad olunur ki, bu, hələ qeyb baş verməmişdən öncə onlar tərəfindən sadir olmuşdur. Hətta Mehdi doğulmamışdan iki yüz ildən çox söylənilmişdir.

Agah olmalıyıq ki, Mehdiyə imanımız nəfsimiz, yaxud xarakterimizlə əlaqədar bir şey deyil. Yəni sevirik deyə, ona iman bəlsəyib, məsələni təsdiq etmirik, yaxud sevmədiyimiz zaman məsələdən üz çeviririk. Məhdəviyyət məsələsi bu cür

¹³³ Kəhf, 65.

¹³⁴ Bəqərə, 30

deyil, əksinə, bizim Mehdiyə imanımız həqiqi dəlil və bürhanlara əsaslanır. Həmçinin ağıl və elmə uyğundur. Bu, Allahın iradəsinə boyun əymək və təslim olmaqdır. Məsələ Allahın istədiyi kimidir, onun məxluqunun istəyi kimi deyil.

Allah Mehdi üçün on iki imamdan biri olmasını müqəddər etmişdir. Həmçinin öz hikmətilə qərarlaşdırmışdır ki, onların sonuncusu, bəşəriyyətin xilaskarı olsun. Mehdi o kəsdir ki, yer üzünü haqq-ədalətlə dolduracaqdır. O kəsdir ki, qəti şəkil-də vəd olaraq,¹³⁵ İslamı digər dinlər üzərində qalib edəcəkdir. ¹³⁶Biz Allahın iradəsinə təslim olanlar kimi, yalnız imamların saylarının təkmilləşmiş olmasına, onların Qurandan ayrı olmasına iman bəsləməliyik. Habelə biz yalnız on ikinci İmamın varlığını, qeyb dövrünü, qeybə çəkildikdən sonra zühurunu iqrar etməliyik. Həmçinin bu zühur qəti surətdə qeybdən sonra olacaqdır. Çünki bundan əvvəl zühur etməsi mümkün deyil. Bu, ilahi imamətin davamlığı üçündür. Allahın məxluqatına və peyğəmbərə verdiyi vədin yerinə yetirilməsidir. Mehдинin qeybi və zühuru Allahın qüdrətidir. O, lütfkar və xəbərdardır, istədiyini edər, lakin nə edərsə, hikmət üzündən edər. Biz Allahın hikmətinə müdaxilə edə bilmirik. Qətidir ki, insan zehni baxımdan Allahın davranış və işlərində böyük Xalığın hikmətini əhatə edə bilməz. Elə isə qeybin faydasını doğru hesab etməliyik. Hətta bunun hansı hikmət üzündən baş verməsini bilməsək belə. Necə ki, İmam Sadiq buyurmuşdur: “Bunda hikmət cəhəti odur ki, yalnız zühurundan sonra üstü açılar”. Sonra buyurdu: “Bu məsələ Allahın məsələlərindən biri, həmçinin sirlərindən biridir. Qeyb Allahın qeybindəndir. Nə zaman ki, onun hikmətli olduğunu bilmişik, hər bir feilinin hikmət ol-

¹³⁵ Nur, 55

¹³⁶ Müəllifin apardığı tədqiqatlardan: “əl-İntizar” jurnalı, altıncı say; “Cən-nətul-Hüseyn” jurnalı, ikinci say.

masını təsdiqləmişik. Hətta cəhətlərinin üzəri açılmamış olsa belə”.¹³⁷

Uzunmüddətli qeyb dövründə İmamdan faydalanmaq:

İşarə etməyimiz zəruridir ki, İmamdan fayda əldə etmək yalnız onun zühuru ilə məhdudlaşmır. Əksinə, burada hətta qeybdə və camaatdan gizli olsa belə saysız faydalar vardır. Şərəfətli rəvayətlər qeybdə ikən İmamdan faydalanmağı buludların örtüyü zaman günəşdən faydalanmağa bənzədib. Günəşin qarşısını bulud tutsa da istiliyi, işığı və s. gəlib çatır. İmam da belədir, qeybdə olsa belə, onun faydası vardır. Əgər biz bu faydaları bilmiriksə, onun yoxluğuna dəlalət etmir. Biz nəqli və əqli dəlilləri qiraət edəcək və qeybinin bəzi faydalarından xəbərdar olacağıq:

1 – Varlığının yer əhalisinə əminamanlıq olması: Əgər onun varlığı olmasaydı, yer öz əhlini udardı. Onun səbəbilə müsəlmanlardan bəla dəf olunur. Allahın Rəsulu buyurmuşdur: “Mənim əhli-beytim yer əhalisinə əminamanlıqdır. Əgər əhli-beytim getsə, yer əhli də getmiş olar”.¹³⁸ Allah-taala buyurmuşdur: “Sən onların arasında olduğun halda Allah onlara əzab verməyəcək”.¹³⁹ Onun varlığı bəşərin yer üzərində qalma səbəbidir. O, insanlıq aləminin qəlbidir. Bu dəlillərdən biz İmamın varlığını təkvini bir əlamət olaraq duyuruq. Əgər o olmasaydı, həyat məhv olardı. Burada onun zühuru və qeybi arasında heç bir fərq yoxdur. O bir günəş kimidir və yer üzərində həyatın davamlı olmasında rol oynayır.

2 – İlahi feyz vasitəsidir: Allah-taalanın yer üzərinə və əhlinə feyzləri yalnız vasitə ilə nazil olur. Bu zamanda isə ondan başqa birisi yoxdur ki, bunlar ona görə olsun. İmam varlıq işləri və Qədr gecəsində məxluqat üçün müqəddər olan tək-

¹³⁷ Kəmalud-din, Şeyx Səduq, bab 44, s.438.

¹³⁸ Mustədrəkus-səhiheyn, 3/458; Kənzul-ummal, 6/116

¹³⁹ Ənfal, 33

vini müqəddəratın icrası üçün bir mərkəzdir. Həmin gecədə mələklər və ruh yer üzünə enər, əgər o olmasaydı, bu nazil olma tamamlanmazdı. Allah buyurub: “O gecə Rəbbinin izni ilə mələklər və Ruh hər işə görə (yerə) enirlər”.¹⁴⁰ İmam mələklərin endiyi yerdir və Allah bəndələrinə ilahi nemətlərin çatması və vasitəsidir. Bu, İmamın işlərindən biridir. Hətta qeybdə və camaatdan gizli olsa da belədir. Onun vasitəsilə ilahi müqəddərat gerçəkləşsin və məxluqatına feyz yetişsin deyə, varlığı labüddür.

3 – Onun məxluqata şahidlik məqamı vardır: İmam bəndələrin əməllərinə şahid sayılır. Belə ki, Allah-taala buyurmuşdur: “Beləliklə Biz sizi orta bir ümmət etdik ki, insanlara şahid olasınız, Elçi də sizə şahid olsun.”.¹⁴¹ Qiyamət günü cəza və həsab şahid olunan əməllər əsasında olar. Hal-hazırkı dövrümüzdəki şahid isə İmam Zamandır. O, məxluqat üzərində höccətdir. İmamət nübüvvətin davamıdır. Onun varlığı bizim hazırkı dövrümüzdə Allah Rəsulunun öz zamanındakı vücudu kimidir. O zaman, şahidlik etməsi üçün varlığı labüddür. İstər varlığı qeybdə olsun, istərsə hazır olsun.

4 – Şərəfətli varlığınının bir neçə faydası var: İmamdan yararlanmaq təkcə onun zühuruna aid deyil. Onun vücudu qəlblərə aramlıq bəxş edir, həmçinin möminlərin əzmkalıq qüvvəsini davamlı edir. O, ölkələrdə Allahın əminamanlığı, sığınacaq yeri, bəndələrin qorunacaq məskənidir ki, şiddət və sevinc zamanı ona sığınırırlar. İmamın zühuruna ümid bəsləmək optimizm və pozitivlik yaradır və əmələ hərəkət etdirir.. İmamın ümmət ilə əlaqəsi, onun xalq bazası ilə rəbəsi böyükdür. Onun vəzifələrindən biri şəriəti qotumaq və İslama göz-qulaq olmaqdır. O, şiələrin hərəkətini yönəldir və hədəfə çatdırır, ha-

¹⁴⁰ Qədr, 4.

¹⁴¹ Bəqərə, 143

belə işlərini idarə edir və onlara şəfqət göstərir. Vicdan üstün dəlildir və bəyandan ehtiyacsız edir.

5 – İmamətin vacibəti qeyb ilə ziddiyyət təşkil eləmir:

Onun varlığı imamətin vacibəti dairəsinin içində daxildir. Belə ki, İmamı tanımaq – qeybdə və ya aşkarda olmasını nəzərə almadan – mükəlləfləri cahiliyyət ölümündən xilas edir. Onu tanımamaq isə fərdləri cahiliyyət əhatəsinə salır. Elə isə onun varlığı və mərifəti bəndələrin öhdəçilikləri arasında daxildir. Allahın Rəsulu buyurmuşdur: “Kim zamanının imamını tanımadan ölsə, cahiliyyət ölüsü kimi ölmüşdür”.

Hər bir halda İmam Mehdiyənin qeybi aydın hikmət, müdrik həqiqətdir. Hətta biz onun hikmətini bilməsək belə. O, qeybinin faydası haqqında belə demişdir: “Qeybim zamanı məndən faydalanmağın cəhətinə gəlincə, buludlar gözlərdən qeybə çəkmiş olduqda günəş kimidir. Mən yer əhlinə əminamanlığam. Necə ki, ulduzlar səma əhlinə əminamanlıqdır”.¹⁴² Qeybi zamanı onun varlığını inkar edən bulud arxasında günəşi inkar edən kəs kimidir.

Qeybə çəkilməsinin səbəbləri:

Bu yerdə bəzi suallar ortaya qoyulur: Nə üçün İmam qeybə çəkilib: Onu qeybə çəkən səbəblər nədir? Qeyb üçün əsas illət nədir? Tarix baxımından vurğulanır ki, imamlar hamılıqla zülmə məruz qalmış və sürgün edilmişlər. Haqlarına zülm və sərtlik göstərilmişdir. Bəziləri zindana, digərləri isə mühasirəyə salınmışdır. Hamısı ya qılınc, ya da zəhərlə şəhid ediliblər. Bütün bunlarla yanaşı, davamlı olaraq şiələr ilə əlaqə saxlayıb, əlləri ümmətin üzərində olmuşdur. Onlardan biri dünyasını dəyişdikdə öz yerinə digərini xələf qoyurdu. İmam Həsən Əskəri-nin xəstəliyində Abbasi hakimiyyəti onun övladını axtarmağa çalışırdı. O kəsi ki, Allah öz Kitabında və Rəslunun dili ilə vəd

¹⁴² Kəmlud-din, bab 45, s.441

vermişdi ki, tezliklə ədaləti yayacaq, zülm və haqsızlığı məhv edəcəkdir. Onun əlilə zəlalət dövrləri aradan gedəcəkdir. Abbasi qüvvələri İmam Əskərinin övladını axtarırdı ki, onu öldürsün. Ya da onun körpəsini axtarırdı ki, məhv etsinlər. Bu zamanlarda və durumda İmam Mehdi üçün zühur (üzdə olmaq) necə rahat ola bilərdi? Halbuki məsələ olduqca ağır duruma və ən çətin mərhələyə yetişmişdir. Necə ki, Firon Musaya, Nəmrud isə İbrahimə qarşı bu cür davranış sərgiləyirdi.

Ümmətin Allah Rəsulunun yolundan çıxması: Qeybin əsas illəti ümmətin Allah şəriətinə iltizamlı olmaması, Əhli-beytin hüquqlarını tapdalaması olmuşdur. Qeyb rəbbani xəlifələrin axıncısı üçün qorunma rolunu oynadı. İmam Mehdi öldürülsə, onun heç bir xələfi yoxdur.. Bilmək lazımdır ki, ölümdən qorxmağın səbəbi zühur əsrində olacaq obyektiv şərtlər mövcud olan zaman aradan gedəcək. Ancaq indi bu şərtlər mövcud deyil. Çünki ümmət zühurun maneələri üzərində dayanmaqdadır.

Boynunda zalımın beyəti olmaz: İmam Mehdi qeybinin vasitəsilə dövrünün hakimlərinə təqiyə etməkdən ehtiyacsızdır. Onun boynunda onlardan heç bir kəsin beyəti olmaz. Çünki zühurunun zamanı ən ali surətdə mütləq həqiqətin zühur zamanıdır. Odur ki, çıxdığı zaman kimsə ona ehtiyac duymaz. Çünki o, beyəti pozur. Habelə zalımlardan olan kimsənin haqqı onun boynunda olmaz. O həddə ki, əxlaqi baxımdan riayət etmək məcburiyyətində qalsın.. Qeyb azadlığı ifadə edir, təqiyə və ya beyət vasitəsilə məcbur qalması deyil.

Bəndələrin imtahanı, onların seçilməsi və ayırd edilməsi: İmamın qeyb məsələsi və ona etiqad bəsləmək imtahan mövqelərindən biridir. Çünki mömin, arxayın nəfsə, dəlilə inan kamil ağıla ehtiyac duyur. İmam Kazimin belə buyurduğu nəql olunmuşdur: “Bu məsələnin sahibinin qeybə çəkilməsi labüddür ki, buna qail olan kəs bu məsələdən geri dönsün. Bu, yalnız Allah tərəfindən olan bir müsibətdir ki, Allah onun

vasitəsilə məxluqatını imtahan edər".¹⁴³ Allahın öncəki ümmətləri imtahan etdiyi şeylərdən biri peyğəbərlərinin, onların vəsilərinin qeybə çəkilməsi olmuşdur ki, halları incələnsin. Bu ilahi adət və imtahan həqiqəti sonuncu canişinlərinin qeybə çəkilməsilə Muhəmməd ümmətinin başına da gəlmişdir.

Həqiqətdə qeyb insanlar üçün İmamın varlığına hasil olan faydalardan məhrum olmaq sayılır. İnsanlar imamı vacibləri yerinə yetirməkdən uzaqlaşdırdıqda və onu qeybə çəkilməyə vadar etdikdə, onunla dəvəti arasında maneə yaratdıqda, onların üzərinə qınaq və boyunlarına məsuliyyət düşür. Qeyb, əslində zalımlar tərəfindən Əhli-beyti fəaliyyət və rəbbani məsuliyyətlərindən uzaqlaşdırmaqdır. Lakin bu, Əhli-beytin Rəblərinin yerləşdirdiyi mərtəbələrədən uzaq olması deyil.

Buradan vurğulayırıq ki, qeybdə olan İmamın mənfəəti barədə çıxarılan şübhə və iradlar imamətin həqiqətinin mənasını dərk etməmiş kəslər tərəfindən sadir olur. Onlar onda Allahın hədlərini qoruyan və müftilikdən başqa bir şey görmürlər. Xoş olsun Qaimlərinin qeybi zamanı Əhli-beytin ipindən yapışan möminlərin halına və xoş olsun onların vilayətində sabitqədəm olanların halına.

Beşinci: Sərdab yalanı

İmamıyyə tezisində yönəlik töhmət və iradlardan biri də budur: Axirəzzamanda zühuru baş verənədək bir şəxsin yüz illərlə sərdabda yaşaması mümkündürmü? Məgər ağıl bu qənaətdədir ki, kimsə yemədən, içmədən, ehtiyaclarını ödəmədən belə bir şəraitdə yaşaya bilər?

Öfsanə: İmam Mehdiinin sərdabda qeybə çəkilməsi, onun orada diri olması, ruzilənməsi, indiyədək yemədən, içmədən orada gizlənməsi, bir gün oradan zühur edəcəyi, şiələrin Mehdiini xürruc etməkdə yola gətirmələri naminə, oranı ziyarət et-

¹⁴³ Biharul-ənvar, c.52, s.113

məsi..Bu söz olduqca absurd və iftiradır, belə bir ittihamın heç bir əsası yoxdur. Bunu müxaliflər tez-tez təkrarlamış, belə bir hekayə qondarmış və bu günədək bu yalanı təkrarlamaqdadırlar ki, digərləri bunu qeyb düşüncəsinin axmaqlıq olmasına dəlalət edən pis əməl saysınlar. Bu töhmət şiəyə yapışdırılmışdır. Güman etmişlər ki, şiələr öz imamlarını sərdabda axtaracaqlar və onun zühuru orada baş tutacaqdır.

Sərdab həqiqəti:¹⁴⁴ Qədim dövrlərdə əksər mənzilər isti məntəqələrdə idi, yayda istiliyi keçirmək üçün həmin evlərə sərdab düzəldilirdi. İmam Əskərinin evi İraqda yerləşən Samərra şəhərində idi ki, həmin evdə də sərdab vardı.. İndi də “Qeyb sərdabı” adı ilə məşhurdur.¹⁴⁵O, Samərrada “əl-Ətəbətul-müqəddəsə”də bariz məkan və məskəndir. İki imam – Hadi və Həsən Əskərinin qəbrindən qərb istiqamətində yerləşir. Şərəfətli və müqəddəslik səbəbilə şiələr bu yerə ehtiramla yanaşırlar. Çünki İmam Hadi və İmam Əskərinin evinin bir parçası olmuşdur. Bura onların bəzi zamanlarda gecəni keçirtdikləri və ibadət etdikləri yer olmuşdur. Habelə oğlan uşağı olan imamın, onun atasının və babasının namaz qılan yerləri olmuşdur. Onlar adət etmişdilər ki, düşüncəyə qapılmaq və ibadət etmək üçün oraya çəkilsinlər. Həmçinin Abbasi xəlifəsinin gecə nəzarətçisinin basqıları başda olmaqla, narahat edənlərdən uzaq durmağa çalışırdılar. O, mübarək məkanlardandır ki, Allah orada öz adının uca tutulmasına və zikr olunmasına icazə vermişdir. İmam Mehdiinin qəti bir məkanı yoxdur ki, orada qərar tutsun. Tərcih edilən bu idi ki, onu doğulmuş olduğu evdə

¹⁴⁴ Sərdab: yer altında tikilidən ibarətdir. İsti yerlərdə yayılmışdır. Adətən günəşən uzaq, rütubətə yaxın yerdə olur. Həmçinin sərin olur.

¹⁴⁵ Qeyb sərdabının tarixi haqda məlumat üçün müraciət edə bilərsiniz: Şeyx Zəbihullah Məhəllətinin “Mə’səru’l-kubra fi tarixi Samərra”, c.1, s.292 və ondan sonra.

ziyarət etsinlər. Şair Əllamə Seyyid Muhsin Əmin “Əta sailən” adlı qəsidəsində buna işarə etmişdir.¹⁴⁶

Yalan uydurmağın yaranması: Sərdab şübhəsi və yalanı şiələrin həmin yeri ziyarət edib, orada namaz qılması və İmam Mehдинin ziyarətnaməsini oxumaqlarından başlayıb. Müxaliflər düşünürdü ki, şiələr onun orada olmasına inanırlar. Bu mövzu sənədsiz, araşdırmasız məqsədli tarixi şaiyələrdən olmağa başladı. Elmi və tarixi baxımdan sübut edilib və dəstəklənib ki, şiələrdən elə bir kəs yoxdur ki, İmam Mehдинin sərdabda qeybə çəkilməsinə etiqad bəsləsin. Yaxud düşünsün ki, orada yaşayır və qalır. Bunu nə onların alimləri, nə də avamları söyləmişdir. Şiə kitabları və əsərlərində bu sözün heç bir mənbəsi yoxdur. Əksinə, şiələr etiqad bəsləyir ki, Mehdi sağdır, o bu dünyada ruzilənir, camaatla yaşayır, onları görür, onlar da onu görürlər, Həccə gedir, camaatla danışır, səfirlər seçir, malları qəbul edir və tövqilər yazır, hadisələrə yaxından şahid olur. Hər hansı bir adi şəxs kimi yaşamağına böyük fürsəti vardır. Lakin onlar onun məsələsinin həqiqətini bilmirlər.. Şair Əllamə Seyyid Muhsin Əmin bunu nəzmə çəkərək söyləmişdir.¹⁴⁷

Töhmət və iftiralar: Sərdab ətrafında quraşdırılan əfsanələr, bunu ələ salan şeirlərin yazılmasının, hətta qaçacaq yol olsaydı belə, heç bir əsası yoxdur. Bu, iftiranın özüdür. Bu yalançılıq cahil qələmlər arasında dolaşır, illyuziya və xəyal aləmində inkişaf edir. Əllamə Seyyid Muhəmməd Kazim Qəzvini bununla əlaqədar qeyd etmişdir: “Digəri gəlir və xəyalının təsirindən bu yalançılığa başqa bir töhmət, başqa bir iftira əlavə edir.

¹⁴⁶ “Əta sailən” qəsidəsi. 309 beytdə gəlmişdir. Bu, adı çəkilməyən müəllifin 25 beytdə Bağdaddan gələn qəsidəyə cavab olan qəsidədən ibarətdir. Seyid Muhsin Həkimin “əl-Burhan əla vucudi Sahibiz-Zəman” kitabında qəsidə şərhilərilə birlikdə mövcuddur. Həmçinin, Əbdülqadir Əbülməkarimin “əl-Məusuətuş-şəriətil-Məhdəviyyət”, c.6, s.88.

¹⁴⁷ Əl-Məusuətuş-şəriətil-Məhdəviyyət, c.6, s.89

Deyir: Şiələr hər Cümə günü Sərdabın qapısına silah-sursatla gəlir, çıxır və deyirlər: Ey Mövlamız, bizə sarı çıx! Kaş bu azğınlar yalançılıqda bir söz üzərində yekdil olardılar! O həddə ki, pisliklərinin üstü açılmazdı, saxtakar maskaları yerə düşməzdidi. Lakin Allah yalnız haqqı izhar etmək, batilə damğa vurmaq və qüsurlarını ortaya çıxarmaq istəyir. Sən onları bir-birinə zidd sözlər üzərində parçaladığını görərsən. Onlardan biri deyir: Bu sərdab Hillədədir. Digəri deyir: O Bağdaddadır. Üçüncüsü deyir: O Samərradadır. Onlardan sonra Qəsimi gəlir, bilmir ki, o haradadır. Sərdab ifadəsini işlədir ki, pisliliyini gizlətsin”.¹⁴⁸

Həqiqət: İmam Mehdi'nin sərdabın içində qeybə çəkilməsi bir əfsanədir və bunu – tarixləri doğruluqdan bu günə qədər heç bir şiə söyləməmişdir. Bunu onların düşmənləri, onlara kin-küdurəti olanlar uydurmuşlar. Şair Əllamə Seyyid Muhsin Əmin bunu nəzmə çəkilən beytlərdə ifadə etmişdir.¹⁴⁹

Etihadımız belədir ki, İmam sərdabın içində qeybdə deyil. Ora onun atasının, babasının məskunlaşdığı yerdə və atasıyla bərabər yaşadığı mənzildir. Həmin yer orada onları ziyarət etmək üçün tərcih edilən yerdir. Həqiqət isə budur ki, İmam hadisələrin içindədir. Ümmətin üzləşdiyi məsələlərə əlac edilməsində öz yolu və üslubu vardır. Bu, elə ondan bizə varid olan hədisi açıqlayır ki, onun qeyb durumunun faydası buludların örtmüş olduğu günəş kimidir.

Şübhələrin həqiqəti: Bu o iradlardanıdır ki, elmi meyarlar, məntiq əsaslar və sağlam metod baxımından cılız olduğunu görürük. Bu şəkildə onun həqiqəti üzə çıxır, gövdəsi zəif, sütunu qırıq, tikilisi dağılmış hala düşür. O həddə ki, Məhdəviyyət məsələsində şübhəyə salma ağıl və elmin təsdiq etmədiyi aydın bilən həqiqətlər barədə şəkk halını alır.

¹⁴⁸ Əl-İmamul-Mehdi minəl-Mehdi iləz-zuhur, s.202

¹⁴⁹ Əl-Məusuətuş-şəriətil-Məhdəviyyət, c.6, s.90

Yekun nəticə

İmamıyyə şüələrinin tezisində əsasən, intizarı çəkilən Mehdi “M-h-m-m-d” ibn İmam Həsən Əskəridir. O, (İraqda) Samərrada, hicrətin 255-ci ili Şəban ayının yarısının gecəsində doğulmuşdur. O, şüələrin nəzərində on ikinci imamdır. O, Allahın yer üzərindəki axırncı höccəti, Allah Rəsulunun xəlifələrinin sonuncusu, müsəlmanların on iki imamının axırncısıdır. Hicrətin 260-cı ili atası şəhid olduqdan sonra imamət öhdəçilikləri ona keçdi. Həmin əsnada onun beş yaşı vardı. Allah onu hələ uşaq ikən imam etdi. Necə ki, südəmər olarkən İsanı peyğəmbər etmişdi. Allahın əmrilə qeybi seçmişdir. O, tədricən insanlardan qeybə çəkilməmişdir və onun iki qeyb dövrü var: Birinci qısamüddətlidir ki, 69 il boyunca davam etmişdir. Hicrətin 260-cı ili başlamış və 329-cu ilə qədər davam etmişdir. Şüələr onunla səfirləri vasitəsilə əlaqə saxlayırdı. Onlar dörd nəfər idi ki, şəxsiyyətəylə onlara nəss buyurmuşdu. İkincisi isə uzunmüddətli qeyb dövrüdür ki, hicrətin 329-cu ili sonuncu naibi Əli Səməri vəfat etdikdən sonra başlamışdır. Beləcə, səfirlik zamanı sona çatdı və qeyb, insanlardan tam örtülü olma mərhələsi başladı. Bu isə Allah ona çıxmağa icazə verənədək davam edəcəkdir. Onun bu zaman ərzində müəyyən naibləri olmamışdır, lakin ədalətli fəqihlərin ümumi naibliyi vardır. O, dünya diyarında yaşamaqdadır, onun ömrü və həyatı eynən Xızır və İsanın (əleyhiməssəlam) ömrü və həyatı kimidir ki, ilahi möcüzə sayəsində baş verir. İmamıyyə sair müsəlmanlarla yekdil fikirdədir ki, o, zülm və haqsızlığı aradan aparmaq, tövhid və ədaləti yaymaq üçün axirəzzamanda zühur edəcəkdir. Lakin insanlardan kimsə onun çıxacağı günü dəqiq bilmir. Burada qəti əlamətlər vardır ki, zühurundan öncə baş verəcəkdir. Məsələn, Yəmanınin Yəməndən, Süfyaninin Şamdan çıxması, Ramazan ayından göydən çıxıqğı gəlməsi, Nəfsi-Zəkiyyənin Məkkə hərəmində qətlə yetirilməsi, Məkkə və Mədinə arasında Beyda çökməsi. Habelə

imammiyyə açıq şəkildə etiqad bəsləyir ki, o, Məkkədə rükn və məqam arasında çıxacaq, sonra insanlar ona beyət edəcəkdir.

On iki imam şüaları gözlənilən Mehдинin varlığı barədə əqidəsini onun qalıcı olmasını təkcə Quran ayələri və mütəvətir hədislər əsasında qurmamışdır. Onlar öz əqidələrini əqidə əsasları üzərində qurmuşlar.¹⁵⁰ (Əsas: imamət) Həmçinin bu əqidə əqli və nəqli dəlillərə söykənmişdir. İmamətin və hər bir dövr, zamanda imamın varlığının zərurətindən başlayaraq şüalar bu bab və daxil olunan yerdən görür ki, İmam Mehdi barədə danışq, bəhs və dartsma aparılması vacibdir. Bu, onların yanında Məhdəviyyət əqidəsinin əsası, başlanğıcı və cövhəridir. Məhdəviyyət əqidəsi bir bütün şəkliindədir. Necə ki, İslam, tövhid – hər biri bir bütün şəkliindədir. Məhdəviyyət məsələsi də bu cürdür. O, dini, məntiqi bir məsələdir ki, imamətin kamalı və sonudur. O, dünyada insanlıq tarixinin sonu üçün xoşbəxtlik mərhələsidir. Rəbbani imamətin həqiqəti dərk olunmamışdan öncə on ikinci İmamın qeybə çəkilməsinin həqiqətini fəhm və dərk etmək hər bir təkidlə mümkün deyil. Çünki burada imamətin həqiqətilə qeybin həqiqəti arasında bağlılıq vardır. Bu, səhih və dəqiq surətdə Məhdəviyyətin həqiqətini bəyan edən Quran və nəbəvi metodun özüdür. Lakin qeyb, erkən imamlıq, yaxud uzunömürlülük kimi Məhdəviyyət həqiqətlərindən olan həqiqətin hissəli, fərdi, sıx nəzərinə gəlinə, qalan həqiqətlərə nəzər salmadan, yaxud məsələnin hamısı barədə əhatəli surət və nəzər götürmədən, yaxud ona tam bütün kimi baxmadan – imammiyyə tezisində əsasən, onun həqiqət və cövhərini tanımağa yetişmək mümkün olmayacaqdır. Hətta əgər bu həqiqətlər Qurani-kərim və şərəfətli nəbəvi hədislərindən istinad və əldə olunan əsaslı həqiqətlər olsa belə, durum eyni olaraq qalacaqdır.

¹⁵⁰ İmammiyyə şüalarının nəzərində üsuliddin beşdir: tövhid, ədl, nübüvvət, imamət, məad.

Hər bir səmavi şəriət qanunları, insanların əli ilə əsası qoyulan məzhəblər və sairləri xilaskarı gözləyir. Hamı dünyanı zülm və haqsızlıqda qurtaracaq xilaskar düşüncəsində ittifaq etmişdir. Lakin onun adı, şəxsiyyəti və nəşəbi barədə ixtilaf etmişlər. Bununla yanaşı hənif İslam və şiə məzhəbi Məhdəviyyət məsələsini xüsusi olaraq qeyd etmiş, onu digər məzhəb və dində bəyan olunmayan şəkildə izah etmişdir. Belə ki, on iki imam şiələrinin yanında Məhdəviyyət məsələsi ideoloji mövqe baxımından önəmli və mühüm bir şey şəklindədir. Bu, onların yanında dinin əsaslarından birinə birləşir (imamətə). Məhdəviyyət tezisilə yanaşı xilaskar düşüncəsi son dərəcə netləşir. Onunla birlikdə kamalı daha yüksək surətlərə çatır. Müsəlmanlar ittifaq edib ki, Fatimənin nəslindən bir nəfər axirəzzamanda çıxacaqdır və onun adı Mehdi'dir. Lakin xilaskarın şəxsiyyətini tanımaq və onu bəirləməyə bağlı əsas cəhət bir çox mərifətə bölünür. Əhli-beyt məktəbinin, əksinə olaraq, Mehdi'nin şəxsiyyətini adı, nəşəbi, kimliyi, əlaməti, xüsusiyyətləri və doğulma tarixilə tanıyırlar. Bu bəirləmə əsasında şiələr bəzi işləri Məhdəviyyət məsələsinin daxilinə, yaxud daha doğrusu, imamiyyətə onun tezisində bəzi təfəsilatla xüsusiləşmişdir. Onların ən əhəmiyyətli, daha çox dartılışanı onun (əleyhissəlam) doğulması və qeybə çəkilməsidir. Məhdəviyyət məsələsində imamiyyətə məktəbinin xüsusiyyəti odur ki, əmniyyət durumunu və nəzəri məsələni mövcud gerçəklik halına dəyişmişdir. Möminlər və dünya üçün aydın olmuşdur ki, onlar bəlli bir yeganə Mehdi'ni gözləyirlər. O da Fatimə Zəhranın nəslindən, İmam Hüseynin nəvələrindəndir və İmam Həsən Əskərinin oğludur. O, elə onun dövründə doğulmuşdur. Hal-hazırda isə uzunmüddətli qeyb dövründədir. Hər bir bölgəyə tövhid və ədaləti yaysın deyə, Allah-taala ona izn verdikdə, Axirəzzamanda zühur edəcəkdir. Şiə anlayışı sıx şəkildə bəirlənmiş, ayırd edilmiş gələcəyə elm və mərifətlə bağlıdır. Gözlənilən Mehdi'nin kimliyi və şəxsiyyətə

tini dəqiq bəirləmək Məhdəviyyət əqidəsi üçün təsbit edir və dünyanın bütün xalqları üçün böyük əmniyyət formalaşdırır.

Elə isə, şiələrin Mehdisi tarixin formalaşdırdığı gerçək əqidədir – xüsusiyyətilə müəyyən doğum tarixi, müəyyən gizlənmə vaxtına malik şəxsiyyətdir. O, qeybə çəkildikdən sonra öz tərəfdarları ilə qısamüddətli qeyb dövründə səfirləri yolu ilə əlaqə saxlamışdır. Elə isə, keçmişdə həyatını yaşamış bəlli bir şəxsiyyətdir. Şiə ardıcılıqları ilə yenidən möhkəm əlaqə saxlamışdır. Baxmayaraq ki, bu aləmdə insanlardan örtülü halda olsa da, tərəfdarlarının içindədir. Seyyid Muhəmməd Baqir Sədr¹⁵¹ deyir: “İslam xilaskar düşüncəsinü qeybdən gerçəkliyə, gələcəkdən indiyə, biz onun doğrulmasını və xəbərini gözləyirik ki, onun misdaqına diqqət yetirək – düşüncəsindən hal-hazırda fəaliyyətinin intizarını çəkdiyimiz, qanı və ətilə aramızda yaşayan müəyyən bir insana dəyişdi. Biz onu görürük, o da bizi görür. Ümid və acılarımızla yaşayır, kədər və sevincimizdə bizimlə şərik olur, digərlərilə birlikdə vəd olunan anı izləyir”.¹⁵²

Bəhsimizin sonuna çatmazdan öncə boynumuzda bir neçə sətir artırmaq düşür ki, Məhdəviyyətin yeri və ümumilikdə insanlıq, xüsusi olaraq şiəliyin nəzərində strateji əhəmiyyətini ümumi nəzərlə izah verməyə çalışaq. Bəşəriyyət tarixini, insanlığın başlanğıcdan sonuna qədər olan getdiyi yolu əhatəli və sürətli şəkildə qiraət etdikdə insanlıq irsinin əsaslarında xilaskar (Mehdi) düşüncəsinin əsasında din, fəlsəfə, tarix, siyasi toplum olduğunu görürük. İşlənən nəzəriyyələrdə, hamısı işarə edir və müjdələyir ki, Məhdəviyyət etiqadı insanlıq arzuları və gözləntilərlə üst-üstə düşür. O, mütləq şəkildə bəşəriyyətin gözlədiyidir. Seyyid Muhəmməd Baqir Sədr deyir: “Mehdi arzuların ünvanıdır. Bəşəriyyət müxtəlif dinləri və məzhəblərlə ona sarı yönəlib. Həmçinin fitri

¹⁵¹ Seyid Muhəmməd Baqir Sədr (1935-1980) iraqılı, şiələrinin dini mərcəi, mütəfəkkir, İslam filosofu Kazimeyndə doğulmuşdur.

¹⁵² Bəhsun həuləl-Mehdi, Seyid Muhəmməd Baqir Sədr, s.10

ilham üçün formuldur. İnsanlar onun tərəfindən dərk edib ki, yer üzərində bəşəriyyət üçün vəd olunan bir gün var ki, onda davamlılıq və arxayınçılıqlarını tapa bilər”.¹⁵³

Xilaskar və qurtarıcı düşüncəsi insanlıq gözləntisi kimidir ki, dünya dinləri hamılıqla ona bəşarət vermişlər. Lakin bunu ümumi şəkildə etmiş və təfəsilatını incələməyiblər. İmamıyyə tezisi isə, əksinə, Məhdəviyyəti bəirləmiş, hərflər üzərinə nöqtə qoymuş, dəqiq əlamətlərlə, təfəsilatına izah verməklə, əhatəli metodla, əyani görünüşdə təqdim etmişdir. Odur ki, müsəlman olmayan bir sıra filosof, sxolastikin şiələrin Məhdəviyyət tezisinin vəsfi barədə dəqiq və gözəl rəylər verdiyini görürük. Əhli-beyt məktəbinin getdiyi yolda onun təsiri önəmli, rolu aydındır. Fransız şərqşünası Henri Kurban¹⁵⁴ deyir: “Məhdəviyyət şiə ideologiyasında önəmli və əsas sütun formalaşdırır. Onu bütün İslam məzhəblərdən üstün edir. Bu isə onun irəliləmə və çiçəklənməsinə səbəb olmuşdur”.¹⁵⁵ Başqa bir yerdə deyir: “Şiə irsi Mehdi barədə dərin düşüncəni cəm edir ki, o, Muhəmmədi vilayətini sonlandırandır. Bu fikir sünni İslamında yayılan Mehdi təsəvvürü tərəfindən mahiyyətindəki düşüncə ilə ixtilaf daşıyır. Belə ki, öz-özlüyündə əvəz olaraq söz üçün imamət düşüncəsilə şiə mənasını birləşdirmək mümkün deyil. Nə də bəttini düşüncə ilə onun yozumunu, yaxud gələcəkdən onu təyin edəni. Biz izahlı və əsas fərqlə çıxarış etmişik ki, Muhəmməd peyğəmbərlərin sonuncusu idi, ancaq bu sonunculuq peyğəmbər göndərməyə aid idi. Şiə irsi yeni bir dairə açılışını imzalamışdır – vilayət dairəsini, ruhi hidayət dairəsini”.¹⁵⁶

¹⁵³ Bəhsun həuləl-Mehdi, Seyid Muhəmməd Baqir Sədr, s.8

¹⁵⁴ Henri Kurban (1903-1978) fransalı filosof, şərqşünas. İranda İslama ciddi maraq bələmişdir, xüsusilə də şiələrə. “İran İslamında on ikinci imam” onun ən əhəmiyyətli kitablarındanır.

¹⁵⁵ Tarixul-fəlsəfətil-islamiyyəti, Seyid Cavad Təbatəbai, s.105

¹⁵⁶ Henri Kurbanın “On ikinci imam” kitabı, Mahmud Musəvinin tərcüməsi, s.53, 54.

Amerikalı filosof Fransis Fukuyama¹⁵⁷ deyir: “Şiələr bir quşdur ki, atdığımız oxdan daha uca uçurlar. Onun iki qanadı var: Qırmızı (keçmiş) və onun kökü Kərbəladadır. Bir də yaşıl qanad (gələcək). Onun kökü isə Məhdəviyyət, onun əli ilə ədalət tələb etməkdir. Onlar müntəzirdirlər. Müntəzir isə ümid-sizliyə qapılmaz. Bu onların fənaya düşər olmalarının qarşısını alır. Şiə bu iki qanadla daha uca uçur. Çünki bizim atdığımız iqtisadi, siyasi, iqtisadi və mədəni oxdan uzaqdırlar... Onlar necə məğlub ola bilər???”¹⁵⁸ Görürük ki, Məhdəviyyət əqidəsinin və mədəniyyətinin şiələrin nəzərində bir çox kəlamı, siyasi düşüncə və fəaliyyətlərdən daha böyük və önəmli təsiri vardır. Onun rolu icraedicidir, tarix və müasirlik baxımından şiəliyin azadlıq hərəkatının ortaya çıxmasında əsas faktordur. Hərəkət, fəaliyyət, çalışqanlıq zamanı yol nəsillərin qarşısında işıqlanır, onların daxilləri fədakarlıq, qərarlı olmaq, gələcəyə optimist yanaşmaqda ümid saçmaqla işıq saçır.

Bəzi filosof, şərxünas və din mədəniyyətindən, insanlığın gözləntilərindən və xilaskar düşüncəsindən uzaq olan kəslər, habelə o kəslər ki, özlərində pis baxış gəzdirir və bəşəriyyətin gələcəyini qara gözlərlə qıraət edir, təkidlə “Dünya tezliklə dağılacaq və yoxa çıxacaqdır, bəşəriyyət çağdaşlıq və kultüründə elə bir mərhələyə çatmışdır ki, qarşısında qəbirə düşmək üçün yalnız bir addım qalmışdır, o qəbir ki, onu öz əli ilə qazmışdır”¹⁵⁹ – deyirlər, tarixin sonuna dair belə bir baxış qərbin öz zatına baxışını göstərir. Lakin onlar qafildirlər ki, bəşəriyyət tarixindəki əsas gedişat və geniş xətt baxımından bu büdrəyiş-

¹⁵⁷ Yuşihiru Fransis Fukuyama siyasi iqtisadiyyat və siyasət alimidir. O, Amerika universitetinin professorudur. Çikaqo şəhərində 1952-ci ildə doğulmuşdur. Harvard universitetində siyasət elmləri üzrə doktor olmuşdur. Yapon əsilli amerikalıdır.

¹⁵⁸ Fukuyama bu sözü Qüdsdəki toplantıda, 1986-cı ildə demişdir

¹⁵⁹ Əməlul-insan, əl-İmamul-Mehdi fi fikril-İslamiyyil-əsil, s.62

lər və yerə düşmələr cüzi işlərdir. İnsanlıq başlanğıcdan üstünlüyə sarı irəliləmiş və kamilləşmişdir. Səməvi şəriət qanunlarında öndə olan və kamilləşən şeylər buna ən doğru misaldır. Odur ki, insanlıq ümid, fitrət və imanla gələcəyə doğru hərəkət edir. Bu o şeydir ki, imamiyyənin Məhdəviyyət tezisi onu vurğulayır. Hansı ki, mövcud fəsadın müvvəqqəti bir şey olduğunu sübut edir. Həmçinin orada xoşbəxt həyat, xilaskarın (İmam Mehdi) əli ilə gələcəkdə bəşəriyyətin intizarını çekdiyi parlaq bir dövr vardır. Bu o şeydir ki, Qurani-kərim onu vurğulayır, bəşarət verir və ilahi vəd kimi ifadə edir.¹⁶⁰ Odur ki, bunun gerçəkləşməsi labüddür. Məhdəviyyətə etiqad bəsləmək insanlıq tarixinin nəzərinə aydınlıq verir, Qurani-kərimin barəsində söz açdığı tarixdəki ilahi adətləri anladır. Ümidlərin düyünlənməsi yaraşan gələcək, dünya nizamının yönələrək hərəkət etməsi istəyən ilahi iradə Məhdəvi mərhələdir. Çünki İmam bəşər arasındakı mücadiləni yatıracaq, maddi və mənəvi səbəblərini qaydasına salacaqdır. Ali-Mühəmməd dövlətinin qurulma mərhələsi gerçəkləşəcəkdir. Mütəfəkkir Mürtəza Mütəhhəri¹⁶¹ deyir: “Bəşəriyyətə yapışan şərr, fəsad və səfalət xüsusiyyətləri yoxdur, həmçinin bəşəriyyəti yox etmək qüdrətində olan maddi, mədəni bir cərəyan da yoxdur. Əksinə, bəşəriyyət parlaq, xoşbəxt gələcəyə yönəlir, onda zülm və fəsadın köklərini qoparıb çıxarır. Bu, dinin bəşarət verdiyi nəzəriyyədir. Bu bəşərlə bağlı olan Mehdi'nin hərəkətidir”.¹⁶² Məhdəviyyət məsələsi Allahın saleh bəndələri üçün yer üzünü vərasət görən Quran nəzəriyyəsilə uyğun gələn tarixin təfsirini formalaşdırır. Bir cəhətdən Əhli-beyt və onların tərəfdarlarının nəzəri tarixi həqiqət üçün diri formalaşdırma ifadəsi daşıyır. Görünməyən

¹⁶⁰ Nur, 55

¹⁶¹ Murtəza Mütəhhəri (1919-1979) iranlı şiə din alimi, mütəfəkkir, islam filosofudur. Xorasan bölgəsində doğulmuşdur.

¹⁶² Nehzətul-Mehdi fi dəu'i fəlsəfətit-tarix, Şəhid Mürtəza Mütəhhəri, s.62.

gələcək müstəvisi üzərində deyil, bu qədər. Əksinə, indiki yaşayış müstəvisi üzərindədir. Mütləq İlahi ədalət hökumətinin bəşəriyyətin gələcəyində baş verəcəkdir.

Aləm şövqlə dünyanın şəfəq və Allahın ən böyük vəlisinin ilahi məzhəri ilə üfüqlərin işıq saçacağı həmin günə təşnədirlər və onu şövqlə gözləyirlər. Xüsusilə bəşəriyyətin parlaq gələcəyinin və intizarını çəkmiş olduğu işıqlı əsrin əlamətləri aydın olduğdan sonra. Bu istək nə qədər böyükdür, bu hədəf nə qədər nəhəngdir?! Biz – bəşəriyyət Mehдинin, dünyada dalğalanacaq tövhid və ədalət bayrağının intizarındadır, dedikdə bilməliyik ki, böyük lider bu hədəfi təkbaşına reallaşdırmayacaqdır. Əksinə, bizdən yardım və kömək gözləyir. O bizi gözləyir ki, zühur günü üçün kamiləşsək və hazırlaşaq. Hikmətdəndir ki, biz ədalətli dövlətin qurulması üçün hazırlıq görənlərdən, o çıxan zaman yanında kömək olaq. Nəticəli intizarın bu dövrdə ümumi məsuliyyət ünvanı olması vacib olur. Həmçinin bizim qayğımız davamlı şəkildə gələcəyə təşəbbüs göstərməkdir. Hamı gözləyir ki, əsrin və zamanın Sahibinin başçılığı ilə dünya Məhdəvi fəthi gerçəkləşsin.

Qeyd olunanların icmal kimi deyirik: Əhli-beyt tərəfdarlarının düşüncəsində Məhdəviyyət əqidəsi budur. Bu həmin parlaq düşüncədir ki, Allahın Kitabı, şərəfətli nübüvvət sünnəsinə uyğundur, ağıl və elmə istinad olunur. Bu o parlaq gələcəkdir ki, bəşəriyyət Muhəmməd ailəsinin Qaiminin zühurunun intizarını çəkir. Bu o sona çatdıran nəzəriyyədir ki, peyğəmbərlər və rəsulların – hamısının təvaf etdiyi yer olmuşdur.

İKİNCİ BAB:

STRATEJİ MƏHDƏVİYYƏT BARƏSİNDƏ NƏZƏRLƏR

BİRİNCİ FƏSİL:

MÜQƏDDƏS ZÜHUR ZAMANI NƏ ÜÇÜN “LƏSARATUL-HÜSEYN”¹⁶³ ŞÜARİ SƏSLƏNƏCƏK?

İmam Mehdi (əccələllahu fərəcəh) vəd olunan gün zühur edərkən həmin ilin Aşura gününə təsadüf edəcəkdir. Onun əshabı “Ya ləsəratul-Hüseyn” şüarı səsləndirəcək. Onlar bu şüarı uca səslə deyəcəklər. Həmin gün babası İmam Hüseyinin (əleyhissəlam) qətlə yetirilən günü olacaq. Buna zühur barədə rəvayətlər dəlalat edir.

Şəhidlər ağasının (əleyhissəlam) və İmam Mehдинin (əccələllahu fərəcəh) inqilabı eyni hədəf uğrunda birlikdə ahəngdardır. Hüseyinin (əleyhissəlam) hərəkəti, əslində Mehдинin (əleyhissəlam) inqilabının bəzi müqəddimələrindəndir. Necə ki, İmam Mehдинin (əleyhissəlam) inqilabı İmam Hüseyinin (əleyhissəlam) hadisəsini müdafiə etmək, qanının qisasını almaqdır. Onun varlığı müştərək hədəfə yönəlib ki, aralarında haqq-ədalət, zülm və haqsızlığı, azgınlıq və küfrü aradan aparmaqda uyğunluq var.

Buradan İmam Müntəzərin (əleyhissəlam) hərəkəti “Ya ləsəratul-Hüseyn” bucağından başlayır. Elə bir hərəkətlə ki, düzgünlük və üstünlük üzərində olan qüvvətli bir nöqtədən başlayır. Burada ən əhəmiyyətli münasibət İmam Hüseyin (əleyhissəlam) və onun hədəflərindən danışmaqdır ki, həmin

¹⁶³ Müəllifin apardığı tədqiqatlardan: “əl-İntizar” jurnalı, altıncı say; “Cən-nətul-Hüseyn” jurnalı, ikinci say.

gün məhərrəm ayının onuncu günü qətlə yetirilməsinin ildönümü günüdür. Buradan zühur üçün belə bir zaman müəyyənləşdirmək hikmətli və səhihdir. Əlavə olaraq, İmam Hüseynin (əleyhissəlam) varlığı, xüsusilə, ümmətin, ümumi şəkildə bəşəriyyətin daxilində diri, yeni şəkildə olmuş, qalır və qalacaq. Baxmayaraq ki, onlar müxtəlif yerdədirlər. Nəsilləri inqilab, hərəkət, ixlas ruhiyyəsiylə ilhamlandırır.

Elə isə “Ya ləsəratul-Hüseyn” süarının İmam Mehдинin (əc-cələllahu fəracəh) böyük, əzəmətli, geniş dəlalətləri və hərəkəti üçün rəmzi vardır. Burada biz iki hərəkətin təbiətini, hədəflərini, müştərək əlaqəsini tanımalıyıq. Bilmək lazımdır ki, bu iki yol İslam və onun uca risalətinə görədir. Lakin hər şeydən öncə biz Rəsuli-Əkrəmin (sallallahu əleyhi və alih) Məkkə fəthindəki davranışı ilə Hüseyni və Məhdəvi fəthləriylə olan əlaqəsini tanımalıyıq. Bilmək lazımdır ki, İslam tarixində üç əsas fəth olub ki, İslam risalətinin qorunmasında böyük rol oynayır:

Birinci: Fəthul-Muhəmmədi (Məkkənin fəthi)

Allah-təala Öz Kitabında buyurur: “Allahın köməyi və qələbə gəldiyi zaman, insanların dəstə-dəstə Allahın dininə girdiklərini gördükdə..”¹⁶⁴ Həmçinin buyurub: “Biz sənə aydın bir fəth verdik”. Bəs hansı əsas maneə var idi ki, Peyğəmbər (sallallahu əleyhi və alih) üzləşmişdi, o həddə qədər ki, məbus olduğu və dəvətinə başladığı Məkkənin fəthi bir neçə il təxirə düşdü. O vaxta qədər ki, Məkkənin fəth olunduğu il “Fəth ili” kimi adlandı. Fəthin təxirə salınmasına səbəb olan Peyğəmbərin (sallallahu əleyhi və alih) üzləşdiyi həqiqi problemi aydınlaşdırmaq üçün biz Fil ilinə qayıtmalıyıq (m. 570). O ildə Allahın Rəsulu (sallallahu əleyhi və alih) doğulub. Yəmənin padşahı Əbrəhə Məkkəyə hücum çəkib, Beytullahil-həramı (Kəbəni) dağıtmaq istəyirdi. Qarşısında fil olan qoşun yaxınlaşanda və Məkkə əha-

¹⁶⁴ Nəsr, 1 və 2.

lisi (Qureyş) evlərindən qonşuluqdakı dağlara uzaqlaşdıqda onların başçısı Əbdülmüttəlib öz məşhur sözünü dedi: “Evin himayə edəcək Rəbbi var”. Allah şərəfətli Kəbəni qorumaq naminə öz möcüzəsini göstərdi. O, Əbabil quşlarını bişmiş gildən olan daşlarla (mərcidən böyük, noxuddan kiçik) göndərdi. Burada yeni fikir formalaşmağa başladı və camaatın ağıllarında kök saldı. Bu isə Allahın evinin müqəddəsliyi ilə Qureyşin antoloji qüvvət şəklində, həmçinin ərəblər arasında olan nüfuzundan formalaşmış başçılığı arasında idi. Çünki onlar Allah evinin qonşuları, himayədarları və xidmətçiləri idilər. Onlar bu evin zəvvarlarına ikram edirdilər. Ona görə də Qureyşin bu antoloji nüfuzu Məkkədə ikən, öz dəvətinin başlanğıcında Peyğəmbərin (sallallahu əleyhi və alih) üzləşdiyi ən çətin maneə idi. Muhəmməd peyğəmbər (sallallahu əleyhi və alih) öz dəvətinin başlanğıcında Məkkədə on üç il qalsa da, müsəlman olanların sayı az idi. Bu isə siə dəvət üslublarının yetərsiz və zəif olmasından mümkün deyildi. Camaat arasında isə Allah evi ilə Qureyşin rəhbərliyi arasında bir düşüncə oturuşmuşdu. Buradan nübuvvət hikməti qaynadı ki, Yəsribə hicrət etsin. Böyük rəhbərin bu həqiqəti bilərək, Qureyşlə Hüdeybiyyə sülhündə yalnız bir mətləbi ortaya qoydu, o da Qureyşin onunla ərəblərin arasından ayrılması idi. Habelə ərəblər arasında olan antoloji nüfuzunu işlədərək faydalanmaqdan əl çəkdi ki, onlardan ayrılmış olsun. Həmçinin onların özünün və dinin ziddinə işlətdikləri yalançı iddialarından uzaq dursun. Peyğəmbər (sallallahu əleyhi və alih) Qureyşə qələbə çalıb hicrətin səkkizinci ilində Məkkəni fəth etdikdən sonra risalət dəvətinin və İslamın yayılmasında olan əsas maneələr, qüvvətli əngəllər süquta uğratdı. Bu isə fikri zərurətlərin parçalanmasında və insanların zəhinlərindən çıxmasına təsir qoydu. Odur ki, camaat Allahın dininə məşəqqət və sıxıntı olmadan dəstə-dəstə daxil oldular. Habelə Məkkənin fəth olunduğu il “Fəth ili”, yaxud vilayətini

qəbul etdiklərini, İslama boyun əydiklərini bildirmək naminə ərəb qəbilələrinin Peyğəmbərin (sallallahu əleyhi və alih) yanına çox gəldiklərinə görə “Amul-vüfud” adlandı. Muhəmməd peyğəmbər (sallallahu əleyhi və alih) heç bir çəkişməsiz Ərəb yarımadasının başçısı oldu.

İkinci: Hüseyni fəth (Aşura)

Allahın Rəsulu (sallallahu əleyhi və alih) İslam hökumətinin idarəçisi və ali başçısı idi. Allah ona geniş səlahiyyətlər vermişdi ki, belə bir böyük məsuliyyətin öhdəsindən gələ bilsin. Allah-təala buyurub: “Peyğəmbər möminlərə onların özlərindən daha yaxındır”.¹⁶⁵ Habelə buyurub: “Elə isə onların arasında Allahın (sənə) nazil etdiyi ilə hökm ver. Sənə gələn haqdan ayrılıb onların istəklərinə tabe olma”.¹⁶⁶ Beləliklə, Allahın Rəsulu (sallallahu əleyhi və alih) iki qanuni və səlahiyyətli hakimiyyətə malikdir. Onun vəhy yolu ilə səma ilə əlaqəsi vardır ki, yeganə qanuni (təşrii) mənbə hesab olunur və ilahi risaləti çatdırmaqda onu məsul edir. Həmçinin İslam ümmətinə başçılıq etməyə təşəbbüsü onu şəriətinin icra olunmasında birinci məsul şəxs edir.

Allah-təala buyurub: “Həqiqətən, Biz sənə Kitabı haqq olaraq nazil etdik ki, insanlar arasında Allahın sənə vəhy etdiyi ilə hökm verəsən”.¹⁶⁷ Buna görə də, Peyğəmbərin missiyası təkcə vəhy çatdırmaq deyil, həm də müsəlmanlara başçılıq və yer üzərində Allahın qanununu icra etməkdir. Müsəlmanlar Peyğəmbərə itaət etməli idilər ki, belə bir itaət Allaha itaət sayılırdı. Allah-təala buyurub: “Ey iman gətirənlər! Allaha və Rəsuluna itaət edin, özünüzdən olan əmr sahiblərinə itaət edin. Əgər bir şey haqqında mübahisə etsəniz, Allaha və Axirət gününə inanır-sınızsa, Allaha və Rəsuluna müraciət edin. Bu,

¹⁶⁵ Əhzab, 6

¹⁶⁶ Maidə, 48

¹⁶⁷ Nisa, 105

(sizin üçün) daha xeyirli və nəticə etibarilə daha yaxşıdır".¹⁶⁸ Deməli, Peyğəmbərə itaət vacibdir. Öz ardıcılılarına şəriət qanunvericiliyində, əlavə olaraq, başqa itaət də vardır ki, bir lider və idarəçi kimi ona yönəlikdir, çünki Allah bunu əmr edib. Odur ki, İslam hökuməti dinin önəmli məsələlərindəndir.

Peyğəmbərin vəfatı ilə camaatın beyni və zehmində (yeni bir intellektual əlaqə) əmələ gəldi. O da bu idi: Bir tərəfdən Peyğəmbərin müqəddəsliyi və İslam dininin təlimləri, digər tərəfdən Peyğəmbərin xəlifəsinin, yaxud hakimiyyət kürsüsündə əyləşən kəsin müqəddəsliyidir. Səbəbi odur ki, Rəsulun xəlifəsinə (canişininə) hörmət və ehtiram edirlər, çünki o, ümmətin idarəçiliyində, dinin səhih əsasları üzərində qorunmasında Peyğəmbərin vəzifəsini icra edir. Xəlifənin heybəti Allahın Rəsulundan qaynaqlanır. Bu isə Allah və Rəsulun əmri ilə qanuni, müəyyən xəlifə üçündür. Əslində xəlifə dini daha yaxşı bilən, anlayan, daha təqvalı, daha etibarlı kəsidir. O, müsəlmanların ixtiyar sahibidir, din və dünya işlərində onların rəsmi müraciət etdikləri yerdir. Ancaq təəssüf olsun ki, qələbə qazanmaq, xəlifəliyi əldə etmək qəsbkarlıq və zor işlətmək yolu ilə yayılıb. Beləcə, qanuni xəlifəliyin əzəməti qələbə çalmış xəlifəyə keçir ki, hökmünün qanuni olmasının heç bir legitimliyi yoxdur. Burada yalnız bircə qüvvə qalır. Hərçənd xəlifə (hakim və ya əmir) Peyğəmbərin xəlifəsi sayılsa da, o, Peyğəmbərin malik olduğu bütün imkanlardan yararlanırdı. Həm də buna bir müqəddəslik də qatmış olurdu ki, Peyğəmbərin xəlifəsinin vəsfinə aid idi. Bu qələbə çalan (qeyri-qanuni) xəlifənin müqəddəsliyi yavaş-yavaş insanların zəhinlərində kök salmağa başladı. Hətta hakimin vermiş olduğu təlim və istiqamətlər dinin əsas təlimlərindən hesab olunmağa başladı. Səbəbi isə Peyğəmbər xəlifəsi olması və bunun həzrətin müqəddəsliyinə əsaslanması

¹⁶⁸ Nisa, 59

idi. Məsələ o həddə çatdı ki, çıxan təlimlər hənif dinin hökmlərindən olduqca uzaq olsa belə, bu cür təqdim olunurdu. Beləcə, Əməvilərin (Müaviyə və Yezid kimi) hakimlərinin təlim və əmrləri din halına, yaxud din təlimləri olaraq əmələ gəldi. Daha, azğın xarici düşüncələr hesab olunmurdu. Məhz burada ümmətin üz-üzə gəldiyi bəla və təhlükə mövcuddur. Ona görə də həqiqətləri açıqlayan və hakimin, onun təlimlərinin müqəddəsliyini (bu barədə düşüncə nəticələrini) kənarlaşdıran cihad aktı icra etmək qaçılmaz idi.

İmam Hüseyn bu həqiqəti anlayırdı və bilirdi. Həmçinin bilirdi ki, tarix ondan işlərin öz həddinə qaytarılması üçün əməl gözləyir. Odur ki, şəhidlər ağası öz yolunda ali hədəf, uca qayəyə sarı irəlilədi. O, bu sözləri söyləyən kəsin dediklərinin mücəssəməsi idi:

“Əgər Muhəmmədin dini yalnız mənim ölümüm ilə ayaqda qalacaqsa, onda ey qılınclar doğrayın məni!”

Hüseyn (əleyhissəlam) öz böyük ölməz mövqeyində durdu, o zaman ki, babasının risalətinin təhlükədə olmasının qaçılmaz olduğunu gördü. Bunu isə yalnız şəhadəti ilə keçib aşmaq olardı. O, “Mən təkəbbür və lovğalıq üzündən çıxmamışam. Mən sadəcə babamın ümmətində islahat tələbi ilə çıxmışam və istəyirəm ki, yaxşı işlərin icrasını tələb edib pis işlərdən çəkinməsinin qarşısını alım” –, deyərək qanuni və tarixi məsuliyyəti boynuna götürüb formalaşdırdı.

İmam Hüseynin inqilabının şüarı və hədəfi Allah Rəsulunun ümməti arasında islahat aparmaq idi. Hansı ki, xalqı düzgün islami yanaşmaya qaytarmağı hədəfə almışdı. Burada görürük ki, İmam Hüseynin inqilabı həmin təhlükəli daxili düşmənin simasında bir tufan idi. Həmin düşmən ki, ümmətin varlığını təhdid edir, onun qüvvəsini dağıdır və daxildən bədənini taqətdən salırdı. Çünki daxili məkr xarici sövdələşməkdən daha təhlükəlidir. Şəhidlər sərvərinin qiyamı (Hüseyni fəth) dini dəyərlərin

inqilabı olduğu kimi ümmətin azad olması üçün bir inqilab idi. O özündə düşüncə, vicdan, idrak və tarixi məsuliyyət daşıyırdı. Buna görə də heç bir rəhbər İmam Hüseynin qiyamından sonra fəqihlik, mədəniyyət, yaxud vəhy, yaxud Quran və təfsiri öz əlinə keçirə bilmədi. Əksinə, hakim (icraedici hakimiyyət) səviyyəsində oldu və icraedici hakimiyyət (hakim, padşah, xəlifə, möminlərin əmiri, əmr sahibi), yaxud hər hansı bir legitiimi olmayan xəlifə adlanan birisi ilə qanuni hökmlər və İslam təlimləri arasında ayrılıq yaradıldı. Buradan İmam Hüseynin hərəkətinin əzəməti görünür. İslam dininin müqəddəsliyi vasitəsilə Peyğəmbər xəlifəsi adı altında hakimiyyət kürsüsündə əyləşən kəsin müqəddəsliyinin eyni olduğunu formalaşdıran zehni və fikri stereotip kənarlaşdırıldı. Odur ki, İmam Hüseynin (əley-hissəlam) hərəkətindən sonra Təvvabin, Muxtar Səqəfi və s. kimi hərəkət və qiyamlar baş verdi. Ona görə də İmam Hüseynin hərəkəti, yaxud inqilabının “Hüseyni fəth” adlandırılması daha gözəl olardı .

Üçüncü: Məhdəvi fəth (Zühur-Aşura)

İmam Mehдинin zühurunun başlanğıcında ucalacaq “Ya ləsəratul-Hüseyn” şüarı onun hədəfləriylə Seyyidü-şühədanın hədəfləri arasında müştərək əlaqələrin olduğunu aydınlaşdıracaq. Belə ki, bu, Peyğəmbərin gətirmiş olduğu saf, təmiz İslamın qayıdışı olacaq. Belə ki, İslamın İmam Mehдинin əli ilə yenidən canlanacağını ifadə edən bir sıra şərəfətli rəvayətlər bunu izah edir. Bu isə Məhdəvi fəthlə, Hüseyni və Muhəmmədi fəth arasında əlaqənin olduğunu göstərir. Odur ki, belə deməyimiz düzgün sayılır: İslam tarixində üç həqiqi fəth var, Muhəmmədi, Hüseyni, Məhdəvi. Bu, hərbi və ya siyasi olsa belə əslində əqli, fikri fəthlərdir ki, həqiqətləri aydınlaşdırır, İslam risalətinin hədəflərini gerçəkləşdirir.

İmam Mehдинin yerinə yetirməli olduğu missiya olduqca böyükdür. Ona tapşırılmışdır ki, bütün peyğəmbərlərin,

rəsulların və vəsilərin səyini toplusın, onların hədəflərini və çalışqanlıqlarını həyata keçirsin. Beləcə, dünyanın müxtəlif bölgələrindən olan insanları fərqli din və sektalardan Allah Rəsulunun həqiqi dininə yönləndirsin. Habelə yer kürəsinin bütün iqlimlərinə şamil olaraq, onları əhatə edən ümumdünya dövləti qurmağa mükəlləfdir. Dünyanın fərqli yerlərində olan bəşər övladlarının hamısını bir yerə yığsın, habelə ilahi nizam-intizamı bərqərar etsin (İslamın qanuni hökmlərini) ki, ümumdünya dövlətinin bütün bölgələrində dominant qanun olsun. Habelə mütləq ədaləti yaysın, bölgə sakinlərinin hamısı üçün tam rifah və uyğunluq formalaşsın. Bu da elə bir hədəf və əhəmiyyətli məsələlərdir ki, gözlənilən Mehdidən öncə buna kimsə mükəlləf olmayıb.

İmam (əleyhissəlam) zühurunun başlanğıcında bir çox məne və çətinliklərlə qarşılaşacaq. Bu çətinliklərin bəzisi İslam aləmində olacaqdır ki, müxtəlif məzhəb və fikir ayrılıqlarından doğacaq. Belə ki, on dörd əsr müddətində müsəlmanlar Peyğəmbərin avtobiografiyası və ondan nəql olunan hədislərlə əlaqədar rəvayətləri qəbul ediblər. Bundan əlavə, yığcamlıq, aydınlıq, ümumilik, xüsusiyyət də buna aiddir. Habelə siyasi qazanclardan, xüsusi məsləhətlərdən, alimlərin fikir ayrılığına səbəb olmuş nəfisi istəklərin qələbə çalmasından doğan xarici amillər də buna daxildir. Siyasi liderlərin təhrik və istiqaməti nəticəsində bir sıra ictihad sahibləri öz qənaətlərində bəzi rəvayətləri digərlərindən üstün tutublar ki, bəzi şərəfətli hədislər qüvvədən düşsün, yaxud yaddan çıxarılsın. Əsasən, xüsusi məsləhətlər, yaxud ümumi siyasi vəziyyət toqquşduqda buna əl atılırdı. Müxtəlif İslam maarifi və hökmlərinə qarşı da xüsusi təşəbbüslər göstərmişlər. Belə ki, öz rəylərinin təssübünü çəkmiş, hər bir firqə İslam üçün özünəməxsus rəy ortaya qoymuşdur. Bu rəylərin zəruriyyətini göstərmək üçün Allahın Kitabından mütəşəbih ayələrə istinad etmiş, üzərinə digər möhkəm

ayələri yükləmişdir. Beləcə, müsəlmanlar müxtəlif firqə və məzhəblərə bölündülər. Onların üzərindən uzun illər ötüb keçdi. Bu müddət ərzində bir sıra firqələr digərlərini kafir hesab etdilər, onların qanlarını halal bildilər. Kim rəyə qarşı çıxırdısa, onları qətlə yetirib məmləkətlərindən sürgün edirdilər. Elə isə İmam Mehdiyə (əleyhissəlam) müsəlmanları yekdil fikrə gətirmək, onları Peyğəmbərin gətirmiş olduğu İslam təlimlərinə yönəltmək necə mümkün olacaq? Axı bu qədər ayrılıqlar mövcuddur.

Qeyri-müsəlmanlara gəlincə, onlar say baxımdan müsəlmanlardan çoxdur. Onların din və məzhəblərinin fərqli olmasını nəzərə almaqla, burada müxtəlif məzhəb və bölgülərdə olan səmavi dinlər də vardır. Habelə qeyri-səmavi dinlər və ateizm də mövcuddur. Bununla yanaşı ictimai, əxlaqi, iqtisadi, siyasi azgınlıq, intellektual və psixoloji boşluq, habelə istər hərbi, istər mədəni sahədə İmamın qarşılaşacağı maneələr, müxtəlif mövqe və yollar (yoxsulluq, xəstəlik, qətl, dağıdıcılıq, fəsad, nadanlıq, zülm, basqı, küfr, təbii fəlakətlər, fitnə çoxluğu, aclıq, əmin-amanlığın azlığı və s), həmçinin dünya hökumətlərinin məsləhətləriylə ziddiyyət təşkil etmək ora daxildir.

İmam Mehdi zühur etdikdə hər bir rəmz və maneələriylə batılə qarşı böyük bir inqilab elan edəcək. Bu inqilab bütün azgın cəbhələriylə birlikdə zülmə aid olacaq. O, köklü, sərt, böyük dəlalətə malik işlərin icrasına başlayacaq ki, bununla müsəlmanların yaşadığı müxtəlif durumları aradan qaldırsın. Həmçinin tarix boyunca zəhin və ağıllarında bu cür şeylərin kök saldığı dünya sakinləri də buraya daxildir. O, fikri və əqli ifadələr daşıyan əməllərin icrasını aparacaq, əsas həqiqətləri üzə çıxaracaq. Bunlar hərbi və siyasi motiv daşısı belə, bununla müxtəlif tarixi düşüncə və yığıcılığı qüvvədən salacaq. İstər müsəlmanlar olsun, istər digər dünya sakinləri, onların zəhinlərində, insanların ağıllarında kök salmış stereotipləri

yox edəcək. Beləcə, onların ağılları və daxillərində bir hərəkət yaranacaq ki, onlar üçün tarix boyunca qafil olduqları parlaq həqiqətləri üzə çıxaracaq. Bu yolla onun fəthi asanlıqla irəliləyəcək, nüfuzu bütün İslam aləminə az bir müddətdə hakim olacaq. Bir sıra rəvayətlərin dediyinə görə bu, səkkiz ay ərzində baş verəcək. Habelə onun hakimiyyəti Məsihin köməkliyi ilə qısa bir zamanda dünya üzərində bərqərar olacaq. Bu da bütün bölgələrdə haqq-ədalətin yayılmasının gerçəkləşdirilməsiylə əlaqədar böyük vəzifəyə əsaslanacaq.

Yekun nəticə

İslam tarixində üç həqiqi fəth vardır: Muhəmmədi fəth, Hüseyini fəth və gələcəkdə olacaq Məhdəvi fəth. Bu, əslində fikri və əqli fəthlərdir ki, həqiqətləri üzə çıxarıb müxtəlif tarix yığımalarını aradan aparır, hərçənd bu fəthlər hərbi, yaxud siyasi olsa belə həmçinin İslam risalətinin hədəflərini gerçəkləşdirir.

Muhəmmədi fəth sayəsində on illərlə insanların zehində formalaşan müxtəlif oturuşmuş gerçəklər aradan götürüldü. Belə ki, bu oturuşmuş düşüncə Allah evi ilə Qureyşin Məkkəyə ağalığ etməsi arasında olan müqəddəslik bağı idi. Bununla da Qureyş üçün ərəblər üzərində ədəbi bir nüfuz formalaşmışdı. Peyğəmbər (sallallahu əleyhi və alih) isə yalnız Məkkənin fəthindən sonra bu stereotipi aşdı. Bununla da insanlar Allahın dinini dəstə-dəstə qəbul etməyə başladılar.

Hüseyini fəth on illər ərzində müsəlman xalqın zehində formalaşan bir sıra yanlışlıqları aradan apardı. Bu yanlışlıq Peyğəmbər, onun Qurani-kərim ayələriylə dəstəklənən təlim və təlimatlarının müqəddəsliyi ilə Allah Rəsulunun xəlifəsi, yaxud hakimiyyət kürsüsündə əyləşən kəsin (qeyri-qanuni xəlifə) müqəddəsliyinin bir tutulması idi. Belə ki, (Bəni-Üməyyədən olan) hakimin çıxarmış olduğu təlim və təlimatlar din təlimlərinin əsası hesab olunurdu. Əslində İslam dininin təlimlərindən olduqca uzaq olsa belə, belə qəbul edilirdi. Buradan

İmam Hüseyin hərəkatının əzəməti görünməyə başladı. O öz əbədi inqilabı ilə Aşura günündə həqiqətləri üzə çıxardı. Buradan isə zülm ilə müharibə, azğın hakimin toxunulmazlığını aradan aparmaq naminə müxtəlif İslami inqilab və hərəkatlar başladı.

Gələcəkdə baş verəcək Məhdəvi fəth isə müsəlman və başqa insanların ağıllarında kök salan müxtəlif yanlışlıqları aradan aparacaq ki, bu düşüncələr yüz illərlə özünə yer edib. İstər bu məsələlər, din, məzhəblər kimi ideoloji məsələlər olsun, istər zülm, haqsızlıq, azğınlıq və batil kimi məsələlər. Ona görə də bir sıra sərt və fundamental xarakterli işlər görəcək ki, ağıllarda və insanların qəlblərində güclü təkan yaradacaq. Bununla da dünyada İslam dininin hər yana yayılması, habelə haqq-ədalətin genişlənməsi kimi icraası ona bağlı böyük əhəmiyyətli məsələlər onun üçün asanlaşacaq və normal, təbii yollarla, müqayisəli müddətdə baş verəcək.

İKİNCİ FƏSİL:

HAL-HAZIRDA İMAM MEHDİNİN (ƏLEYHİSSƏLAM) ZİDDİNƏ MÜBARİZƏDƏ DÜŞMƏNLƏRİN STRATEGİYASI¹⁶⁹

Son illərdə İslam düşmənləri İmam Mehdinin məsələsini çökəltməyə yardım edəcək, Məhdəviyyət əqidəsini əsas möhtəvasından boş edəcək şərait yaratmaq naminə münasib fürsət yaratmağı üzərilərinə götürmüşlər. Düşmənlər hal-hazırda müxtəlif növ yollarla Məhdəviyyət məsələsilə müharibə aparır və malik olduqları bütün qüvvələri bu yolda istifadə edirlər. Çünki onlar tezliklə üzləşəcəkləri qara taleni dərk edirlər. Bu səbəbdən uzun zamandan bəri, İmamın ümumdünya hərəkəti, fəthlərinin müvəffəq olmasına yardım edəcək, yaxud qüvvəsini təmsil edəcək hər bir mümkün şeyi məhv etmək üçün planlar çizirlər. Biz son illərdə Məhdəviyyətə qarşı düşmənlərin həmlə etdiyi vəhşi hücumun həcmi anlaşılmaz hesab etmirik.. Kim son xəbərləri, indiki işlərin cərəyan etməsini izləmiş olsa, Məhdəviyyət əqidəsinin ziddinə olan düşmənçiliyin həcmi, bəlanın böyüklüyünü görməklə çaşıb qalar. Nüfuzlu zülmkar dövlətlərin kölgəsi, düşmənçilik mədəniyyətinin propaqandası altında onlar Məhdəviyyət mədəniyyətini yox etməyə çalışırlar, hətta onun varlığının əsasını inkar edən fikirlərin yayılmasında belə, israrlıdırlar. Belə bir zülmkar iradə tam və əhatəli strategiya qurmağa, habelə Məhdəviyyət əqidəsi üçün içində düşmənçilik daşıyan mədəni sistem bərqərar etməyə təşəbbüs göstərir.

Kim indiki dövrdə xəbər və hadisələri izləyirsə, İmam Mehdinin məsələsi, Məhdəviyyət əqidəsilə mübarizənin zirvəyə, xəbis və sərt müstəviyə yetişdiyini görər. Habelə bu, xüsusi və

¹⁶⁹ Müəllifin çap olunduğu tədqiqatlardan: "Əl-İntizar" jurnalı, on altıncı say; "Məv'ud" aylıq İran jurnalı.

ümumi olmasından asılı olmayaraq, İmama inancı olanlar arasında psixoloji, intellektual, sosial və siyasi düşmənçilik yaratmaqla aparılır. Düşmənlər bu planın arxasından əsl Məhdəviyyət əqidəsinin əksinə kəskin hücum aparır, İmamın varlığı və onunla əlaqədar düşüncəni yoxa çıxartmaq, marginallaşdırmaq, bu əqidənin daşdığı – gələcəyə yönəlik fəaliyyət, pozitivlik, optimizm, hərəkətlilik ruhiyyəsini aradan aparmağa çalışırlar.

Mehdidən qorxan, onun zühur etməsini istəməyən, Mehdiyə yönəlik müxalifətçilik hədəfləri və əsasları daşıyan, ilahi ədalətin əsasları ilə əlaqədar idarəciliyinə qarşı çıxan hər bir kəsi Mehdiyə düşmənçilik göstərdiyini görərsən.

Burada bunu izah etməliyik ki, İmam Mehдинin indiki düşmənlərindən danışarkən, məqsədimiz anti-siyasi cəbhəyə, yaxud İmamın ziddinə düşmənçilik və hərbi strateji icraatçı və planlaşdırılan mövcudiyyətə işarə etməkdir ki, rəvayətlər onları “Rum əhli” kimi tanıtdırmışdır. Ümumdünya Sionizm və yəhudilər Mehdi ilə müharibə aparır. Çünki onlar tezliklə onun əlilə baş verəcək zavala uğramaqlarını bilirlər. Çünki əllərində olan bütün etibarlı mənbələr qeyd edir ki, Mehдинin yəhudilərlə müharibə aparacaq və bundan qaçış yolu yoxdur. Belə ki, orijinal Tövrət onun haqqında xəbər vermişdir.

Bizi maraqlandıran böyük sual və cavab verilməsi mühüm sayılan budur ki, indiki dövrdə İmam Mehdi əleyhinə müharibə aparmaqda düşmənlərin (Sionizm və qərbin) – ardınca getdikləri plan nədir? İmamın gəlişinə onlar necə hazırlıq görürlər?.. Bilmək lazımdır ki, tarix bizə düşmənlərin peyğəmbər və rəsulların gəlişinə hazırlıqdan söz açan əhvalatları hekayət edərək, xəbər vermişdir. Buna misal olaraq, Musa və Firon, İsa və yəhudilər, Peyğəmbər və yəhudilər barədə əhvalatları qeyd etmək olar. Yəhudilər və düşmənlər Peyğəmbərin doğulma xəbərinin intizarında idilər. Peyğəmbər uşaq ikən onun sonuna çıxmağı planlaşdırırdılar. Elə indicə də, onlar intizarı çəkilən İmamın zühur əlamətlərini oxuyur və

hadisələri izləyirlər. Odur ki, İmamın əleyhinə müharibə aparmaqda müəyyən strategiya yürüdülər. Bəs bu strategiya nədir? Onun ən bariz əlamət və planları nədir? İmamın həqiqi müntəziri, özünü buna hazırlayan kəs düşmənlərin hazırkı durumunda İmam Mehdiyənin əleyhinə hazırladıqları intriqa və planları tanınmalıdır ki, onların strategiyasını qüvvədən salsın və planlarının üzərini açsın.

Bu gün düşmənlərin Məhdəviyyət məsələsinin əleyhinə apardığı mübarizə, fərqli zaman və məqam baxımından mənimlədikləri çarpışma və cəbhələşmə hərəkətlərinin xarakteri möminlər üçün bir sıra strateji plan, ad və ünvan olaraq aydındır. Aydındır ki, biz düşmənlərin strategiyası deyərəkən, uzunmənşilli, çoxşaxlı hədəflərə malik kamil, əhatəli plandan danışırıq ki, burada qədim, yeni, növbənöv, xəbis üslublar işlədilir ki, şəxsən daha öncədən nəticələrini bildikləri, intizarını çəkdiyi hadisəyə yönəlmişdir. Burada bizə vacib olan odur ki, möminlər üçün düşmənlərin İmam Mehdi əleyhinə hazırkı dövrdə yürütdükləri müharibədəki müasir üslublarını, gələcək ilə əlaqədar hazırlıqlarını aydınlaşdıraraq, anlayaq və göstərək.

Müasir hadisələri və durumları qiraət edərkən göz önündə tuturuq ki, hal-hazırda və gələcəkdə zühur edərkən İmamın əleyhinə yönələn və düşmənlərin bir sıra strateji planlarının bariz nümunələri nədir. Bu strategiyaları aşağıdakı nöqtələrdə ayırd etmək mümkündür:

Birinci: Məhdəviyyət əqidəsinin kökdən məhv edilməsi və kriteriyalarında şübhə yaratmaq

Düşmənlər əqidə baxımından şübhəyə salmaq üçün Məhdəviyyət məsələsində bir sıra fikri və tarixi durumlardan istifadə edirlər (istər düşüncənin əsası, yaxud doğum və varlıq baxımından). Onların önə çəkdiyi zahiri durumlar yalnız həqiqi səbəb və mühərrik ünsür üçün çılpacaq örtükdən başqa bir şey deyil. Əsas Məhdəviyyət əqidəsi üçün düşmənçilik və hərbi üslublarından bunları qeyd etmək olar:

* Düşüncənin əsası barədə şübhəyə salmaq: Düşmənlər belə təlqin edir ki, Məhdəviyyət əqidəsi xəyaldır. Mömini manipulyasiya edirlər ki, o, yuxu və fantaziyalar içərisində yaşayır. Bu üslubun kökündə psixoloji kök və motivlər gizlənilir. Bu, parlaq gələcəyi gözləmək, pozitivlik, ümid, nikbinlik ruhiyyəsi düşüncəsinə inamın bütün optimizm tərəflərini öldürür. Ümidsizlik, bədbinlik ruhiyyəsini yaradır.

* İmamın varlığı, tarix baxımından onun doğrulmasının əsasını şübhə altına salmaq, həmçinin onun gələcəkdə doğrulacağı düşüncəsinə aşılamaq: Bu isə, yalançı iddiaçılar üçün fikri və mədəni zəminə yaradır. Həmçinin bu, son zamanlar artan yalançı Məhdəviyyət iddiaçıları yaratmaqla zərər verir. Bilmək lazımdır ki, bu üslub yeni deyil. Ancaq bu, aydın dəstək və təşviq sayəsində Əhlül-ammədən olan, habelə şübhə evinin daxilində (məsələn, Londonda bir zamandan bəri qaldırılan məsələ kimi) həmin düşüncə və (əqidəvi) azgınlıqları mənimsəyən, kəslər üçün yenilənir və davamlı olur. Bu da Məhdəviyyət iddiaları üçün yüksək şərait yaradır.

Xəbis mədəni və fikri düşmənçilik üslubları Məhdəviyyət əqidəsinə şübhədə olanların bir sıra duruma düşmələrinə səbəb olur, yaradır və rəvac olur. Məsələn:

Qurani-kərimdə Mehdi kəlməsinin aydın şəkildə çəkilməməsi barədə söz.

Buxari və Müslimin səhihlərində Mehdi adının aydın şəkildə çəkilməməsi barədə söz.

İbn Xəldunun Mehdi barədə varid olan hədisləri zəif hesab etməsi.

İbn Macənin Sünəninə olan rəvayətin üzərində durmaq (Mehdi yoxdur, yalnız İsa ibn Məryəm vardır).

Mehdinin ümmət arasından bir nəfərin olması barədə propaqanda.. yəni "itrətimdən" sözünü "ümmətimdən" sözü ilə əvəz etmək.

Bu düşüncənin sabiq dinlərdən qaynaqlandığı iddiası.

Ad barədə zənn və şübhə etmək... Əlavə olaraq, onun adı adımla, atasının adı atamın adı ilə eyni gəlir.

Mehdinin gələcəkdə doğrulacağına təkid.

Bu durumları qurmaqla onlar bunu hədəfə alıblar: Təlqin etmək istəyirlər ki, Mehdi düşüncəsi əsassızdır, onun Qura-ni-kərimdə heç bir qaynağı yoxdur. Habelə, şərəfətli sünnədən olan hədislər barədə şəkk-şübhə yaradırlar. Nəticə olaraq, heç bir hazırlıq və intizara ehtiyac yoxdur və bu düşüncəyə inanmaq labüddür. Həmçinin intizarı çəkilən Mehdi sadəcə İslam ümmətindən olan adi bir insandır və gələcəkdə doğrulacaqdır. İstənilən bir fərd onun şəxsiyyətini mənimsəyə bilər.. Bütün bu, məkrli və hiyləgar üslublar bizi hərbi müharibədən daha əxlaqsız olan psixoloji müharibə qarşısında qoyur. Bu, düşüncələr, dəyərlər və ideologiya müharibəsidir. Habelə aydındır ki, buna qarşı alimlər və fəzilətli kəslər rəddiyələr vermiş, aydın izahlar bildirmişlər.

Düşmənlərin strateji üslublarında belə bir ciddilik özünə yer almışdır. Onların dağıdıcı düşüncələrində hansı yol və vasitə ilə olsa belə, hədəflərinə xidmət etmək, niyyətləri gerçəkləşdirmək durmuşdur. Onlar bu cür formalaşır:

* Məhdəviyyət əqidəsindən ümid və optimizm psixologiyasının öldürülməsi. İntizar ruhiyyəsində pozitivliyi aradan götürmək.

* Yalançı Məhdəviyyət iddiaları üçün ictimai şəraitin, mədəniyyətin və fikri zəmin hazırlanması.

İkinci: İmam və Məhdəviyyət əqidəsi əleyhinə, bu düşüncəyə imanı olan toplum arasında əqli və psixoloji ikrah hissi yaratmaq, bunun yalançı Məhdəviyyət və peyğəmbərlik iddiaçılıqlarına şərait və dəstək verməklə təmin etmək.

İslam düşmənləri İslam toplumunun pis və acı psixoloji durumundan, habelə müxtəlif növlərində olan ruhsal gerili-

yindən istifadə edirlər. Onlar psixoloji duruma yatırım etməyin faydasını və bundan Məhdəviyyət əqidəsini qaralamaq üçün istifadə etməyi bilirlər. Düşmənlərin İmam Mehdiyə nifrəti (onun şəxsinə və düşüncəsinə) qaralıqlarını daha da artırmaq, daxildən İslamı dağıtmaq naminə hərəkətlərini gücləndirmək üçün iddiaçıların bayrağı altında bir yerə toplaşır. Bu, həmin iftiraçılar və onların ardıcılalarına yardım və əmlak paylamaqla, həmin dağıdıcı hərəkata qatılmaq üçün imanı zəiflətməklə baş tutur. Necə ki, daha öncə Rusiya İranda Babiliklə (Bəhailik) bu cür etdi, həmçinin Britaniya Hindistanda Qadiyaniyyəni dəstəklədi. Beləcə, bu gün düşmənlər qüvvətlə, Məhdəviyyət və nübüvvət iddiaçılarına fəal yardım və dəstək göstərməklə bunu yeniləyirlər. Fərqi nə varırıq ki, müasir dövrdə Məhdəviyyət və nübüvvət iddiaçılarının sayı tarix boyunca baş verən bənzər durumlarla müqayisədə olduqca yüksəkdir. Saxta iddialar artmağa başladı. Belə ki, onları “fenomen” adlandırmaq olardı. Bəlkə də bu faktı əmin şəkildə edən budur ki, son illərdə iddiaçıların əksəriyyətinin sonu psixiatrik xəstəxanalara, bəzilərinin isə həbsxanalara düşməsilə yekunlaşmışdır. Bu isə onların psixoloji durumlarında, yaxud ağıllarında nizamsızlıq sübhəsinin olmamasından əmin olmağa hökm verir.

Burada mühüm bir sual ortaya çıxır: Bütün bu iddiaçıları arxasında duran, onlara yardım və dəstək göstərən kimdir? Dəlillər buna işarə edir ki, yalandan Mehdiilik və peyğəmbərlik iddiası edən kəs, həmçinin İslamda dağıdıcılıq hərəkətlərinin həqiqi bəsləyicisi Sionizmdir. O, həmin iddiaçıların ortaya çıxmasına dəstək və yardım göstərir. Müsəlman toplumun pis psixoloji durumunda, onları müvəffəqiyyətsizliyə salmaqda fürsət axtarır. Belə desək gizli sayılmaz ki, hal-hazırda İsrail Mehdiçilik və peyğəmbərlik iddialarının inqubator mərkəzidir. Bu isə onları xüsusi təlimatlandırdıqdan sonra baş verir. Sonra isə onları İslam dünyasına salır ki, isti küləklərini yaysın, din

və əxlaqi dəyərləri yıxsın, əsas ideologiyanı ləkələsin.. Bilmək lazımdır ki, İsrail Əkka şəhərində bəhailiyn əsas forumunun binasını qurmağa başladı, hansı ki, “əl-Bəha” zərihi də oraya daxildir. Ona 250 milyon dollar vəsait sərf etdi. On doqquz dərəcəli bağçalarının açılışı 2001-ci il, may ayının 22-sində, dünyada bəhailiyn liderlərini təmsil edən 4500 nəfərin hüzurunda tamamlandı. Habelə, gedişat ərzində yayılma strategiyasının plan və metodları gözdən keçirildi.

Biz şübhə etmirik ki, İslam düşmənləri bir sıra müasir Mehdiçilik iddiaları edən kəslərin arxasında durmuşdur. Düşmənçilik strategiyasının təhlükəsi bunda möhkəmlənir ki, yalançı Mehdilik iddiası fenomeninin yayılması, bunun çağdaş zamanda çoxalması, uğursuzluğunun davamlı olması, İslam xalqlarının nəzərində Məhdəviyyət əqidəsinə əqli və psixoloji nifrətin təşəkkül tapmasına gətirib çıxaracaqdır. Belə ki, həm də onları əks və nifrətedici mövqe tutumasına təhrik edir. İmkansız deyil ki, həqiqi Mehdilik əqidəsindən qorxanlar o kəslərdir ki, həqiqi Mehдинin şəxsiyyətini mənimsəmək və özünü ona oxşamaq naminə, sadə və xəbis kəsləri aldadır və təhrik edirlər. Onların bunun arxasındakı məqsədi isə, əsas əqidəyə inanan kütləni parçalamaqdır.. Ola bilər, düşmənlər belə güman edir ki, iddiasında yalançı olanlardan birinin müsəlman toplumunu – müjdəsi gerçəkləmiş olan hədis və rəvayətlərdə adıçəkilən Mehdi olması ilə əlaqədar qane etməkdə müvəffəq olar və həmin an həqiqi Mehдинi gözləmək düşüncəsinin heç bir faydası qalmaz, hazırlıq görmək durumu zəifləyər, möminlərin qeyrəti süstləşər və sanki məsələ heç olmamış kimi olar, beləcə, Məhdəviyyət əqidəsi ağıllarda və içlərdə ölər, onunla birlikdə mədəniyyətinin fəaliyyəti də aradan gedər.

Üçüncü: Şiələrin dini mərcəiyyəətini vurmaq üçün Məhdəviyyət mədəniyyətinin bəzi tərəflərini istismar etmək. Bu da səfirlik və babilik iddiaçlarına kömək və dəstəkdir.

Din mərcəiyyəti şüələrin həqiqi mərkəzi, mühafizə qülləsi-
dir. Odur ki, düşmənlər davamlı olaraq bu, əyriliyə qarşı çıxan
sərt budağa vurmağa çalışırlar.. Düşmənlər şüələrin dini mər-
cəiyyətini vurmaqla, Məhdəviyyət məsələsi, onun mədəniyyə-
ti, xüsusilə səfirlik və məziyyətlərini çökəltmək istəyirlər. “İla-
hi dinlər arasında görüş fərqlilikləri” kitabının müəllifi Maykl
Brant şüələrin əleyhinə yönəlik, Amerika kəşfiyyatının təhqi-
q olunan proqramının üstünü açmışdır. O belə deyir: Yüksək və-
zifəli simaların, Britaniya kəşfiyyatının nümayəndələrinin iş-
tirak etdiyi kəşfiyyat toplantısında, İslam ölkələrində çoxillik
təcrübələrə əsasən, belə bir nəticəyə gəldik ki, şüəlik əqidəsinə
qarşı müqavimət aparmaq, birbaşa mübarizə yürütmək qey-
ri-mümkündür. Bizim məğlubiyyətimiz olduqca çətin idi və
pərdə arxasından iş görmək lazım idi. Buna görə də, biz plan
qurduq və uzun müddət üçün əhatəli və dəqiq proqram tə-
tib etdik. Bizim layihəmiz ondan ibarət idi ki, dini mərcəiyyətə
zərbə endirək və şüələrin ideologiyasını zəiflədərək, iflasa sa-
laq. Elə konsepsiya quraq ki, baxan adama şüələrin xürafata
uyan cahil bir toplumdan başqa bir şey olmadığı aydın olsun.
(Onların nəzərində) bağlanılan ümid 2010-cu ilə qədər şüələri
əzmək idi.

Həç bir bəsirət sahibinə gizli deyil ki, hazırkı dövrümüzdə
Sionizmin əli ilə nə oyunlar çıxarılır və onların icraçıları həqiqi
Məhdəviyyət əqidəsinin aradan aparmaq üçün nə kimi məkr,
hiylə və oyunlar çıxarırlar. Həç bir şübhəmiz yoxdur ki, İslam-
la düşmənçilik edənlər (Sionizm və Qərb) bəzi səfirlik iddiası
edənlərin arxasında durmuşlar.. Düşmənlərin strategiyasının
bu istiqamətində aşağıdakı maraqlar durur:

Birinci: Son zamanlarda səfirlik iddiaçılarının yaradılması,
dəstəklənməsi, yardım göstərilməsi.

İkinci: Bu kəslərin uzunmüddətli qeyb dövründə İmam
Mehdi ilə əlaqəsini irəli sürmək və propaqanda yaratmaq. Bu

iddiada ki, onlar İmamdan şəri hökmləri və fiqhi məsələləri əldə edirlər və bu məsələlər Allahın istədiyi gerçəkliyə uyğundur, həqiqidir və düzgündür.

Bu təsdiq olunduqda, o zaman fəqihlərdən (dini mərcəiyətdən) ehtiyacsızlıq zəruri olur. Çünki mərcələr zahiri hökm mərhələsini yaşayırlar (fiqhi ictihada əsasən). Çünki fətvaların sadir olunması ictihad qaydaları əsasında qurulur. Həqiqət, doğruluq və gerçəkliklə uyuşma baş verə də bilər, xəta yaran da bilər. Yəni hökm və fətva gerçəkliyə ən yaxın olan zahiri zəhn əsasında olur. Bu mərhələ səfirin (səfirlik və xüsusi naiblik iddiası edən) ortaya çıxmasıyla sona çatmış olur. O kəs ki, birbaşa olaraq məsum İmama müraciət edir. Ardınca isə həqiqi, gerçəkliyə uyğun məsələ və hökmləri nəql edir.

Bu düşüncəyə əsasən, düşmənlər səfirlik iddiaçısına dəstək verir, onlar üçün yeni ardıcıl hərəkəti və toplumu yaradırlar. Məsələn: Bəhreyyədə səfirlik camaatı, İraqda Yəmani camaatı, Pakistanda Əhmədiyyə hərəkəti. Bu, İranda Babilik və Bəhailik, Hindistanda Qadiyaniyyə hərəkətinin yeni və modern yayılması kimidir. Bununla da din mərcəiyyətinin – yavaş-yavaş ondan ehtiyacsız olmaqla, zəiflədilməsi tamamlanır. Habelə onun maddi, ictimai və siyasi tərəfinə zərbə endirir. Odur ki, gələcəkdə “Təqlidin bidət olması”, “Ali mərcə bidəti” kimi dağıdıcı fikirlərin rəvac verilməsi və yayılmasına çalışırlar.

Bütün bunların ən ağırlı yeri odur ki, onlar tərəfindən naiblik strategiyasının bu istiqamətini yerinə yetirəcək düşmənlər tapılır. Belə ki, müsəlmanlar arasında cahil, təəssübkeş adamlar öz xidmətlərini düşmənlərə havayı hədiyyə kimi təqdim etməklə könnüllülük göstərirlər. Bu cahillərdən bəzisini görərsən ki, dinin böyük mərcələrinə, alimlərə qarşı sinəsində ən pis şəkildə kin qaynadır. O həddə ki, onların qanlarını belə, halal hesab edirlər. Çünki rəyinə əsasən, dəvətinin qarşısında aşılmaz əngəldirlər. Əgər onun dəvətini qəbul etsələr, camaa-

tın hamısı qəbul etmiş olacaqdır. Onlar dövrün xəvaricidir. Onlardan biri bütün insanlardan özünü uzaq (yaxud üstün) tutur, hər bir böyük mərvələrlə düşmənçilik edir və onlara qarşı çıxır. Tamamilə xəvaric kimidirlər. Hansı ki, qarşılarında Hərqus ibn Züheyr var idi. O, özünü Allah Rəsulundan uzaq tutur və ondan üstün olduğunu düşünürdü.

Biz hal-hazırda düşmənlərin xətərli üslubu qarşısındaıyıq. Səfirlik iddiaçılarından olan şübhəli azlıq onu tətbiq edir və gerçəkləşdirir. Bu isə şienin din mərcələrinə yönəlik hədəfə alınır. Həqiqətən dəhşətli olan budur ki, müxtəlif mədəniyyət və toptumlarından bu azğın iddiaçıların mürid və tabeçiləri olur. Onlar həmin kəslərin əmrlərinə tabe olur, planlarının ardınca hərəkət edir, nadanlıq və avamlıqla intriqaalarını gerçəkləşdirirlər.

Dördüncü: Silsilə şəklində hərbi, iqtisadi və fikri müharibələr aparıb, İmamın xalq toptumunu zəiflətmək yolu ilə, xüruç etməmişdən öncə İmam Mehdiyə dəstək, yardım edən qüvvələrlə savaşımaq.

Yəhudilər fəlsəfə və ruhanilikdə, dini miras və müqəddəs kitablarında, xüsusilə Kabbala kitablarında axtarış, tədqiqat, məlumat yolları ilə məlumat əldə edə biliblər. Yəhudi əsilli fransız astroloq Nostradamus Mehдинin əli ilə tezliklə yoxa çıxacaqlarını xəbər vermişdir. Odur ki, onları gözləyən qara taleni dərk edirlər. Onlar özlərini gözləyən qəti taledən və məchuldan qorxurlar. Yəhudilər daha öncələr Muhəmmədi dövletin işinin zühurundan qorxub, hürkərək Məkkədə, siyasi kulislərdə Qureys kafirlərinin qara əməllərini zinətləndirirdilər. Onlar elə indi də bu cürdür. Gələcəkdə böyük liderin Məkkədən çıxma xəbəri onları qorxuya salıb və boğazlarını deşir.

Yəhudilər uzun zamandan bəri bilirlər ki, Mehdi zühur etdikdə onların sonuna çıxacaqdır. Günlərin birində onlarla müharibə edəcəkdir. Döyüş sahəsi isə Orta Şərq məntəqəsi olacaqdır. İrandan Mehdiyə yardım etmək üçün qara bayraq-

lar çıxacaqdır. İraq onun dövlətinin mərkəzi olacaqdır. O, Kufəti paytaxt seçəcək, oradan Qüdsün azad edilməsinə, həmçinin yəhudilərin əleyhinə hərəkət edəcəkdir. Ərəbistan yarımadasına gəlincə isə, onun ilk zühuru oradan başlayacaqdır. Şam ölkələrinə gəlincə, Süfyani (İmamla aşırı düşmənçilik edəcək, yəhudilərin və Qərbin müttəfiqi olacaqdır) oradan çıxacaqdır. Misiri isə Mehdi media minbəri olaraq seçəcəkdir.

Yəhudilərin ən xətərli etdikləri odur ki, qərbli xristianların nəzdində yeni bir çaşqın, azdırıcı və yanlış ideologiya yaratmışlar. Bu isə bəşəriyyətin xilaskarı ilə (Məhdəviyyət məsələsi) əlaqədar məsələdir. Xüsusi şəkildə isə intizarı çəkilən böyük rəhbərlə əlaqədardır. Onun Qərb sivilizasiyasını məhv etməkdə rolu onlar üçün Mehdi ilə əlaqədar qorxu və hürkü durumu yaratmaqdır. Yəhudilər yəqinliklə bilir ki, onların üzərinə Mehdinin başçılığı ilə ikinci dəfə göndəriləcəklər (necə ki, Quranda da qeyd edilmişdir) və onları Babil ərazisindən çıxaracaqlar (Orta İraq). Bu, onların davamlı olaraq İraqı məhv etmək və əleyhinə yorulmaz müharibə aparmaq cəbasını göstərir. Bax buna görə yəhudilər – qərb və sionizm, siyasi və strateji hesablamalara əsasən, uzun zamandan bəri, əleyhlərinə növbəti dəfə müharibədə böyük rəhbərin istifadə edə biləcəyi qüvvəni təmsil edən hər bir şeyi məhv etməyə çalışır. Onlar İraq və İran əleyhinə irimiqyaslı müharibələrə başlamışlar ki, İmam zühur etdikdə müharibə mə mühasirələrdən tükənmiş toplumdan başqa heç nə tapa bilməsin, habelə imamətə yardım edə bilməsinlər və nəticədə asanlıqla onun işini bitirsinlər. Buradan biz həqiqətini bilirik və bizə cavab aydın olur: Nə üçün məntəqəyə, xüsusilə Əhli-beyt ardıcıllarına sərt hücumlar olur? Nə üçün İran-İraq müharibəsi səkkiz il davam etdi, həmin müharibədə böyük sayda insan öldü (Əhli-beyt tərəfdarları)? Müharibə bitdikdən sonra isə, regionda müharibə yeniləndi və təkrarlandı (Küveyt müharibəsi – İraqın işğalı)

Qəribə orasıdır ki, regionun müharibədən azad olmamasını, İraqı uzunmüddətli döyüş sahəsinə, stabillik olmayan ölkəyə çevirməyi, qərblı qüvvələrin orada qalması üçün bəhanə yaratmasını istəyənlər var. Qəribə deyil ki, biz onların böyük döyüşə hazırlaşdıqlarını (Armageddon) bilirik. Hansı ki, onlar irimiqyaslı nüvə müharibəsi gözləyirlər ki, orada böyük rəhbəri dəstəkləyənlərin axırına çıxsınlar.

Biz bilməliyik ki, bu gün bizim ümmətin və regionumuzun qarşılaşdığı təhlükəli gerçəklik yəhuidi-sionizmin planları və qərb-amerika icraçılığı ilə baş verir. Onun əsas səbəbləri və hədəfləri bunlardır:

* Böyük lideri (İmam Mehdi) gözləmək, onu zühurunun başlanğıcında ikən, aradan götürməyə çalışmaq. Çünki yəhudilərin xəbər verən qaynaqları irəlindəki illər ərzində onun zühurunun yaxınlaşacağını elan etmişlər.

* Fəratın qızıldan olan xəzinəsinə nəzarət və onu ələ keçirmək. Hansı ki, rəvayətlərdə gəlmiş olduğu ki, Mehdi zühurunun yaxınlaşması ilə onun varlığı artır.

* Məntəqədəki neft yataqlarına əl qoymaq və onların iqtisadiyyatına nəzarət etmək, siyasi və hərbi vəziyyətlərini zəiflətmək.

Bundan öncə vurğulayırdıq ki, Qərbin (Rumun) hal-hazırda Amerika-Sinozim çətiri altında bölgədə icra etdiyi Süfyaninin çıxması üçün əlverişli şərait hazırlamaqdır.

Yekun nəticə

İmamın düşmənləri dərk edirlər ki, gələcək qaçılmazdır və bilirlər ki, onların alçalacaqları da qaçılmazdır. Lakin onlar bunun əvəzində zühur etməmişdən öncə ona müharibə elan etmişlər və bu, onun ziddinə taleyüklü mərəkələrinə yol açmaq məqsədi güdür. Tarixin əhvalat və təcrübələrinə, işlərin gedişatına və müasir hadisələrə nəzər saldıqda vurğulaya bilərik ki, burada strateji, xüsusilə seçilən, gələcəyə hazırlıq görmək

və indini xilas etməyə çalışan tərtib olunan plan vardır. Bunun bir çox tərəfləri vardır (siyasi, hərbi, psixoloji, fikri və s.) Bu da zühurundan öncə və sonra İmam Mehdilə müharibə etməyə görədir. Mütləq İraq işğal altında saxlanılmalıdır. Habelə onu durumlara salmaq, əmniyyət və fikri baxımdan qarışıqlıq yaratmaq, səma qoşunu, vəd olunan Yəmani camaatı kimi şübhəli hərəkətlərin ortaya çıxması hamılıqla bu zəmindəndir. Hər bir bəsirət sahibinə aydın şəkildə məlumdur ki, bölgədə baş verən intriqalar, hiylələr düşmənlər tərəfindən qurulur. Bu, öncədən mövcud olan hədəflərin reallaşdırılmaq, həmçinin Məhdəviyyət məsələsi və onun tərəfdarlarının qarşısında durmaqdır ki, xüsusilə böyük liderə yönəlmişdir. O kəs ki, ilahi ədalət dövlətini quracaq, haqq-ədaləti yer üzərinin bütün bölgələrinə yayacaqdır. Ruhum ona fəda olsun.

Sonda vurğulayıırıq ki, bu onların məkridir, ancaq Allah qələbə çalan tədbir tökəndir. “Onlar məkr etdilər, Allah da tədbir tökdü, Allah tədbir tökənlərin xeyirlisidir”.¹⁷⁰ Allahın vədəsi haqdır. “Bizim qoşunumuz labüd olaraq zəfər çalacaqlar!”.¹⁷¹

¹⁷⁰ Ənfal, 30

¹⁷¹ Saffat, 173

ÜÇÜNCÜ FƏSİL:

MƏHDƏVİ HAZIRLIQ YOLUNDA STRATEJİ MEYAR

Yüz illərdən bəri möminlər İmamı gözləyirlər. Onlar ilk mərhələlərdəki kimi Məhdəvi propaqanda və hazırlıq məsələlərində yerində sayırlar. Strateji nəzər və əhatəli baxışla görə bilərik ki, bizim hazırlıq yolundakı hərəkətimiz aşağıdakıları ehtiva edir:

Birinci: Orijinal Məhdəviyyət ideologiyası və düşüncəsi məsələlərinin tədqimatında davamlılıq

Uzunmüddətli qeyb dövrü (h.329) başladıqdan bu günümüze qədər biz Məhdəviyyət xüsusiyyəti daşıyan bir sıra əqaidi, fikri məsələlər barədə axtarış aparır, yazır və danışırıq. Həmçinin ona davamlılıq veririk. Bu, mühüm, əsas və zəruri məsələlərin əsasında. Lakin bəzən onlar təkrar və çox olur. Məsələn, imamətin davamlılığı və Allah yer və üzərində olanlara varis edənədək qalıcılığı, İmamın varlığı və doğulması, qeyb məsələləri, pozitiv və neqativ fəhm və intizar, zühur əlamətləri və s. məsələlər təqlididir. Bunun bilinməsi və tanış olunması labüddür, lakin biz artıq qədim və müasir bəhs, dartışma və tədqiqatdan doymuşuq.

Vacibdir ki, bu məsələlər hər bir möminin yanında aydın və qəti məsələlər halına gəlsin. Həmçinin bu barədə olan məlumatlar mövcuddur və istənilən sorğu-sual zamanı hamı üçün əldə ediləndir. Lakin bu məsələləri aşmaq lazımdır. Yeni və müasir məsələlər üzərində tədqiqat aparmaq və ortaya çıxarmaq gərəkdir. Biz onlara nəzər salmalı, onlar barəsində yazmalıyıq ki, hər bir bəşər övladının yanında Məhdəviyyət məsələsi üçün hazırlıq və tanıtım olsun. Habelə bu dartışma xalqa qa-

ranlıq qalan məsələlər barədə, həmçinin Məhdəviyyət məsələsi yönündən aparılmalıdır.

İkinci: Məhdəviyyət məsələsilə apardıqları müharibədə İslam düşmənlərinə əngəl yaratmaq, onların üslublarının və xəbis hiylələrinin üzərini açmaq.

Bu yerdə xüsusi olaraq, bəzi araşdırmaçılar üçün birinci səhədən çıxmaq üçün mükəmməl sıçrayışlar vardır. Bu isə düşmənlərin çirkin planları açmaq, onları kənarlaşdırmaq üçün Məhdəviyyət əqidəsinin bəzi məsələlərindən yararlanmaqdır. Hazırkı dövrdə biz gizli əllərin Məhdəviyyət məsələsilə əlaqədar möminlərin əqidəsini məhv etmək üçün azğın insanlardan, avam fərdlərdən necə istifadə etməsini görürük. Həmçinin aydın şəkildə görürük ki, İslam düşmənləri təkcə İraq dövlətində Ziya Kər'əvini (Səma qoşunu hərəkətindən) mərcəiyyətinin sonuna çıxsin deyə, Nəcəf-ül-əşrəfdə necə hərəkətə gətirib, yönəltməmişdi. Nəticədə hərəkəti uğursuzluğa düşür olub, sona çatmışdı. Həmçinin Əhməd Kate adlı (sözdə iddia edilən Yəmani) bir nəfərə Bəsrədə dəstək və təkan vermişdi ki, İmam üçün hazırlanan bayraqları yararsız hala gətirsin. Onun məsələsinin və xürcunun üstü açıldıqda Mahmud Sorxi adlı bir nəfəri (sözdə iddia edilən İmam naibi) Kərbəladə hərəkətə gətirdi. Onun məsələsinin qüsuru ortaya çıxdıqda və qaçdıqda, Fazil Mərsumi adlı bir nəfərə (sözdə iddia olunan rəbbani İmam) Diyala və Bağdadda dəstək və təkan verdi. Bütün bu azğın, şübhəli hərəkətlər müxtəlif yollarla Məhdəviyyət əqidəsini məhv etməyə və sonuna çıxmağa çalışırdı.

Düşmənlər hərəkət edir və Məhdəviyyət məsələsilə müharibə etmək üçün ciddi cəhd göstərirlər. Təəssüflər olsun ki, biz onların iddialarının üzərini açıb, aradan qaldırmaq üçün olduqca ləng hərəkət edirik. Lakin xəcalətli çalışqanlıq və bəsit hərəkətlə bu sahədə, yalnız müdafiə üslubu ilə hərəkət edirik. Bu üslub qorunmaq, sonra hücum çəkmək deyil.

Üçüncü: Qeyri-müsəlmanların yanında Məhdəviyyət məsələsinin təbliği

Biz İslam dininə iman gətirməmiş xalqlar (qərbli və şərqli xalqlar) yanında Məhdəviyyət məsələsini müjdə verməkdə olduqca çox müqəssirik. O xalqlar ki, İmam Mehдинin adını eşitməyiblər, onun haqqında heç bir məlumata malik deyirlər. Belə ki, onun zühur vaxtı yetişdikdə nə edəcəyi, nə baş baş verəcəyi, nəyi yayacağını da bilmirlər. Elə isə zühuru zamanı belə xalqlar necə iman gətirəcək, necə onu dəstəkləyəcək və yardım edəcək? Axı onun məsələsi və hədəflərinin həqiqətləri barədə ən az bilgiyə malik deyillər.

Biz öz üzərimizə Məhdəviyyət məsələsini müjdə vermək, xəbərdar etməklə əlaqədar pozitiv, səhih şəkildə, digərlərinin bəyənəcəyi üslublarla öhdəçilik götürmüşük mü? Xüsusilə düşmənlər bərraqla İslamın simasını kirlətməyə çalışır, İŞİD-in cinayətlərini, hərəkətlərini, müsəlmanlara nisbət verilən şübhəli toplumların vəhşi əməllərinin həcmi böyüdürlər. Bunların fəvqündə, çox təəssüflər olsun ki, biz qafilik, Məhdəviyyət məsələsinin əsas parlaq simasını ortaya qoymaq, mədəniyyət, düşüncəsinin yayılması, tətbiq və icraatı tamamlandığı zaman aləmin intizarını çəkdiyi parlaq gələcəyi tanıtdırmaq barədə olduqca qüsurluyuq.

Biz gərək qərli və şərqli fərdi maraqlandıran, başı çıxdığı və meyil etdiyi məsələlərdən istifadə edək. Məsələn, azadlıq, ədalət və insan haqları məsələləri, gəlirlərin ədalətli şəkildə paylaşılması, enerjinin optimal istifadəsi, tükənən təbii resursların qorunması ekoloji problemlər və çirklənmədən qorumaq, habelə siyasi-ictimai və sair məsələlər. Həmçinin qərbli akademik, təlim və media müəssisələrindən də istifadə etməliyik ki, Məhdəviyyət məsələsini qaldıraqla, onlarla təsirli və başa düşəcəkləri dillə danışaqla. Habelə elmi, psixoloji və təcridi yollarla

bəşəriyyətin xilaskarı əqidəsi və düşüncəsinin tanıtımı yolunda müvəffəqiyyət əldə edə bilək.

Təəssüflər olsun ki, əlimizdə İmam Mehdidən bəhs bədii film belə, yoxdur. İstər təmsili, yaxud sənədli olsun – yoxdur. Hansı ki, bu, müsəlman olmayanların yanında onu tanıtmada bizə yardımçı ola bilər. Habelə utanılısıdır ki, əlimizdə qərbli və şərqli ağla uyğun gələn dildə İmam barədə yazılan xüsusi bir kitab da yoxdur ki, onun məsələsini tanıtmaya üçün bizə kömək etsin. Biz, hətta elə indi üçüncü etapa keçməmişik. Habelə gəlişinə hazırlıq yolunda müjdələmə mərhələsinə keçməmişik. Əlimizdə böyük və mühüm sual vardır: Bəs bu nə zaman baş verəcək? Belə bir vacib məsuliyyəti öz üzərinə kim götürəcək?

Dördüncü: Üstün Məhdəviyyət dövlətinin metod və üslublarından istifadə etmək.

Mütəvatir rəvayətlə müasir kitablar isbat edir ki, İmam zühur etdikdə haqq-ədaləti bütün yer üzərinə yayacaq, yer üzərində yaxşılıqlar ortaya çıxacaq, bəşəriyyət rifah halında faydalanacaqdır. Biz bunu bəhslərimizdə, yaydıqlarımızda və dediklərimizdə vurğulayır, ortaya qoyuruq. Biz hal-hazırda İmamın öz dövlətində tətbiq edəcəyi elmi, texniki inkişaf və iradə, hökm üslublarından olduqca uzağıq. Bəlkə də, bunun haqda məlumatımız belə, yoxdur ki, barəsində düşünək. Hələ araşdırılması qalsın bir kənarda.. Biz olduqca bundan uzaqdayıq. Hətta indi belə, Məhdəviyyət məsələsi bizim akademik, təlim müəssisələrimizə keçməyib. Təəssüflər olsun ki, bizdə Məhdəviyyət məsələsi ətrafında universitet traktatları (Magistr, doktorluq) yoxdur. Varsa da, barmaq sayı qədərdir. Onların ən çoxu əqidə yönünə toxunur, yəni birinci mərhələdədir.

Xəbərdarlıq yolunda mühüm olan sual budur: Nə zaman Məhdəviyyət məsələsi akademiya və universitetlərimizin tədqiqatlarında əsas, mühüm bir mövzu olacaq? Nə zaman fürsət yaranacaq və bütün yönünün tədqiqatına keçiləcək? Məsələn,

İmamın malı paylayıb, saymamasının səbəbi nədir? Həmçinin zühuru zamanında elə bir mərkəz yoxdur ki, ondan zəkat götürsün? Yer üzündə yaxşılıqların necə üzə çıxacağını araşdırmışqımı? Necə olacaq ki, tükənən təbii resurslar bəşəriyyətin ehtiyacına kifayət edəcək? Hər bir bəşərin əxlaq və davranışlarının forması necə dəyişəcək? Bütün yer üzünə hakim olacaq təkmərkəzli hökumət üçün siyasət və idarəçilik üslubları düşünmüşükmü? Bununla yanaşı, həm də tövhid, haqq və ədalət də yaysın?

Məhdəviyyət məsələsində bir neçə yönlər vardır ki, mömin və hazırlıq görənlərin öyrənməsi və üzərində düşünməsi gərəkdir. Lakin, təəssüflər olsun ki, biz bundan qafil və müqəssirik.. Elə isə İmam üçün necə hazırlıq görə, fəzilətli dövlətinin quruculuğunda ona kömək edə bilərik? Bir halda ki, biz onun idarəçilik üslubları, hökm metodlarını təfəkkür etməmişik. Biz onun dövlətinin ən bəsi əlamət və metodlarını tətbiq etməyə çalışmamışıq.. Həqiqətən də, biz Məhdəviyyətin müqəddimə və hazırlıq yolunda olduqca müqəssirik.

Sözün xülasəsi

İmamın zühuruna hazırlaşan möminlər yüz illərdən bəri ki, Məhdəvi mərhələ üçün hazırlıq yolunda ilk mərhələlərdə qalmaqdadırlar. Onların işi həmişə Məhdəviyyət əqidəsinin fikri və mədəni işlərilə məşğul olmaq olmuşdur.. Hətta indi də möminlər qoruyucu addımlar atmayıblar ki, onları acımasız düşmənlərin planları ilə üz-üzə gəldikdə ehtiyacsız etsin. Əksinə, daim müdafiə mövqeyini tutublar. Həmin layihələrin qarşısını alan mövqe olmamışdır. O zaman haqqımız çatırmı ki, özümüzü hazırlıq görən adlandırmaq? Çox təəssüf ki, biz müsəlman olmayan xalqların yanında bəşəriyyətin xilaskarını müüjdələmək və dəvəti xatırlamaq yolunda hər hansı bir addım atmamışıq. Bizdə hansısa ixtisasi kitabımız, yaxud filmimiz yoxdur ki, Məhdəviyyət məsələsini yayıb, müjdələsin.. Elə

bir qüdrət və məharətimiz varmı ki, üstün Məhdəviyyət dövlətinin metod və üslublarından istifadə edə bilək, habelə onlardan bəzisini indiki vaxtımızda tətbiq edək? Yoxsa biz bundan qafilik?

Nə qədər ki, hazırlıq mərhələlərində olduqca ağır yeriyr və sürünürüksə, qarşımızda hazırlıqsız uzun bir yol olacaqdır ki, zühur əsrinin kandarına yetişək. Bəli, biz öz üzərimizdə təmərküzləşir və başqalarını unuduruq. Özümüzü hazırlıq görməyə tərbiyələndirmək istədiyimiz halda toplumu və aləmi unuduruq. Bilmək lazımdır ki, İmam Mehdi hər bir bəşər üçün göndərilib.

Allahdan diləyirik ki, bizə kömək etsin və Məhdəvi hazırlıq yolunda bizi müvəffəq etsin. Bizi şərəfətli zühura hazırlıq görənlərdən etsin. Boynumuzda olan məsuliyyətin həcminə və onun əhlinə diqqətli olaq. Ona xidmət etməkdən həzz duyaq və hidayət bayrağının altında yaşayaq. Allah onun fərəcini tezləşdirsin və çıxacağı yeri asanlaşdırsın.

ÜÇÜNCÜ BAB:

ZÜHUR ƏLAMƏTLƏRİNDƏ MƏHDƏVİYYƏT GÖRÜŞLƏRİ

BİRİNCİ FƏSİL:

ZÜHUR ƏLAMƏTLƏRİNİ QİRAƏT ETMƏ METODU

İslam aləmində baş verən sürətləndirilən siyasi və hərbi xəbərlərin ortamında bir çox möminlər bu hadisələrin, yaxud həmin xəbərlərin intizarı çəkilən İmam Mehdivinin zühur əlamətlərilə nə kimi bağlılığı olduğu barədə sual verirlər. İnsanlar zülmədən bezmiş, haqsızlıqdan sıxılmışdır. Odur ki, onlar xilaskar barədə daha çox məlumat əldə etmək istəyir və Məhdəviyyət məsələsinə böyük diqqət göstərilir. Habelə vəd olunan günün əlamətləri barədə axtarış aparmaq üçün təmərküzləşirlər ki, bəlkə fərəcənin yaxın olması üçün bir ümid işığı, əlamət tapa bilərlər. Xüsusilə qətlə və firnələrlə əlaqədar şərəfətli rəvayətləri dərk etmək və anlamaq üçün onlara kömək edəcək daha çox mədəni və fikri bacarıqla zinətlənmək möminlərdən tələb olunan şeydir. Habelə, zühur və fərəcənin əlamətlərini qi-rəət edərkən, riayət olunması vacib olan parametrlər sistemini vurğulamaq lazımdır. O da aşağıdakılar kimidir:

Birinci: Zühur əlamətləri və onun bölgülərini tanımaq

Bilməyimiz gərəkdir ki, zühur əlamətləri gələcəkdə baş verəcək hadisələri ifadə edir. Bu hadisələr zühura işarə edir və onlar haqqında Peyğəmbər və Əhli-beyti xəbər vermişdir. Biz məsumlardan sadir olan rəvayətlərlə şəriətə uyğun və elmi xüsusiyyətlərə malik şəkildə davranmalıyıq ki, nəfsi istəklər, qarışdırmaq və səthilikdən uzaq olaq.

Qətlə və fitnələrlə əlaqədar rəvayətləri qiraət edərkən, aşağıdakılara riayət etməliyik:

Biz Qiyamətin baş vermə əlamətlərilə İmam Mehдинin zühur əlamətləri arasında fərq qoymalıyıq. Onlar ondur: Mehдинin zühuru, İsanın enməsi, Dəccal, Yəcuc və Məcuc, dabbə...” Belə etdikdə məsələ bizə qaranlıq gəlməsin, habelə qiraət edərkən, yaxud gələcək və Axirəzzaman xəbərləri barədə söz açan şərəfətli rəvayətlərlə tanış olarkən pis anlayışa mübtəla olmaırıq.

Biz zühurun qəti əlamətlərini tanımalıyıq. Hansı ki, baş verməsi labüddür və gerçəkləşməsinə bəda müdaxilə etməyəcəkdir. Onların zühurla çox əlaqəsi vardır və ona yaxın baş verəcəkdir. Onlar beş əlamətdir: Yəmani, Süfyani, cığırtı, Nəfisi-Zəkiyyənin öldürülməsi, Beyda çölündə batma. Qəti olmayan zühur əlamətlərisə çoxdur və onların baş verəcəyinə dair yəqinlik və qətilik bəsləmək mümkün deyil.

İkinci: Əlamətlərin tərbiyəvi ölçülərinin idrakı

Məsumlardan gələcəkdə baş verəcək hər bir xəbəri qeyd etmələri, rəvayətlərində onlara işarə etmələri, yaxud Məhdəviyyət məsələsilə əlaqəsini bildirmələri tələbolunan deyil. Əksinə, görürük ki, onlar açıq şəkildə danışılması və yayılması məsləhət olan gələcək xəbər və hadisələri seçiblər. Burada bu və ya digər əlamətləri qeyd etməyin arxasından tərbiyəvi və ideoloji hədəfləri tanımağımız gərəkdir. Belə ki, əlamətləri tanımaq səfərbərlik (tərbiyələnmək) durumu sayılır ki, mömini fikri labirintlərin risklərindən qoruyur. Bilmək lazımdır ki, əlamətlərin qeyd olunmasının əsas hədəfi bunlardır:

Müxtəlif dövr və nəsillərin keçməsilə qəlblərdə pozitivlik əkmək və ümid yaratmaq.

Mömini zühurun yaxın olmasına təşviq etmək, ona xatırlatma vermək.

İntizar ruhiyyəsində optimizm durumu və zühur üçün psixoloji hazırlıq yaratmaq.

Ümmətin azğın və sapdırıcı bayraqlardan qorunması.

Buradan bilirik ki, zühur əlamətləri ümumi şəkildə ümmət ilə dövrünün İmamı arasında əlaqə yaradır. Elə bir əlaqə ki, isti, alovlu, davamlı əlaqəli, böyük ruhiyyə yığb saxlayandır ki, onu əlamətlərə aid şərəfətli rəvayətlər qidalandırır. Ona görə də rəvayətlər ümumi məqsədli dillə təşəkkül tapmışdır. Onu müxtəlif dövrlərə tətbiq edə bilərik.

Üçüncü: Zühur cərəyanının gizliliyini qorumaq

Zühur əlamətləri məsumların düşmənlərin görüb eşitməsilə, öz şüələrinə və onları sevənlərə ünvanladıkları xüsusi ismarıclarına daha çox bənzəyir. Təsəvvür etmirik ki, Peyğəmbər və əhli-beyti – hələ hərəkətinin başlanğıcında onu məğlubiyətə salacaq ümumdünya təhqiqat vəsaitlərinin əli yetişdiyi yerdə zühur sirlərini qoysun. Odur ki, xəbərlərin və zəhur əlamətlərini xüsusi rəmzli və anlaşılmaz şəkildə olan üslubunu anlayırıq. Habelə ümumi dildə söylənilmişdir ki, dünyanın küfr və ona yardım göstərən müəssisələrinin yanında bu xəbərlərin həssasiyyətinə riayət etsin. Bu, rəmz dilinin etimadını vurğulayır, çünki vəd olunan günün hərəkətinə zərər yetirməmək, tam sirri qorumaq diqqətinin bir hissəsidir. Buradan fikir veririk ki, zühur əlamətlərinin rəvayətləri üslub baxımından xüsusi yola etimad edir və beləliklə, düşmənlər üçün heç bir macal buraxmır. Habelə möminlərə dəqiq bəirləmək və kəskin təhlil etmək imkanı verir ki, bizə zühurun hərbi xəritəsinin əlamətlərini çizir, həmçinin bilməliyik ki, şərəfətli rəvayətlər bizi yalnız ümidə yollayan qərinələrə yetişməkdən qüvvətləndirər. Ancaq Əhli-beytin sirlərini açığa çıxarmaz.

Dördüncü: Zühur əlamətlərini əhatəli şəkildə qiraət etmək

Möminlərdən və axtarış apararlardan tələb olunan zühur əlamətlərinin hamısını dəqiq və əhatəli şəkildə qiraət etmələ-

ridir. Hər bir əlamət digər əlamət və hadisələrdən müstəqil əlamət deyil. Gərəkdir ki, Bir əlamət onnunla əlaqədar digər hadisə və əlamətlərin hamısı ilə əlaqələndirilsin. Biz hər bir hadisələri tarix baxımından bir hərəkətdə nizamlayırıq ki, hər bir əlamətin güclü qərinələrini, baş vermə sahələrini bəirləməyi və tapmağı bacara bilək. Ancaq hər bir hadisəyə, yaxud əlamətə təklikdə zaman ayırmaq labirint və qarışıqlığa, bu əlamətlərdən hər birinin zamanının digərindən ayrılmış halda baş verməsinə, aralarında heç bir əlaqə və bağlılığın olmamasına gətirib çıxaracaqdır. Əlavə olaraq, fikirlər müxtəlifləşəcək və cəhdlər dağınıq olacaqdır.

Zühurun bütün əlamətlərini tədqiq etmək və Əhli-beyt rəvayətlərinin hamısı ilə bir xüsusda tanış olmaq zühurun metafizik hadisələri haqqında əhatəli görüş üçün zəruri müqəddiməni göz önünə alır. Yaxşı məntiqi təhlil, açıq bəsirətdən əldə olunan tam nəzər, dərin vicdanla analiz aparmaq bizə hər bir əlamətin güclü qərinələrini bəirləmək imkanı verəcəkdir, həmçinin bəzi bağların digərlərilə əlaqədar etməklə əhatəli surətdə hadisələrlə və vəd olunan günün özəlliklərilə tanış ola bilərik.

Beşinci: Xəbər və ya əlamətin qaynağını aydınlaşdırmağa çalışmaq

Zühur əsrinin hadisə və əlamətlərinə aid olan xəbər və analiz arasındaa fərq qoymaq gərəkdir ki, informasiyanın qaynağını və doğruluğunun dəqiqliyini tanıyaq.

Xəbər (əlamət): Gələcəkdə baş verəcək hadisədir və buna Əhli-beyt öz rəvayətlərində işarə etmişdir. Onun zühura yaxın, yaxud uzaq təsirləri vardır. O, zühur əlamətlərlərindən biri barədə açıqlamadır.

Təhlil (əlamət deyil): Bu hadisənin təfsilatına, səbəblərinə, təsirli faktorlarına, yansımalarına yetişməklə xəbərin qeyd olunmasıdır. Bu isə rəy, ictihad, yazıçının, yaxud tədqiqatçının

istinbatından ibarətdir ki, onunla əlamət, yaxud şərəfətli rəvayəti izah edir.

Buna misal olaraq, İmam Əli “Sonra Şamda xəbər olacaqdır, orada yüz min adam həlak olacaq, Allah onu möminlər üçün rəhmət, kafirlərə isə əzab edəcəkdir” – dedikdə, “rəcfə” kəlməsinin qaynağı Əmirəlmöminindir. Təfsir və təhlilinə gəlincə isə, müxtəlif rəylər vardır: Biri deyir ki, zəlzələlərdir, digəri deyir ki, nüvə partlayışdır, üçüncüsü deyir ki, əmniyyətlə əlaqədar və siyasi rahatsızlıqdır. Biz Şamda zəlzələ, yaxud orada baş verəcək partlayış, yaxud güvənlik narahatçılığını eşitdikdə, bu kəlamın rəvayəti təhlil və fəhm etməkdən ibarət olduğunu tanımalıyıq və məsumdan sadir olan yəqin xəbər deyil. Odur ki, zühur əlamətlərinin birindən barət olan xəbər məlumatının qaynağını tanımalıyıq. Onun qaynağı məsum olduqda, bu, doğru və yəqindir – bəda mövzusundan uzaqdır – ancaq məsdəri təfsir, təhlil və fəhm olan məlumata gəlincə, həqiqətə də yetişə bilər, xəta etmiş də ola bilər. Onun üzərində əlamət qurmağımız düz deyil.

Möminlərdə xəbər və təhlil arasında fərq qoymaq imkanı və vərdişini əldə etmək asan gəlir. Buna görə Əhli-beyt rəvayətlərinin məcmusu ilə tanış olmaq lazımdır. Xüsusilə də zühur əlamətləri barədə. Onun ləfzlərini diqqətlə qavramağa çalışmaq, əlavə olaraq, rəvayətin səhihliyini incələmək gərəkdir..

Sözün xülasəsi

Zühur əlamətləri barədə danışarkən, toplum üçün aydın olan əsaslı möhkəm əlamətləri vurğulamalıyıq. Qəti olan budur ki, əlamətləri qiraət etmək bizi Məhdəviyyət məsələlərinin digər tərəflərindən qafil etməməlidir. Məsələn, əqaidi tərəflər, zühurun şərtləri, intizarın vacib göstəriciləri, özünü hazırlamaq, çəkindirilən vaxt bəirləməkdən uzaq durmaq, zühur ilini bəirləyən kəsin təsdiq olunmaması, şərəfətli rəvayətləri qüvvədən salmaqdan uzaqlaşmaq, yaxud zühur əsrinin şəxslərini

indiki durumumuza, yaxud müüəyyən şəxslər üzərində tətbiq etmək, Quran əlamətlər üçün hədd bəlirlədikdə durmamaq. Bu vurğulanan nümunə zühur gününün əlamətlərindən danışarkən bunun möminlərin əlaqəsini artırmaq və gücləndirmək üçün müqəddimə olması üçündür ki, onlar zəmanə imamlarına duyğuyla bağlı olsunlar. Belə ki, qeyb dövründə bizə vacib olan, onun qoşununda olmaq, çıxan zamana yetişmək ehtimalı üçün özümüzü hazırlamaqdır. Allahdan diləyirik ki, bizi buna müvəffəq etsin. Biz onu görməyi nə qədər istəyirik. Ruhum ona fəda olsun. Onlar həmin tarixi fəth hərəkətinə qatılmağa hərisdirlər.

İKİNCİ FƏSL:

ZÜHUR ƏSRİNDƏN ÖNCƏ HİCAZ ¹⁷²(180)

Birinci sual: Axirəzzamanda və İmam Mehдинin zühur əsrində Ərəbistan yarımadasının və Hicazın mövqeyi necə olacaq?

Kəbə evinin (müsəlmanların qibləsi) və Peyğəmbərin məqbərəsinin yerləşmə səbəbilə Hicaz məntəqəsinin əhəmiyyəti çoxdur. Buna görə də, diqqət edirik ki, nə üçün bu məntəqə İmam Mehдинin hərəkətinin başlanma nöqtəsi olaraq və zühurun başlanğıcı Məkkədən seçilmişdir. Bundan sonra o, Mədinəyə sarı yola düşəcəkdir və bu iki dəlilə görədir:

Birinci: Bu mesajı bütün dünya millətlərinə çatdırmaq ki, İmamın dini görüşləri və İslami hədəfləri vardır. Həmçinin İslam ən üstün ideologiya və qanundur. O, bu mesajı bütün dünyaya çatdırmaq istəyəcəkdir ki, babası – Allah Rəsulu Muhəmmədin dinini yeniləyən və onun başçısıdır. Həmçinin müqəddəs zühuru əsnasında düşüncə məktəbinin xüsusiyyətləri aydın olacaq, “Ya ləsrətul-Hüseyn” şüarı hər yeri əhatə edəcəkdir.

Zühur İslamın qəlbindən, müsəlmanların qibləsindən başlayacaqdır ki, öz ismarıcını, mesajını və hədəflərini bütün dünyaya əhalisinə çatdırmaq fürsəti əldə etsin və oradan öz hərəkətinin başlanğıcını bəyan etsin.

İkinci: Kəbənin müsəlmanlar yanındakı uca mövqeyindən istifadə etmək. Dünyanın ən müqəddəs və pak nöqtəsindən başlanan hərəkət zamanı, onun bu hərəkəti hamılıqla bütün müsəlmanların diqqət və marağını doğuracaqdır. Çünki Məkkə dünya müsəlmanlarının yanında xüsusi mövqeyə malikdir

¹⁷² “Məv`ud” İran jurnalının müəlliflə apardığı müsahibə

(qiblədir). Buna görə də, ən azından müsəlmanlar onun sözlərini, bəyanatlarını və xütbələrini eşidəcəkdir. Həmin vaxt İmamın sədası, açıqlamaları və bildirişləri dünya müsəlmanlarının hamısının qulağına çatacaqdır.

Bunlara diqqət etdikdə, belə bir nəticəyə gəlirik ki, bu dünyə rəhbərinin olduqca böyük yaradıcılığı vardır və onun qiyanının strategiyası müvəffəqiyyət əldə edəcəkdir. Əgər onun hərəkət nöqtəsi digər İslam şəhərlərinin birindən olsaydı, yaxud hansısa bir ölkənin siyasi paytaxtından başlasaydı, İmamın hərəkəti xəbərdarlıq, siyasi və topluma yönəlik davamlılıq fürsəti qazana bilməzdi. Həm də qüvvə səbəbləri təkmilləşməmiş, formalaşması təkmilləşməmiş olduğu halda zühurunun başlanğıcında bu, çətin və müvəffəqiyyətsiz olardı.

İkinci sual: Zühurdan öncə Hicaz məntəqəsində siyasi durum barədə müxtəsər şəkildə danışa biləsinizmi? Ümumi şərait İmamı dəstəkləyəcəkmi, yoxsa onunla düşmən mövqeyində olacaq?

Hicazda baş verəcək zühurunun müqəddiməsi olan hadisələrin ardıcılığı İmamın hərəkətini müvəffəq etmək naminə münasib aura və şərait hazırlığına səbəb olacaqdır. Zühurdan öncə Hicaz məntəqəsində nizam və əmniyyətin zəifliyi, siyasi boşluq barədə söz açan şərəfətli rəvayətlərin məfhumu bizə bunu göstərir. Hicazda hadisələr “Abdullah” adlı hakimin ölümü ilə başlayacaqdır. O, Hicazda axırncı kral olacaqdır. Belə ki, rəvayətdə də belə qeyd edilmişdir: “Kim mənə Abdullahın ölümünü zəmanət versə, mən ona Qaimi zəmanət verərəm”. “Ali-filankəs” xəlifə təyin etməkdə fikir ayrılığına düşər olar. İmam Mehdi zühur edənədək onlar arasında ixtilaf davam edir. Əbu Bəsirdən nəql olunan rəvayətdə qeyd edilir: “Bil ki, Abdullah öldükdən sonra camaat heç kəsin üzərində yekdil fikirdə ola bilməz. Allahın istəyilə, bu məsələ sizin Sahibiniz olmaya-nadək sona çatmayacaqdır. İllərin kralı gedər, aylar və günlərin

kralı olar.. Əbu Bəsir deyir, dedim ki, bu, uzun çəkər? Buyurdu ki, xeyr”.

Hakim Abdullahın ölümündən sonra ixtilaf hakimiyyət və səltənət üzərində daxili çəkişmələrə gətirib çıxaracaqdır, hakim ailələrin qanadları arasında daxili qətlər başlayacaqdır. Belə ki, rəvayətdə qeyd edilmişdir: “Fərəcin əlamətlərindən biri iki hərəm arasında baş verəcək bir hadisədir. Dedim ki, nə baş verəcəkdir? Buyurdu ki, iki hərəm arasında böhran olacaqdır ki, filankəs, filankəslərin övladlarından on beş tanınmış şəxsi, başcını öldürəcəkdir”. Yəni Məkkə ilə Mədinə arasında. Ola bilər ki, qətl Taif şəhərində baş versin. Belə bir daxili böhran isə hakimiyyətə görə olacaqdır və Hicaz hökumətini zəiflədəcək, siyasi boşluq yaradacaq, əminamanlıq durumu stabil olmayacaqdır.. Siyasi hakimiyyətin yoxa çıxması, zəifləməsi, hakimiyyətə görə daxili qətl və çəkişmələrlə məşğul olmaq Əhli-beyt ardıcılıqları ilə düşmənçilik edən, nasibi toplum və dəstələrin yaranmasına səbəb olacaqdır.

Buradan biz Həcc mövsümü zamanı Minada hacılar arasında baş verən düzensizlikdən söz açan rəvayətləri başa düşürük. Həmin il Cəmərətül-əqəbə qana boyanacaqdır. Bu isə, hakimiyyət uğrunda Hicaz əhlinin bir-birilə ixtilafda olmasının uzun çəkməsinə görə olacaq. Əlavə olaraq, şiələrlə düşmənçilik mövqeyində olan əmniyyət şəraitinin Hicazda hakim olmasıdır ki, şiələrin əksəriyyətini zindana salacaqdır. Bu hadisələr Zülhiccənin iyirmi beşində, Nəfsi-Zəkiyyə adlanan İmamın elçisinin rükn və məqam arasında, Məkkə hərəmində qətlə yetirilməsilə sona çatacaqdır.

Həmin dövrdə (zühurdan öncə) Hicazda olduqca mühüm məsələ bu olacaqdır ki, müsəlmanların gözü İmam Mehdiyə dikiləcəkdir və onlar onun zühurunun intizarında olacaqlar. Həmin zaman bu xəbər insanlar arasında yayılacaq ki, o, Mədinədə məskunlaşmışdır və hərəkətini Məkkədən başlayacaq-

dır. Bu müddət ərzində imam öz yardımçıları ilə Mədinədə, sonra isə Məkkədə əlaqə yaradacaqdır, öz rəhbərlik əlamətini kamil şəkildə göstərəcəkdir. Olduqca həssas olan həmin şəraitdə öz bəyanatını tərəfdarlarına çatdıracaqdır. İslamın müxtəlif məntəqələrində (Səmadan nida çəkildikdən və Süfyani çıxdıqdan sonra) birbaşa olaraq tərəfdarları ilə əlaqə quracaqdır. Bu isə uzunmüddətli qeyb dövrünün sona çatması, kiçik (gizli) zühurun başlanğıcıdır.

Üçüncü sual: İmam Mehдинin zühuru və dəvətinə qarşı Məkkə və Mədinə sakinlərinin reaksiyası necə olacaqdır? Onların bu məsələdə mövqeyi nədir?

Zühurdan öncəki zamanda Hicaz məntəqəsində siyasi stabilliyin olmaması, hakimiyyət üstündə daxili çəkişmələr səbəbilə Əhli-beyt ardıcıllarına yönəlik düşmənçilik qüvvəsi yaranacaqdır. Çünki həmin məntəqədə onların rəqib qüvvəsi olmayacaqdır. Bu qüvvə həmin zamanın hakim nizmanının qalmış olan qüvvələrinin köməkliyi ilə bir sıra hərəkətlər edəcəklər. Onların bu hərəkətləri və işləri İmam və ardıcıllarına yönəlik kin, nifrət və düşmənçiliyi bizə göstərir. Həmin iş və əməlləri aşağıdakı şəkildə göstərmək olar:

1 – Ramazan ayında səmadan nida gəldikdən, Rəcəb ayında Süfyani çıxdıqdan sonra, zühurdan bir neçə ay öncə möminlər dəstə-dəstə Məkkəyə yollanarlar ki, İmama yardım etsinlər. Düşmənlər möminlərə və İmamın dostları barədə şübhəyə düşər, onları yox etməyə çalışar, əleyhlərinə bir neçə plan işlədirlər. Habelə, Əbu Bəsir İmamdan nəql etdiyi rəvayətdə qeyd edir ki, həmin zamanda bir çox möminlər ələ keçirilər və zindana salınarlar.¹⁷³

2 – Hakim nizamdan qalanlar və təkfirçi qrupların Mədinədə dəhşətli cinayətlərə mürəkib olması. Onlar bir haşimi gən-

¹⁷³ Bəşarətul-İslam, s.210

ci bacısı ilə birlikdə (Muhəmməd və Fatimə) qətlə yetirərlər. Onların cənazəsini Peyğəmbər məscidindən asarlar, bütüün bunlar intizarı çəkilən İmamın ardıcılıarı və yardımçılıarına kin bəsləyəməyin izharıdır.

3 – Zülhiccənin iyirmi beşi, zühurdan on beş gün öncə İmam bir haşimini özü tərəfindən nümayəndə olaraq Məkkəyə yollayar ki, oranın şəraitini öyrənsin və mübarək inqilabına şərait yaratsın. İmamın elçisi Muhəmməd ibn Həsən Nəfsi-Zəkiyyə Məkkə hərəminə daxil olar, rükn və məqam arasında durar və hərəmdə olan adamlara şifahi surətdə İmamın çağırışını çatdırar. Hakim nizamın qalıntıları Hicazda cinayətə əl atarlar ki, bundan öncəki cinayətlərdən heç də az deyil. Onlar İmamın elçisini rükn və məqam arasında, Məscidül-haramda, haram gündə qətlə yetirərlər.

Bu hadisələrə diqqət etdikdə görürük ki, həmin zamanda İmamın zühuruna rəğbət bəsləmişlər və bu məsələ həmin böyük rəhbərdən gizli deyil. Həmin dəlilə görədir ki, aydın şəkil-də İmam Baqirdən nəql olunan uzun rəvayətdə buyurur: “Qaim öz əshabına deyər: “Ey qövm, Məkkə əhli mənə çağırır, amma mən onlara sarı göndərilmişəm ki, höccəti onlara tamamlayım. Belə ki, höccət tamamlamaq üçün mənim kimisi daha layiqdir”..

Dördüncü sual: Zühurun əlamətlərindən biri bir sıra siyasi hadisələrin baş verməsidir ki, İslam dünyasında baş verəcəkdir və Hicaz məntəqəsində də öz təsiri qoyacaqdır. Zəhmət olmasa, bu zamanda həmin hadisələrin ən mühümünə işarə edərdiniz. Bu nişanələrdən hansısı biri baş vermişdirmi, yoxsa yox?

Ümumi şəkildə, İslam ümməti zühurdan öncə döyüşlər, fitnələr, daxili çəkişmələr, habelə xarici qüvvələrin (rumlular) müdaxilərsi sayəsində çətin ziyasi zəiflik şəraitində olacaqlar. Nəticədə bir sıra kəskin, rəqabətli siyasi hadisələr baş verəcəkdir ki, bəziləri bunlardır:

1 – Süfyaninin Şamdan çıxması (qəti əlamətlərdəndir). O, İmamın ən mühüm düşmənidir ki, Qərb tərəfindən himayə olunar.

2 – Yəmaninin Yəməndən çıxması (qəti əlamətlərdəndir). O, İmamı dəstəkləyənlərdən və yardım edənlərdəndir.

3 – Xorasaninin İrandan çıxması. O da İmama dəstək verənlərdən, yardım göstərənlərdəndir.

Bu üç qüdrət həmin zamanda məntəqənin ağır siyasi və nizam mərkəzi olacaqdır ki, zühurdan bir az öncə məntəqənin bütün siyasi şərait və atmosferinə təsir göstərəcəkdir.

İndiki dövrdə Orta Şərq məntəqəsinin hadisələrini araşdırdıqda, oranın siyasi və hərbi durumunu mütaliə etdikdə görürük ki, zühurun əlamətləri az-az görsənməkdədir, həmin dövrdəki siyasi nəticələrin qüvvələri üçün toxumun cücərməsi müşahidə olunmaqdadır. Habelə zühurun hadisələri, onunla əlaqədar olan nişanələr ilə birlikdə rəqib cərəyanların əlamətlərini də hiss edirik. Həmin əlamətlərdən bəziləri bunlardır:

Birinci cərəyan: İmamın yardımçıları – Yəmani və Xorasanı. Möminlərdən çoxu inanır ki, son zamanlarda Yəməni hadisələri və husilərlə müharibə Yəmaninin çıxmasının başlanğıc əlamətlərindəndir. Həmçinin Səudiyyə hökumətinin müharibədə müdaxilə etməsi gələcəkdə baş verəcək hadisələrə hazırlıq və şərait yaratmağın başlanğıcıdır. Necə ki, biz bunları zühur əlamətlərini qiraət edərkən oxuyuruq və necə ki, bunları şərəfətli rəvayətlər bizim üçün təsvir etmişdir.

İkinci cərəyan: Süfyaninin başçılığı altında İmamın düşmənləri. Süfyani yəhudilər və Qərblə müttəfiqdir. Onun Əhli-beytə və ardıcılalarına qarşı aşırı kini vardır. Buna görə də, görürük ki, İraq hadisələrindən (Səddam devrildikdən) sonra məntəqədə bəəscilər ilə təkfirçilər arasında şiələrin əleyhinə ittifaq yaratmışdılar. Bu özü Süfyaninin ortaya çıxması və cərəyanının inkişafı, gələcəkdə baş verəcək hadisələr üçün münə-

sib şərait yaranması, nişanələrin başlanğıcına şahidlik edir. Belə ki, bunu bizə Şam, İraq, Hicaz barədə zühur xəbərləri, əlamət və rəvayətlər izah edir.

Buradan görürük ki, bu məntəqə müxtəlif və mühüm dö-yüşlərin meydanıdır və hal-hazırda baş verən müasir hadisələr siyasi sabilliyinin pozulmasına müqəddimədir və bu, rəvayətlərdə gəlmişdir. Başqa bir tərəfdən, bəzi möminlər, həmçinin hegemon qüvvələrin qarşı çıxdığı İranın nüvə işi hadisələrini izləyən kəslər inanırlar ki, bu hadisələr İmam Baqirdən nəql olunan rəvayətdə təsvir olunan şəraiti xatırladır və bununla əlaqəlidir. O buyurmuşdur: “Sanki bir qövmlər görürəm ki, Məşriqdən xürc etmişdir, onlar həqiqət tələb edər, ancaq haqq onlara verilməz. Odur ki, bir daha həqiqət tələb edərlər, amma yenə də onlara verilməz. Onlar bunu gördükdə, qılınclarını sinələrinə (yaxud boyunlarına) qoyarlar və istədiklərini onlara verərlər, lakin onlar bunu qəbul etməz, nəticədə qiyam qaldırlar və onu yalnız sizin Sahibinizə verərlər. Onlardan öldürülənlər şəhiddir. Mən həmin zamana yetişsəydim, özümü bu işin Sahibi üçün saxlayardım”.

Beşinci sual: Zəhmət olmasa, zühurun qəti əlamətlərindən olan Beyda çökməsi barədə azca danışardınız, habelə Süfyaninin Mədinəyə hücum çəkməsi, İmam qiyam edən zaman çökmə baş verəcək məntəqə barədə bizə söhbət edərdiniz.

Zühur zamanı Şam məntəqəsinə bir nəfər hakim olacaqdır ki, müsəlmanların azğın hakimlərinin, qərbliləri dost tutanların, həqiqətlə düşmənçilik edənlərin nümayəndə və simvolu olacaqdır. O, bu nəslin sonuncusudur. Onun adı Süfyanidir. Bu şəxs azğındır və Əhli-beytə, onların tərəfdarlarına kin bəsləyir. Süfyanı İslam dünyasında bir sıra cinayətlər və vəhşi əməllər törədəcəkdir. O cümlədən, İraqı işğal edəcəkdir, İrana hücum çəkəcəkdir. Habelə Hicazdakı müqəddəs məkanlara da həmlə

etmək istəyəcəkdir. İmamın Məkkədə çıxmaq, Hicaz hökumətinin zəif düşməsi, siyasi və hərbi bacarıqsızlıq xəbəri Süfyaniyə çatdıqda, Mədinəyə böyük bir qoşun (özü o qoşunda olmaya-caq) yollayacaq ki, oranı işğal etsinlər. Həmin qoşun Mədinəni viran qoyacaq və üç gün oranı qarət edəcək, qoşunundakılar onun göstərişilə qətliaqlar törədəcək, bir çox cinayətlər işlədəcəkdir.

Onlar Peyğəmbərin minbərini sındıracaq, şərəfətli qəbri-ni viran edəcəklər. Sonra həmin qoşun Mədinədən çıxacaq və Məkkəyə həmlə etməyə çalışacaq ki, İmamın hərəkətini, elə zühurunun başlanğıcında ikən məhv etsin. Onlar Beyda çölünə çatacaqlar. Beyda Məkkə ilə Mədinə arasında bir məntəqədir. Mədinədən Məkkəyə səfər edərkən, dağlar bitdikdən sonra hamar yerin başlanğıcıdadır. Beyda “Zatul-ceyş” məntəqəsinin on iki milindədir. Qoşun gecə Beyda məntəqəsinə yetişər, gecəni orada qalarlar (Məhərrəm ayının 14-dən 15-nə keçən gecə). Allah Cəbrailə göstəriş verər və Cəbrail onlar arasında qəzəbli fəryad çəkər. O hayqırar ki, ey Beyda, bu zalım qövmü yox elə. Sonra həmin yer onları və silahlı qoşunlarını udar. Təkcə iki nəfər xilas olar (Bəşir və Nəzir). Cəbrail onların üzünə vurur, onların başları geri çevrilər. Bu isə “Nisa” surəsinin 47-ci ayəsinin misdaqıdır.

Bəşir Qaimə tərəf gedər, ona Süfyaninin qoşununun həlak olması, yerə batması müjdəsini İmama verər. İmamın əlilə tövbə edər. İkincisi (Nəzir) isə Süfyaninin yanına, Şama gedər ki, onu agah etsin və qoşunun məhv olmasından agah etsin, dərhal da ölər.

İmam Məkkədən Mədinəyə hərəkət edərkən, İmamın qoşunu Süfyaninin ordusunun yerə batdığı məntəqədən keçər. İmam həmin yeri tərəfdarlarına göstərər, bu hadisə qəti baş verəcək işlərdəndir. Çünki Məkkə əminamanlıq hərəmidir ki, ora pənah aparan kəs qorxuya düşməməlidir. Həmçinin İmam

Mehdi həmin vəd olunan gün üçün qorunub saxlanılan başcıdır, aləmi hidayət edəndir. Qeyri-mümkündür ki, öldürülsün və o, qorunmalıdır. Habelə bu qoşunun yox edilməsinin məsləhət və zərurəti ilahi möcüzə sayəsindədir. Məkkə bu hadisədən sonra əminamanlıq məntəqəsinə çevrilər. Hərbi başçı, yaxud siyasi rəhbərlərdən heç kəs İmamla vuruşmaq üçün oraya hərəkət etməyə cürət etməz. Məkkəyə gedib, döyüşməsi və Mehdiyə yox etməsi istənilən hər bir rəhbər, başçı və zülmkar geri qayıdar, istefa verər, yerə batmasından qorxaraq bunu qəbul etməz. Beləcə, Allahın hərəmi əminamanlıq, Mehdi üçün məsələnin bərqərar olması durumunda qalar.

Altıncı sual: Zəhmət olmasa, bir az İmamın Məscidül-haramdan hərəkət xəritəsin – səmavi nidanın çəkilməsindən, İmamın Mədinəyə sarı hərəkətinə qədər ardıcılıqla, həmin zaman mərhələsində baş verəcək ən mühüm hadisələri danışardınız..

Zühurun zamanı və günü olduqca dəqiq və hikmətli bir zamandır. Həmin dəlilə əsasən, təkbəşinə xəttin yarısını təşkil edir. O cümlədən, yüz illərlə intizarının çəkilməsi onun əhəmiyyətindəndir. Zühur gününün, bu vəqəənin zamanının qəfil olmasının İmamın qələbə çamasında böyük təsiri olacaqdır və onun müvəffəqiyyət qazanmasına səbəb olacaqdır. Əhli-beyt tərəfdarları və ardıcılıarı səmadən Ramazan ayında nida eşitdikdə həmin hadisə və detallarını izləməyə başlayacaqlar. Onlar anlayacaq ki, vaxt yetişmişdir və xüroc zamanı yaxındır. Buna əsasən, rəvayətlər dediyi kimi, müxtəlif şəhərlərdən olan yeddi alim nidanı eşitdikdən sonra İmamın axtarışına çıxacaqlar. Birlikdə qərar vermədən Məkkədə görüşürlər. Onların hər biri öz şəhərində 313 nəfərdən beyət almışdır. Məkkəyə gələrlər ki, özləri tərəfindən və həmin dəstənin naibi olaraq İmama beyət etsinlər. Həmmənin vaxt İmamın intizarında olan, onu görmək istəyən möminlərdən bir dəstə Məkkəyə sarı yola düşər.

Süfyani çıxdıqdan, səmadən nida gəldikdən sonra uzunmüddətli qeyb dövrü sona çatır, İmam bəzi xalis möminlərlə əlaqə yaradar. İmam vəd olunan günün hərəkətinin başlanğıcı üçün hazırlıq olsun deyər, birbaşa açıqlama və proqram, dəqiq və hikmətli yölgöstərmə qoyar. İmamın Nəfsi-Zəkiyyəni Məkkəyə yollaması özü tərəfindən zəkali bir addımdır ki, camaatda seçim etsin, habelə müxalidlərin qüvvə və həcmindən xəbər tutsun. Bundan sonra İmamın yardımçıları ehtiyatı göz önündə tutaraq, daha ehtiyatla İmamı Məkkə və Mədinədə axtarmağa başlayarlar. Terrorizm əməliyyatları ehtimalı olan çətin əmniyyət şəraitində İmam tərəfdarları qərara alar ki, onunla görüşsünlər. Onlar eşidər, yaxud onlara xəbərə çatır ki, İmam Məkkədədir və oraya gedərlər. Sonra eşidər, yaxud xəbər əldə edərlər ki, babasını ziyarət etmək üçün Mədinəyə getmişdir. Onlar da İmamla görüşmək üçün Mədinəyə yollanarlar. İmam Məkkəyə qayıdır və onunla görüşərlər. Nəfsi-Zəkiyyə Zülhiccə ayının 25-i Məkkədə öldürüldükdən sonra İmam əshabı, köməkçiləri, xüsusilə 313 nəfər xalis dəstə ilə görüşər, onlara zühurun yollarına bundan sonrakı hərəkətə hazırlayar. O, mütəmadi olaraq köməkçilərilə görüşər, nəhayət şənbə günü, Məhərrəm ayının 10-u yetişər. Sübh vaxtı çatır. İmam uzunmüddətli qeyb dövrünün sona çatmasını, qiyam zamanının yetişdiyini bildirər. O, Kəbənin yanında durar, arxası rükn və məqama olan halda durar, üzü camaata sarı olar. Zühurdan sonra ilk sözlərini onlara çatdırır. İmamın sözləri hələ sona çatmamış, Hərəm polisləri və terroristlər onu ələ keçirməyə çalışırlar. On beş gün öncə etdiklərini yenə də etmək istəyərlər. Belə ki, həmin yerdə onlar Nəfsi-Zəkiyyəni qətlə yetirmişdilər. Bu zaman İmamın 313 köməkçisi irəli çıxar və onu müdafiə edir. Onlar İmamı beyət edərlər. Bundan sonra İmam onlarla Səfa dağında görüşər, qoşununa ümumi planını açıqlayar. Başçılara isə xüsusi tapşırıqlar verir. Bundan sonra Məkkə hərəmi qalmış zalımlardan

azad edilməyə başlayar. Həmin həssas anda yardımçı və ardıcılıqları üçün başçılığı kamil şəkildə öhdəsinə götürəcək, təlimat və tapşırıqlar verəcək, Məkkəyə hakim olmaq üçün plan qoyacaqdır. Beləcə, möminlərin zindandan çıxarılması başlayacaq və Məkkədə qalacaq, nəticədə ordusunun əsası on min nəfər təşkil edəcəkdir. Bu əsnada İmam topluma və dünyaya bir sıra xütbə və bəyanatlar söyləyəcəkdir. Onun çıxışları müxtəlif dillərə tərcümə olunaraq yayın vasitəsilə birbaşa olaraq paylaşılacaqdır.

Babası Allah Rəsulunun müjdə verdiyi Beyda çölündə batma möcüzəsi baş verənədək Məkkədə qalacaqdır. Bu əsnada İmam Məkkədə bir sıra işlər görəcəkdir. O, qoşununun əsasını formalaşdıracaq, özü tərəfindən məkkəlilərin üzərində hakim, yaxud vali qoyacaqdır. İmam Məkkədən bir neçə min nəfərdən ibarət qoşunu ilə Mədinəyə sarı hərəkət edəcəkdir. İmamın qoşunu qoşunun batdığı yerdən keçərkən, İmam onlara həmin yeri xəbər verəcəkdir. Nəhayət, Peyğəmbər şəhərinə yetişəcəkdir, onun Mədinəyə daxil olması, hansısa bir qarşıdurma və etirazla qarşılanmayacaq. Süfyaninin ordusu dağıtdıqdan sonra İmam Peyğəmbər məscidini restavrasiya etməyə başlayacaqdır. Bu əsnada İmama xəbər çatacaqdır ki, onun Məkkədə təyin etdiyi vali öldürülmüşdür. İmam Məkkəyə sarı gedəcək və qatili öldürəcəkdir. Məkkədə başqa bir vali təyin edəcəkdir. İmam Mədinəyə qayıdacaq, İslam dünyasındakı müsəlman toplumuna təsir edən və mühüm strateji iş görəcəkdir. O, Peyğəmbər evinin və şərəfətli məzarının yenidən quruculuq işlərini görəcəkdir. Bu işdən onun məqsədi İslam aləminə həqiqətləri aydın etməkdir ki, tarix boyunca düşmənlər və müxaliflər aradan aparmağa çalışmışlar. Bundan sonra az-az Mədinədə müxalif dəstələr əmələ gələcəkdir. Amma onların müqaviməti müvəffəq olmayacaq, İmama heç bir pislik yetirə bilməyəcəklər. Sonra İmam özü tərəfindən bir nəfəri Mədinə camaatına vali

təyin edəcəkdir. O, öz qoşunu ilə İran-İraqa sarı yola düşəcəkdir. Ordusu Mədinədən çıxan kimi oranın valisinin öldürülmə xəbəri İmama çatacaqdır. İmam Mədinəyə geri dönəcək, kiçik bir döyüş keçirərək düşmənlər arasında öldürülənlərin sayı, rəvayətlərdə gəldiyi kimi, Fəxx döyüşünün şəhidlərinin sayından çox olacaqdır. Bundan sonra müxaliflər və düşmənlər Mədinədə təsiredici qüvvəyə malik olmazlar.

Mədinəni azad etdikdən, Məkkəyə və ora hakim olduqdan sonra İmam asanlıqla Hicaz məntəqəsi üzərində hakimiyyət əldə edəcəkdir. Bu özü Beyda hadisəsindən sonra məntəqədəki hərbi zəifliyin və siyasi boşluğun var olmasına dəlildir.

Yeddinci sual: Ərəbistan yarımadasında sakinlər, xüsusilə şiələr arasında İmamı gözləməyin dərəcəsi nədir? Onların İmama yönəlik həssasiyyəti nədir? Ərəbistan yarımadasında Məhdəviyyət mədəniyyəti və intizar kulturu nədir?

İmamı müsbət şəkildə gözləmək qəlblərdə optimizm və ümid yaranmasına səbəb olur. Həmçinin insanlarda İmamla görüşmək, bu yolda çətinliklərə dözmək üçün psixoloji hazırlıq yaradır. Bu üzdən Ərəb yarımadasındakı müasir şiələrin, bütün məzhəblərilə birlikdə (on iki imamçı, ismailiyyə, zeydiyyə), xüsusilə on iki imam şiələrinin onların əleyhinə hökm sürən zülm və mövcud quruluşun acısına təhəmmül edir, dözümlü olmağa çalışırlar ki, bu da gələcəyin həqiqətini, irəlidə olan fərəcın yaxın olmasını dərk etməkdən doğur. O həddə ki, Məhdəviyyət məsələsinə iman bəsləmək onlarda günbəgün artacaq, nəticədə Məhdəviyyət mədəniyyəti müstəvisi, şiə toplumu dəstələri arasında yayılması, mədəniyyətlərinin əsaslı olması, şəkk və şübhədən uzaq olması baxımından sair mədəniyyətlərdən imtiyazlı olar.

Hal-hazırda məntəqə şiələrin dərd-səri əqidənin şiə toplumları arasında qorunması (Əhli-beytdən yapışmaq), özlərin-

də və etiqadlarında düşmənlərin çabalarının qarşısında durmaqdır.

Əsas mədəni idrak, düzgün fikri mənbə və möminlərin çalışqanlıığı səbəbilə bu məntəqədə elə bir şiə tapa bilmərik ki, öz məzhəbindən və əqidəsindən əl çəkmiş olsun. Halbuki bunun əksi səhihdir. Baxmayaraq ki, düşmənlər ardı kəsilmədən, davamlı olaraq hər yerdə şiələrin əleyhinə hücumlar təşkil edirlər.

Başqa bir cəhətdən, müşahidə edirik ki, bu məntəqədə fərdlərin, (on iki imam) şiə cameəsinin mədəni agahlıq səviyyəsi yuxarı qalxdıqda onlar arasında hadisələri izləmək və güdmək hissi oyanır. Onlar zühur əlamətlərini tanıyır, bu nişanələr onlara həqiqət bayraqlarını, agahlıq istiqamətini bəxş edir. Bununla da, fintə dövründə və intizar mərhələlərində azğınlıq və sapqınlıq bayraqlarını seçə bilirlər. Müşahidə edirik ki, heç bir şiə məntəqəsi Cüheymanla (Məkkədə Məhdəviyyət iddiaçılarından, h.q. 1400) beyət etməmiş, onu qəbul etməmişdir. Çünki şiələr işlərin həqiqətini tanıyır, gələcək hadisələrdən agahdırlar, hadisələrin və azğınlıq amillərinin tələlərində əsir olurlar. Əlavə olaraq, məntəqədə baş verən hadisələri təqib etməklə özlərində ümid ruhunu diri saxlayırlar. Çünki bilirlər ki, gələcək onların intizarındadır. Həm də onlar zühurdan öncəki dövrdə əqidəvi azğınlıq və sapqınlıq uzaq olacaqlar. Başqa bir istiqamətdən onlar müntəzir, fərəcın, haqq və hidayət bayraqlarının müjdəsini çatdırandırlar. Bu cür, Məhdəviyyət mədəniyyətinin hədəfləri tərbiyəvi cəhətlərlə onlarda təcəssüm edir.

ÜÇÜNCÜ FƏSİL:

ZÜHURUN GİZLİ ƏLAMƏTLƏRİNİ AÇIQLAYAN ELMİ KƏŞFLƏR

Heç bir şübhə yoxdur ki, keçən hər bir gün və ya sona çatan hər bir il bizi müqəddəs sübhə daha çox yaxınlaşdırır. Heç bir şübhə yoxdur ki, müasir dövrün hadisələri, onun bütün əlamətləri, fitnə və sıxıntıları ilə belə bir fikir formalaşdırır bilər ki, biz, bəşəriyyət tarixinin həssas mərhələsinə yaxınlaşırıq. Əksinə, biz İmamın zühur dövründən öncəsinə dəlalət edən mərhələyə daha çox yaxınlaşırıq. Bəlkə də görürük ki, müasir dövrün hadisələri izləyən, diqqətlə onu gözdən keçirən, önəmli şəkildə kontrol edən aydın şüurlu kəs mövcud işlərin və bəşəri hadisələrin (qeyri-qəti) zühur əlamətləri ilə əlaqəsi vardır. Hənsi ki, intizar çəkənlər böyük ümid, pozitivliklə vəd olunan günü gözləyirlər. Habelə görürük ki, bəşəriyyət zülm, istibdad, haqsızlıq və fəsadın yayılmasından tədirgin olur. O durumdan ki, insanlıq toplumu islah və əlacın gerçəkləşməsindən ümitsizliyə qapılmaq halına gəlmişdir. Bütün sabiq insanlıq təcrübələri isə müvəffəqiyyətsizliyə uğramışdır. Dünya səmavi ədaləti gerçəkləşdirəcək və tətbiq edəcək qabiliyyətə malik olan kəsi ciddi şəkildə axtarır. Həmçinin günbəgün yeni bəlihtilərin üzə çıxdığını görürük ki, onu zühur əlamətlərini izləyən, maraq gösrərən kəs tanıyır. Belə ki, bunlar bizə Məhdəvi mərhələ üçün hazırlığa dəlalət bəxş edir. Ona görə də, işarə etməliyik ki, müasir elm, son kəşflər, axtarış cəhdləri zühurun gizli əlamətlərini aydınlaşdırmağa başlamışdır. O mənada ki, bundan öncə bilmədiyimiz üçün gizli və möcüzə hesab etdiyimiz bəzi mövcud əlamətlərin təbiətini, baş verməsinin necəliyini izah edir. Vaxt yetişib ki, elmi mərkəzlər bu əlamətlərin təbiətini öyrədir.

Onun elmi, məntiqi, baş verməsinin necəliyinin izahı vardır. Məsələn, səmavi çığır, səmaddan əlin görsənməsi, günəşin diskində insan surətinin çıxmasını və sairləri qeyd etmək olar ki, hədis və rəvayətlərdə belə söz və terminoloji ifadələrlə rastlaşır, güman edirdik ki, olduqca uzaq gələcəyin tarixidir. Lakin bu gün bu əlamətlərdən bəzilərinin izahı, baş verməsinin necəliyinin bizə açıqlanması, bizi hər bir əlamətilə vəd olunan günün məsələsini daha çox dərk etməyə yaxınlaşdırır.

Bu sətirlərdə bəzi əlamətlərə baş vermə ehtimalının necəliyinə toxunacağıq. Onlardan bəziləri bunlardır:

Birinci: Ramazanda (gurultu və ya qorxuducu şəkildə səslənən) səmavi səs

Bu, səmavi bir səsdir ki, "Seyhə" adlanır. Bu səs yatani ayıldacaq, ayaq üstə duranı əyləşdirəcək, gənc qızları hərəmindən çıxaracaqdır. O, Ramazan ayının yarısında baş verəcək və qəti baş verəcək əlamət deyil. Bu, qəti sayılan səmavi çığır deyil. Hansı ki, Cəbrailin nidasından ibarətdir və Ramazan ayının iyirmi üçü baş verəcəkdir. Elə isə, qəti olmayan əlamətlərdən birinə işarə edirik. Hansı ki, onu möcüzəvi, yaxud qeybi ünsür kimi hesab edirdik. O, qorxuducu, yaxud gutultu, ya da sarsındıdır ki, Ramazan ayında olacaq. İmam Sadiqin belə buyurduğu nəql olunub: "Ramazan ayında qorxu vardır ki, yatani ayıldar, oyağı qorxuya salar və gənc qızları yataq yerindən çıxarar".¹⁷⁴ Bu, görülməmiş böyük bir hadisədir ki, insanların qəlbinə qorxu və hürkü salar. Hər bir qövmlə onu öz tərəflərində baş verən dəhşət sayar. Kosmos barədə müasir kəşflər və tədqiqat çalışmaları aparılmış və izah olunmuşdur ki, bu əlamət yalnız hansısa bir planetin qaz örtüyünün yerin hava örtüyü ilə kontaktından baş verə bilər. Belə ki, amerika elmi məqalələri NASA kosmik agentliyindən belə bir xəbər dərc etmişdi ki, son illərdə

¹⁷⁴ Ğeybətun-Numani, s.169; Biharul-ənvār, c.52, s.233

“Nepro” adlı ulduz barədə məlumatlar¹⁷⁵ sızmışdır. Həmçinin onun fotosunu da yaymışdır. Vurğulayıb ki, yerin hərəkətinə əngəl olacaq və bu təmas 2012-ci il dekabrın 21-i baş verəcəkdir. Belə ki, belə bir sürtünmə və təmas qüvvəsi sərt bir səs çıxaracaqdır (gurultu, yaxud dəhşət) və yer kürrəsinə neqativ təsir göstərəcəkdir. Habelə, qulağın strukturunda dağıdıcı fiziki xələl yaradacaqdır. Odur ki, nəsərdən¹⁷⁶ biri, qulaqlara nüfuz edəcək həmin əhatəli səsdən və dəhşətdən ehtiyat etməyi zərurət bilir. Habelə bu, NASA-nın xəbərinin misdaqından uzaqdır. Çünki müasir elm bizə bu əlaməti, onun necəlik və baş verməsini izah edir. Bir zaman ona qeybi məsələlər kimi baxırdır. İndi isə, baş verməsi bizim üçün məntiqli, əlamətləri isə aydındır.

İkinci: Səmadan görünən əl

Möcüzə və qeybi işlərdən hesab etdiyimiz digər əlamətlərdən biri səmada üzə çıxacaq böyük bir əldir. İmam Sadiqin belə buyurduğu nəql olunmuşdur: “Səmadan üzə çıxan əl məhtumdandır (qəti əlamətlərdəndir)”.¹⁷⁷ Həmçinin İmam Sadiqdən belə nəql olunmuşdur: “Bu günün əlaməti budur ki, səmadan üzüaşağı əl görünər ki, insanlar ona nəzər salar”.¹⁷⁸ Bu, daha öncə görülməyən böyük bir kosmik hadisədir ki, ağılları hey-rətə salar, nəzərləri cəlb edər. Yeni araşdırmalar bu əlaməti kəşf və onun əmələ gəlməsini izah etmişdir. Bulud və tozların (enerji, yaxud qazların) vasitəsilə əl şəklində olan bu əlamət meydana çıxır. İngils “Vikipediya” ensiklopediyasında son günlərdə belə bir xəbər yayılmışdır ki, NASA-nın tabeçiliyində olan Çandra rentgen teleskopu kosmosda böyük bir səmavi əlin rəs-

¹⁷⁵ Bağdad universitetində elmlər institutu bir sıra mütəxəssisin apardığı yeni tədqiqatda xəbəri dəstəkləmişdir

¹⁷⁶ Əl-Məlahimu vəl-fitən, İbn Tavus, s.42

¹⁷⁷ Ğeybətun-Numani, s.172

¹⁷⁸ Biharul-ənvar, c.52, s.233

mini çəkmişdir. Həmçinin videonun görüntülərini yaymışdır. Alimlər bu nadir təşəkkülü, qəribə tərkbləri neytron ulduza (Pulsar) istinad edirlər. Hansı ki, təqribən 17000 işıq ili bizdən uzaqdır. O, olduqca sürətli dövr edir və kosmosa böyük enerji ötürür. Nəticədə belə bir böyük kosmik əl ortaya çıxır. Onun şəkli ulduzları səyahət edən şəxslər arasında məşhurdur.

Elə isə, etibarlı xəbər və bəlirlədiyi vaxtdan əlavə, müasir elm də bu əlaməti bizə izah etmiş və bizə onun necəliyini, ərazisini açıqlamışdır. Hansı ki, daha öncə ona qeybi məsələ kimi yanaşırdıq. İndi isə bizə aydın və məntiqi hadisə kimi gəlir. Qeyd edək ki, biz bu əlamətin artıq gerçəkləşdiyini bildirmirik. Çünki zühur əlamətləri hər bir insana xəbərdarlıq, bildiriş əlaməti olaraq əhəmiyyət verəcəkdir və təkcə ulduzların yeri barədə mütəxəssislərə yönəlik olmayacaqdır. Yoxsa onu görmək və tanış olmaq üçün bəzi maddi imkanlara ehtiyac duyulur (xüsusi kosmik teleskoplar). Buna isə əksər insanların imkanı çatmır. Habelə, onun baş vermə yeri bizdən çox-çox uzaqdadır və birbaşa gözlə adi insanlar tərəfində görülə bilmir. Halbuki rəvayət qeyd edir ki, insanlar ona nəzər salacaqdır. Həmçinin bu xəbərə aid düzgün deyil, çünki zühur əlamətlərindən birinin gerçəkləşməsidir. Sadəcə biz baş vermənin necəliyini, bu iri əlin formalaşmasının təfsiri olaraq bundan istifadə edirik. Toplumun gözləri qarşısında üzə çıxan zaman, qeybi zühur əlamətlərindən birinin gerçəkləşməsi üçün təbii, məntiqi yoldur. Məqsəd də budur.

Üçüncü: Günəşlə əlaqəsi olan bir neçə zühur əlamətləri (İnsan surəti və sinəsi, günəşin hərəkətsiz qalması, qeyri-adi varxtlarda günəşin və ayın tutulması)

Rəvayətlər günəşlə əlaqədar xəbər və əlamətləri qeyd etmişdir. Biz bundan öndə bunu qeybi məsələ hesab edir, necə baş verəcəyini bilmirdik. Əbu Bəsir İmam Sadiqdən belə nəql etmişdir ki, İmam “Şuəra” surəsinin 4-cü ayəsi barədə belə bu-

yurdu: “Allah tezliklə onlarla belə edəcəkdir. Mən ona dedim, onlar kimdir? Buyurdu ki, Bəni-Üməyyə və tərəfdarlarıdır. Dedim ki, bəs əlamət nədir? Buyurdu ki, günəşin zavalından əsr vaxtınadək müddətdə hərəkətsiz durması, günəş diskində bir nəfərin sinəsi və simasının çıxması. Onu soy və nəşə baxımından tanıyarlarsa və bu, Süfyaninin zamanındam olacaqdır. Həmin vaxt o və qövminin həlak olması baş verəcəkdir”.¹⁷⁹ Başqa bir əlamət də vardır ki, günəşlə əlaqədardır. Sələbə Əzdidən belə nəql olunmuşdur ki, İmam Baqir buyurmuşdur: “İki əlamət vardır ki, Qaimin qiyamından öncə baş verər: Ramazan ayının yarısında günəşin, axırında isə ayın tutulması”. Ravi deyir ki, mən dedim: Ey Allah Rəsulunun balası, ay ayın yarısında, günəş isə ayın axırında tutulacaq? O buyurdu ki, mən nə dediyimi daha yaxşı bilirəm. O ikisi Adəm endikdən bəri olmamışdır”.¹⁸⁰ Başqa bir rəvayətdə günəşin əlamətinə işarə edilmişdir. “Ğeybətut-Tusi”də deyilir: “Mehdi günəşlə birlikdə əlamət üzə çıxmayana qədər çıxmaz”.¹⁸¹

Günəşlə əlaqədar çoxlu əlamət, xəbərlər və işarətlər vardır ki, ağılları heyretə salmazdan və nəzərləri cəlb etməzdən öncə görülməmişdir. Biz onları qeybi və möcüzəvi məsələlər sanırıq. Çünki elmi və məntiqi izahla tanış deyildik ki, o, necə baş verəcəkdir, yaxud baş verməsinin durumu necə olacaqdır.

Son elmi kəşflər bizə günəşdə baş verən kimyavi reaksiyaları və fiziki dəyişikliklərin təbiətini izah etdi. Günəş və kosmos tədqiqatları ilə əlaqədar xüsusi elmi təsbitlər işarə etdi ki, günəşin fəaliyyətində qeyri-adi hərəkətsizlik vardır. Bunu Mis-

¹⁷⁹ Əl-İrşad lil-Mufid, c.2, s.373; Elamul-vəra, s.428; Biharul-ənvār, c.52, s.221

¹⁸⁰ Əl-İrşad lil-Mufid, c.2, s.374; Ğeybətun-Numani, s.181, Ğeybətut-Tusi, s.270; Elamul-vəra, s.429; Biharul-ənvār, c.52, s.220.

¹⁸¹ Ğeybətut-Tusi, s.466; Biharul-ənvār, c.52, s.217.

suri universitetindən astronom Angela Spek söyləmişdir.¹⁸² O demişdir ki, günəş hər on bir ildə fərqli fəaliyyət mərhələlərindən keçir, qərarlısızca qalmaq periodu isə, bəzən yüzillərlə davam edə bilər. Elmi çevrələr günəşin hərəkətliyi üçün periodik geriləmə müşahidə etmişdir. 2008-ci ildə təkcə 266 gün günəş ləkələrinin olmamasını dəlil gətirmişdir ki, 1913-cü ildən baş verməmişdir və baxmayaraq ki, 2009-cu il daha ətalətli olmuşdur. Günəş ləkəsinin zahiri (qara ləkə) günəşin ali fəaliyyət ən bariz əlamətidir. Günəş ləkəsi, əslində qaz sahəsidir ki, günəşin görünən sahəsini əhatə edən sahədən daha soyuq olur. Bu isə hərərətin xarici fışqırtısını, daxilindən günəşin səthinə əngəlləyən güclü maqnit sahələrinin nəticəsidir. Bu isə qara ləkə kimi tanınır. Çünki bu, əsasən hidrogendən formalaşmış qara qaz buludlarından ibarətdir. Azca günəşin görünən səthinin üzərində baş verəcəkdir. Bu ləkə iki məntəqədən ibarətdir. Kölgələrin sahəsi olan qaranlıqların mərkəzi vəziyyəti tamamilə qaradır və onun hərərəti 2700 dərəcəyə yetişir. Yarıqaranlıq sahə və onun temperaturu 5200 dərəcəyə çatır. Bu elə bir ləkədir ki, günəşlə əlaqədar zühur əlamətilə möhkəm əlaqəsi vardır. Onun bizə izahı belədir:

* Günəşdə üz və sinənin görünməsi: Günəşin səthindəki ləkə və ya qara rəngin müxtəlif formaları var. Mümkündür ki, günəş yüzlərlə ləkəni dövəmlər ərzində özündə saxlasın. Həbelə mümkündür ki, başqa bir periodlarda hansısa birini saxlamasın. Bu, günəşin davamlı hərəkətinin nəticəsidir. Mümkündür ki, bəşəriyyət daha öncə belə bir şey görməməsilə, vəd olunan üzərində toplaşacaqlar. O da budur ki, bu ləkə və ya qara rəng (müxtəlif qara məntəqələrdə) insan siması və ya sinəsi formasında təşəkkül tapacaqdır ki, çoxunu heyran qoya-

¹⁸² "Nyu Sayntist" texnologiya və elmlər üzrə ixtisaslaşmış həftəlik jurnal.

raq, bəşəriyyət üçün tanınmış şəxsiyyətin əlamətləri formasında olacaqdır.

* Günəşin bir neçə saat yerində hərəkətsiz qalması: Alimlər fəaliyyətinin hesablanması üçün günəşin səthinə günəş ləkələrinin sayının adətini müşahidə etmişlər. Ləkələrin sayı günəş zirvəsi kimi xarakterizə olunan zamanda maksimuma çatır, sonra isə istənilən periodda minimuma qədər azalır. Pik həddinə çatdıqda günəş partlayışları və geomaqnit küləklər daha çox sayda baş verir.

Gələcəkdə bəşəriyyət günəşdə böyük partlayışlar müşahidə edəcəkdir ki, pik periodlar zamanı (maksimum hədd) bu həcmdə baş verməmişdir. Nəticədə isə günəş hərəkətini durduracaq, yaxud ləng şəkildə geriye hərəkət edəcəkdir ki, iki və ya üç saat ərzində partlayışın nəticəsi buna səbəb olacaqdır. Bir tərəfdən insanlar hiss edir ki, günəş günün uzunluğunu hiss olunan tərzdə artırır, digər cəhətdən isə, məhz buna görə də yerdəki temperatur adi vaxtlardan daha çox olur.

* Adət etməmiş vaxtlarda ay və günəş tutulması: Böyük günəş aktivliyi periodu günəşdə partlayışlar zirvə həddinə çatdıqda, habelə günəş ləkələrini yaradan maqnit sahələrini gücləndirdikdə, ardıcıl partlayışlar və maqnit sahələrinin fəaliyyətləşməsindən günəş ləkələri çoxları və bu, günəş səthinin qaralmasına gətirib, çıxarır.

Biz gələcəkdə (iki ardıcıl partlayış – iki güclü maqnit qütübü) hadisələrin şahidi olacağıq ki, eyni ayda (Ramazan ayında günəşin iki dəfə batmasına gətirib, çıxaracaqdır. Yəni günəş işıq yollaya bilməyəcəkdir. Onlardan biri ayın ortasında günəşin tutulmasına, digərisə ayın axırında hilal şəklində olduğu halda, ayın tutulmasına gətirib çıxaracaqdır. Ay və günəş tutulması adi səbəblər üzündən olmayacaqdır və alışılan vaxtında baş verməyəcəkdir. Bu, zühur əlamətlərindən biridir və Qaimin qiyamından öncə baş verəcəkdir. Necə ki, İmam Baqirdən nəql

olunan rəvayət bunu dəstəkləyir. Bu isə günəşdə baş verən müəyyən fiziki dəyişikliklər səbəbilə olacaqdır.¹⁸³ Daha kometanın yerə yaxınlaşması səbəbilə baş verməyəcəkdir. Necə ki, buna Nili “ət-Taurul-Məhdəvi” adlı kitabında işarə etmişdir.¹⁸⁴ O şeydən dolayı ki, yerin durumunu yeni meyl bucağı ilə müxtəlif mehvərə çevirəcəkdir. İki yeni məşriq və məğrib günəşin məğribindən görünməsinə gətirib çıxaracaqdır ki, (Tövbə qapısının bağlanması) bu da Qiyamət əlamətlərindən biridir və Mehдинin qiyamı ilə heç bir əlaqəsi yoxdur. Elə isə, günəşə görə ay və günəş tutulması baş verəcəkdir. Bunu Əmirəlmömininin hədisi də vurğulayır. Ramazanın 23-ü çıxırtı və nida haqqında danışarkən buyurur ki, sabah zöhr vaxtı günəşin qara zülmət hal almasını izləyəcəksiniz.¹⁸⁵ Bu özü aydın dəlildir ki, Ramazan ayının 25-i günəşin qaralması səbəbilə ay tutulması baş verəcəkdir.

Son illərdə kosmik aləmin raportları və günəş barəsində müasir tədqiqatlar günəşlə bağlı zühur əlamətlərini üzərindən bir çox qaranlıq və örtüləri kənarlaşdırmışdır. Belə ki, daha öncələr biz ona elmi izah və məntiqi tətbiq tapa bilmirdik və buna görə də onu qeybi məsələlərdən hesab edirdik. Amma indi müasir elmi tədqiqatlar bizə onun necə baş verməsini açıqlayır və biz onun təbiətini, baş verməsinin məntiqli olmasını dərk edirik.

Dördüncü: Elmi kəşflər qeybi xəbərlərin Mehдинin zühuru ilə əlaqədar olmasını təsdiq edir.

Müasir dövrümüzdə bizə məlum olanlardan biri elm və texnologiyanın inkişafında olan tərəqqidir. Son illərdə böyük elmi nəaliyyətlər və böyük kəşflər əldə olunmuşdur. Son on il ərzində bəşəriyyətin kommunikasiya, kütləvi informasiya vasitələri,

¹⁸³ Əl-Fəcrul-muqəddəs, s.103.

¹⁸⁴ Ət-Taurul-Məhdəvi, s.230

¹⁸⁵ Biharul-ənvar, c.52, s.275; Bəşarətul-İslam, s.59, 70

internet, kosmik tədqiqatlar və texnologiyalar sahəsində insanın əldə etdiyi nəaliyyətləri onun ömrü boyu nail olduğu bütün kəşf və istehsalı ilə müqayisə olunmayacaq dərəcədədir.

Bu anlamda, belə bir elmi kəşflər bəşəriyyətə bir sıra gələcək (qeybi) xəbərləri anlamaq imkanı yaradır. O xəbərləri ki, şərəfətli rəvayətlərdə İmam Mehdi'nin üzə çıxması dövrü qeyd olunub və bunlar öncəki nəsillərə müyəssər olmayıb. Onlar orada bunu möcüzə və Sahibəzzəmanın xüsusi kəramətləri hesab edirdilər. Bu xəbərlər və qeybi bildirişlərdən bəzilərini fayda naminə qeyd edəcəyik:

* İmam Baqir (əleyhissəlam) buyurub: "Qaim qiyam etdiyi zaman dünyanın hər yerinə bir nəfər göndərüb ona deyəcək: "Sənin əhdin əlinin içindədir. Əgər başa düşmədiyin və necə hökm etməli olduğunu bilmədiyin bir məsələ qarşına çıxarsa, əlinin içinə bax və orada olana əməl et".¹⁸⁶ Hazırda kommunikasiya sahəsindəki inkişaf dövrü onu göstərir ki, bu, müasir mobil telefon, yaxud şəbəkə, ya da hazırkı dövrdə mümkün olan digər rabitə vasitələri ilə düz gəlir.

* İmam Baqir (əleyhissəlam) buyurub: "Qaimimiz qiyam etdikdə Allah şüalərimiz üçün qulaqları və gözlərini genişləndirəcək. Belə ki, sizlərlə onun arasında heç bir poçt olmayacaq. Qaim onlarla danışacaq, insanlar onu eşidib görəcəklər. Ancaq o, öz yerində olacaq".¹⁸⁷

Bizim zamanımızda televiziya və canlı peyk bağlantısı həqiqi və təbii işlərdən sayılır, daha qeyri-adi və ya möcüzə hesab olunmur.

* İmam Baqir (əleyhissəlam) buyurub: "Bu məsələlər həmin işin Sahibinə getdikdə Allah-təala onun üçün hər bir alçaq ərazini qaldıracaq, hər bir yüksəkliyi endirəcək. O həddə ki, əlinin içi kimi olacaqdır. Hansı biriniz əlinin içində tük olanda onu

¹⁸⁶ Çeybətun-Numani, s.319

¹⁸⁷ Biharul-ənvar, c.52, s.336

görmür?”¹⁸⁸ Bu günlərdə çevrə və texnologiyalar vasitəsilə hər birimiz istənilən yeri yuxarıdan görə bilərik (birbaşa kosmik çəkilişi). Bunu məşhur Google Earth proqramı sayəsində şəbəkədən istifadə edərək əldə etmək mümkündür. Bu, hamımız üçün əlçatan, dəqiq və normal sayılır.

* İmam Baqir (əleyhissəlam) buyurub: “Qaimin dövründə mömin Məşriqdə olduğu halda Məğribdə olan qardaşını görə-cək. Həmçinin Məğribdə olan kəs də Məşriqdə olan qardaşını görə-cək”.¹⁸⁹ Bizim dövrümüzdə texnoloji inkişaf, kommunika-siya sisteminin çiçəklənməsi bütün bəşəriyyət üçün məlum və-ziyyətə gəlib.

* İndiyə qədər labirint kimi baxdığımız, ətrafında baş sındırdığımız Yəcuc və Məcuc kimi yəqinedici xəbərlərə əlavə ola-raq, bu yaxınlarda bir sıra teoriya, fikir və nəzərlər ortaya çıxıb. Belə ki, həmin müəmmaları açıqlayır və ikimənalılığı aradan qaldırır bizə nəzəriyyələr çıxarır. Elmi məlumatlara əsasən, bu, məntiq və həqiqətə daha yaxındır. Məsələn, Nilinin “ət-Təu-rul-Məhdəviy” kitabında qeyd etdiyi rəyləri qeyd etmək olar. O, Qurani-kərim ayələrinə, həmçinin “Onlar dedilər: “Ey Zülqər-neyn! Yəcuc və Məcuc (tayfaları) yer üzündə fitnə-fəsad törə-dirlər. Bəlkə biz sənə xərac verək, sən də bizimlə onlar arasın-da bir sədd düzəldəsən?”¹⁹⁰ ayəsini təhlil edib təfsirini verib. Bununla əlaqədar digər ayələr var. Mövcud olduqları yerə dair həmin ayələrdən alınan məntiqi nəticələr, Qurani-kərim ayələ-rinin təfsiri üçün məqsədli metoda əsaslanan elmi və məntiqi isbatlar, kamil nəzəriyyələr əldə olunur. Bunlardan belə bir nəticə alınır ki, Yəcuc və Məcuc tayfası Yer kürəsinə yaxın bir planetdə yaşayır. Əks təqdirdə, onlar Yer kürəsində olsaydı, biz onları görməli idik.

¹⁸⁸ Biharul-ənvar, c.52, s.328

¹⁸⁹ Biharul-ənvar, c.52, s.329

¹⁹⁰ Kəhf, 94

Texnologiyaların inkişafı yerdən kənar yaşayış ilə əlaqədar kosmosu kəşf edib onu öyrənməyə əhəmiyyətli dərəcədə imkan yaradıb. Həm də hazırda bu, əvvəlki zamanlardan daha əlverişlidir. Onlar sayəsində biz planetlərarası və digər dünyaları səyahət etmək haqqında söz açan şərəfətli səhih rəvayətləri anlamaq bilmək imkanı əldə edirik. İmam Baqirdən (əleyhissəlam) rəvayət olunub: “Bilin ki, Zülqərneyn iki bulud seçib alçaq olanı özünə, çətinini sahibinizə saxlayıb”. Dedim ki, çətin nədir? Buyurdu: “İçində nə kimi ildırım, şimşək olmasından asılı olmayaraq, sahibiniz ona süvar olar. O, buluda minib, səbəblərə (yollara) yeddi göyün və yeddi yerin, beş məskunlaşan, iki xarabalıq yerlərinə uclar”.¹⁹¹

Bütün öncəki şərəfətli xəbərlər İmam Mehдинin üzə çıxmasının əlamətlərini bildirirdi. O xəbərlər ki, gələcək və qeyb bərəsində xəbər verir. Ona görə də görürük ki, bu rəvayətlərin dili simvolikdir və metaforadan istifadə edir. Həmçinin bir neçə qeybi faktlara istinad edir. Bunları isə imamların dövründə anlamaq çətin idi. İşarələr göstərir ki, onların bir neçəsi həmin dövrdə olan insanların mentalitetinə uyğun ləyaqət, möcüzə, yaxud görünməyən gizli məsələlərin örtüyünü qaldırır. Çünki onlar imamların dövründə çətin anlaşılan bir sıra həqiqətlər idi. Ancaq indi deməliyik ki, bu cür xəbərlər qızıl suda yazılmalı və qəlblərin səhifələrinə qürur kimi vurulmalıdır ki, onu deyənin (əleyhissəlam) əzəmətindən söhbət açır. Allaha and olsun ki, ağıllı kəs on üç əsr öncə söylənilmiş bu xəbərin qarşısında qorxaraq durmalıdır, həmçinin bu cür uca şəxsiyyətlərlə fəxr etməlidir. Çünki Əhli-beyt (əleyhimussəlam) sanki bizimlə birlikdə yaşamış və qonşu olmuşlar. Onlar bizim həyatımızı olduqca dəqiq şəkildə təsvir ediblər.

¹⁹¹ Biharul-ənvar, c.52, s.321

Sözün xülasəsi

Elmi kəşflər, müasir əskikləri tamamlayan, bəşəriyyətin əqlində geniş rol oynayan ixtiralar, onların fikri və mədəni kamal dərəcəsinə yetişməsi, mövcud hadisələr və qeybi əlamətlər üçün tərcümə və təfsir, yalnız Höccətin (əleyhissəlam) zühuru üçün müqəddimədən başqa bir şey deyil. Səbəbi isə xalqların hazırlıq görməsi, yeni qanun və üslubları anlaması üçündür ki, rəhbər Mehdi (əleyhissəlam) ilahi ədalət dövlətində onu tətbiq edəcək.

Xatırlatmaq lazımdır ki, burada bir neçə və güclü əlamətlər vardır ki, üzə çıxacaq, bizim zühur əsrinə daha çox yaxınlaşdığımızı göstərəcək. Ən əhəmiyyətli indiki siyasi durumdur, xüsusilə, Orta Şərqdə baş verənlərdir. Çünki zühur üçün əlverişli şərait yaraır. Həmçinin biz ümumdünya maliyyə böhranını, ondan çıxış, yaxud əvəz edəcək yolları axtardığını unutmamalıyıq. Əlavə olaraq, ictimai, fikri, arada olan və digər problemlər də vardır. Hər kəs zahiri ümitsizlik və aydın çarəsizlikdən ümumi şəkildə həll yolu axtarır ki, bu da intizar üçün uyğun durumdur. Bu isə yer kürəsinin vəd olunan günü qarşılamaq üçün hazırlıq görülməsində onun bütün ölçülərində böyük təsir qoyacaq.

Burada böyük bir sual çıxır ki, onun cavabın bilmək mühümdür: Üfüqdə vəd olunan günün xariqüladəlikləri görünməyə başladıqda, İmamımızın (əccəlləllahu fəracəh) məsələsi qarşısında yönəlik bizim rolumuz və məsuliyyətimiz nədir? Dünya onu xatırlamağa (anmağa) başladığı halda, görəsən, biz zəmanəmizin imamına (ruhumuz ona fəda) yardım müstəvisində olmuşuqmu? Sonda təsdiq edirik ki, dünya İmam Mehdi (əccəlləllahu fəracəh) qarşılamağa sürətlə hazırlaşır. Biz ümid edirik ki, onun şərəfətli zühurunu görənlərdən olarıq. Necə ki, Allah-təala buyurub: “Gözləyin, biz də sizinlə birlikdə gözləyənlərdən”.¹⁹²

¹⁹² Əraf, 71

YEKUN:**MEHDİ AŞIQININ SƏDAQƏT VƏ SEVGISI**

Salam olsun sənə, ey ağam və mövlam. Salam olsun sənə, ey əmrin və zamanın sahibi. Salam olsun sənə, ey Rəhmanın xəlifəsi. Salam olsun sənə, ey mənim İmamım, ey “M-h-m-m-d” ibn Həsən Əskəri. Salam, Allahın rəhmət və bərəkəti olsun sənənin pak ruhuna.

Başlanğıcda deyirəm: Ruh yenilənənə meyl edir, qəlbdən çıxan söz yetişir, lakin, ey Mövlam, heç bilmirəm ki, sənə duyduğum hissləri necə vəsf edirəm? Ruhumun təlaş, qəlbimdə şövqümün yangısını dünyanın heç bir dili ifadə etməyə kifayət deyil. Odur ki, ey Seyyidim, bəyəndə fikir yürütməkdən əl çəkə bilmirəm.

Ey Allahın vəlisi, səndən gizli olmayan düşüncələrdən məni silkləyənləri sənə açıqlayacağam. Mən uşaqlıqdan adının aşiqi olmuşam, körpəlikdən hekayələrini eşitmək üçün təşnə olmuşam. Həyat səfərim başlayandan bəyəndə yazılanları oxuyuram:

* Sənin bütün ad və ləqəblərini hifz etmişəm: Tövratda “Ya Maşi və Fizmua”, İncildə: “Məhmidul-axər”, Quranda “Bəqiyyə-tullah”, Allahın höccəti, peyğəmbərlərin saxladığı, seçkinlərin nuru, fəqirlərin köməyi, vəsilərin sonuncusu, təqvalıların nuru, camaat yanında vəd olunan Qaim.

* Sənin bütün xüsusiyyətlərin xəyalıma nəqş olunub: Ağ, qırmızıyaçalan, simanda iki xal var. Biri sol çiyinin altında, mərsin yarpağı kimidir. Digəri isə Allah Rəsulunun (sallallahu əleyhi və alih) xalı kimidir. Sağ yanağında və sağ əlində xal çəkilməmişdir.

* Sənin bütün zühur əlamətlərinə etimad bəsləyirəm. Çıxa-
caq gününə şövq və təlaşım var. Mən Yəmani, Süfyani, Xorasa-
ni, Ramazan ayında nida, Nəfsi-Zəkiyyənin qətlə yetirilməsi,
Beyda çölündə yerəbatma və s. əlamətləri tədqiq edib. İstər
ümumi olsun, istər xüsusi, istər qəti olsun, istər başqası onları
gözdən keçirmiş və hifz etmişəm.

* Mən səni layiqincə tanıdım. Sənin ad və nəşəbinin kimli-
yini, xüsusiyyətini, şəxsiyyətini, imtiyaz və qüdrətini tanıdım.
Səni imam olaraq – buna dair nə qədər məna varsa, hamısı ilə
birlikdə tanıdım. Tanıdım ki, Allahın vədəsi yalnız sənin əlin-
lə gerçəkləşəcək. Mən sənin xüsusi yerini, Allah yanındakı uca
məqamını tanıdım. Sən Cənnət əhlinin Tavususən (tovuzquşu).
Ey o kəs ki, onu tanımaq bütün nemətləri keçən rəbbani bir
nemətdir.

Ey Mövlam, bir kişinin xoşbəxtliyinin kamalındandır ki,
dövrünün imamı ilə söhbət etsin. Biz sənin intizarındayıqmı,
yoxsa sən bizi gözləyirsən? Biz, bildiyin kimi, müqəssir, aciz,
günahkarlarıq. Zühurun şərtləri bizə uymur, ən bəsit mətləblə-
rini gerçəkləşdirmirik. Əməllərimizin pis olmasından, hər gün
bulaşdığımız günah və zülmə görə Allahdan və səndən üzr istə-
yirəm, ey Seyyidim. Seyyidim, məni qəbul et, əfv et, Allahdan
mənim üçün əfv dilə. Ey Zəhranın gözüünün işığı, məni qəbul
et. Ey Allahın xəlifəsi, məni qəbul et. Ey Allahın qapısı, məni
qəbul et. Ey Allahın bürhanı, məni qəbul et. Ey Allahın yanın-
da olan, məni qəbul et. “Allaha qarşı etdiyini etinasızlığa görə
vay olsun mənə” (Zumər, 56). Səndən üzrxahlıq edirəm, təq-
sirimə, ifratçılığım, israfçılığım görə məni bağışla. Bil ki, ey
İmamım, mən cavab eşitməyəndək qapının çevrəsini tərk et-
məyəcəyəm. Mən parlaq nurlarının ipinə ümidlərimi asmışam,
sən mənim Allaha vəsiləmsən.

Ey Mövlam, İmamın haqqını vermək vilayətin kamalından-
dır. Biləsən ki, səndən özgəsinin eşqini qəlbimə daxil etmə-

mişəm. Səbir uzun oldu, intizar uzun çəkdi. Bəs sən nə vaxt öz görüşünlə bizə minnət qoyacaqsan? Səni görməklə, salam verməklə bizi sevindirəcəksən? Səni xatırlayarkən nə qədər göz yaşı axıtdıq, ey Seyyidim. Bununla yanaşı daim möhkəmlik və məhəbbətinin yəqinliyi üzərində duracaq, yardım etməyə hazırılıq görəcək, bu və hər gün sənə beyətimi təzələyəcəyəm.

Ey onu tanımaq dinimizin tamamı olan, salam olsun sənə! Salam olsun o kəsə ki, fərəcinin intizarını çəkmək əməllərimizin ən üstünüdür. Salam olsun o kəsə ki, onu ziyarət etmək, görüşmək əməlimizin qayesidir. Salam olsun sənə, ey Ali-Mühəmmədin Qaimi!

İlahi, onun fərəcini tezləşdir və çıxışını asanlaşdır.

İstifadə olunan ədəbiyyat

- 1 – Qurani-Kərim.
- 2 – İ'ləmul-vəra bil-ə'lamil-huda: Fəzl ibn Həsən Təbərsi.
- 3 – Əl-İhticac: Əbu Mənsur Əhməd ibn Əli ibn Əbu Talib Təbərsi (iki cild).
- 4 – İqtərəbə xurucul-Məsihi əd-Dəccal: Hişam Kamal Əbdülhəmid.
- 5 – Əşratus-saəti ən-nəss vət-tarix: Xalid Mübarək əl-Vəhyi.
- 6 – Əş-Şiə fil-İslam: Seyid Muhəmməd Hüseyn Təbatəbai.
- 7 – Əş-Şiətu fit-tarix: Seyid Əbdürrəsul Musəvi.
- 8 – Əş-Şiətu ruvvadul-ədli vəs-səlam: Şeyx Məcid Saiğ.
- 9 – İlzamun-nasib fi isbatil-Huccətil-ğəib: Şeyx Əli Yəzdi Hairi (iki cild).
- 10 – Əl-İbaziyyətu tarix və mənəhəc və məbadi: Zəkəriyyə Xəlifə Muhərrəmi.
- 11 – Əl-İrşadu fi mə'rifəti hucəcillah ələl-ibad – Şeyx Müfid.
- 12 – Əl-İmamətu fil-fiqhil-islami: Şeyx Mehdi Fəqih İmani.
- 14 – Əcvibətu İbn Xəlfun: Doktor Əmr Xəlifə Nami.
- 15 – Əs'ilətu və hivaratu həuləl-Mehdil-muntəzər: Yəhya Talib Mişari Şərif.
- 16 – Əsluş-şiə və usuliha: Şeyx Muhəmməd Hüseyn Ali-Kaşifil-Ğita.
- 17 – Əzva'u əla dəulətil-İmamil-Mehdi: Seyid Yasin Musəvi.
- 18 – Əməlul-insan, əl-İmamul-Mehdi fil-fikril-İslamil-əsil: Mərkəzu nun lil-tə'lif.
- 19 – Əl-Əməlul-məv'ud huruf ədəbiyyəti və buhus min ər-zil-Qatıyf: Luəy Ali-Sunbul (3 cild).
- 20 – Bəşarətul-İslam fi zuhuri Sahibiz-Zəman: Mustafa Ali-Seyid Heydər Kazimi.

21 – Biharul-ənvar: Şeyx Muhəmməd Baqir Məclisi (51,52,53-cü cildlər).

22 – Bəhsu həuləl-Mehdi: Seyid Muhəmməd Baqir Sədr.

23 – Buhusu fil-həyatısiyasiyyəti li-Əhlil-beyt (əleyhi-mussəlam): Mərkəzu Nun lit-tə'lif vət-tərcumə.

24 – Buhusu fil-miləli vən-nihəl: Şeyx Cəfər Sübhani (6 cild).

25 – Əl-Burhan əla vucudi Sahibiz-Zəman: Seyid Muhsin Əmin Hüseyni Amuli.

26 – Əl-Burhan fi əlamati Mehdi axir əz-zəman: Əli ibn Hüsamuddin Müttəqi Hindi.

27 – Əl-Bəyan fi əxbari Sahibiz-Zəman (əleyhissəlam): Muhəmməd ibn Yusif Kənci Şafei.

28 – Əl-Babiyyətu vəl-Bəha'iyyətu əu nəsaihl-huda vəddin: Şeyx Muhəmməd Cavad Bəlaği.

29 – Büşral-bəşərə fi həqiqətil-Mehdil-muntəzər: Şeyx Mahmud Ğərbəvi.

30 – Tarixu ğeybətis-suğra: Seyid Muhəmməd Sadiq Sədr.

31 – Tarixul-ğeybət-il-kübra: Seyid Muhəmməd Sadiq Sədr

32 – Tarixu ma bə'dəz-zuhur: Seyid Muhəmməd Sadiq Sədr.

33 – Təcrubəti mə'əl-İmami M-h-m-m-d ibn Həsən Əskəri: Doktor İsam İmad

34 – Tərcumətul-İmamil-Mehdi fi ə'yanış-şiə: Seyid Muh-sin Əmin Amuli

35 – Cənnətul-mə'va fi zikri mən fazə biliqa'il-Huccət (əleyhissəlam): Hacı Mirzə Hüseyn Nuri.

36 – Cəulətu fi hukumətil-Mehdi: Şeyx Nəcmuddin Təbəsi.

37 – Hivaratu həuləl-munqiz: Şeyx İbrahim Əmini.

38 – Həqiqətul-etiqad bil-İmamil-Mehdil-muntəzər: Mühami Əhməd Hüseyn Yəqub.

39 – Əl-Hukumətul-aləmiyyətu lil-İmamil-Mehdi fil-Qurani vəs-sünnəh: Şeyx Mahmud Şəriət Zadə Xorasani.

40 – Həyatul-İmamil-Baqir (əleyhissəlam) dirasətu və təhlil: Şeyx Baqir Şərif Qərəşi.

41 – Həyatul-İmamil-muntəzəril-muslihil-ə'zəm: Şeyx Baqir Şərif Qərəşi.

42 – Xatəmul-övsiya: Muhəmməd Mehdi Mömin.

43 – Xülasətul-məqal fil-Məsihid-Dəccal – Mahmud Ğərba-vi.

44 – Əl-Xəvaricu vəl-həqiqətul-ğabəti – Nasir ibn Süleyman Sabe'i.

45 – Da'irətul-mə'arifil-islamiyyətiş-şi'əti: Həsən Əmin (birinci cild).

46 – Durusu fil-əqidətil-islamiyyəti – Muhəmməd Təqi Misbah Yəzdi.

47 – Dəulətul-İmamil-Mehdi: Seyid Murtəza Müctəhidi Sistani.

48 – Zalikə yəumil-xuruc: Dirasətu ən nehzətil-İmamil-Mehdi: Seyid Hüseyn Müdərrisi.

49 – Rayatul-hüda vəz-zəlal fi əsriz-zuhur: Şeyx Mehdi Fətlavi.

50 – Ər-Rüşd vəl-hidayət: İbn Huşəb Mənsur Yəmən.

51 – Əs-Süfyani və əlamatuz-zuhur: Muhəmməd Fəqih.

52 – Siykuluciyyətul-intizar – Dirasətu lil-əb'din-nəfsiyyəti fi əqidətil-İmamil-Mehdi əl-muntəzər.

53 – Şübəhatu və rududu həulə imaməti Əhlil-beyt və vucudil-Mehdi əl-muntəzər: Seyid Sami Bədri.

54 – Şəmsu xəlfəs-səhab, bəhsu fi ğeybətil-İmamil-Mehdi, Seyid Mahir Ali-Şübbər.

55 – Səhifətu sədəl-Mehdi – Mərkəzud-dirasatit-təxəssusiyyəti fil-İmamil-Mehdi – 79-cu say.

56 – Ət-Təurul-Mehdi: Alimu Subeyt Nili.

57 – Təriqul-vusal, təkaliful-mu'mininə fi əsril-ğeybət: Seyid Muhəmməd Rza Hüseyni Mutləq.

58 – Zahirətul-ğeybəti və də'vas-səfarəti: Şeyx Muhsin Ali-Ufur.

59 – Əlamatul-Mehdi fi xutəbil-İmam Əli və rəsə'ilihi və əhadiysihi: Mehdi Həmd Fətlavi.

60 – Əqdud-durəri fi əxbaril-muntəzər: Yusif ibn Yəhya Müqəddəsi Şafei Silmi.

61 – Əl-iddut-tənazuli fi əla'imi zuhuril-Mehdi: Abbas Təbriziyan.

62 – Əsrüz-zuhur: Şeyx Əli Kurani Amuli, m.2004.

63 – Əl-əqidətul-məhdəviyyətü işkaliyyatu və mualicat: Seyid Əhməd İşkəvəri.

64 – Əqidətul-Məsihid-Dəccal fil-ədyan: Səid Əyyub.

65 – Əlamatuz-zuhur: Seyid Əs'əd Tərhini.

66 – Əl-urful-vərdi fi əxbaril-Mehdi: Cəlaluddin Süyuti.

67 – Umru ummətil-İslam və qurbu zuhuril-Mehdi: Əmin Muhəmməd Cəmaluddin.

68 – Uyunu əxbarir-Rza (əleyhissəlam): Şeyx Muhəmməd ibn Babəveyh Qummi Səduq.

69 – Kitabul-ğeybət: Şeyx Muhəmməd ibn İbrahim ibn Cəfər Numani.

70 – Kitabul-ğeybət: Şeyx Əbu Cəfər Muhəmməd ibn Həsən Tusi.

71 – Əl-Fəcrul-muqəddər irhasatul-yəumil-məv1ud və əhdasi sənətiz-zuhur: Muctəba Sadət.

72 – Əl-Fitən: Nəim ibn Həmməd ibn Müaviyə ibn Haris Xüzai Məruzi (h. 229-da vəfat edib).

73 – Fəra'idu fəvə'idil-fikri fil-İmamil-Mehdi əl-Muntəzər: Mur'ə ibn Yusif Müqəddəsi Hənbəli.

74 – Fiqhu əla'imiz-zuhur: Şeyx Muhəmməd Sənəd.

75 – Əl-Qəulul-muxtəsər fi əlamatil-Mehdi əl-muntəzər: Əhməd ibn Muhəmməd ibn Həcər Məkki Hitəmi.

76 – Qiraətu fil-işkaliyyat: Seyid Abdullah Ğərifi (5 cild).

- 77 – Əl-Kəşf: Cəfər ibn Mənsur Yəmən.
- 78 – Kəmaluddin və təmamun-nemət: Şeyx Səduq.
- 79 – Kəlimətul-İmamil-Mehdi: Seyid Həsən Şirazi.
- 80 – Limazal-ğeybət: Seyid Muhəmməd Rza Şirazi.
- 81 – Mə'səru-l-kubəra fi tarixi Samərra: Şeyx Zəbihullah Məhəllati.
- 82 – Məcəllətul-intizar – Mərkəzud-dirasatit-təxəssusiyyəti fil-İmamil-Mehdi – 6 və 16 –cı say.
- 83 – Məcəllətu cunnətul-Hüseyn – Məcəllətu Hüseyniyyəti mutəxəssisəti, İraq, ikinci say, Muhərrəm ayı, h. 1432.
- 84 – Məcəllətu mə'ud (əş-Şəhriyyətu - əl-İraniyyətu), fars dilində, 96 və 108-ci say.
- 85 – Muhkəmatul-sunəni fir-rəddi əla şubəhati əhlil-yəmən: Seyid Muhəmməd Əli əl-Həlv.
- 86 – Muqəddimətu İbn Xəldun: Təhqiqlər Abdullah Muhəmməd Dərviş.
- 87 – Məalimu dəulətil-İmamil-Mehdi: Seyid Sədruddin Qəbanəci.
- 88 – Əl-Muraciət: Seyid Əbdülhüseyn Şərəfuddin.
- 89 – Məsə'ilul-xilafiyəti harə fiyha əhlul-sunnəti: Şeyx Əli Ali-Muhsin.
- 90 – Muntəxəbul-əsər fil-İmamis-sani əşər: Lütfullah Safi Gülpayqani.
- 91 – Əl-Məhdəviyyətu ində Əhlil-beyti (əleyhimussəlam): Əli İslami.
- 92 – Əl-Mehdi: Seyid Sədruddin Sədr.
- 93 – Əl-Mehdi əl-muntəzər indəş-şi'ətil-isna əşəriyyəti: Cavad Əli (doktorluk traktatı), alman dilindən tərcümə, doktor Əbul-eyd Dudu.
- 94 – Əl-Mehdi əl-muntəzər: İbrahim əl-Məşuxi.
- 95 – Əl-Mehdi əl-muntəzər beynəd-dini vəl-fikril-bəşəri: Doktor Muhəmməd Tey.

96 – Əl-Mehdi əl-muntəzər fəlsəfətul-ğeybət və hətmiyyə-tuz-zuhur: Hani İdris.

97 – Əl-Mehdi fil-Qurani vəs-sunnəti: Seyid Sadiq Hüseyni Şirazi.

98 – Əl-İmamus-sani əşər: Henri Kurban, Nəvaf Mahmud Musəvinin tərcüməsi.

99 – Əl-İmamul-Mehdi minəl-Mehdi iləz-zuhur: Seyid Muhəmməd Kazim Qəzvini.

100 – Əl-İmamul-Mehdi beynət-təsəvvuri vət-təsdıq: Şeyx Muhəmməd Həsən Ali-Yasin.

101 – Əl-Mehdil-Muntəzər fil-fikril-İslami – İsdaru məsdə-rir-risaləti.

102 – Mə`əl-Mehdi əl-muntəzər fi dirasətin mənhəciyyətin muqarinətin: Şeyx Mehdi Həmd Fətlavi.

103 – Mikyalul-məkarim fi fəvaidid-du`ai lil-Qaim: Muhəmməd Təqi Musəvi İsfəhani (iki cild).

104 – Əl-Muntəzirunə zəmənil-ğeybət: Şeyx Cəfər İdrisi.

105 – Əl-İmamul-Mehdi və əd`iyaul-babiyyəti vəl-məhdə-viyyət beynən-nəzəriyyəti vəl-vəqa`e: Seyid Ədnan Bəkkə.

106 – Əl-Mu`cəmul-məvzu`i li-əhadiysil-İmamil-Mehdi: Şeyx Əli Kurani Amuli.

107 – Mu`cəmul-mələhimu vəl-fitən: Mahmud Seyid Mehdi Musəvi İsfəhani (4 cild)

108 – Əl-İmamul-Muntəzər min viladətihi ilə dəulətihi: Seyid Əli Hüseyni Sədr.

109 – Mu`cəmu əhadiysil-İmamil-Mehdi: Mu`əssəsə-tul-mə`arifil-islamiyyəti (beş cild).

110 – Əl-İmamul-Mehdi vəl-yəumul-məv`ud: Şeyx Xəlil Rizq.

111 – Əl-İmamul-Mehdi vəl-imanu bil-ğeyb: Seyid Muhəmməd Təqi Mudərrisi.

112 – Mənahicul-bəhs fi qəziyyətil-İmamil-Mehdi: Doktor Əbdülcabbar Şərarət.

113 – Əl-Mehdi əl-muntəzər fi hədisis-sunnətil-mu'təbər: Şeyx Adil Həriri.

114 – Ma qəblə nihayətit-tarix zuhuru Qaimi Ali-Muhəmməd əl-Mehdi əl-muntəzər: Cəfər Həsən İtrisi.

115 – Əl-Mehdi əl-muntəzər və əhdasuz-zuhur: İbrahim Hüseyn Sərvər.

116 – Əl-İmamul-Mehdi: Seyid Əli Hüseyni Milani.

117 – Əl-İmamul-Mehdi beynət-təvaturi və hisabil-ehtimal: Şeyx Muhəmməd Baqir İrəvani.

118 – Əl-Mələhimu vəl-fitənu fi zuhuril-ğā'ibil-muntəzər: Raziyyəddin ibn Təvus.

119 – Əl-İmamul-Mehdi nəzrətun fit-tarixi və ru'yətun lil-mustəqbəl: Kamal Seyid.

120 – Əl-İmamul-Mehdi (əccələllahu fəracəh): Seyid Muhəmməd Hüseyni Şirazi.

121 – Ma zanəstəfiydu minəl-İmamil-Mehdi və huvə ğaib?: Şeyx Mehdi Əla'uddin.

122 – Məs'uliyatul-mu'min ticah İmamiz-Zəman: Şeyx Mehdi Əla'uddin.

123 – Əl-İmamul-Mehdi minəş-şəkki iləl-yəqin: Ni'mət Hadi Saidi.

124 – Əl-Mehdi əl-muntəzər vəl-əql: Muhəmməd Cavad Muğniyə.

125 – Məsiyrətuz-zəman hətta Sahib əz-zəman: Doktor Bilal Nə'im.

126 – Əl-Mehdi əl-muntəzər ələl-əbvab: Muhəmməd İsa Davud.

127 – Əl-Mehdi: Doktor Muhəmməd Əhməd İsmail Muqəddəm.

128 – Əl-Əhadiysul-varidətu fil-Mehdi fi mizanil-cərhi vət-tə`dil: Doktor Əbdüləlim Bəstəvi (iki cild) – magistr traktatı.

129 – Əl-Mehdi əl-muntəzər: Mənsur Əbdülhəkim.

130 – Əl-Məsihi əd-Dəccal həqiqətun la xəyal: Əbdüllətif Aşur.

131 – Əl-Məvsu`ətuş-şəriətil-məhdəviyyəti: Əbdülqadir Əbul-Məkarim (10 cild).

132 – Ən-Nəcmus-saqib fi əhvalil-huccətil-ğəib: Mirzə Hüseyn Nuri Təbərsi (iki cild).

133 – Nəzrətu şumuliyyətu fi Mehdil-uməm: Həsən Həbib Sərvər.

134 – Ən-Nəzəriyyətul-məhdəviyyətu fi fəlsəfətit-tarix: Ə`səd ibn Əli Qidarət.

135 – Ən-Nurul-ğəib, əl-İmamul-Mehdi vəl-iddi`atul-kazibətu fil-əsril-hədis: Muctəba Sadət.

136 – Nehzətul-Mehdi fi zəv`i fəlsəfətit-tarix: Murtəza Mütəhhəri.

137 – Nihayətu ummətil-İslam beynən-nubuvvəti vəs-siyasət: Doktor Əhməd Hicazi Səqa.

138 – Armageddon, Axiru bəyan ya ummət əl-İslam: Əmin Muhəmməd Cəmaluddin.

139 – Vəzifətul-ənam fi zəməni geybətil-İmam: Mirzə Muhəmməd Təqi Məsevi İsfəhani.

140 – Viladətul-Qaimil-Mehdi bir-rəvayəti-səhiyhəti-səriyhəti: Şeyx Əhməd Mahuzi.

141 – Yənəbiy`ul-məvəddət: Süleyman ibn İbrahim Qunduzi Hənəfi.

142 – Yəumul-xəlas fi zillil-Qaimil-Mehdi: Ustad Kamil Süleyman.

